

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**ABD’NİN KUDÜS’Ü İSRAİL’İN BAŞKENTİ İLAN ETMESİNİN
ARDINDAN TÜRK BASININDA İSRAİL HABERLERİ
ÜZERİNE BİR ANALİZ**

Rozita Merve HAMİDİ CİZRELİ

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Muzaffer ŞAHİN**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI**

HAZİRAN 2021

**ABD’NİN KUDÜS’Ü İSRAİL’İN BAŞKENTİ İLAN ETMESİNİN ARDINDAN
TÜRK BASININDA İSRAİL HABERLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ**

Rozita Merve HAMİDİ CİZRELİ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2021

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Rozita Merve HAMİDİ CİZRELİ

03.06.2021

ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in Başkenti İlan Etmesinin Ardından Türk Basınında İsrail

Haberleri Üzerine Bir Analiz

Yüksek Lisans Tezi

Rozita Merve HAMİDİ CİZRELİ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Haziran 2021

ÖZET

ABD Başkanı Donald Trump, 6 Aralık 2017 tarihinde Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıyacaklarını belirterek Tel Aviv'deki ABD büyükelçiliğini Kudüs'e taşıyacakları kararını açıklamıştır. Birleşmiş Milletler ve İslam dünyasından gelen tepkilere rağmen ABD başkanı bu kararını dünya kamuoyuna ilan etmiştir. Medyanın toplumsal olaylardaki rolü, toplumlarda yarattığı bakış açısı uluslararası konularda daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Medya, "kriz" olarak adlandırılan dönemlerde, her zamankinden daha farklı bir görev üstlenerek hareket eder. Medyada yer alan haberlerin sunuluş şekli, özellikle ülke çıkarlarının ön plana çıktığı uluslararası meselelerde farklılık göstermektedir. Kudüs ve İsrail ile ilgili yaşanan gelişmeler, dünya basınının gündeminde yer aldığı gibi Türkiye basınının da önemli gündem maddelerinden biri olmuştur. Araştırmada ABD'nin Kudüs kararının yazılı basından Hürriyet, Yeni Şafak, Cumhuriyet ve Şalom gazeteleri üzerinden değerlendirilmesi ve gazetelerdeki haberler üzerinden İsrail algısının basında nasıl yer aldığı sorularına cevap aranmıştır. Araştırmanın problemini, ABD'nin Kudüs kararının yazılı basından dört farklı gazetede, ideolojik farklılıkları göz önünde bulundurularak kamuoyuna nasıl gösterildiği oluşturmaktadır.

Bilim Kodu : 116501

Anahtar Kelimeler : İsrail, ABD, Kudüs, Eleştirel Söylem Analizi

Sayfa Adedi : 159

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Muzaffer ŞAHİN

An Analysis of the Israel News in the Turkish Press After the USA Declared Jerusalem the
Capital of Israel

M.Sc. Thesis

Rozita Merve HAMİDİ CİZRELİ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

June 2021

ABSTRACT

US President Donald Trump stated on December 6, 2017 that they would recognize Jerusalem as the capital of Israel and announced their decision to move the US embassy in Tel Aviv to Jerusalem. Despite the reactions from the United Nations and the Islamic world, the President of the USA announced this decision to the world public opinion. The role of the media in social events and the perspective it creates in societies emerges more prominently in international issues. The media acts by assuming a different task than usual in times called "crisis". The presentation of the news in the media differs especially in international issues where the interests of the country come to the fore. The developments regarding Jerusalem and Israel have been on the agenda of the world press as well as one of the important agenda items of the Turkish press. In the study, the question of how the perception of Israel is included in the press through the news in the newspapers and the evaluation of the US's Jerusalem decision through Hürriyet, Yeni Şafak, Cumhuriyet and Şalom newspapers from the printed media was sought. The problem of the study is how the US decision on Jerusalem is shown to the public in four different newspapers from the printed press, taking into account the ideological differences.

Science Code : 116501

Key Words : Israel, USA, Jerusalem, Critical Discourse Analysis

Page Number : 159

Supervisor : Doç. Dr. Muzaffer ŞAHİN

TEŞEKKÜR

Gazetecilik eğitimim boyunca bilgi ve ilgisini esirgemeyen, bu çalışmanın hazırlanması aşamasında fikir, deneyim ve yönlendirmeleriyle her zaman yanımda olan ve destek veren, öğrencisi olmaktan onur duyduğum değerli hocam Doç. Dr. Muzaffer ŞAHİN'e;

Hayatımın her alanında olduğu gibi eğitim hayatımda da yanımda olan ve beni her zaman destekleyen annem Meral HAMİDİ, babam Muhammed HAMİDİ ve kardeşim Melissa HAMİDİ'ye;

Çalışmam süresince bana ilham veren ve destek olan çok değerli eşim Botan CİZRELİ'ye;

Sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
2. MEDYA, İDEOLOJİ VE SÖYLEM ÜZERİNE	3
2.1. Medya ve İdeoloji.....	3
2.2. Medyanın Dili.....	9
2.3. Medya ve Söylem İlişkisi	10
2.4. Toplum ve Medya İlişkisi.....	12
2.5. Eleştirel Söylem Analizi.....	14
2.6. Haberin Değerini Belirleyen Unsurlar	21
3. TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİ	25
3.1. İsrail Devleti Fikrinin Ortaya Çıkışı.....	26
3.1.1. Balfour Deklarasyonu	29
3.1.2. İsrail Devleti'nin Kurulması	30
3.2. Türkiye'nin İsrail Devletini Tanıma Süreci	32
3.2.1. Türkiye-İsrail İlişkilerinin Gelişim Süreci.....	34
3.2.2. Bağdat Paktı	35
3.2.3. Süveyş Krizi.....	36
3.2.4. 1965-1980 Arası İlişkiler	37
3.2.5. 6 Gün Savaşları	39

3.2.6. 1980-2000 Yılları Arası İlişkiler.....	40
3.2.7. 2000’li Yıllar.....	42
3.3. Türkiye-İsrail İlişkilerinde Yakın Dönem Krizler.....	45
3.3.1. Dökme Kurşun Operasyonu.....	46
3.3.2. Davos Krizi	47
3.3.3. Alçak Koltuk Krizi.....	49
3.3.4. Mavi Marmara Krizi	50
3.3.5. ABD’nin Kudüs’ü İsrail’in Başkenti İlan Etme Kararı	53
3.4. İsrail Lobisi’nin ABD ile İlişkilere Etkisi	56
4. KUDÜS’ÜN DİNİ VE SİYASİ ÖNEMİ	59
4.1. Yahudiler İçin Kudüs’ün Önemi	60
4.2. Hristiyanlar İçin Kudüs’ün Önemi	63
4.3. Müslümanlar İçin Kudüs’ün Önemi	65
4.4. İsrail-Filistin Sorununda Kudüs’ün Yeri	68
5. ABD’NİN KUDÜS’Ü BAŞKENT İLAN ETMESİ HABERLERİNİN ANALİZİ.....	71
5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	72
5.2. Araştırmanın Yöntemi	73
5.3. Araştırmanın Varsayımları ve Örneklemi	74
5.4. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları.....	75
5.5. Hürriyet Gazetesinin Söyleminde ‘‘ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’	77
5.5.1. Hürriyet Gazetesinin ‘‘ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’ Söylemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme	94
5.6. Yeni Şafak Gazetesinin Söyleminde ‘‘ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’	94

5.6.1. Yeni Şafak Gazetesinin ‘’ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’ Söylemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme	124
5.7. Cumhuriyet Gazetesi Söyleminde ‘’ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’	125
5.7.1. Cumhuriyet Gazetesinin ‘’ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’ Söylemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme	139
5.8. Şalom Gazetesi Söyleminde ‘’ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’	139
5.8.1. Şalom Gazetesinin ‘’ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’ Söylemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme	145
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	147
KAYNAKLAR	151
ÖZGEÇMİŞ	159

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar

Açıklamalar

AB

Avrupa Birliği

ABD

Amerika Birleşik Devletleri

AK Parti

Adalet ve Kalkınma Partisi

BM

Birleşmiş Milletler

BMGK

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

CHP

Cumhuriyet Halk Partisi

FKÖ

Filistin Kurtuluş Örgütü

Hamas

İslami Direniş Hareketi

İİT

İslam İşbirliği Teşkilatı

MHP

Milliyetçi Hareket Partisi

NATO

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

TBMM

Türkiye Büyük Millet Meclisi

1. GİRİŞ

Uluslararası ilişkiler, devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerini kapsayan bir çalışma alanıdır. Devlet olma unsurları yüzyıllardır tartışmalarla devam etmektedir. Günümüzde mevcut devletlerin yaşadığı siyasal gelişmeler medyanın ilgi alanına girmektedir. Ulusal gündemin yanı sıra uluslararası gelişmeler ve devletlerarası ilişkiler, medya organları için gündemin temel maddesini oluşturmaktadır. Bir ülkenin en önemli unsurlarından biri olarak kabul edilen medya, yaşanan gelişmeleri hem kendi ülkesinin vatandaşlarına hem de dünyaya aktarması açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Medyanın kitlelere sunduğu haberlerde kullanılan söylemler, toplum üzerinde etki ve algı yaratma görevlerini yerine getirmektedir. Yalnızca haber verme değil, haberi veriş şekli ile birlikte haberin nasıl okunması da artık medyanın görevleri arasında sayılmaktadır.

Günümüz dünyasında yaşanan her hadise mesafelere bakılmaksızın bütün ülkelerde haber konusu olabilmektedir. Kısacası bir gelişmeden haberdar olmak isteyen herkes konu ile ilgili birçok ayrıntıya ulaşabilmekte ve fikir sahibi olabilmektedir. Bu haberlerin hazırlanış ve sunuluş şekilleri ise kişileri fikir sahibi yapan medyanın üzerinde durduğu bir konudur. Bir haber metninin hazırlanması belirli aşamalar sonucu tamamlanmaktadır.

Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkiler gelişen olaylar doğrultusunda iki ülkenin sunduğu tepkiler sonucu şekillenmiştir. İki ülkenin birbirlerine karşı verdiği tepkiler, ilişkilerin inişli ve çıkışlı şekilde yaşanması sonucunu doğurmuş, yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler medyanın en önemli gündemleri arasında yer almasını beraberinde getirmiştir. Yakın döneme bakıldığında İsrail ve Türkiye arasında gerilime yol açan Davos Krizi, Mavi Marmara olayı ve ABD'nin Kudüs kararı gibi gelişmeler, iki ülke arasındaki ilişkilerin dönüm noktalarını oluşturmaktadır. Her iki ülkenin basını da yaşanan gelişmelere kendi medya kanallarında geniş yer vermiştir. İdeoloji farklılıkları medya organlarının haberleri sunuş şekli ile gün yüzüne çıkmaktadır. Haber başlıkları, kullanılan görseller, haber dili gibi unsurlar gazetelerin konuya bakış açılarının anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıyacağını açıklaması Türkiye'de yayın yapan gazetelerin uzun süre gündeminde yer almıştır. Açıklama sonrası

Türkiye'nin sert tepkisi ve dünya çapında yaşanan gelişmeler bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Araştırmada Türkiye'de yayın yapan gazetelerin seçilmesinin nedeni iç kamuoyuna İsrail ile ilgili gelişmelerin nasıl yansıtıldığını ortaya çıkarmaya çalışmaktır. Günlük hayatın ve toplumsal düzenin en önemli parçası haline gelen iletişim araçları, kişilerin ülke ve dünya hakkında bilgiye erişmesini sağlamaktadır. Toplumsal düzeni inşa eden medya, bunu sağladığı bilgi aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Yalnızca Türkiye'deki değil dünyanın en uç noktasındaki gelişmeleri de haberlerine taşıyan gazeteler, bilgi verme görevini kanaat oluşturma ile harmanlamaktadır. Toplum üzerinde kanaat oluşturma etkisi bir yandan da ideolojinin varlığını ortaya koymaktadır. Haberlerin dili ve veriliş şekli ideolojik yakınlık ile daha belirgin şekilde anlaşılmaktadır. Enformasyon sağlanırken kullanılan söylemin gücü toplumun inşasında önemli bir rol oynamaktadır. Araştırmaya konu olan gazetelerde yer alan haberler, eleştirel söylem analizi yöntemi ile irdelenmeye çalışılmıştır. Haberlerde kullanılan terimlerin ve ifadelerin arka planını aydınlatan eleştirel söylem analizi, gazetelerin ideolojileri hakkında fikir vermektedir. Bu doğrultuda incelenen Hürriyet, Yeni Şafak, Cumhuriyet ve Şalom gazetelerinin İsrail ile ilgili sunduğu haberlerin dili ve kullandıkları söylemler, gazetelerin konuya bakış açılarını anlamamıza yardımcı olmaktadır. Türk ve Yahudi toplumuna yönelik yayınlar yapan Şalom gazetesi, haftalık olarak yayınlandığı için, gazetenin internet sitesinde yer alan haberler de çalışmaya dâhil edilmiştir.

2. MEDYA, İDEOLOJİ VE SÖYLEM ÜZERİNE

İletişim araçları bilgi edinmenin pratik ve işlevsel şekilde gerçekleştirilmesine yardımcı olmaktadır. Toplumun düşünce yapısı üzerinde oldukça etkili olan araçlar, medya ile hayatın tüm alanlarına nüfuz etmektedir. İletişim araçlarını kullanma konusunda profesyonelleşen medya, küresel çapta edindiği bilgileri topluma aktarırken belirli bir kanaat oluşturma görevini de üstlenir. Toplumun tasarlanması konusunda etkili olan medya, yarattığı bu algı boyutu ile ideolojik bir görevin de parçası olur. Medyanın ideolojisinin oluşumunda söylem yöntemleri ve enformasyon sağlama araçları belirleyici rol üstlenmektedir. Medyanın söyleminde yer alan ideolojik ipuçları, haber metinlerinin detaylı şekilde incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Haberin arka planı olarak adlandırılan sürecin araştırması medyanın ideolojik yönünün ortaya çıkması ile sonuçlanmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de yayın yapan gazetelerde yer alan İsrail haberlerinin incelemesinden önce dil, söylem, ideoloji konularına değinilmiştir. Medyanın ideoloji ile olan ilişkisi, söylem ve haber yapım süreçleri konuları ile birlikte, gazete haberlerinin söylem analizi daha anlaşılır şekilde ifade edilebilecektir.

2.1. Medya ve İdeoloji

İletişim, insanlar arasındaki köprü görevinin yanı sıra o köprüyü geçmenin yolları gibi birçok yöntemi de içinde barındırmaktadır. Hayatımızın her alanında bulunan iletişim araçları ile haberleşme ve bilgi edinme ihtiyaçları giderilmektedir. İletişimin önemli kollarından biri de basındır. Yazılı, görsel, işitsel basın toplumu bilgilendirme amacı dışında belirli yöntemlerle yön verme amacı da taşımaktadır. Medyanın karşıladığı bu sorumluluk, toplumu inşa etme görevini de üstlenmiştir. Günümüzde kitleler, dünyanın neresinde olursa olsun yaşanan gelişmelerden her zaman haberdar olmakta ve fikir edinebilmektedir.

İdeoloji sözcüğü fikir ve düşünce ürünü olarak soyut çağrışımlara sebep olsa da yapılan çalışmalar kavramın nesnel bir yapı olarak etkisinin bulunduğunu ortaya çıkarmıştır. Başlangıçta “doğru düşünme” konusunda etkili olduğu varsayılan ideolojinin, fikirlerin belirlenmesinde önemli rol oynadığı bilinmektedir. İdeoloji,

doğru olduğu kabul edilen fikirlerin, toplum tarafından da gerçek olarak algılanmasının yolu olarak görülmüştür (Mardin, 2003).

Kavram olarak incelendiğinde ideolojinin net bir tanımı olmamak ile birlikte farklı alanlarda kullanıldığı gözlemlenmiştir. Günlük, sosyal, politik ve akademik hayatta birçok farklı anlamda kullanılan ideoloji, etimolojik köken bakımından belirli bir tanıma sahip olsa da terim açısından fikir ayrılıkları oluşmuştur. Türk Dil Kurumu'na göre ideoloji siyasal ve toplumsal bir öğreti oluşturan fikirler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bir grubun davranışlarına yön veren ve çoğunlukla politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini düşünceler bütünü şeklinde tanımlanmaktadır. İdeoloji terimsel tanımının yanı sıra bir öğreti olarak da karşımıza çıkmaktadır. 19. yüzyılda ideler öğretisi olarak ontoloji, psikoloji, mantık ve bilgi teorisi gibi alanlar ile etkileşim içinde kullanılmıştır. Farklı fikirlerin gelişimi ve oluşumu olarak görülmüştür (Doğan, 2019).

İdeolojiye rasyonel bakış açısı ile yaklaşan çalışmalar, ideolojiyi bilinçli inanç sistemi olarak tanımlamaktadır. Bu bakış açısı, ideolojinin etkileri incelendiğinde farklı noktaların gözden kaçmasına neden olmaktadır. İdeolojinin bilinçdışı yarattığı etkiler, simgesel ve mitsel boyutları göz önünde bulundurulmalıdır. Öznenin ideoloji aracılığı ile iktidar yapısıyla kurduğu canlı ilişki, günlük hayatta birçok durumda kendini göstermektedir. İdeolojinin söylemlerinin doğruluğuna inanan özne, gözle görülmeyen gerçeklere içsel bir bağ ile inanmaktadır. İdeolojiyi soyut ve dünyadan uzak bir unsur olarak nitelendirmek doğru değildir. Özneler ideoloji ile birlikte şekillenmekte ve toplumsal düzenin yeniden inşası ile farklı görevler edinmektedir. Kişileri organize etme gücüne sahip olan ideoloji, yaşam deneyimini temelden yeniden ele almaktadır (Eagleton, 2015).

Medya ve ideoloji arasında oluşan ilişki özellikle iletişim alanında yapılan birçok çalışmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Medyanın, ideolojiyi haber yapımı ve toplumu bilgilendirme çalışmalarında kullanım şekli oldukça eski zamanlardan beri önemli tartışma konuları arasında yer almaktadır. Ekonomi-politik yaklaşımların üzerinde durduğu bir konu olan ideoloji ve medya ilişkisi, haber üretim sürecinin nasıl şekillendiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. İletişim araçlarının ve medya kanallarının, haber metinlerini bir propaganda malzemesine dönüştürdüğü, ekonomi-politik çalışmaların da altı çizilen konulardan biridir. Medya kuruluşlarının temsili

ekseninde incelendiğinde ideolojinin kuruluşlara etki ettiği ve gerçekliğin farklı şekillerde tasarlandığı söz konusu olabilmektedir (Arık & Akgün, 2018).

Althusser'in Devletin İdeolojik Aygıtları isimli çalışması ideolojinin doğasını, yapısını ve işlevini tanımlamaktadır. Haberleşme alanının ideolojik aygıtları olarak tanımlanan basın, radyo ve televizyon işleyişin ilerlemesinde önemli rol oynamaktadır. Althusser'e göre devletin aygıtları ideolojiyi ve baskıyı bir arada kullanmaktadır. Devletin İdeolojik Aygıtları baskının dışında ideolojiye daha fazla önem atfederek nesnel bir alan yaratma çabası içine girmektedir. Yeniden üretim sürecinde ideolojik aygıtların başat rolü, toplumsal yapının devamlılığı açısından önem arz etmektedir. Süreklilik açısından ise ideolojinin yeniden üretilmesi beraberinde sistemin de yeniden üretimini getirmektedir. Toplumun belirli biçimler içinde şekillenmesi ve kitlelerin düşüncelerinin yönetilmesi ile süreç kendini korumaktadır (Althusser, 2000).

İdeoloji belirli göstergeler ile kendini belli ederek gerçekliğin yeniden yaratılmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda göstergeler ideolojinin doğruluğuna ve gerçekliğine katkı sağlamaktadır. İktidar yapıları ideolojiler aracılığı ile kurulan söylemleri gerçeklik ile bütünleştirerek kendi ideolojilerini yansıtmaktadır. İdeoloji doğrultusunda yaratılan simülasyon, kitleleri harekete geçirme konusunda çoğu zaman gerçeklikten daha etkili görülmektedir (Baudrillard, 2014).

Medya ve ideoloji arasındaki ilişkinin bu kadar önemli görülmesindeki en önemli etkenlerden biri, medyanın ideolojik baği doğrultusunda olayları yeni bir dille inşa etmesidir. Haber üretim sürecinde yapılan çalışmalar doğrultusunda olaylar medya kanalları aracılığı ile daha anlaşılır kılınmaktadır. Medya temsil ettiği ideolojiyi haber metinleri üzerinden yeniden yapılandırmakta ve ilgi çekeceğini düşündüğü konuları kamuoyu ile paylaşmaktadır. Haber olma değeri kazanan olay, medya organlarının farklı ideolojik bağları dolayısıyla farklı anlamlara sahip olmaktadır. Kamuoyuna duyurulan olayın inşa sürecinde toplumun farklı kesimlerinde söylemsel bir mücadele yaşanmaktadır (Devran, 2010).

Haberlerin yazım süreci, günlük söylemlere dayandığı gibi derin ideolojilere de dayanabilir. Bu güçlü yapı, toplumun yeniden inşası görevini yerine getirmektedir. Medyanın bu görevleri üstlenmesi, ideolojik yapıların içinde bulunduğuna bir işarettir. Haberlerde kullanılan dil ve mesajların söylemi, ideolojik yapı hakkında fikir vermektedir.

Demokrasilerde dördüncü güç olarak tanımlanan medya artık günümüzde daha da güçlü ve önemli noktaya taşınmıştır. Çünkü medya, toplumu belirli konular hakkında harekete geçirebilme etkisine ulaşmıştır. Medyada yer alan konular ve figürler kamuoyunda gündem oluşturabilir. Medyanın bu tavrı giderek daha güçlü ve etkili rol üstlenerek büyümeye devam etmektedir (Gezgin, 2002).

Medya kitlelere bilgi taşıyan bir kanal olarak ideolojik üretim sağlamaktadır. Medya bu özelliği ile siyasi oluşumların yayın organı gibi faaliyet gösterebilmektedir. Görünmeyen bağlar ile yönetilen medya organları siyasi olarak güç aldığı odakların çıkarlarını korumak açısından ideolojik bilgiler üretebilir. Toplumsal gerçeklik ile ilişkili olan bilgiler, medya kanalları aracılığı ile gerçeklikten arındırılabilir veya yeniden üretilebilir. Hazırlanan haber metinleri sonucu kitleler yönlendirilebilir ve rıza gösterme konusunda daha açık hale gelebilir. Medya organlarının ideolojik çizgileri, haber üretim sürecini baştan aşağı nasıl ele aldıkları konusunda fikir vermektedir (Çiçek & Uysal, 2019).

İdeolojinin uygulandığı alanlarda algısal yönetim işlevi devreye girmektedir. İdeolojiler kişilerin dış dünyayı nasıl ve ne şekilde algılayacakları konusunda etkilidir. Kişilerin düşünce yapılarının eylemleri üzerinde etkili olması gibi eylemler de aynı oranda düşüncelerin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal kimliğin inşa sürecinde ideolojinin etkisini görmek mümkündür. Özellikle grupların çıkarları söz konusu olduğunda ideolojinin varlığı kişilerin eylemlerini ve düşüncelerini doğrudan etkilemektedir. Sosyal kimliğin inşa süreci ve grup çıkarlarının tanımlanmasında ideoloji, grubun kendi şemasını oluşturarak görev ve sorumlulukları kişilere bildirmektedir. Grup tutumlarını, söylemlerini ve eylemlerini organize eden ideoloji, kişisel kanaatlerin değiştirilmesinde ve oluşturulmasında da etkilidir (Devran, 2010).

Kitlelere bilgi sağlama ve yaşanan olaylar özelinde kamuoyu oluşturma noktasında medyanın görevi oldukça önemlidir. Bilgiye ham şekilde ulaşan medya, haber üretim sürecinde olayları haber süzgeçlerinden geçirerek yeni bir ‘gerçeklik’ oluşturmaktadır. Yeniden inşa edilen bu gerçeklik içinde siyasi aktörler ve olaylar kamuoyuna sunularak kitlelerin aktörler konusundaki tepkileri belirlenmektedir. Toplum içerisinde farklı ideoloji ve düşüncelere bağlı birçok kesim ile karşılaşmak mümkündür. Tartışmaya ve yönlendirmeye açık olan haberlerde medyanın ideolojisi

devreye girmektedir. Medya organlarının ideolojik farklılıkları aynı haberi nasıl sundukları ile ayırt edilebilmektedir. Özellikle yazılı basında dikkat çekici boyutlara ulaşan bu durum gerçeklik tasarımı incelenerek anlaşılabilir. Gazetelerin sahiplik yapısı ve ideolojik farklılıkları, benimsedikleri temel faktörlerin ve gerçeklik tanımlarının birbirlerinden ayrılmasını da beraberinde getirmektedir (Arık & Akgün, 2018).

Medyanın toplumları yönlendirme özelliği kullandığı dil, söylem ve ideoloji ile doğrudan alakalıdır. Bu özellikleri kullanma şekli ise çoğu zaman medyanın istediği algıyı toplum üzerinde göstermesiyle sonuçlanır. Medya bu gücünün farkında olduğu için kendi etki alanını her zaman kendisi yaratmaya çalışmaz. Bu noktada da medyanın bağlı olduğu maddi etkenler ya da devamlılığını sağlamak için gerekli olan güçlere kapılarını açması devreye girmektedir. Medyanın var olması için maddi getirisinin olması gerekmektedir.

Dil kullanımından öte bir söylem oluşturma çabası içine giren ideoloji, kavramların ve olayların anlamlandırılması ile ilgilenmemektedir. Bunun yerine somut ve gözle görülür etkiler yaratan söylemler ile toplumu şekillendirmeyi amaçlamaktadır. İktidar yapıları, belirli söylemler aracılığı ile kitleleri etkilemeyi ve yönlendirmeyi başarmaktadır (Eagleton, 2015).

Medyanın kullandığı dil, semboller ve ideoloji kaynakları toplum üzerinde etki yaratmaktadır. Bu etki, haber içerisindeki cümlelerin söylemi, haberin içeriği ve retorik yöntemler ile oluşturulmaktadır. Dili yalnızca kişilerarası iletişim aracı olarak görmek onu anlamamızı zorlaştıracaktır. Günlük konuşma becerisinin yanı sıra dile çok büyük sorumluluklar da yüklenmiştir. Bu etkin güç, sürekli büyüyerek devam eden başka bir alanı oluşturmuştur (Durgun & Yaman, 2017).

Medya ideoloji konusunda bilgilendirme görevini yerine getirirken yeni oluşan güç ilişkilerini önceden keşfetmektedir. Yeni doğan güç ilişkileri çerçevesinde yeni söylemi hızlı şekilde geliştirmektedir. (Çiçek & Uysal, 2019). İnsanların, kurumların, platformların ideolojileri vardır. İdeoloji bulunduğu yerin düşüncelerine, hareketlerine yön verme özelliğine sahiptir. Diğer bir deyişle, ideoloji aracılığıyla belirli bir hedefi gerçekleştirmek için izlenen yol ve yön faktörleri belirlenmektedir. Medya, belirli bir amaç için kurulmuş düzeni ifade etmektedir. Medyanın tek amacı insanları yaşanan

gelişmelerden yalnızca haberdar etmek değil, üstlendiği ideolojik tavrı bir şekilde topluma aktarmayı başarmaktır.

Bunun için karşımıza gelen haberler yalnızca yazılı metin değildir. Kitlelere ulaşmadan önce belirli bir amaç çerçevesinde hazırlanan haberler, ideolojik filtrelerden geçirilmektedir. Maddi kaynaklar olmadan toplumsal düzeni oluşturmak mümkün değildir. Medya, bu kaynakları yön verici özelliğe sahip medya patronları ve hükümetlerden sağlamaktadır. Bu nedenle yayınlanan haberler yansıtılmak istenen gerçeği aktarmaktadır. Bilgilerin doğruyu yansıtıp yansıtmadığının bilinemediği haberler muhabirlerin, editörlerin ve bağlı bulundukları medya kuruluşlarının yayın politikalarını önümüze getirmektedir (Gül, 2018).

Kişiler olayları anlamlandırma ve sınırlarını belirleme aşamasında düşüncelerini şekillendirmektedir. Hem medya hem de siyasi otoriteler, bu nedenlerden dolayı kendi mesajlarını daha işlevsel hale getirmek için ideolojiyi başvuru aracı olarak kullanmaktadır (Gül, 2018). Medyanın bir ideolojiye bağlı olmaması, kendi amacını gerçekleştirememesi demektir. Özellikle günümüzde ideolojiye sahip olmayan medya kuruluşlarının ömürlerinin kısa olduğu bilinen bir gerçektir. İdeolojiyi kullanma şekilleri gerçekleri yansıttığı sürece zararlı görülmebilir fakat yalnızca ideolojik amaçlar için yapılan haberler gerçekliğin inşasında olumsuz etki göstererek zamanla kendisine zarar verecek durumlara evrilebilir.

Medya kanalları, egemen ideolojinin yeniden üretimi konusunda önemli görevler üstlenirken diğer yandan da ideolojinin sürdürülmesi konusunda çaba göstermektedir. Medyanın esnek yapısı, değişimi kolay şekilde kabul etme özelliğine sahiptir. Toplumda görülen değişikliklere adapte olurken zorlanmayan medya, tüm şartlara kısa sürede uyum sağlamaktadır. Bu hızlı değişim sırasında toplumun rızasını kazanma işlevini de sürdürmektedir. Değişen sürecini kendi lehine çeviren medya, aynı zamanda egemen ideolojinin yeni koşullara göre yeniden üretilmesine de katkı sağlamaktadır. Demokratik liberal sistemlerde “dördüncü güç” veya “ikinci hükümet” olarak tanımlanan medya, kitlelere sağlanan bilginin kaynağı olma görevini icra etmektedir. Bilgilendirme, yönlendirme ve harekete geçirme işlevlerini bir arada yerine getiren medya, bu doğrultuda haberleri belirli şekillerde üretmektedir. Haberler tematik, şematik ve sentaktik gruplara göre birbirinden ayrılmaktadır. Tüm bu

haberlerin üretim sürecinde de medyanın siyasal, sosyal ve ideolojik unsurlardan etkilendiği bilinmektedir (Çiçek & Uysal, 2019).

2.2. Medyanın Dili

Günlük hayatta kullandığımız ve iletişim aracı olarak görülen dil, aslında iletişimin kendisidir. Sözcüklerin kullanım şekilleri, insanlar arasında belirli bir düzenin oluşmasını ve insanların konumlanmasını sağlamaktadır. İletişimin en önemli faktörü olan dil ile günlük iletişim ihtiyaçlarımızı karşılayabiliriz. Dilin yardımıyla yarattığımız sözcükler bir araya gelerek söylemi meydana getirmektedir. Gündelik hayattan uluslararası ilişkilere kadar bütün iletişim çeşitlerinin farklı söylemleri vardır. Bu bazen ülkeler arasındaki kırılma noktalarını yaratır bazen de gündelik olarak ufak bir ihtiyacımızı karşılar.

İdeoloji, dil ve medya birbiri ile sürekli ilişki içindedir. Belirli ideolojilerin egemen olduğu alanlarda toplumun ilgisini çekebilmek için ideolojiye hâkim olan dil kullanılmaktadır. İdeolojinin yansıması olarak görülen dil, yeni sözcükler eklenerek farklı bir boyuta taşınmaktadır. Medya organları bağlı bulundukları egemen ideolojiyi yeni sözcükler ile ifade ederek kitlelere yöneltmekte ve toplum üretilen dili günlük hayatta kullanmaktadır. İdeolojik dil, toplumun tüm katmanlarına etki edebilmektedir. Konu veya olay hakkında sürekli olarak aynı yönde kullanılan söylem, işaret ettiği ideolojinin yeniden üretilmesini sağlamaktadır (Devran, 2010).

Farklı alanlarda ve şekillerde kullanılan söylem yarattığı etki ile kitleleri kontrol altına alabilir. Söylemin çeşitli tanımları ve yaklaşımları sosyal bilimlerde birçok alanda hala üzerinde en çok durulan konulardan biridir. Aquinalı Thomas, söylem terimini zihni çıkarım anlamında kullanmıştır. İletişim sırasında konuşmak istediğimiz olgular zihnimizde belirli bir şekil alır ve o sözcükler ile karşı tarafa iletilir. Artık soyut halden somut hale geçen sözcükler, zihnimizin süzgecinden geçmiştir ve bir söylem olarak karşı tarafa iletilmiştir (Sözen, 1999).

İletişim başladığı andan itibaren söylem de başlamış demektir. Bir diyalogu ele aldığımız zaman, o diyalog ile ilgili yaptığımız her yorum söylemin nasıl gerçekleştiği noktasında bilgi verir niteliktedir. Diyalogun başından sonuna kadar geçen süreç, söylem sahiplerinin belirlediği kurallar çerçevesinde ilerlemeye başlar. Kendi

kurallarını zihin aracılığıyla oluşturan söylem, kendi düzenini oluşturur veya daha önceden oluşturulmuş söz dizilimlerinin kullanılması ile pratik bir olguya dönüşür. Teorik yaklaşımlara göre söylem daha önceden planlanmış ve hazırlanmış bir metne benzemektedir. Pratik yaklaşımlara göre ise, kişilerarası iletişimin başladığı andan itibaren kullanılan sözcüklerin anlamlarını kapsayan ve organik biçimde açığa çıkan sözcükler bütünüdür (Sözen, 1999).

“Dilimin sınırları dünyanın sınırlarını gösterir” diyen Wittgenstein, (Hadot, 2011) sosyal bilimlerin temel alanı olan dil konusunun dikkate alınması gerektiğine işaret etmiştir. Dilin var olması kadar onun kullanımı da önemlidir. Onu ne kadar geliştirebilir ve ne kadar üstünde durabilirsek o kadar ileriye gidebiliriz. Dili kullanmak, söylemleri belirlemek insanlar üzerinde istenilen etkinin oluşturulmasını sağlar. Yalnızca söylem, sözcük ve dil aracılığı ile eylemlerin etkisi yaratılabilir. Olağan üstü görünen bu durum dilin kullanım amaçlarından bir tanesidir. Günlük hayat içinde de kişiler her türlü durumu dil ve söylem sayesinde kontrol altına almaktadır.

2.3. Medya ve Söylem İlişkisi

Söylemin en güçlü temsilcilerinden ve kullanıcılarından biri de medyadır. Kuruluş amacı kitleleri söylemleriyle etkilemek, haber vermek, bilgilendirmek olan bu yapı söylem alanında profesyonelleşmezse hiçbir ilerleme kaydedemeyecek ve hatta yok olacaktır. Bu nedenle medyayı, söylemden ayrı veya uzakta düşünmemiz imkânsızdır. Medyada yer alan her sözcük incelenmesi gereken bir alanı oluşturmaktadır. Haber metinleri içerisinde yer alan sözcükler yalnızca kullanılmak için metinlerin içerisine yerleştirilmemektedir. Verilmek istenen mesaj ve yaratılmak istenen etki haber metinleri içerisinde yer alan ifadelerde gizlidir.

Bunu bazen net bir şekilde görebildiğimiz gibi bazen de çözümlemeler yaparak ortaya çıkarmaktayız. Söylemin meydana gelmesinde arkasında barındırdığı güç ve iktidar önemli iki faktördür. Söylemin temelindeki bu güç ilişkisi, pratiğe dönüşümünde büyük bir rol oynamaktadır. Söylem gerçekliği oluştururken, aynı zamanda eylemi de oluşturur. Gerçek, söylemin ortaya çıkması ile birlikte sözcükler aracılığıyla alıcıya iletilir. Bu ilişki sırasında, bağımlı ve bağımsız birçok değişken yer almaktadır ve gerçeklik yeniden üretilmektedir. Foucault, iktidarın bir aracı olarak

gördüğü söylemin, dil aracılığı ile öteki kavramını yaratıp, iktidarın onun üzerinde baskı kurduğunu ve egemenliği altına aldığını söylemiştir. Söylem analizi ile birlikte, söylemin arkasındaki güç ve iktidar ilişkisi ortaya çıkarılacaktır (Doğan, 2019).

Söylemin üretilmesi ve kontrol edilmesi açısından iki farklı alan oldukça önemlidir. Bu öğelerden ilki söylemin ifade edildiği bağlam ile ilgili iken, ikincisi metin ve konuşma olarak karşımıza çıkmaktadır. Söylemin kullanıldığı ortam, etkinin güçlü ve zayıf olmasını yüksek oranda ilgilendirmektedir. Kişiler her ortamda söylem dile getiremez veya ürettiği söylemin ortamdaki kişiler üzerinde etkili olmasını sağlayamaz. Medyanın kullandığı söylemler üzerinde etkili olabilmek için medya mensubu yani gazeteci olmak gerekir (Devran, 2010).

Saf söylem olarak adlandırılan bir kavram yoktur ve söylemin tarafsız olması mümkün değildir. Sosyal hayatın bir verisi olarak kullanılan söylem dilin objektif taraflarını yansıtmak için kullanılmamaktadır. Söylemlerin var olması konusunda sosyal ilişkiler ile benzerliğinden bahsedilebilir. Sosyal ilişkilerin çeşitliliği gibi söylemler de çok boyutlu ilişkiler halinde ortaya çıkmaktadır. Öznelliğin varlığı söylemlerin özneler ve metinler arasındaki ilişkilere vurgu yapması anlamına gelmektedir. Öznellik, konuşma veya metinde nesnenin varlığından ziyade anlamların varlığına yoğunlaşmaktadır. Söylemin anlamı doğrudan yapısı ile ilişkilidir (Sözen, 1999).

Dil içindeki anlamın ortaya çıkması konusunda etkili olan söylemler, ideoloji ile yakın ilişki içerisindedir. İdeoloji söylemin ortaya çıkardığı anlamın kitlelere nasıl yöneltileceği ve kişilerin nasıl yönlendirileceği ile ilgilenmektedir. Metin ve diyaloglarda ortaya çıkan anlamlar ideoloji ile okunabilir, mesajlarda yer alan gizli anlamlar daha etkili şekilde gün yüzüne çıkarılabilir. İdeoloji söylem aracılığı ile ortaya çıkan anlamın kodlanmasına yardımcı olur. Mesajın kodlanması sonucu ortaya düz bir anlam çıkarken, kod açımı ile mesajın yan anlamları daha net şekilde anlaşılmaktadır. Mesajdaki yan anlamlar farklı ideolojilere sahip grupların anlam yüklemesi sonucu bambaşka durumları ifade edebilir. İdeoloji söylem üzerinde etki yaratarak kodlanmanın farklı yönlerde yapılmasını sağlamaktadır (Sancar, 2020).

Medya ve iktidarlar kullandıkları söylemleri, söylemin yaratacağı etkilere, işlevselliğe ve yayılım alanlarına göre belirlemektedir. Toplumlara baktığımızda egemen söylemin kitleler üzerinde hâkim olduğu görülmektedir. Bu söylemin

belirlenmesinde, iktidarın, medyanın maddi kaynaklarının, medyanın sahiplerinin ve onların iktidar ile olan bağlantıları etkili olmaktadır. Medyanın bu söylem zemini, onun ideolojik süreç içerisinde sergilediği tutum ile değerlendirilir ve bu şekilde medya ideolojik bir aygıt olarak belirtilir. Egemen güçlere bakıldığında ise medyanın konumu bir şekilde belli olmaktadır (Durgun & Yaman, 2017).

2.4. Toplum ve Medya İlişkisi

Medya organlarının toplumun küçük yapılarından bütününe kadar etki etme yeteneği konusunda birbirinden farklı birçok görüş öne sürülmektedir. Özellikle iletişim alanında çalışmalar yapan bazı düşünürlere göre medyanın birey ve toplum üzerinde oluşturduğu etki çoğu zaman kasıtsız bir şekilde doğal olarak gerçekleşmektedir. Medyanın bilmeden yarattığı bu etki toplumun bilgi alması sonucu bireylerin kendi görüş ve ideolojileri doğrultusunda haberleri yorumlamaları şeklinde tanımlanmaktadır. Bu görüşün aksini konu alan birçok çalışma da bulunmaktadır. Medyanın toplum ile ilişkisinde tamamen bilinçli, planlı ve bir amaç doğrultusunda hareket ettiği gerçeği ortaya çıkarılmaktadır (Arslan, 2006).

Medyanın var oluş amacı kitleleri bilgilendirmek ve kitlelerin merak ettiği konular üzerine doğru bilgiyi tarafsız şekilde sunmaktır. Kitleler, medyanın onlara yönlendirdiği bilgiler sayesinde çevresi, ülkesi ve dünya hakkında fikir sahibi olmaktadır. Özellikle günümüzde uzak yakın mesafe ilişkisinin kalmadığı düşünüldüğünde medyanın artık vazgeçilmez unsur haline geldiği söylenebilir. Günümüzde bilgi alışverişi temel bir ihtiyaç ve eksikliği göz ardı edilemeyecek etkiler bırakan bir durum haline gelmiştir. Bu ihtiyaçları karşılayanın yolu ise medya organlarının takip edilmesidir.

Toplumlarda güç olarak nitelendirilen olguların farklı dayanakları ve kaynakları bulunmaktadır. Örnek olarak bir askerin gücü silahına, zenginlerin gücü paraya, akademisyenlerin ve gazetecilerin gücü ise elde ettikleri bilgiye bağlıdır. Güç denilen kavram sürekliliğini koruma konusunda değişime açıktır. Güç mutlak bir unsur değildir ve zaman içinde büyük değişimler geçirebilir. Toplumda egemen olarak görülen grupların gücü yasa, hukuk, norm ve genel bir uzlaşma ile ilişki içinde olabilir. Söylem ile güç arasında da yoğun ilişki bulunmaktadır. Siyasiler, medya çalışanları ve bilim insanları sahip oldukları mesleklerinden kaynaklı olarak söylemsel güce

hâkimdir. Profesörler akademik söylemi benimserken, hukukçular hukuki söylemi ve gazeteciler ise medyatik söylemi benimsemektedir. Söylemin üretim sürecinde etkili olan bu kişiler, güçlenme konusunda da bir adım öne geçebilmektedir. Söylem analizlerinin eleştirel bir bakış açısı ile yapılması güç sahipleri ve söylem arasındaki kuvvet biçiminin açığa çıkarılması bakımından önemlidir (Devran, 2010).

Medya izleyicilerin, okuyucuların ve dinleyicilerin zihinlerine binlerce görüntü ve mesajı aktarma görevini üstlenmiştir. Medya ile ilişki içinde olunan her an düşünceler ve hayaller, verilen mesajlar ile etki altına girmektedir. Toplumsal açıdan değerlendirildiğinde kişilere imgeler sunan araçlar, yeni bir dünya yaratarak farklı bir gerçeklik algısı oluşturmaktadır. Dil pratiğini ve söylemi oldukça güçlü şekilde kullanan medya araçları, toplumsal dünyayı etkileme konusunda önemli sonuçlara imza atmaktadır. Medya aracılığı ile günlük hayatta kullanılan dil değişmekte, farklı söylemler ikili diyaloglarda veya düşüncelerde kendine yer bulmaktadır. Yeni bir dil ve gerçeklik inşa eden medya ‘‘medyatik olgular’’ ile toplumu buluşturmaktadır (Gönenç, 2012).

Medya üstlendiği bu görev sorumluluğu ile hareket etmediği zamanlarda, gerek toplumdan, gerekse iktidardan tepki almaktadır. Bu nedenle görevini yerine getirirken belirli amaçlar etrafında hareket etmektedir. Medya yalnızca haber akışı veya bilgilendirme amacıyla değil, gerçekleşen durumlara göre de farklı rolleri benimsemiştir. Medyanın tavrı ulusal meseleler ile birlikte uluslararası konular üzerinde etkilidir. Çünkü medya bulunduğu ülkeyi hem içeride hem de dışarıda temsil etmektedir.

Bütün bunlara bakıldığında, medyanın bağlı olduğu özgürlükçü ve demokratik ülkelerde, toplumu belirli paydada birleştirmesi beklenmektedir. Medya, toplumun ortak alanlarında yeri geldiğinde birleştirici bir unsur görevi görmeli, sorunları ele alması ve gerekirse uzlaşma sağlamalıdır. Dördüncü güç olarak anılan medya artık birinci güç olmuştur ve bu sorumluluğun gereklerini yerine getirmesi beklenmektedir. Medya neyin konuşulup neyin konuşulmayacağını belirleyecek bir konuma gelmiştir. Bu nedenle bazı durumlarda sahte gündemler yaratarak gündemi değiştirmekte, gündemin yönünü belirlemekte ve kitlelerin algılarını etkileyebilmektedir (Gezgin, 2002).

Türkiye’de medya, aile içi olaylardan, ülkeler arası meselelere kadar bütün sosyal alanlarda etkin rol almaktadır. Türk medyası, bütün konulara hâkim bir avukat gibi görevini gerçekleştirmektedir. Bazı konularda yalnızca avukat değil hâkim, savcı ve yargıç da olabilmektedir (Gezgin, 2002).

Medyanın yarattığı etkilerin tamamı sosyal bilimlerde önemli bir yere sahiptir. Bu konu üzerine yıllardır sayısız bilim insanı tarafından sayısız çalışmalar yapılmıştır. İlk zamanlarda medyanın bu etkisinin doğal bir etki olduğu, toplum üzerinde fazladan bir çaba sarf etmeden de bu etkinin ortaya çıkabileceği tartışılmıştır. Kimi bilim insanları buna tamamıyla katılırken kimisi de bunun tam zıttı olan görüşü sıkı şekilde savunmuştur. Medyanın kişiler, kurumlar, toplum üzerindeki güçlü etkisi artık tartışılmayacak biçimde doğal bir vurgu sonucu değil planlı ve çalışılmış görüşler sonucu yaratıldığı tartışmasız bir gerçek haline gelmiştir. Medyanın toplum üzerindeki güçlü etkisi, bilinçli olarak ve planlanmış şekilde kitlelere uygulanmaktadır (Arslan, 2006).

Modern medya ya da yeni medya ile etki daha fazla büyümüştür fakat hala görsel ve yazılı basın toplum üzerinde güçlü etkiye sahiptir. İktidar yetkililerinin açıklamalarını anında bize aktaran haber kanalları evlerde, aile bireyleri ile ortak bir alanda yer almaktadır. Bu etkiler, kişilerin cinsiyeti, yaşı, mesleği, zekâsı, kişiliği, dini inançları ve diğer kişisel özelliklerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bu nitelikler, medyanın kişilere uygulayacağı etkide, verilen mesajın türünü, işleyişini ve gücünü belirlemede farklılıklar yaratmaktadır (Arslan, 2006).

2.5. Eleştirel Söylem Analizi

Günlük hayatta kişiler, bir durumdan bahsederken ve bir olayı karşısındakine aktarırken her zaman ayrıntılı bilgi vermemektedir. Karşı tarafı ilgilendiren kısmı daha yoğun şekilde anlatırken olayın bazı bölümlerini anlatmayabilirler. Yaşanılan bir olayı iki farklı kişi aktarırsa ortaya büyük olasılıkla farklı iki yorum çıkacaktır. Bu durum kişilerin karakteri, olaya bakış açısı, geçmişleri gibi birçok faktörden etkilenmelerinden kaynaklanmaktadır. Farklı etkenler ekseninde ortaya çıkan durum olayların sunumlarında kendini göstermektedir (Çakır, 2014). Benzer bir durum medyada yer alan haber metinlerinde de görülmektedir. Medya organları, ideolojileri

doğrultusunda söylemlerini değiştirmekte, okuyucu ve izleyicilere kendi açılarından haberleri iletmektedir.

Günlük hayat ile felsefe bilimini yakınlaştıran söylem, temel anlamı ile dil ve dil pratiği olarak açıklanabilir. Dil cümle, metin ve paragraf gibi basit şekilde kullanılan bir araç olmanın daha fazlasını ifade etmektedir. Söylem hayatın birçok alanı ile yakın ilişki içerisinde. Sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel birçok alanda söylemin izlerine rastlamak mümkündür. Herhangi bir metin edebi olsun veya olmasın söylem çözümlemesi ile açıklanabilmektedir. Söylem bir süreç olarak tanımlanabilir ve ideoloji, bilgi, diyalog, beyan tarzı, müzakere, güç ve gücün mübadelesinin pratiği dökülmesi olarak anlatılabilir. Söylemin oluşma süreci anlatım ve konuşma eylemlerinin kendi kuralları ile düzenlenmektedir. Söylem üzerine yapılan teorik çalışmalar söylemi bir metin olarak görürken, pratik çalışmalar günlük hayatta insanların birbiri ile konuşmaları sırasında ortaya çıkan anlamlar olarak tanımlamaktadır (Sözen, 1999).

Haber metinlerinin toplum içinde yaşanan olayları tarafsız ve yalnızca gözlemci bir yapı ile hazırlandığı düşünülmektedir. Medyanın güç gruplarının eline geçmesi ile birlikte bu tarafsızlık son bulmuş ve haber üreticileri hazırladıkları metinlerin meşrulaştırmaya başlamıştır. Haber metinlerinde yaşanan bu durum eleştirel yaklaşımlara göre karşı çıkılması gerekenler arasında yer almaktadır. İktidarı meşrulaştıran haber metinleri eleştirel yaklaşımların temelini oluşturmaktadır. İktidarın kurulmasında oldukça etkili olan metinler, çeşitli söylem çözümlemeleri ile anlaşılmaya çalışılmaktadır. Haber metinlerinin anlaşılması ve iktidarı meşrulaştırma biçimi söylem çözümlemesi ile ortaya çıkmaktadır. Haberlerin dilinin nasıl oluşturulduğunun yanı sıra iktidar ile arasındaki ilişkiler, sınıf farkı, cinsiyet, ideoloji, ayrımcılık, dönüştürme, yeniden oluşturma ve sosyal düzen gibi konular da söylem analizi yöntemi ile açığa çıkarılmaktadır (Yardım & Doğruel, 2019).

Dil ve ideoloji yapı bakımından birbiri ile sürekli etkileşim halinde olan ve birbirini dönüştüren kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İdeolojiyi açığa çıkarmak ve dış dünyaya yansıtmak için dili doğru şekilde kullanmak önemlidir. Dilin kullanımı ile açığa çıkan ideoloji, söylem çözümlemeleri sayesinde daha net şekilde anlaşılabilir. Toplumsal iktidarın meşrulaşması, söylemin kullanılış şekli ile doğrudan ilişkilidir. İdeolojilerin ortaya çıkmasında kilit rol oynayan söylem, medya

metinlerinin ve özellikle haber metinlerinin anlaşılmasını sağlamaktadır. Medya çalışmalarında 1970’li yıllar ile birlikte eleştirel haber analizleri de ön plana çıkmıştır. Kültürel çalışmaların da etkisi sayesinde haber metnindeki dil, ideoloji, söylem ve anlam arasındaki ilişki belirgin hale gelmiştir. Yapılan çalışmalar, toplumsal iktidar ve güç arasındaki ilişkinin haber metinleri aracılığı ile nasıl inşa edildiklerinin anlaşılmasını kolaylaştırmıştır (Karaduman, 2017).

Eleştirel söylem analizi çalışmaları birçok farklı kuramsal kaynaktan beslenen nitel bir araştırma türüdür. Eleştirel söylem analizi çalışmasının içinde farklı yöntemler ve çeşitli perspektifler yer almaktadır. Farklı disiplinleri içinde barındıran bir yaklaşım olduğu için tek bir yönetime dayanmamaktadır. Teun A. van Dijk’e göre haberlerin yapısal özellikleri göz önünde bulundurulduğunda haber metinleri başlıklar, üst yapılar, dar anlam, stil, söz dizimi ve retorik gibi farklı yapıların bir araya gelmesi ile elde edilmektedir (Evre, 2009).

Toplum bilimleri ile yakın ilişki içinde olan söylem felsefe, iletişim, tarih, psikoloji bilimlerinin temel alanlarından biri olarak görülmektedir. Yazılı ve sözlü ifadeler ile açığa çıkan söylem, aynı zamanda toplum bilimlerine dayanakları olan bir yapıdır (Sallan Gül & Kahya Nizam, 2021). Söylem analizi ile ilgili çalışmalar eleştirel söylem analizi ve yaklaşım teknikleri ile farklı bir boyut kazanmıştır. Söylemin eleştirel şekilde analizini çeşitli yaklaşımlar ile ortaya çıkaran alan, 1990 yılından itibaren söylemde kullanılan dilin farklı bir boyutunu araştırmaktadır. Eleştirel söylem analizi dil ve iktidar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak ve anlaşılmasını kolaylaştırmak adına önemlidir. Eleştirel söylem analizinin temsilcileri arasında Norman Fairclough, Teun A. van Dijk, Ruth Wodak, Ron Scollon ve Siegfried Jager yer almaktadır. Eleştirel söylem analizinin farklı yollarını ortaya koyan çalışmalar birbiri ile ilişki içindedir ve çoğu zaman benzerliklere sahiptir. Çoğunlukla sosyal problemlere odaklanan analiz ile haber metninin iktidarı nasıl meşrulaştırdığı anlaşılmaktadır (Şah, 2020).

Eleştirel söylem analizi iki farklı ekolden yaralanarak “eleştirel” olma özelliğine kavuşmuştur. Eleştirel söylem analizinin beslendiği ekollerden ilki Frankfurt Okulu ve Jürgen Habermas’ın fikirleridir. Habermas’a göre bir bilimin eleştirel olabilmesi için çıkış noktasının çıkarlarını yansıtmaması gerekir. Bilim için oluşan etkileşimlerin arka planının ve tarihsel gelişiminin de dikkate alınması oldukça

önemlidir. Habermas, ideal bir konuşma durumunun rasyonel söylem aracılığı ile ideolojik söylemin üstesinden gelinerek mümkün olduğunu belirtmektedir. Teun A. van Dijk söylemlerin içinde iktidarın kötüye kullanımı ve bu kullanımdan kaynaklı ortaya çıkan eşitsizlik sorunları ile ilgilenmektedir. Teun A. van Dijk bu sorunların ortaya çıkarılmasını esas ölçüt olarak görerek analiz sırasında kullanılan ilkelerin altını çizmektedir (Evre, 2009).

Medya organlarının planlı bir şekilde ürettiği söylemler, ideolojik yapıları ve güç ilişkileri ile orantılı olarak kitlelere sunulmaktadır. Söylemin hazırlanış süreci, medyanın etki alanını öncelikli olarak analiz etmesiyle başlamaktadır. Mesajın kimlere, nasıl ve ne amaçla ulaştırılacağı soruları söylemin temelini hazırlamaktadır. Bu soruların cevaplanmasının ardından, medyanın muhatabı olan toplum söylemin ve mesajın iletilmesi için hazır hale getirilmektedir. Önceden oluşturulmuş gündemler ortaya çıkarılır, mesaj ile ilgili haber derlemeleri yapılır ve olay haber metinlerinden televizyon programlarına kadar konuşulur. Belirlenen söylemler üzerinden istenilen etki yaratılmaya ve karşılığında olumlu yönde tepki almaya ortam hazırlanmaktadır.

Kişilerin bir konu hakkındaki düşünceleri etki altına alınabilirse, o konu hakkındaki davranışları da etki altına alınabilmektedir. Metinlerin ve güç gruplarının, kişilerin kanaatlerini ve fikirlerini etkilediğini düşünürsek, aynı görevi söylemin de dolaylı yoldan gerçekleştirdiğini söylemek mümkündür. Bugün söylemlerin dikkatli şekilde üretilip bir manipölasyon aracı haline gelmesi onu önemli bir noktaya taşımıştır. Eleştirel söylem çözümlemesi de söylemin bu gücünün üzerinde durarak, söylem üzerinde kontrol kuranlara ve kişiler üzerinde egemen güçlerin nasıl bir etki bırakarak kendi lehlerine çevirdiklerini anlamaya çalışmaktadır (Devran, 2010).

Bütün bu süreci değerlendirilirken analizler yardımıyla mesajın arka planı ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Medyada yer alan haber metninin arka planında yatan olguların ortaya çıkarmasını sağlayan araştırma yöntemlerinden biri eleştirel söylem analizidir. Medya alanındaki bilimsel çalışmalarda söylem çözümlemeleri 1960'lı yıllardan beri kullanılmaktadır. Bu çalışmalara önemli bir katkı sunan Teun A. van Dijk, eleştirel söylem çözümlemesi ile ideolojinin bir şekli olan söylemi, haber metinleri ile bağlantılı olarak ortaya çıkarmıştır. Teun A. van Dijk, eleştirel söylem çözümlemesi ile haber metninin oluşumunun arka planındaki bağlamsal boyutunu

sosyobilişsel çerçevede ve dâhil olduğu dönemin sosyal, ekonomik ve toplumsal yapısını göz önüne alarak incelemiştir (Dedeoğlu, 2013).

Eleştirel söylem çözümlemesi, medya aracılığıyla kitlelere ulaşan bilgi, haber ve eğlence ürünlerinin içeriklerinin ve metinlerinin incelenmesi ile ilgilenmektedir. Medyanın ürettiği haber metinleri, eğlence ürünleri gibi her türlü araç aslında bir bütün oluşturacak şekilde oluşturulmuştur. İçeriğinde kullanılan söylem ile birlikte, her medya ürünü dayandığı ilkeler, amaçlar ve değerler bağlamında farklı açılardan incelenebilmektedir. Teun A. van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi, medya ürünlerinin yalnızca yapım aşamalarını değil aynı zamanda yorumlama süreçlerine de farklı bir bakış açısı getirmektedir (Zor, 2017).

Bir söylemin ortaya çıkmasında durum içerisinde yer alan güç grupları etkili olmaktadır. Her alanda söylemin üreticileri farklıdır ama genellikle bulundukları konum, duruma müdahale hakları aynıdır. Medyada da söylemin kontrolü medya mensuplarının, gazetecilerin elindedir. Eleştirel söylem çözümlemesi bu nedenle egemen güç grupları ile ilişkili kontrol grupları üzerinde uygulanmaktadır. Medyanın arka planında yer alan güç grupları, haberlerde kullanılan söylem türünü ve söylemin yaratacağı etkiyi belirleyebilmektedir (Devran, 2010).

Eleştirel söylem analizi çok disiplinli bir yaklaşım sergilemektedir. Teun A. van Dijk, medyada yer alan metinleri söylem depoları olarak görmektedir. Haber metinlerini incelerken, kullandıkları söylem türlerini çözümlemektedir. Bu çözümlemeler sırasında, medya metinleri ile ideolojik bağlantıların ilişkisi vurgulanmaktadır. Kullanılan söylemler aracılığı ile iktidar, metinler, söylem ve kitleler arasındaki ilişkiyi irdelemektedir (Dedeoğlu, 2013).

Eleştirel söylem analizi ile medyada yer alan metinlerin, arka planında yer alan ideolojik etmenler ve güç anlaşmalarıyla üretim şekilleri ve meşrulaştırılma yöntemleri incelenmektedir. Eleştirel söylem analistleri sosyal eşitsizliği anlamak ve ortaya çıkarmak için açık bir pozisyon almaktadırlar (van Dijk, 2015).

Sosyal bilimlerde kullanılan araştırma yöntemlerinden söylem analizi, diğer yöntemlerden farklı olarak kendini eleştirme özelliğine sahiptir. Söylem analizi yapılırken analizin analizi yapılarak kendi kendini eleştiren bir araştırma yöntemi kullanılmıştır. Söylemler içinde yer alan sözcükler “neyi açıkladıkları” ve “nerede açıklandıkları” gibi durumlara bağlı olarak farklı anlamları ifade etmektedir. Bazı

diyalog süreçlerinde aynı kelime birbiri ile tamamen zıt iki farklı şekilde yorumlanabilmektedir. Dil pratiği olarak tanımlanan söylem tek başına var olamaz veya tekil olarak ortaya çıkamaz. Eylem ve pratik ile doğrudan ilişki içinde olan söylem, farklı sosyal gerçekliklere vurgu yapmaktadır (Sözen, 1999).

Haberi bir iktidar uygulama aracı olarak gören Teun A. van Dijk, medya metinlerini kamusal söylemin bir parçası olarak görmektedir. Bunu açığa çıkarmak için haber metinlerinin yapıları irdelenmektedir. Bu irdelenmenin aşamalarında yalnızca haber metni ele alınmamaktadır. Bunun yanı sıra metnin hazırlanış süreci ve kitlelere ulaştıktan sonra onların algılama biçimleri de önemli bir aşamayı oluşturmaktadır. Bu analiz ile medyada üretilen içerikler, haber medyasının kurumsal ve makro sosyolojik bağlamlarıyla ilişkilendirilmektedir (Dedeoğlu, 2013).

Basında yer alan haberlerin makro ve mikro düzeyde incelenmesi sonucu bütün ve birbirinden ayrılmaz bir yapı ortaya çıkmaktadır. Dijk bu yapıların birbirleri ile olan ilişkisine vurgu yaparak haber başlıklarının ve girişlerinin konunun anlaşılması sürecinde etkili olduğuna değinmiştir (Doğan, 2019).

Eleştirel söylem analizi aşağıdaki genel özelliklere sahiptir;

- Öncelikle sosyal problemlere ve politik konulara odaklanır.
- Eleştirel söylem çözümlemesi genellikle çok disiplinlidir.
- Söylem yapılarını tanımlarken, öncelikli olarak sosyolojik açıdan etkileşime odaklanır ve sosyal yapı açısından açıklamaya çalışır.
- Eleştirel söylem çözümlemesi, topluma hâkim olan egemen güçlerle söylemler arasında ilişki kurmaya çalışır. Bu ilişki sonucunda ortaya çıkan söylemlerin meşrulaştırılmasına, çoğaltılmasına ve onaylanmasına odaklanarak bu konulara meydan okumaya çalışır (van Dijk, 2015).

Gerçekte toplumun makro ve mikro yönleri genellikle birbirine karışmaktadır. Mikro düzeyde genellikle sosyal aktörler ve sosyal durumlarda bu aktörler arasındaki sosyal etkileşim açıklanmaktadır. İdeolojiler bir grup tarafından paylaşıldığından, sosyal olarak konuştukları makro düzeyde bir açıklamaya aitken, belirli bir anda sosyal aktörün bireysel görüşleri mikro açıklama seviyesine ait olacaktır. İdeolojiler sosyal uygulamaları ve dolaylı yoldan söylemi kontrol ettiğinden, ideolojilerin bariz diğer sosyal işlevi, iç grup üyelerinin ortak eyleminin, etkileşiminin ve işbirliğinin yanı sıra

dış grup üyeleriyle etkileşimleri mümkün kılması veya kolaylaştırmasıdır. Bunlar ideolojilerin sosyal mikro düzey işlevleri olacaktır (Dijk, 2003).

Teun van Dijk'a göre haber metinlerinde en önemli bilgi haber başlıklarında verilerek haberin konusunu ve ana fikrini yansıtmaktadır. Haber metinlerinde kullanılan başlıklarda yer alan sözcükler duygusal vurguları olan yapılardır. Haber metnine konu olan olayın aktörleri de çoğu zaman başlıklarda yer alarak okuyucunun doğrudan ilgisini çekmektedir. (Özer, 2000) Haber metninin üretim sürecinde dikkat edilmesi gereken unsurlardan biri küresel tutarlılığa sahip olmasıdır. Küresel tutarlık metnin bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği ve anlam birliği içermesidir. Bu bağlamda incelendiğinde haber başlıkları tüm metni özetleyerek metnin konusuna dair en önemli bilgileri vermektedir. Bazı sözcükler metnin üretiminde kasıtlı olarak kullanılmakta ve sezgisel bir ima içermektedir. Eleştirel söylem analizi ile sözcüklerin neyi söylemeye çalıştığı ortaya çıkarılabilmektedir (Sözen, 1999).

Sosyal bilimlerde yapılan çalışmaların birçoğunda kullanılan eleştirel söylem analizi, konulara kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. İktidarın söylem yapısının toplum içinde belli gruplarda ortaya çıkması, mesajın doğru şekilde iletilmesini göstermektedir. Van Dijk eleştirel söylem analizi ile ayırt edici özelliklerin söylem ile birlikte bir sıralamaya girdiğini ve belli bir düzende aktarıldığını ortaya çıkarmıştır. Irk, etnik farklılık ve cinsiyet konularının veriliş şekilleri sırasında oluşan yapı, söylemin yönünü net bir şekilde ortaya koymaktadır (Doğan, 2019).

Teun van Dijk'ın eleştirel söylem analizinde anlama, kavrama ve değerlendirme gibi süreçler belirli yaklaşımlar ile açıklanmaktadır. İncelenen haber metni sonuç olarak anlama ve kavrama etrafında değerlendirilerek açıklanmaya çalışılmaktadır. Dijk'ın üst yapılar olarak tanımladığı alan içinde haber başlıkları yer almaktadır. Haber metni hazırlanırken belirli bir hikâye anlatımı ve hiyerarşik bir şema oluşturulmaktadır. Çalışma sırasında hafıza teorilerinden faydalanan Dijk, hafızada temsil edilen metni "metin temsili" olarak adlandırmaktadır. Metnin ne anlatmak istediği zihinsel yapılanma ile daha net şekilde anlaşılmaktadır. Zihin ve hafıza teorileri ile birlikte düşünüldüğünde bir metin içinde yer alan sözcüklerin dışında daha ayrıntılı bilgiler de barındırmaktadır. Bu ayrıntılar gazeteci tarafından önemsiz görülen ve okuyucu tarafından daha önceden bilindiği varsayılarak verilen bilgilerden oluşmaktadır (Sözen, 1999).

Medyada yer alan haber metinlerinde güç ve iktidar söylemlerinin yeniden inşası, eleştirel söylem analizinin temel konuları arasında yer almaktadır. Özellikle metinlerin içinde yer alan ırk, cinsiyet, güç, sınıf ve etnisite gibi konular sözcüklerin farklı imalar ile kullanılması sayesinde ortaya çıkmaktadır. Haber metinlerinde kullanılan söylemlerin arka planı ve dayandığı toplumsal dinamikler, metinlerin eleştirel söylem analizi ile birlikte incelenmesi sonucu öğrenilmektedir. Haber metinleri egemen söylemleri doğallaştırarak meşrulaştırmakta ve toplumun işleyişine uygun olarak normalleştirmektedir (Doğan, 2019).

2.6. Haberin Değerini Belirleyen Unsurlar

Medyada yer alan haberlerin hepsi belirli bir süzgeçten geçirildikten sonra okuyucuya, izleyiciye ve dinleyiciye sunulmaktadır. Haber ajanslarına ve gazetecilere her gün yüzlerce haber ulaşmaktadır. Yüzlerce haberin içinden gündem olabilecek, ilgi çekebilecek haberler seçilerek sunulmaktadır.

Bir olayın haber olma niteliği taşıyıp taşıyamaması haber değerine bağlı olarak belirlenmektedir. Haberi tanımlamak yerine haberin değerini analiz etmek farklı bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Haber değerinin varlığının tespit edilmesi haberciliğin dayandığı temel ilkeleri anlama açısından önemlidir. Batı dünyasında yaygın şekilde kullanılan bir yaklaşım olarak ön plana çıkan haber değeri, evrensel kavramlardan biridir. Toplumun ilgisini çekmek için tercih edilen haber anlayışının tartışılması ve değerlendirilmesi, haberin değerini ortaya koymaktadır. Yaşanan olayların haber haline gelmesi için bazı temel değerlere sahip olması gerekmektedir. Tüm bu temel değerler haberin değerini oluşturan kavramlar olarak bilinmektedir. Bu değerlerin haber içinde yer alması haberciliğin temel ilkelerini taşıyıp taşımadığının kavranması açısından önemlidir (Tokgöz, 1981).

Medya araçları, gelişen olayları hızlı ve doğru bir şekilde insanlara ulaştırmak için çabalamaktadır. Medya bunu yaparken kişilerin bilgilendirilmesi ve bazen de etki altına alınması için uğraşmaktadır. İktidarlar, medyanın bu gücünün farkındadır ve bu gücü yanlarına çekmek için çaba sarf etmektedir. Medyanın geniş kitlelere ulaşma potansiyeli, iktidarların medyayı etkilemek istemesinin öncelikli sebebidir. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte medya daha üretken hale gelmiştir. Bu üretkenlik medyanın ticari potansiyeli olan bir alan gibi görülmesine ve sermayenin ona

yönelmesine yol açmıştır. Sermayenin bulunduğu alanda yönlendirmeler ile birlikte maddi kaynak kaygısı ortaya çıkmıştır (Kılıç, 2005).

Medyada yer alan haberler elenerek karşımıza gelmektedir. Üretilen haberlerin sayısının fazlalığı eşik bekçilerinin faaliyetleri ile azaltılmakta ve hazırlanmaktadır. Burada yapılan seçme aşamasında, belirli özelliklerine göre haberler elenmektedir. Gazeteciler toplumu yakından gözlemler ve bu vesileyle toplumun dikkatini çeken haberleri seçme konusunda deneyimlidirler. Bu nedenle elemelerini yaparak sunuş sürecini hem hızlandırmış hem de daha ilgi çekici hale getirmiş olurlar (Çebi, 1996).

Medyanın kullandığı ideolojik söylemler gazete haberlerinde başlık ve haber girişi bölümlerinde kendine yer bulmaktadır. Haber metinlerinde kullanılan ifadeler gazetenin ideolojik yapısı hakkında okuyucuya bilgi vermekte ve ideoloji ile uyumlu bir algı oluşturmaktadır. Yalnızca metinler üzerinden değil, seçilen haberler aracılığıyla da ideolojik nokta tespit edilebilmektedir. Haber değeri taşıdığına inanılan gelişmelerin kontrolden geçerek inşa edilmesi ile birlikte süreç tamamlanmaktadır. Daha sonrasında toplum nezdinde oluşan algı ve fikir bütünlüğü ideolojik mesajın yerine ulaştığını göstermektedir.

Medyada yer alan haberlerin birçoğu siyasi ve ekonomik alanlarda yaşanan gelişmeleri içermektedir. Siyasi figürlerin ve olayların ön plana çıkarıldığı haberler topluma hâkim olan ideolojiye uygun olacak şekilde metinlerde yer almaktadır. Devletin ideolojik bir aygıtı olarak görev üstlenen medya birçok çalışmada da bu şekilde algılanmaktadır (Tılıç, 2001). Haber metinlerinin oluşturulma sürecinde okuyucuların talep ettikleri konuları anlama aşaması önemli konulardan biridir. Haber metinlerini hazırlayan gazeteciler, yaptıkları mesleğin amaçları doğrultusunda hareket ederek sürece profesyonelliği dâhil etmektedir. Haber seçiminde toplumsal çıkarlar ve diğer yayın organları ile belirli ölçüde rekabet de ön plana çıkmaktadır. Haberin birçok etkene maruz kalması çoğu zaman eksik bir metin olmasına yol açmaktadır. Haber seçiminde ve yazımında haber kaynakları, okur, reklam verenler ve düzenleyici etkisi bulunan devlet ile bir uzlaşma söz konusudur. Haber değerinin belirlenmesinde tüm bu uzlaşılar sınır koyucu bir etki yaratmaktadır (Kılıç, 2005).

Haberin değeri belirlenirken konu olan olayın dışında dünya, evren, toplum ve insan etrafında şekillenen duygu, düşünce, inanç ve değerler toplamı da göz önünde bulundurulmaktadır. Kısacası haberin değerini ideolojik kökenler belirlemektedir.

Haber metinleri, içinde bulundukları toplumun sosyal, siyasi, kültürel, ekonomik ve teknolojik değerleri çevresinde şekillenmekte ve beklentileri yansıtmaktadır. Haberleri üreten gazeteciler ve medya kuruluşları ait oldukları ortamın siyasi, ekonomik ve kültürel boyutunu temel almakta, haber seçiminde bu unsurlara uygun olanları belirlemektedir. Referans olarak alınan değerlere yakınlık, uzaklık, uyuma ve çelişme gibi durumlar haberlerin sınıflandırılması ve değerlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Çebi, 1996).

Medya haber yapım sürecinde ideolojileri çeşitli söylemler aracılığı ile yapmaktadır. Medyanın ideolojik söyleme sahip haber dili ise günlük yazılı basında daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Haberde yer alan vurgular, sözcükler ve görseller ideolojik bir amaç taşımaktadır ve güncel haber tanımları oluşturmaktadır. Haber değeri taşıyan konunun ve konu ile bağlantılı olarak haberin ne olduğu ile ilgili birçok tanımın ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Doğan, 2019).

3. TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİ

Türkiye ve İsrail arasındaki ilişki özellikle son yıllarda önemli uluslararası gündem maddeleri arasında yer almıştır. İki ülke arasında yaşanan krizler çoğunlukla Filistin sorunu etrafında gelişmektedir. Türkiye ve İsrail arasında ekonomik, siyasi, askeri ve sosyal alanlarda sahip olunan ilişkiler bölgedeki iki kritik ülke olarak dünyanın da ilgisini çekmektedir. İsrail'in bağımsızlığını ilan etmesinin ardından Türkiye, İsrail'e karşı tutumunu tarafsızlık prensibi ile dengede tutmaya çalışsa da Filistin ile olan ilişki iki ülke arasında dönem dönem soğuk rüzgârlar esmesine neden olmuştur. Yaşanan krizlerin etkisi ile inişli ve çıkışlı bir süreç ile karşılaşan ülkeler terör ile mücadele, Ermeni soykırımı ve ABD ile ilişkiler konusunda uzlaşılara da sahne olmuştur. Türkiye'nin çevresinde bulunan ülkelerin birbiri ile savaşları, Türkiye'nin diplomatik ilişkiler konusunda farklı yönlerle doğru hareket etmesine neden olmuştur (Akgün, Gündoğar, & Görgülü, 2014).

Türkiye'nin İsrail'e karşı tavrının belirlenmesinde Filistin'in rolü, İsrail'in kurulduğu ilk günlerden 1990'lı yıllara kadar devam etmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren ise iki ülke "stratejik işbirliği" denebilecek düzeyde yakın ilişkilere girmiştir. Ortadoğu'da yaşanan gelişmelerin belirleyici unsur olarak ön plana çıktığı dönemde hem İsrail hem de Türkiye kendi güvenlikleri açısından bazı konularda ortak tutum sergilemiştir. İki ülke arasındaki derin yakınlaşma 2000'li yılların gelmesi ile birlikte yavaş yavaş gerileme dönemine girmiştir. Uluslararası ve bölgesel arenada değişikliklerin hissedildiği dönem sert gerginlikleri de beraberinde getirmiştir. Yine Filistin etrafında şekillenmeye başlayan ilişkiler, İsrail'in politik tutumu ve değişmeyen tavrı ile büyük krizlerin yaşanmasına yol açmıştır (Yılmaz, 2010).

Türkiye 2000'li yıllarda Ortadoğu'da bölgesel lider ülke konumunu sahiplenerek hedeflerini diğer ülkelere göstermiştir. Arap devletlerinin bölgede çoğunlukta olması Türkiye'yi Arap ülkeleri ile yakınlaştırmıştır. İsrail'in Filistin meselesi konusunda sert ve çatışmacı bir tutum içerisine girmesi Türkiye ve Arap devletlerinin ortak bir noktada buluşmasını beraberinde getirmiştir. Fakat güç dengelerinde yaşanan değişimler Türkiye ile İsrail'i işbirliğine yakınlaştırmıştır. Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler konusunda önemli bir rol üstlenen İsrail ve Türkiye, ABD'nin bölgedeki iki önemli müttefiki olarak görülmektedir. İki ülkenin Ortadoğu'da yaşanan gelişmelere karşı ortak bir bakış açısına sahip olması özellikle 1990'lı yılların ikinci

yarısında işbirliği yapmayı zorunlu hale getirmiştir. “Ortak tehdit” anlayışına dayanan bu işbirliği ABD tarafından da büyük oranda desteklenmiştir (Tüysüzoğlu, 2014).

2000’li yıllar ile birlikte başlayan yeni dönem, problemlerin artmasına ve iki ülke arasındaki ilişkilerin olumsuz şekilde seyretmesine yol açmıştır. Bu konuda İsrail’de yaşanan hükümet değişikliği ve yeni iktidarın tutumu oldukça belirleyici olmuştur. Ariel Şaron liderliğinde kurulan hükümet, Filistin halkına karşı daha sert ve tepki çeken hamlelere başvurmuştur. Yaşanan şiddet olaylarının artması ile birlikte Türkiye de İsrail’e karşı olan tavrını değiştirmeye başlamıştır. İsrail ile Türkiye arasındaki ilişkilerin seyri büyük çoğunlukla Filistin ve Filistin ile alakalı konular nedeniyle yön değiştirmektedir. İki ülkenin 1990’lı yıllarda yakınlaşması da İsrail ile Filistin arasındaki ılımlı havadan kaynaklanmıştır. 1990’lı yılların sonuna doğru Filistinliler tarafından el-Aksa İntifadası olarak adlandırılan ayaklanma ile birlikte inişli ve çıkışlı şekilde yaşanan barış süreci de sona ermiştir (Tür, 2009).

1948 yılında İsrail’in bağımsızlığının ardından dengeli bir politika izlemeye çalışan Türkiye’nin tutumu üzerinde ABD’nin etkilerini görmek mümkündür. İsrail Devleti kurulduğunda resmi olarak tanıyan ilk ülke Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. ABD’nin NATO dışındaki en önemli ülke olarak gördüğü İsrail, Ortadoğu politikası konusunda ABD ile işbirliği içinde hareket etmektedir. ABD, İsrail’in bölgedeki destekçisi olarak her konuda İsrail’e karşı olumlu bir tavır göstermektedir. Harry Truman’dan Donald Trump’a kadar birçok ABD başkanı tarafından desteklenen İsrail, lobicilik alanındaki başarısı nedeniyle ABD’de önemli bir göreve sahiptir. İsrail lobileri, ABD’deki Başkanlık seçimleri üzerinde oldukça etkilidir. Yahudi halkının oy potansiyeli, siyasi ve ekonomik anlamdaki gücü iki ülkenin siyasi çıkarlarını ortak noktada buluşturmalarını zorunlu kılmıştır (Özdemir & Akbaş, 2020). İsrail’in çıkarları ve güvenliği konusunda koruyucu ülke görevini üstlenen ABD, bu tutumunu uluslararası arenada da her zaman göstermiştir.

3.1. İsrail Devleti Fikrinin Ortaya Çıkışı

Ortadoğu, dünya üzerinde bulunduğu konum ve stratejik özellikleri nedeniyle tarihin önemli bir bölümünde kendisine yer bulmuştur. Bu konum Ortadoğu’da yaşanan savaşların temel sebebidir. Özellikle Filistin bölgesinde devam eden süreç

tüm dünyanın ilgisini çekmektedir. İlginin bu kadar yoğun olduğu bu bölgede Yahudi ve Arap halkları arasındaki mücadelenin sert ve uzun sürmesi kaçınılmaz olmuştur. Son dönemin en uzun kavgası şeklinde adlandırılan bu süreç dini, politik ve ekonomik birçok faktörü içerisinde barındırmaktadır. Yahudiler, Filistin bölgesinin kendilerine vaat edildiğine inanmaktadır. Bu nedenle mücadele dini etkenlerden kaynaklı başlamıştır. Sonraları Siyonizm faktörü ön plana çıkmış ve çatışmalar siyasi bir çerçeve ile şekillenmiştir. Yahudiler, M.S. 70 yılında Romalılar tarafından bu bölgeden uzaklaştırılmak zorunda bırakılmışlardır. Bölgeden sürülen Yahudiler kendilerine vaat edilen topraklara dönme arzusundan hiçbir zaman vazgeçmemişlerdir (Kızıloğlu, 2012).

Yahudiler, kurtuluşlarının ve özgürlüklerinin ancak Kutsal Topraklar'a dönerek gerçekleşeceğine inanmışlardır. Avrupa'da yaşadıkları zorlu süreç onların kendi yurtlarına dönme arzusunu sürekli kamçulamıştır. Yahudiler, Avrupa ülkelerinde ayrımcılığa maruz kalıyorlar, yalnızca belirli meslekleri icra edebiliyorlar, üniversitelere alınmıyorlar ve kendilerine ayrılan alanlar dışında ikâmet edemiyorlardı. Maruz bırakıldıkları bu ayrımcılık vaat edilen topraklara dönme hayalini büyümüş ve isteklerini artırmıştır. Siyonizm Yahudilerle iç içe geçmesine rağmen örgütlü bir şekilde hareket etmek 19.yüzyıl ortalarında gerçeklemiştir (Cleveland, 2015).

Siyonizm fikrini daha düzenli ve örgütlü bir yapı haline getirilmesini Yahudi gazeteci Theodor Herzl sağlamıştır. Herzl, Yahudilerin kültürlerini özgürce yaşayamamalarının devlet yoksunluğundan kaynaklandığını savunmuştur. Yahudilerin özgürleşmesi için bir devlete ihtiyaçları olduğu fikrinin gündeme gelmesi ile birlikte, Doğu Avrupa'da yaşayan Yahudiler yaşadıkları zorluklardan kurtulma istekleriyle bu harekete destek vermiştir. Theodor Herzl öncülüğünde düzenlenen ilk Siyonist Kongresi'nde, Yahudi halkının bir yurtları olması gerektiği ve bu yurdun Filistin toprakları üzerinde olacağı düşüncesi benimsenmiştir. Kongre sonucunda, Dünya Siyonist Örgütü ve ona bağlı birliklerin kurulması kararlaştırılmıştır. Yahudiler, ilerleyen süreçte, yaşadıkları ülkelere karşı baskıyı artırmışlardır (Cleveland, 2015). Siyonizm, önceleri kültürel ve milli bir düşünce yapısı olarak görülmekteydi. Theodor Herzl'in örgütlü bir yapı oluşturarak ciddiyetini Yahudilere

duyurmasından itibaren ise politik temelleri olan, devlet kurma fikrinin ön plana alındığı bir harekete dönüşmüştür (Kızıloğlu, 2012).

Theodor Herzl'e göre, Siyonizm'in temelini anti-Semitizm yaratmıştır. Herzl, Yahudi Devleti adlı kitabında, Yahudilerin yaşadıkları baskılara karşı gösterdikleri sabrın, onları iyi hissettirmedeğini ve yaşanan zulmün baskıcı toplumlara karşı düşmanlık oluşturduğunu belirtmiştir. Herzl'in Yahudi Devleti isimli kitabında "Düşmanlarımız, tarihte de tekrar tekrar olduğu gibi, bizim rızamız olmadan bizi tek tek birey yaptılar. Üzüntümüz bizi birbirimize bağladı ve böylece aniden gücümüzü keşfediverdik. Evet, biz bir Devlet oluşturacak kadar, gerçekten örnek bir devlet oluşturabilecek kadar kuvvetliyiz. Ülkümüz için gerekli olan bütün insani güce ve kaynağa sahibiz" cümleleri yer almıştır (Herzl, 2007).

Osmanlı topraklarında yaşayan Yahudiler, Avrupa'ya kıyasla daha olumlu koşullara sahip olmuşlardır. Osmanlı Devleti'nde anti-Semitizm ciddiye alınmayacak kadar azdır. Fakat Osmanlı Devleti, Avrupa ülkeleri ile arasındaki ilişkilerden dolayı, anti-Semitizmin yarattığı etkileri güçlü bir şekilde hissetmiştir. (Gücüm, 2017) Theodor Herzl Yahudi devletinin kurulması için ikna çalışmalarına başladığı dönemde Osmanlı Devleti'ne gelerek, Yahudilerin, Filistin'e dönmesini sağlamak için II. Abdülhamid ile görüşmüştür. Fakat Herzl, bu görüşmelerden olumlu bir sonuç alamamıştır (Öke, 2002).

Yahudilerin Filistin'e geri dönmesi için yapılan çalışmalarda, Osmanlı'dan olumlu bir yanıt alınamamıştır. Siyonist hareket 19. yüzyılın sömürge imparatorluğu olan İngiltere'ye doğru yönelmiştir. İngiltere, Yahudilerin bu davalarını olumlu karşılayan bir ülke pozisyonundaydı (Kızıloğlu, 2012).

Herzl, çalışmalarını sürdürürken, Batı Avrupa ve ABD'de yaşayan Yahudi kurumlarından umduğu desteği bulamamıştır. Asimile Yahudi kurumları, Siyonist görüşte yer alan Yahudi farklılığının ön plana çıkarılmasının yaşam koşullarını kötü etkileyeceğinden korkarak destek vermemiştir. Theodor Herzl, bir devletin kurulması için gerekli olan desteği bulamamıştır. Herzl, Siyonizm'e farklı bir boyut getirmiş, onu kalıcı bir yapı haline dönüştürmüştür (Cleveland, 2015).

3.1.1. Balfour Deklarasyonu

I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte devletler kendi hedeflerine uygun ülkeler ile bir araya gelmiştir. İngiltere, Fransa ve Rusya, Osmanlı topraklarının bölünmesini amaçlamışlardır. İngiltere, Siyonizm hareketini dikkatli bir şekilde incelemiştir. Savaş yıllarında, ABD ve Rusya'da yaşayan Yahudilerin hükümetlerini savaşa ikna etme konusunda başarılı olabilecekleri İngiliz yetkililerin planları arasında yer almıştır. Aynı durum Rusya için de geçerli olmuştur. Rusya'da yaşanan askeri çöküş ve sosyal devrim İngiltere'de, Yahudilerin savaş için ısrarlı olacağı beklentisini yaratmıştır. İngiltere, bu hedeflerine ulaşamamıştır fakat Siyonist hareketle ilgili politikası yön bulmuştur (Cleveland, 2015).

Hayim Weizmann Londra'da, İngiltere'nin Siyonizm politikasının belirlenmesinde etkili bir isim haline gelmiştir. Berlin'de eğitim gören Weizmann, eğitim gördüğü yıllarda Siyonizm'e ilgi duymuş, Rus gettolarını incelemiş ve Dünya Siyonist Örgütü'nün bazı yerel şubelerinin kurulmasını sağlamıştır. İngiltere'de yetkili kişilerle görüşmeler yapan Weizmann, ikna edici ve ısrarcı kişiliği ile Siyonizm hareketini, İngiltere kabinesinin gündemi haline getirmiştir. İngilizler Siyonizm'in, kendi çıkarları için hareket edeceğini düşünmüştür. İngiltere bu noktada Yahudileri desteklerse, Filistin topraklarında kendi varlığına da bir adım atmış olacağını düşünmüştür. Yahudilerin kendilerine milli bir yurt kurmalarını destekleyen Balfour deklarasyonu, İngiltere'nin bu konuda destek vereceğini belirtmektedir. Tüm bu ikna çabalarının ardından, İngiltere dış işleri bakanı Arthur Balfour, Siyonizm hareketinin önemli isimlerinden Lord Rothschild'e, deklarasyonu kabul ettiğini bildirmiştir (Cleveland, 2015).

İngiltere'nin Balfour Deklarasyonu'nu onaylamasının ardından Yahudiler, vaat edilen topraklara dönmek için cesaretlenmişlerdir ve göç etmeye başlamışlardır. Gittikleri yerlerden toprak satın alarak nüfuslarını buraya çekmişlerdir. Yahudilerin Filistin'e göç ederken amaçları, oradaki Yahudi nüfusunu artırarak milli bir yurt oluşturmak ve bunun arkasında durmak olmuştur. 1931 yılında 174 bin 139 olan Yahudi nüfusu 1946 yılına gelindiğinde 599 bin 922 olmuştur (Cleveland, 2015). Yahudilerin göç etme politikalarının işe yaraması tepkilere yol açmıştır. Bu nedenle Yahudiler, Filistin'e kaçak yolları kullanarak girmişlerdir. İngiltere alınan tepkiler üzerine konuyu Birleşmiş Milletler'e taşımıştır (Armaoğlu, 2017).

İngiltere'nin konuyu Birleşmiş Milletler'e taşımasının ardından bir Filistin Komisyonu kurulmuştur. Komisyon 16 Haziran-24 Temmuz tarihleri arasında Filistin'e giderek incelemelerde bulunmuştur. İncelemelerin sonucunda komisyon, Filistin'in bağımsız bir ülke olmasını teklif etmiştir. Bu teklifin ardından komisyon iki farklı görüşe ayrılmıştır. Buna göre, Kanada, Çekoslovakya, Guatemala, Hollanda, Peru, İsveç ve Uruguay, Filistin'in iki ayrı devlete bölünmesi görüşünde bulunmuştur. Kudüs konusu üzerine ise milletlerarası statü verilmesi gündeme gelmiştir. Diğer tarafta ise İran, Hindistan ve Yugoslavya Filistin'in federal bir devlet olması görüşü etrafında toplanmıştır. Yahudiler, bağımsız iki ayrı devlet kurulması taraftarı iken Araplar federal devlet kararının yanında yer almıştır (Armaoğlu, 2017).

Genel kurul sonucunda oy çokluğu ile Filistin'in iki ayrı devlete bölünmesi kabul edilmiştir. Kudüs ise uluslararası bir statü kazanmıştır (Cleveland, 2015).

3.1.2. İsrail Devleti'nin Kurulması

İngiltere, Filistin'i 1917 Aralık ayında Osmanlı Devleti'nin idaresinden çıkararak askeri yönetimi altına sokmuştur. İngiltere, 1947 yılı Eylül ayında manda yönetimini 15 Mayıs 1948 yılında Filistin'den çıkaracağını ilan etmiştir. İngiltere'nin bu kararının ardından Filistin'de olaylar en yüksek seviyeye çıkmıştır. Birleşmiş Milletler'in kararı sonucu Filistin'in iki ayrı devlete bölünmesi, Yahudileri harekete geçirmiştir. Yahudiler kendilerine ayrıldığına inandıkları topraklar üzerinde güç sağlamaya başlamıştır. Yahudilere ayrılan bölgeler üzerinde Araplar yaşadığı için, Yahudilerin güç savaşına karşı Araplar da direnç göstermiştir. Yahudilerin birlikleri karşısında direnemeyen Araplar, bulundukları noktaları terk etmiştir. Yaşanan gelişmelerin sonucunda yaklaşık olarak 400 bin Filistinli bulundukları bölgeyi terk etmiştir. Hala İngiltere'nin kontrolü altında bulunan ülkede kaos hali uzun bir süre devamlılığını sürdürmüştür (Cleveland, 2015).

Birleşmiş Milletler'in, Filistin'i ikiye bölme kararı Arap dünyasından sert tepkilerin gelmesine yol açmıştır. 17 Aralık 1947 tarihinde, Kahire'de Arap ülkeleri tarafından konuyu görüşmek üzere bir toplantı düzenlenmiştir. Düzenlen toplantı sonucunda, Arap ülkeleri Filistin için verilen kararı engellemek üzere savaşa girme konusunu gündeme getirmiştir. Amerika, bu sırada Filistin'in taksim kararı lehine oy vermişken fikrini değiştirerek Filistin'in Birleşmiş Milletler'in vesayeti altına

verilmesini teklif etmiştir. Hem Yahudiler hem de Araplar bu karar üzerine tepki göstermiştir (Armaoğlu, 2017).

Ülkeler arasında karmaşa hali devam ederken İngiltere, yönetimi altında bulunan ülkede düzeni sağlamak yerine ülkeden çekilme kararını harekete geçirmiştir. 14 Mayıs 1948 tarihinde, İngiliz yüksek komiseri General Alan Cunningham, Filistin toprakları üzerinden güç kuvvetleriyle birlikte çekilme kararını açıklamıştır. Manda hükümeti ülkeden çekilirken, herhangi bir yetki veya hükümet devri yapmamıştır. İngiltere bu kararını ortada bir Filistin Devleti'nin olmaması durumuna bağlı olarak almıştır. Yaşanan gelişmelerin ışığında Arap ve Yahudi toplumları arasındaki mücadelenin galibi Yahudiler olmuştur. Manda yönetiminin Filistin'den çekilmesinin ardından, Ben Gurion 14 Mayıs 1948 tarihinde İsrail'in bağımsızlığını resmen ilan etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği kararın açıklanmasının ardından İsrail Devleti'ni tanıyan ilk ülkeler olmuştur (Cleveland, 2015).

İsrail Devleti'nin bağımsızlığını ilan etmesinin hemen ardından Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan ve Irak'a ait ordu birlikleri İsrail'e savaş açmıştır. Bu şekilde Birinci Arap-İsrail başlamıştır (Armaoğlu, 2017). Ben Gurion komutasındaki İsrail kuvvetleri, Arapları her alanda büyük bir yenilgiye uğratmıştır. Savaş sırasında Yahudiler, devletlerine olan bağlılık ve inançlarıyla bir ölüm kalım savaşı vermiştir. Yahudiler savaş alanında üstün bir başarı göstererek, cesaret ve savaş anında karar alabilme yetenekleriyle süreci yönetmiştir. Arap ülkelerinden yapılan saldırılar Kudüs hariç büyük bir alanda bastırılmıştır. Kudüs'te Araplar Doğu Kudüs'ü alırken İsrailliler, Kudüs'ün yeni batı kısmını ele geçirmiştir. Ateşkesler yürürlüğe girdiği sırada İsrail Devleti'nin zaferi kesinleşmiştir (Cleveland, 2015).

1940'lı yıllarda Ortadoğu için radikal değişikliklerin yaşanmasıyla sonuçlanmıştır. Arap-İsrail savaşının sonunda, İsrail, sahip olduğu toprakların alanını genişletmiştir ve Araplar karşısında büyük bir avantaj elde etmiştir. Kudüs ise, İsrail ve Ürdün'ün ortak alanı haline gelmiştir. Bir milyona yakın Filistinli ülkeyi terk etmiş ve mülteci olmuşlardır. Bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği dünya güçleri olarak adlandırılmaya başlanmıştır. İsrail Devleti de fiilen kuruluşunu sağlamıştır (Özmen, 2006).

İsrail nüfusu, devletin bağımsızlığını ilan etmesinin ardından sürekli bir artış göstermiştir. İsrail devletinin, sürecin başından itibaren en önemli uğraşı nüfusun

sürekli artırılması olmuştur. Bağımsızlığın ilan edildiği 1948 yılından 1951 yılına kadar nüfus 650 binden 1,3 milyona kadar ulaşmıştır. İsrail'e gelen göçmenlerin büyük bir bölümünü Doğu Avrupa'dan gelen Yahudiler oluşturmuştur. Doğu Avrupa'da yaşanan olaylar, Siyonizm'in şekillenmesinde en büyük rolü oynamıştır. Doğu Avrupa'dan gelen liderler, devlet işlerinde önemli roller almışlar ve kurumların şekillenmesinde öncü olmuşlardır. Devletin siyasal, adli, eğitim ve dini alanlarında yüksek mevkilerde yer almışlardır (Cleveland, 2015).

3.2. Türkiye'nin İsrail Devletini Tanıma Süreci

İngiltere'nin 1947 yılında izlediği politika, Ortadoğu'daki vaatlerini yerine getiremeyeceğinin göstergesi olmuştur. Filistin'deki sorunları çözemeyen İngiltere, meseleyi Birleşmiş Milletler'e taşımış ve Filistin'den çekilme kararı almıştır. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere'nin çekilmesinin ardından Ortadoğu'daki boşluğu doldurmaya yönelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Harry Truman, Truman Doktrini ile uluslararası politikasını değiştireceğini ilan etmiştir. Türkiye de Truman Doktrini kapsamına alınmıştır. Bölgedeki gelişmeler Türkiye'yi, Amerika Birleşik Devletleri'nin politikalarını izlemeye yöneltmiştir (Özcan, 2005).

ABD'nin Ortadoğu üzerinde izlediği politikalar, Türkiye'nin İsrail ile olan ilişkisinin şekillenmesinde oldukça önemli bir rol oynamıştır. İsrail Devleti'nin resmi olarak kurulmasından ve dünyaya ilan edilmesinden sonra, Türkiye'de yaşayan Yahudilerin büyük bir kısmı İsrail'e göç etmiştir. BM Genel Kurulu'nda 1947 yılında yapılan Filistin bölgesinin bölünmesi oylamasında Türkiye ret oyundan yana tercih yapmıştır. Fakat 1948 yılında İsrail Devleti'nin resmi olarak ilanının üzerinden 10 ay geçtikten sonra Türkiye İsrail'i tanıyarak sürecin başlamasını sağlamıştır (Çelikkol, 2014).

İsrail'in bağımsızlık kararını açıklamasının ardından çıkan Arap-İsrail savaşı, Türkiye'nin, İsrail'i tanıma sürecini yavaşlatmıştır. Türkiye karar için savaşın bitmesini beklemiştir. Türkiye savaşın başlangıcında Araplardan taraf olmuştur ve politikasını da o yönde belirlemiştir. Savaşın sonuna doğru ise tutumunu değiştirerek daha ılımlı bir yaklaşım sergilemiştir. Türkiye, Birleşmiş Milletler'in oluşturduğu Filistin Uzlaştırma Komisyonu'nda, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'nın yanında yer almıştır. 12 Aralık 1948 tarihindeki toplantıda Türkiye, Hüseyin Cahit

Yalçın'ı temsilci olarak belirlemiş ve İsrail'i tanıma konusunda ilk somut adımı da atmıştır (Özcan, 2005).

İsrail, Türkiye'nin kendisini tanımasını fazlasıyla önemsemiştir. Türkiye bölgenin en güçlü devleti olarak önemli bir rol üstlenmiştir. Türkiye'nin stratejik konumu onu Batı ile daha fazla yakınlaştırmıştır. Bütün bu etkenler Türkiye'yi daha da önemli bir pozisyona getirmiş ve İsrail için Türkiye'nin desteğinin öneminin artmasına neden olmuştur. Türkiye'nin Müslüman bir devlet olması, Arapların sergilediği tutuma rağmen İsrail'i desteklemesi, İsrail'in uluslararası kamuoyundaki yerini sağlamlaştırmıştır (Eytan, 1958: 23 aktaran Özmen, 2006: 280).

İsrail ve Arap ülkeleri arasındaki çatışmalar devam ederken, Türkiye Arap yanlısı bir tutum sergilemiştir. Hükümetin Arap yanlısı tutumu, ülkenin aydınları tarafından hoş karşılanmamıştır. Aydınlar göre 1916 yılında yaşanan Arap ayaklanması sırasında Türk askerleri arkalarından vurulmuştur. Bu durumun yarattığı etki, toplumun Araplara bakış açısını olumsuz yöne çevirmiştir. Bu nedenle aydınlar, İsrail yanlısı bir tutum sergilenmesi taraftarıydılar ve hükümete bu yönde baskı yapmışlardır. Aydınlar Türk kültürünü, Arap kültürünün etkisinden kurtulması gerektiği görüşü doğrultusunda İsrail'in tanınma kararını desteklemişlerdir (Köse, 2013).

1948-1949 yılları arasında İsrail ve Arap ülkeleri ile olan savaşta Türkiye tavrını tarafsızlıktan yana kullanmıştır. Türkiye'nin İsrail'i tanıma kararının dönemin Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak'ın planlanan Washington gezisinden bir ay önce alınması, ABD'nin bölgede üstlendiği önemli rolü göstermiştir. Tanıma sürecinin ardından Türkiye ve İsrail arasındaki ilişki elçilik seviyesinde ilerlemiştir. İsrail Dışişleri Bakanı'nın 1949 yılında yaptığı Ankara ziyaretinin ardından her iki ülkede de büyükelçilikler açılmıştır (Çelikkol, 2014).

Türkiye, diğer Müslüman ülkelerden gelen tepkilere rağmen, 28 Mart 1949 tarihinde, İsrail'i tanıyan ilk Müslüman devlet olmuştur. Türkiye, İsrail'i tanıma kararını ise İsrail'in Birleşmiş Milletler'e üye olmasıyla açıklamıştır. Türkiye, Birleşmiş Milletler Örgütü'nün evrenselliği çerçevesinde İsrail'i tanıdığını belirtmiştir. Bu kararın ardından Türkiye ve İsrail arasındaki ilişki hızla gelişerek başka bir boyuta taşınmıştır. Özellikle ticari, askeri ve istihbarat alanında büyük gelişmeler yaşanmıştır. Türkiye üzerinde İsrail konusunda Arap ülkelerinden gelen

baskılar aynı dönemlerde de devam etmiştir. Bu nedenle de İsrail ve Türkiye arasındaki gelişmeler tek düze devam edememiş inişli çıkışlı bir hal almıştır (Yılmaz, 2010).

3.2.1. Türkiye-İsrail İlişkilerinin Gelişim Süreci

İsrail'in bağımsızlığını ilan etmesinin ardından, Evrensel Posta Birliği'ne (Universal Postal Union) üyelik başvurusu yapmıştır. İsrail'in başvurusu reddedilince, ikili ilişkiler kurarak posta servislerini yürütmeye çalışmıştır. Bu ikili ilişkileri kurup anlaşmalar imzalayan İsrail, ilk anlaşmayı Amerika Birleşik Devletleri daha sonra da Fransa ile yapmıştır. Doğu Bloku ülkeleri de anlaşmaya dâhil olunca, Türkiye de 30 Haziran 1948 tarihinde İsrail ile bir posta anlaşması imzalamıştır (Özmen, 2006).

Bu gelişmeler devam ederken, 12 Aralık 1948 tarihinde, Birleşmiş Milletler bünyesinde, Amerika, Fransa ve Türkiye temsilcilerinden oluşan Filistin Uzlaştırma Komisyonu kurulmuştur. Arap devletleri, bu komisyonun kurulmasına karşı çıktıklarını belirtmişlerdir. Müslüman devletlerin karşı çıkmalarına rağmen, İsrail'i tanıyan Türkiye, tanıma kararından önce devlet seviyesinde ilişkileri kurmuştur (Stratejik Düşünce Enstitüsü [SDE], 2011).

Türkiye'nin, İsrail'i tanımasının ardından iki ülke arasındaki ilişkiler de gelişmeye başlamıştır. Tanıma kararının açıklanmasının ardından İsrail, Ankara'ya ilk diplomatik temsilcisini atamıştır. İlk diplomatik temsilci Eliahu Sasson, 9 Ocak 1950 yılında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye güven mektubu sunmuştur. İsrail'in bu adımının ardından, Seyfullah Esin daimi maslahatgüzar statüsüyle İsrail'de göreve başlamıştır. Türkiye'nin bu hamlesi Araplar tarafından hoş karşılanmamıştır. Arap devletleri İsrail ile yapılan posta anlaşmasının imzalanmasından dolayı Türkiye'yi protesto etmiştir (Özmen, 2006).

Türkiye ve İsrail arasındaki ilişki 1950 ve 1960 yılları arasında çoğunlukla normal düzeyde seyretmiştir. Aynı süreç içerisinde Türkiye'nin Avrupa ülkeleri ve NATO ile ilişkisinin geldiği boyut, İsrail ile arasındaki diyalogların olumlu olmasını sağlamıştır (Çelikkol, 2014).

Arap devletlerinden gelen olumsuz tepkiler devam ederken, İsrail diğer taraftan Türkiye'nin kendisini tanıması için ısrarcı davranmıştır. İsrail'in bu konuda en önemli

kozu ekonomik ilişkiler olmuştur. İsrail ekonomik ilişkileri sebep göstererek Türkiye'yi tanıma konusunda ikna etmeye çalışmıştır. İsrail, Türkiye ile ekonomik ilişkilerini eğer tanıma olmazsa farklı bir boyuta çekeceğinin sinyallerini vermiştir (Özmen, 2006).

İsrail'in bağımsızlığının Türkiye tarafından tanınmasının ardından, 4 Temmuz 1950 tarihinde, iki ülke arasında "Ticaret ve Ödeme Anlaşması" imzalanmıştır. Bu şekilde İsrail ve Türkiye arasında siyasi ilişkiler açısından ilk somut adım atılmıştır. Bunun devamında ise 5 Şubat 1951 tarihinde, "Hava Ulaştırma Anlaşması" imzalanmıştır (SDE, 2011). Anlaşmalar devam ederken Türkiye bir başka adım daha atmıştır ve Türkiye'de yaşayan Yahudi göçmenlerin Türk bayraklı gemilerde Filistin topraklarına gitmelerine izin vererek bu konuyla ilgili bir kararname yayınlamıştır (Köse, 2013).

3.2.2. Bağdat Paktı

Ortadoğu ülkeleri arasında bir ittifak kurma amacıyla, 1955 yılında Türkiye ve Irak arasında Bağdat'ta bir ittifak anlaşması imzalanmıştır. Bu ittifak ilerleyen aylarda, İngiltere, Pakistan ve İran'ın katılımıyla genişletilmiştir. Bu anlaşma ilerleyen süreçlerde kuruluş amacından sapmıştır. İttifaka Irak dışında başka bir Arap ülkesi katılmamıştır. Bağdat Paktı, Sovyet Rusya'nın Ortadoğu'ya girmesine engel olmak ve Arap ülkeleri arasında birliği sağlamak amacıyla yapılmıştır. Bağdat Paktı Türkiye, İran, Irak, Pakistan ve Birleşik Krallık arasında, Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu'ya sızmasını engellemek amacıyla kurulan bir güvenlik örgütüdür (Armaoğlu, 2017). Araplar arasında bu birliğin sağlanması için Türkiye'nin öncülük etmesi, Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkileri olumsuz etkilemiştir (Yılmaz, 2010) .

Mısır Başkanı Nasır, Arap dünyasını birleştirme fikrine katılmıştır fakat bunu Türkiye'nin liderliğinde yapmak istememiştir. Bunun yerine Arap dünyasını kendi liderliği altında birleştirmek istemiştir (Armaoğlu, 2017).

Mısır başkanı Nasır, bu süreci İsrail ve Batı karşıtı olarak yönetmek istemiştir. Irak'ın, İngiltere'nin olduğu bir anlaşmaya onay vermesi, Irak için tepki verilmesine neden olmuştur. Irak, üzerine gelen tepkileri azaltabilmek için İsrail karşıtı maddelerin anlaşma maddeleri içerisinde yer almasını sağlamıştır. Türkiye'nin, İsrail karşıtı

maddeleri içeren bir anlaşmaya imza atması, Araplardan yana bir tutum sergilemesi olarak algılanmıştır. Dönemin başbakanı Adnan Menderes, Suriye başbakanını ikna etmek için “Türkiye’nin bir İsrail saldırısı halinde Arap devletlerine yardım etmeye hazır olduğunu” belirtmiştir. İsrail büyükelçisinin Türkiye’yi ziyareti sırasında ise Menderes, “Bağdat Paktı’nın İsrail aleyhine kullanılmak istenmesi halinde bu duruma yüzde 90 karşı çıkacağını” söyleyerek İsrail’in tepkisini azaltmaya çalışmıştır. İsrail’in sert tutumu Türk hükümeti tarafından da memnuniyetsizlikle karşılanmış ve İsrail’in Ankara büyükelçiliği “gözlem misyonu” gibi çalışmaya başlamıştır (SDE, 2011).

Türkiye Bağdat Paktı ile Ortadoğu ülkelerinin dikkatlerini çekmiş ve siyaset alanında aktif bir şekilde rol almaya başlamıştır. Batı ülkelerine karşı etkinliği artan Türkiye’nin asıl amacı Arap devletleri üzerindeki etkisini artırabilmek olmuştur. Fakat Arap ülkelerinden beklediği ilgiyi ve desteği bulamamıştır. Bağdat Paktı’nda yer alarak İsrail ile ilişkilerin de soğumasına neden olmuştur (Doğan, 2019).

3.2.3. Süveyş Krizi

Türkiye’nin 1950 yılında Irak’taki krallık rejimi ile yakın ilişkiler kurması, İsrail Devleti’nin hoşnutsuzluğu ve endişesi ile sonuçlanmıştır. Bağdat Paktı ile başlayan gergin süreç başka olumsuz bir durum ile devam etmiştir. Süveyş Kanalı’nın Mısır tarafından millileştirilmesinin ardından İsrail, İngiltere ve Fransa’nın desteği ile yeniden Arap ülkeleri ile karşı karşıya gelmiştir. Tüm dünyada dikkatler yeniden Arap-İsrail savaşına yönelmiştir. İsrail’in saldırısının ardından Türkiye, savaşı kınayan ülkeler arasında yer almıştır (Çelikkol, 2014). Arap ülkeleri ve İsrail Devleti arasında yaşanan gelişmeler Türkiye’nin bir taraf belirlemesi gerektiği sonucunu tekrar gün yüzüne çıkarmıştır.

Türkiye, Süveyş Krizi’nin ardından İsrail’e olan tepkisini yalnızca kınayarak değil, Tel Aviv’deki büyükelçisini geri dönmeye çağırarak da göstermiştir. İki ülke arasındaki ilişkilerin olumsuz etkilenmesine neden olan kriz, sürecin belli bir süre daha devam etmesine yol açmıştır (Çelikkol, 2014). Süveyş Krizi, II. Dünya Savaşı’nın sona ermesine kadar devam eden bir kriz olmuştur. Ülkeler arasındaki deniz trafiğinin büyük bir kısmını karşılayan Süveyş Kanalı bir Fransız şirketi tarafından inşa edilmiştir. Bulunduğu konum itibarıyla Mısır hükümetinin de kanal üzerinde hissesi

vardır fakat işletmesi Fransız şirketi tarafından yapılmıştır. Mısır, ekonomik sıkıntıları nedeniyle Süveyş Kanalı üzerindeki hisselerini satışa çıkarmıştır. Hisselerin yeni talibi İngiltere olmuştur ve kanal Fransa ve İngiltere tarafından işletilmeye başlanmıştır (Armaoğlu, 2017).

Mısır lideri Cemal Abdülnasır, Süveyş Kanalı'nın millileştirilmesi kararı verince, İngiltere ve Fransa çıkarlarının zarar görmemesi için İsrail ile bir anlaşma yapmıştır. Bu plan sonucunda İsrail, Mısır'a saldırmıştır. İngiltere ve Fransa, çatışmaların durdurulmasını söyleyerek, aksi takdirde bölgeye asker çıkaracağını açıklamıştır (SDE, 2011).

İngiltere'nin, Mısır'a asker göndermesi, Mısır'da bir savaş havası yaratmıştır. Bu durum halk tarafından iyi karşılanmamıştır ve tepkilere neden olmuştur. Mısır halkı tam bağımsızlık için İngiltere'nin topraklarından çekilmesini talep etmiştir (Armaoğlu, 2017). Plan istedikleri gibi ilerlemeyince İsrail, Fransa ve İngiltere'ye dünyadan tepkiler gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin tepki vermesi üzerine Türkiye de İsrail'e karşı tavır almış ve İsrail büyükelçisini ülkeden geri çekmiştir. İsrail ve Türkiye arasındaki temsil maslahatgüzarlık seviyesine düşürülmüştür (SDE, 2011).

Türkiye ve İsrail arasındaki bu dalgalanmalara rağmen ilişkiler ikincil aktörler aracılığıyla kesilmeden devam etmiştir. İsrail Arap olmayan devletler ile birlikte, ülkesinin güvenliğini korumak amacıyla Çevresel Pakt oluşturmuştur. Türkiye bu pakt içinde yer alarak ilişkilerin daha ılımlı bir havada seyretmesini sağlamıştır. Ancak 1960'lı yılların sonlarına doğru yaşanan gelişmeler ilişkilerin yeniden seyrinin değişmesine yol açmıştır (SDE, 2011).

3.2.4. 1965-1980 Arası İlişkiler

Türkiye'de 27 Mayıs 1960 tarihinde yapılan darbe, ülke içi ve ülke dışı birçok değişikliğe neden olmuştur. Yapılan darbe ile Demokrat Parti yönetimden düşürülmüş ve izlediği iç ve dış politikalar da rafa kaldırılmıştır. Türkiye'nin uluslararası politikalarında yaşanan değişikliklerin başında tek yönlülükten vazgeçilerek çok yönlülüğe geçiş gelmiştir. Türkiye, Batı ülkelerine paralel bir dış politika izlemiş ve bu durum Türkiye'nin, Batı ülkelerinin yönlendirmesine girdiği görüşlerini artırmıştır.

Buna engel olmak için dış politikada Araplardan yana bir tutum sergilenmiştir ve tüm ülkelere karşı daha dikkatli politikalar uygulamaya konulmuştur (Doğan, 2019).

Türkiye, 1960 yılında yaşadığı darbe ile uluslararası politikasında değişikliğe gitmiştir. Tek yönlü izlediği ve Batı ülkelerine paralel tutumu farklı yönlerle ilerlemiştir. Türkiye, 1960 yılından itibaren Arap yanlısı dış politikayı benimsemiştir. Aynı dönemde yaşanan Kıbrıs meselesi ülke içinde ekonomik sıkıntıların yaşanmasına neden olmuştur. Süreci Arap yanlısı bir tutumla ilerleten Türkiye, 1960'lı yıllardan itibaren de bu ilişkileri uygulamaya geçirmiştir Türkiye'nin, Kıbrıs meselesinde yalnız kalması, onu destek aramaya itmiştir. Bunun sonucunda ise Araplarla yakınlaşmış ve tepkileri üzerine çekmiştir. Arap yanlısı tutum, İsrail'in hassas noktası olduğu için de Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkiler olumsuz yönde etkilenmiştir (Yılmaz, 2010).

İsrail, Kıbrıs meselesinde tarafsız bir tutum içerisine girmiştir. Çünkü İsrail, kendi ideolojisi açısından kendi kaderi tayin hakkını benimsemiştir. Bu nedenle Kıbrıs meselesinde karar vermekte güçlükler yaşamıştır. Ayrıca Yahudilerin, Filistin'e göçleri sırasında Kıbrıs halkının yardımı, Yunanistan'ı destekleme fikrini gündeme getirmiştir. Diğer taraftan Yunanistan ile arasındaki soğuk ilişkiler ve bunlara karşı Türkiye ile daha sıkı ilişkiler kurma isteği, İsrail'in fikrini değiştirmiştir. İsrail yine de Kıbrıs meselesinde Yunanistan'ı desteklememiştir (Özmen, 2006)

Türkiye'nin Ortadoğu üzerindeki politikası, Kıbrıs meselesinin ardından şekil değiştirmiş ve ilişkilere yön veren İsrail konusu olmuştur. Türkiye Ortadoğu ülkelerine karşı ilişkilerinde, İsrail ile arasındaki gelişmeleri dikkate alarak ilerlemiştir. Türkiye'nin bu süreçte Arap ülkelere yaklaşmasındaki sebep Kıbrıs meselesinde Arap ülkelerinin özellikle Birleşmiş Milletlerde Türkiye'yi desteklemiş olmasıdır. Arap ülkeleri bu tavırları sonucunda Türkiye'nin politika değişikliğine gittiğini görünce, Türkiye'de İsrail ile ilişkilerine mesafe koymak zorunda kalmıştır. Bu nedenle de 5 Haziran 1967 yılında başlayan Arap-İsrail savaşında, ilişkilerine yeni bir yön vermiştir (Armaoğlu, 2017).

3.2.5. 6 Gün Savaşları

Ortadoğu lkelerinin karmaşıık olduğu bir dönemde 1967 yılı Haziran ayında Arap-İsrail savaşı başlamıştır. Arap lkeleri ilk saldırının İsrail’den gelmesi için çabalıyorlardı. Bu sayede savaşı başlatan taraf olmayacaklardı (T. iek, 2014).

Türkiye’nin savaş başladığında sergileyeceği tutum, savaşın başında belirlenmiştir. Savaş sırasında Amerika, İsrail yanlısı bir tutum izlemiş ve ülkeye yardımlarda bulunmuştur. Buna karşılık Türkiye de İsrail’in karşısında savaşan Mısır, Ürdün ve Suriye’ye çeşitli yardım malzemesi yollamıştır. Yapılan yardımların yanı sıra siyasi açıdan da adımlar atılmıştır. Türkiye Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen toplantı ve müzakerelerde Arap ülkelerini desteklemiş, oylamalarda Arap lkelerinin lehinde oy kullanmıştır. Türkiye, İsrail’in bulunduğu topraklardan çekilmesini savunmuştur. Savaşın sonunda Türkiye Dışışleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, ‘‘Kuvvet istimali suretiyle arazi kazancı sağlanması veya pozisyon takviyesi yolu gidilmesine karşıyız’’ demiş ve günümüze kadar gelen ilişkilerin de temel prensibi bu olmuştur (Armaoğlu, 2017).

Türkiye’nin savaş sonrasında da tutumu değişmemiştir. Mescid-i Aksa’nın 1969 yılında yakılması olayının ardından ise iki ülke arasındaki ilişkiler daha da gergin bir hal almıştır. 1973 yılındaki Arap-İsrail Savaşı sırasında ise tarafsız olduğunu belirten Türkiye, fiili açıdan yine Arap devletlerinin yanında yer almıştır. Türkiye’de yer alan sler Arap ülkelerine yardım etmek isteyen Sovyet uçaklarına izin vermiştir. Bunun aksine Amerika’nın İsrail’e yardım etmesini engellemek için İncirlik ss kapatılmıştır (SDE, 2011).

Arap-İsrail savaşında ne çıkan aktörlerden biri de Filistin Kurtuluş rgt olmuştur. Türkiye’nin rgt tanınması ve gösterdiği direnişini takdir etmesi İsrail ile ilişkilerin olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Filistin Kurtuluş rgt, Filistin halkının yasal temsilcisi olarak görülmüş ve İsrail ile ilişkileri etkileyen bir faktör haline gelmiştir. 1968 yılı ile birlikte Türkiye’de sol grşeye yakın olan gençler arasında Filistin’e açık bir destek başlamıştır. Bazı gençler Suriye ve Lübnan’da, Filistin’e destek olmak için gerilla eğitimlerine katılmıştır. Bu durum da İsrail ile ilişkilerin İsrail açısından da boyut değiştirmesine neden olmuştur (zcan, 2005).

1975 yılında, FKÖ'nün Siyasi Büro Şefi Faruk Kaddumi Ankara'yı ziyaret etmiştir. Bu ziyaretin ardından Filistin Kurtuluş Örgütü, Türkiye tarafından tanınmış ve Ankara'da temsilcilik açmasına izin verilmiştir. Bu gelişmeler neticesinde de Filistin ile ilişkiler hızla yoğunlaşmıştır (Akgün, Gündoğar, & Görgülü, 2014).

Türkiye, Mescid-i Aksa yangınına sert tepki vererek İslam dünyasının yanında olduğunu açıklamıştır. Bu olayın ardından 22-25 Eylül 1969 tarihinde düzenlenen, İslam Zirve Konferansı'na katılmıştır. Bu konferansa katılarak uluslararası ilişkilerine farklı bir alan yarattığını da dünyaya duyurmuştur. Bu yalnızca Arap ülkeleri minvalinde değil bütün İslam ülkeleri ile organize bir bağ kurulması anlamına gelmiştir. Türkiye, İsrail'in ile ilişkilerinden ziyade İslam ülkeleri ile bağlarını kuvvetlendirmeye odaklanmıştır (Armaoğlu, 2017).

Türkiye için İsrail ile ilişkilerinin boyutu Amerika ile ilişkilerinin de etkilenmesi anlamına gelmiştir. Buna rağmen Türkiye, İsrail ve Arap ülkeleri arasındaki sorunlarda Arap yanlı politikalarını sürdürmüştür. İsrail 1980 yılında Kudüs'ü "ebedi ve değişmez" başkent ilan etmiştir. Türkiye bu karara karşı çıkmış ve tanımadığını belirtmiştir. Ayrıca İsrail, Türkiye'nin elçiliğini Tel Aviv'den, Kudüs'e taşımasını istemiştir. Türkiye bunu da reddetmiştir. Türk hükümeti 12 Eylül 1980 darbesinin ardından da İsrail ile siyasi boyuttaki ilişkilerini ikinci kâtip seviyesine indirmiştir. 14 Aralık 1981 tarihinde İsrail, Golan Tepeleri'ni egemenliği altına alma kararı almış fakat Türkiye bu ilhakı tanımamıştır. (Armaoğlu, 2017) 1970'li yılların etkisiyle İsrail ve Türkiye arasındaki ilişkiler 1980'lerde de mesafeli bir şekilde devam etmiştir. Fakat 1990'lı yıllar geldiğinde durum yumuşamaya başlamış ve ilişkiler tekrar iyileşmeye başlamıştır (SDE, 2011).

3.2.6. 1980-2000 Yılları Arası İlişkiler

1980'li yıllarda Ortadoğu bölgesinin önemi tekrar yükselişe geçmiştir. Bölgede bulunan petrol rezervleri dünyanın ve Türkiye'nin ilgisinin Ortadoğu'ya yönelmesini sağlamıştır. Süreç yeni bir dönemin başlangıcı olarak görülmüştür. Türkiye İsrail'in resmi olarak kurulmasının ardından Yahudi lobisi ile ilişkilere başlamıştır. Dünya Yahudi lobisi Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkilerin gidişatına olumlu yönde katkı sağlamıştır. 1952 yılında dönemin Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ile Dünya Yahudi Kongresi Başkanı Haham Mautice Perlzweig görüşmüştür. Görüşmenin ardından

ilerleyen dönemlerde ilişkiler fazla ileri seviyede olmasa da devam etmiştir. Türkiye'nin Yahudi lobisi ile ilişkileri 1980'li yılların ortalarına doğru önemli derecede ilerlemiş ve hız kazanmıştır (Çelikkol, 2014).

1990 yılına gelindiğinde Körfez Krizi patlak vermiştir. Körfez Savaşı'nda yaşanan gelişmelerde Türkiye ve İsrail aynı tarafta yer almıştır. Amerika Birleşik Devletleri, kuruluşunu ilan ettiği günden beri İsrail'e olan desteğinden vazgeçmemiştir. Amerika Türkiye ve İsrail'i, Ortadoğu ülkeleri içinde Batı tarzı bir rejime sahip olarak görmüştür. Bu nedenle de iki ülke arasındaki ilişkilerin olumlu yönde seyretmesi konusunda çaba sarf etmiştir. İki ülke arasında siyasi ve askeri işbirliğinin gelişmesi gerektiği görüşünü savunmuştur. Amerika'nın bu çabaları Kuzey Irak ve Güney Lübnan'a dair Türkiye ve İsrail arasında istihbarat alışverişi ile sonuç verdiği görülmüştür. Bunlara Türkiye'nin Araplara duyduğu güvensizlik de neden olmuştur. Bu durum I. Dünya Savaşı'nda, Arapların, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşündeki rolleri temel oluşturmuştur. Bu olay Türk siyasetçiler ve aydınlar üzerinde travma yaratmıştır. Bu durumun etkileri, Araplarla ilişkide mesafeli ve kuşkulu ilerleyişi artırmıştır (M. Yılmaz, 2010).

Türkiye, İsrail ve Filistin arasında başlayan diyalog süreci ile İsrail ile arasındaki ilişkilerin gelişmesine sıcak bakmaya başlamıştır. Ayrıca 1980'li yıllarda Ermeni ve Rum lobileri Türkiye'nin aleyhine hareket etmeye başlamıştır. Bunlara karşılık Yahudi lobisinin desteği Türkiye için önemli bir ihtiyaç olarak belirlenmiştir (SDE, 2011). Türkiye yaşadığı bu gelişmelerden ötürü Soğuk Savaş sonrasında iki taraftan birinin yanında durma politikasından vazgeçmiştir. Kendi dış politikasının güvenliği için Ortadoğu'da güvenebileceği, çıkarlarını koruyabileceği bir ortak arayışına girmiştir. Bunun için de en iyi alternatif İsrail olmuştur. Soğuk Savaş sonrasında ise İran, Suriye ve Irak gibi ülkeler hem İsrail hem de Türkiye için ortak tehdit unsurları olarak görüşmüştür. Bu nedenle Türkiye ve İsrail işbirliği kaçınılmaz olmuştur. (M. Yılmaz, 2010)

1990'lı yıllara gelindiğinde Türkiye, İsrail ve Arap ülkeleri arasında başlayan görüşmeler çoğunlukla olumlu sonuçlar doğurmuştur. İsrail ve Arap ülkeleri arasında kalmaktan hoşnutsuz olan Türkiye için grupların diyaloga girmesi oldukça önem teşkil etmiştir. 1991 yılında yapılan Madrid Barış Konferansı ve 1993 Oslo Anlaşmaları bölgede yaşanan gerginliğin bir nebze olsun hafiflemesine katkı sağlamıştır.

Türkiye'nin Arap ülkeleri ile arasındaki ilişkilerin olumlu yönde gelişmesi memnun edici bir durum ortaya çıkarmıştır. Ayrıca aynı dönemde İsrail ile olan ilişki düzeyi de normal seyrine geri dönmüştür. Mısır ve Ürdün'ün İsrail ile yaptığı barış anlaşmaları Türkiye'nin memnuniyeti ile sonuçlanmıştır (Çelikkol, 2014).

Türkiye ve İsrail Devleti arasında başlayan yakınlaşma ve olumlu temaslar basında belli bir dönem "ittifak" olarak adlandırılmıştır. Türkiye 1992 yılında Kudüs'te Türkiye Başkonsolosluğu'nu yeniden açmış ve ilişkiler büyükelçilik düzeyinde ilerlemeye devam etmiştir. Sosyal ve ekonomik ilişkilerin devam ettiği 1990'lı yıllar, iki ülke arasındaki diyalogların hız kazanması ile birlikte olumlu sonuçları beraberinde getirmiştir. Aynı yıllarda İsrail'den Türkiye'ye gelen turist sayısında da belirli bir artış gözlenmiştir (Çelikkol, 2014).

Türkiye, İsrail ve Amerika Birleşik Devletleri 1998 yılında Akdeniz'de ortak bir tatbikat düzenlemiştir. Amerika'nın aracılığıyla yapılan bu tatbikat, Türkiye-İsrail yakınlaşmasının zirvesi olarak görülmüştür. Bu gelişmenin ardından Mesut Yılmaz, İsrail'e bir ziyaret gerçekleştirmiş ve iki ülke arasında Ekonomik İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. 17 Ağustos 1999 yılında yaşanan depremde Türkiye'ye ilk yardım eli uzatan ülkelerden biri de İsrail olmuştur. İsrail, Türkiye'ye önemli miktarda insani yardım yapmıştır. Ayrıca depremin en ağır şekilde hissedildiği Adapazarı yakınlarına 312 konutluk bir yerleşim birimi inşa etmiştir. Buranın ismi "Türkiye-İsrail Köyü" olarak belirlenmiş ve açılışını İsrail Başkanı Ehud Barak yapmıştır (M. Yılmaz 2010).

Türkiye ve İsrail, 1990'lı yıllarda önemli iş birlikleri gerçekleştirmiştir. Ortak çıkarlar doğrultusunda hareket eden iki ülke stratejik ilişkilerini ön plana almıştır. Ayrıca iki ülke arasında ekonomi, ticaret ve kültürel alanlarda önemli iş birlikleri yapılmıştır. (Doğan, 2019)

3.2.7. 2000'li Yıllar

2000'li yılların başında Türkiye ve Arap ülkeleri arasındaki ilişkiler iki önemli konu ile değişikliğe girmiştir. Bu nedenlerden ilki İran'ın bölgede Şii politikası üzerinden bölgede yükselişe geçmesiyle Arap ülkelerinin kaygılanmasıdır. Arap ülkeleri bölgede bir denge kurulması için farklı arayışlara girmişlerdir. Arap-İsrail

çatışmasının devam etmesi bölgede uzlaşmacı bir ülkeye ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir (SDE, 2011).

Türkiye ve İsrail, 2000’li yılların başında iktidar değişiklikleri yaşamışlardır. İsrail’de, 2001 yılında Likud Partisi iktidara gelmiştir. Türkiye’de ise 2002 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) hükümetin başına geçmiştir. Likud Partisi lideri Ariel Sharon, dış politikada değişikliklere gitmiştir. Bu değişikliklerden biri de Türkiye’ye karşı tutum olmuştur. Özellikle petrol hatları konusunda iki ülke arasındaki ilişkilerde değişikliğe gidilmiştir. İsrail’in aldığı kararlarda Türkiye’nin dış politikasındaki değişiklikler önemli ölçüde etkili olmuştur. Türkiye’nin 2000’li yılların başında izlediği yol daha barışçıl ve çözmeye yönelik olmuştur (Akgün, Gündoğar, & Görgülü, 2014).

İsrail ve Türkiye arasındaki ilişkilerin gelgitli olmasının en önemli nedenlerinden biri Filistin sorunudur. İki ülke arasındaki bu dalgalanmalar iyi yönde ilerlerken bir anda farklı yöne doğru ilerleyebiliyordu. 2002 yılında yine Filistin meselesinden dolayı ikili ilişkiler gerilmiştir. İsrail’in, Filistin politikasına Türkiye tepki göstermiştir. İsrail, ülkedeki şiddet olaylarını sebep göstermiş ve Batı Şeria bölgesindeki Ramallah kentini ele geçirmiştir. Türkiye bu gelişmeyi sert bir dille kınamıştır (Doğan, 2019).

Ortadoğu’da yaşanan gelişmeler ve değişen dengeler Türkiye’nin dış politikasında değişimi de beraberinde getirmiştir. Yaşanan köklü değişiklikler 1990’lı yılların sonlarından itibaren belirgin hale gelmeye başlamıştır. Türkiye’de yaşanan politika değişiminin temelinde ekonomik etkenler ilk sırada gelmiştir. Ekonomisini geliştiren Türkiye, özellikle komşu ülkelerde yeni pazar arayışına girmeyi mecburiyet haline getirmiştir. Enerji ihtiyacını büyük oranda karşılayan petrol için Arap ülkeleri ile yapılan işbirliğinin önemi artmıştır (Çelikkol, 2014).

Adalet ve Kalkınma Partisi’nin iktidara gelmesi ile birlikte hükümetle birlikte dış politikada da belirgin değişimler yaşanmaya başlamıştır. Türkiye ve Arap ülkeleri arasında yaşanan olumlu gelişmelerin hız kazanması İsrail ile olan ilişkilere farklı bir şekilde yansımıştır. 2009 yılına kadar ilerleyen süreçte İsrail ve Türkiye arasında dönem dönem gerginlikler yaşanmıştır. Türkiye, Filistin konusunda İsrail’e karşı tepkisini ve eleştirisini daha net şekilde belirtmeye başlamıştır. Sert tutuma rağmen iki ülke arasındaki ilişkiler normal seviyede tutulmaya çalışılmıştır (Çelikkol, 2014).

AK Parti, 2002 yılında iktidara geldiğinde, Irak Savaşı dünya gündemindeydi. Hükümet, komşu ülkelerle sıfır sorun politikasıyla hareket etmiştir. Çözüm odaklı ve barışçıl yöntemler için destekleyici bir rol üstlenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan 11 Eylül Saldırıları sonrasında ülkelerin birbirleriyle diyalogları önemli bir konu haline gelmiştir. Müslüman ülkelere karşı oluşan tepki AK Parti hükümetinin çalışmaları ile demokrasi ve İslam Ülkelerinin bir arada olabileceğini dünyaya anlatma konusunda ilerlemiştir (SDE, 2011). Ayrıca AK Parti'nin önemsedığı bir diğer politika da ‘‘kazan-kazan’’ politikası olmuştur. Yani ikili ilişkilerde her iki ülke açısından da çıkarlara yönelik hareket etmenin herkesin yararına olacağı vurgulanmıştır (Doğan, 2019).

Müslüman ülkeleri, birbirleriyle dayanışma içinde hareket etmesi İsrail-Filistin arası çatışmalarda da safların şekillenmesinde kendini göstermiştir. Filistin konusunda 1980'li yıllarda yoğun olmak üzere daha hassas olduğu tavrını ortaya koyan Türkiye, bu tavrını 2000'li yıllarda daha açık bir şekilde ortaya koymuştur. Çatışmalar konusunda Filistin'e açık bir destek vermiştir. Bu duru İsrail ve Türkiye arasındaki ilişkilerin daha sert bir şekilde yön değiştirmesine neden olmuştur.

2004 ve 2005 yıllarında iki ülke arasında yapılan karşılıklı ziyaretler, ilişkilerin olumlu düzeyde ilerlediği mesajının verilmesini sağlamıştır. 2004 yılında İsrail Başbakan Yardımcısı Ehud Barak Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Önemli ziyaretten 6 ay sonra dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül de İsrail'e bir ziyaret düzenlemiştir. İkinci ziyaretten birkaç ay sonra dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İsrail Cumhurbaşkanı Moşe Katsav ve İsrail Başbakanı Ariel Şaron ile yaptığı görüşmeler yabancı basının ilgisini çekmiş ve basında iki ülke arasındaki ilişkilerin olumlu yönde ilerlediği vurgusu yapılmıştır (Çelikkol, 2014). İki ülkenin birbirlerine karşı üst düzeyde ziyaretler düzenlemesi bir süre daha devam etmiştir. Diyalogların artması ile birlikte bölgedeki hava geçici bir süreliğine de olsa yumuşamıştır.

Türkiye 2007 yılında İsrail ve Filistin arasında orta yolu bulmaya çalışan hamlelere imza atmıştır. Filistin Yönetimi lideri Mahmud Abbas ve İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres Ankara'da buluşmuştur. İki ülkenin de üst düzey yetkilileri Ankara'da protokole uygun olarak ağırlanmıştır. Yapılan karşılıklı ziyaretlere rağmen bir süre sonra ilişkilerde yaşanan sorunlar yeniden ortaya çıkmıştır. İsrail-Filistin arasında yapılan görüşmelerin sonuca bağlanamaması Türkiye'yi

huzursuz etmeye başlamıştır. Ayrıca İsrail'in Gazze ve Batı Yakası üzerinde uyguladığı politikalar da Türkiye'nin tepkisinin artmasına neden olmuştur (Çelikkol, 2014).

İsrail ve Filistin arasındaki barış sürecinin, çatışmalarla sekteye uğraması Türkiye tarafından büyük tepkilere yol açmıştır. İsrail, Hamas lideri Yasin'e bir suikast düzenlemiştir. Bu olayın ardından İsrailli iş insanları Türkiye'ye gelmiş fakat Başbakan Erdoğan, tepkisini gelenlere randevu vermeyerek göstermiştir. Aynı dönemde İsrail, Gazze'deki Refah Mülteci Kampına saldırmış, Türkiye tepkisini yine açık bir şekilde ortaya koymuştur (Doğan, 2019). İlerleyen süreçlerde de olaylara Türkiye'nin tepkisi aynı şekilde olmuştur. İsrail, Türkiye'nin tepkilerine zaman zaman benzer şekilde cevap vermiş ve bu durum iki ülke arası ilişkilerin inişli çıkışlı yaşanmasına neden olmuştur. (M. Yılmaz 2010)

Hamas lideri Şeyh Ahmet Yassin ve Abdel Aziz Rantisi'nin İsrail'in 2004 yılında düzenlediği hava saldırısında öldürülmesi üzerine Başbakan Erdoğan yapılan saldırıyı "terörizm" olarak değerlendirmiştir. İsrail'e karşı yapılan eleştirilerin dilinin sertleştiği bu dönemde açık bir şekilde görünür olmuştur. Hükümet yetkilileri İsrail'e karşı yapılan eleştirilerin Yahudi ulusuna yöneltilmediğini ve anti-Semitizmin Türkiye'de hiçbir zaman hoş karşılanmadığını sıklıkla belirtmiştir. Yapılan açıklamalara rağmen Yahudi toplumu İsrail'e karşı yapılan eleştirilerin Yahudi düşmanlığından kaynaklandığı yönünde kanaat getirmiştir (Çelikkol, 2014).

3.3. Türkiye-İsrail İlişkilerinde Yakın Dönem Krizler

İsrail ve Filistin arasında yaşanan mücadelede Türkiye, bölgenin koşulları ve insani gerekçelere dayanarak Filistin politikasını şekillendirmektedir. İsrail'in Filistin'e karşı yürüttüğü politika ve belirli aralıklarla yaşanan şiddet içeren baskılar Türkiye'de kamuoyunun tepki göstermesine yol açmaktadır. AK Parti'nin politik geleneği düşünüldüğünde Filistin konusunda hassas davranması normal karşılanmaktadır. Türkiye, Filistin sorunun çözülmesinin Ortadoğu barışı konusunda kilit bir rol oynadığına yönelik girişimlerini, uluslararası platformlarda savunmuştur. İki devlete dayalı çözüm önerileri sunan hükümet, diplomasi ve diyalog kanallarının işlevsel hale gelmesi gerektiğini belirtmiştir (Kardaş, 2011).

3.3.1. Dökme Kurşun Operasyonu

İsrail ve Filistin arasında yaşanan mücadelede Türkiye, bölgenin koşulları ve insani gerekçelere dayanarak Filistin politikasını şekillendirmektedir. İsrail'in Filistin'e karşı yürüttüğü politika ve belirli aralıklarla yaşanan şiddet içeren baskılar Türkiye'de kamuoyunun tepki göstermesine yol açmaktadır. AK Parti'nin politik geleneği düşünüldüğünde Filistin konusunda hassas davranması normal karşılanmaktadır. Türkiye, Filistin sorunun çözülmesinin Ortadoğu barışı konusunda kilit bir rol oynadığına yönelik girişimlerini uluslararası platformlarda savunmuştur. İki devlete dayalı çözüm önerileri sunan hükümet, diplomasi ve diyalog kanallarının işlevsel hale gelmesi gerektiğini belirtmiştir (Kardaş, 2011).

Yakın döneme gelindiğinde uluslararası gündemin ilk konuları arasında İsrail ve Türkiye arasındaki krizleri görmek mümkündür. İlişkileri kopma noktasına kadar getiren gelişmeler, küresel boyutta önem kazanmış ve iki ülke diyaloglarında bozulmalara yol açmıştır. İsrail Devleti'nin 27 Aralık 2008 tarihinde Gazze'de başlattığı "Dökme Kurşun Operasyonu" yakın tarihte görülmüş şiddetli saldırılardan biridir. 22 gün süren saldırıda bin 315 sivil Filistinli hayatını kaybetmiş ve 5 bin 300 kişi de yaralanmıştır. Maddi hasarın da yaşandığı saldırı, Türkiye'nin İsrail'e karşı tavrını değiştirmesini de beraberinde getirmiştir (Turhan, 2009).

İsrail ile Türkiye arasındaki ilişkilerin dönüm noktası olarak görülen Gazze saldırısı, Türk hükümeti tarafından tepki ile karşılanmıştır. 2009 yılı Ocak ayına kadar devam eden saldırı yeni gerginliklerin oluşmasını kaçınılmaz kılmıştır. Özellikle sivil halkın zarar görmesi konusunda tepkisini gösteren Türkiye, İsrail ile arasındaki ilişkinin Filistin çevresinde şekillenmesi ile süreci devam ettirmiştir (Sarıaslan, 2019).

İsrail ile Filistin arasındaki çatışmalar belirli aralıklarla devam ederken, Dökme Kurşun Operasyonu İsrail tarafından yapılan saldırıların zirve noktası olmuştur. İsrail, Gazze'ye yönelik düzenlenen operasyonun amacını "Filistin tarafından düzenlenen füze saldırılarının son bulması" olarak açıklamıştır. Saldırı sırasında F-16 ve AH-64 Apache helikopterlerini kullanan İsrail, BM raporuna göre orantısız güç kullanmıştır (Aksoy, 2016). Türkiye, İsrail'in düzenlediği operasyona karşı tepki göstermiştir.

İsrail'in bölgede düzenlediği operasyonlara rağmen iletişim kanallarını açık tutmaya çalışan Türkiye dengeli bir politika izlemeye çalışmıştır. İsrail Başbakanı'nın

Türkiye'ye yaptığı ziyaret sonrasında yaşanan Dökme Kurşun Operasyonu, bölgede arabuluculuk yapmaya çalışan Türkiye'nin güvenini sarsmıştır. Yaşanan gelişmelere karşın Türkiye Tel Aviv yönetiminin Gazze ambargosu konusunda yumuşatma kararı alması için çaba göstermiştir. İki ülke arasındaki ilişkilerde dönüm noktası olarak görülen harekât sonrası Türk yetkililer İsrail'in uzlaşısı konusunda ikna edilemeyeceği görüşüne yaklaşmıştır (Kardaş, 2011).

Türkiye'de iktidarın Filistin sorununa karşı sorumluluk alma çalışmaları İsrail hükümetinin hoşnutsuzluğuna sebep olmuştur. İsrail, Doğu Kudüs ve Batı Şeria üzerinde yerleşim politikasına devam etmiştir ve yaşanan Filistin sorunu ile ilgili bir adım atmamıştır. 2006 yılından itibaren Gazze'ye yönelik izlenen tavır ve yapılan operasyonlar Filistin'i Ortadoğu konusundaki kilit nokta olduğunu bir kere daha ön plana çıkarmıştır. Türkiye aynı dönemde İsrail'e yönelik eleştirilerinin ciddiyetini artırmıştır. Kamuoyunda İsrail'e karşı oluşan tepki de Türkiye'nin eleştirilerinin meşrulaşmasını sağlamıştır (Tüysüzöğlu, 2014).

3.3.2. Davos Krizi

İsrail ve Filistin arasında gerginlik devam ederken Türkiye'nin aldığı inisiyatif sonucu İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres ile Filistin Başkanı Mahmud Abbas birlikte Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Türkiye ve İsrail ilişkileri olumlu bir sürece girmişken İsrail Başbakanı'nın Gazze operasyonunu başlatması, dönemin Başbakanı Erdoğan kendisine saygısızlık olarak gördüğü ve ardından Davos Zirvesi'nde yaşananların gerçekleştiği belirtilmektedir (Uzer, 2011).

Türkiye, 2008 yılına gelindiğinde Ortadoğu'da daha çok arabulucu rolünü üstlenmiştir. İsrail, Suriye ve Filistin hükümetiyle doğrudan görüşmeyi kabul etmemiştir. Bunun sonucunda bölgedeki hükümet yetkilileri Türkiye'ye gelerek ayrı ayrı görüşmeler yapmışlardır. Bu görüşmelerin olumlu bir sonuç vermesi beklenirken, İsrail-Gazze çatışması gündeme gelmiş ve görüşmeler yarıda kalarak bir sonuç vermemiştir. 2008 yılının Aralık ayında yaşanan bu çatışmalar sonucunda Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkiler olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. Yaşanan bu gelişmeden yaklaşık iki ay sonra yani 29 Ocak 2009 tarihinde İsviçre'nin Davos şehrinde Dünya Ekonomik Forumu düzenlenmiştir (M. Yılmaz, 2010).

29 Ocak 2009 tarihinde İsviçre'nin Davos şehrinde düzenlenen Dünya Ekonomik Forumu (WEF) sırasında yapılan ‘‘Gazze: Ortadoğu’da Barış Modeli’’ isimli panel sırasında İsrail Devlet Başkanı Şimon Peres’in Gazze saldırısına yönelik operasyonları meşrulaştıran sözleri tepki toplamıştır. Dünya Ekonomik Forumu sırasında, Türkiye Başbakanı Erdoğan’ın ‘‘one minute’’ çıkışı uzun süre gündemden düşmemiştir. İsrail Devlet Başkanı Şimon Peres’e, Filistin’de yaşanan çatışmalar üzerinden eleştirilerini yönelten Başbakan Erdoğan, İsrail’i kınamış ve sert tepki göstererek oturumu terk etmiştir. Davos Krizi’nin ardından Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkiler uzun süre gergin bir şekilde devam etmiştir.

Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkinin gerginliklere sahne olduğu 2009 yılının ardından ilerleyen dönemler de bozulma farklı gelişmeler ile devam etmiştir. Yalnızca iç basında değil dış basında da ilgi ile takip edilen gerginlikler, Davos’tan sonra haberlerin veriliş şekillerinde değişime yol açmıştır. Her iki ülkenin de basını, konuyu bir iç siyasi mesele olarak gündeme getirmiştir. Yaşanan olaylara karşı basının yaklaşımı diplomasi, gerçeklik ve rasyonellik gibi konulardan oldukça uzaklaşmıştır. Yalnızca iki ülkenin basını değil dünya basını da konuya yakın ilgi göstermiştir. İsrail ve Türkiye arasındaki ilişkiyi daha önce görülmemiş şekilde zorlu bir döneme sürükleyen kriz, Arap dünyasının Başbakan Erdoğan’a ve Türkiye’ye karşı desteği ile sonuçlanmıştır (Çelikkol, 2014).

Davos’ta Başbakan Erdoğan ve İsrail Devlet Başkanı Şimon Peres arasında yaşanan gerginlik tarihe ‘‘One Minute’’ krizi olarak geçmiştir. Yaşanan bu olayın ardından bir televizyon dizisi iki ülke arasında yeni bir krizi tetiklemiştir. TRT’de yayınlanan ‘‘Aşkta ve Savaşta Filistin: Ayrılık’’ isimli dizi İsrail vatandaşları ve hükümeti tarafından tepki ile karşılanmıştır. İsrail basını konuya yoğun ilgi göstererek diziyi uzun bir süre gündemde tutmuştur. İsrail hükümetinin bakanları ‘‘Ayrılık’’ dizisinin İsrail aleyhi içeriğe sahip olduğu hakkında açıklamalar yaparak dizinin anti-semitik öğeler içerdiğini vurgulamıştır. 15 Ekim 2010 tarihinde ise Türkiye Geçici Maslahatgüzarı, İsrail Dışişleri Bakanlığı’na çağrılmış ve dizinin yayından kaldırılması için talepte bulunulmuştur (Çelikkol, 2014).

Davos’ta yaşanan gerginliğin ardından iki ülke arasındaki ilişki, krizi yumuşatma çalışmalarının dışına çıkarak kırılma eşiğine gelmiştir. İsrail ve Türkiye ilişkisinin yeni bir boyut kazandığının sinyallerini veren toplantı ardından ikili

diyaloglar eleştirel bir yapıya dönüşmüştür. Türk hükümetinin yaşanan diyaloglar sonucu İsrail'e nota vermesi yaşanan krizi tırmandırmıştır. Yaşanan krizin önceki sorunlardan daha derin ve çözülemez bir hal aldığı düşünülmüştür. Fakat iki ülkenin belirli dönemlerde bu tip krizler yaşadığı ve ardından yumuşama dönemine girdikleri de bilinmektedir. Bölgede özellikle İran konusunda müttefik arayan İsrail'in, Türkiye'de uzaklaşması zor bir karar olarak görülmektedir (Tür, 2009).

3.3.3. Alçak Koltuk Krizi

Tarihe Başbakan Erdoğan'ın ısrarla söz istemesini yansıtan "One Minute Krizi" olarak geçen olay sonrasında iki ülke arasında herhangi bir yumuşama olmadığı gibi bir yıl sonra da "Alçak Koltuk Krizi" yaşanmıştır. "Kurtlar Vadisi" isimli televizyon dizisinde, MOSSAD ajanları çocuk kaçakçısı olarak gösterilmiş ve bu olay İsrail'de büyük tepki yaratmıştır. İsrail Dışişleri Bakan Yardımcısı Danny Ayalon, Türkiye'nin o dönemki Tel Aviv Büyükelçisi Oğuz Çelikkol'u görüşmeye çağırmıştır. Bu görüşme sırasında Ayalon, Büyükelçi Çelikkol'a kendisinininkinden daha alçak bir koltuğa oturtmuştur. Bu da yeni bir siyasi krize neden olmuş ve tarihe "Alçak Koltuk Krizi" olarak geçmiştir. İki ülke arası siyasi ilişkilerin yeterince gergin olduğu bir dönemde gerçekleşen bu olay karşılıklı güvenin son bulması ile sonuçlanmıştır (Akgün, Gündoğar, & Görgülü, 2014).

Tel Aviv Büyükelçisi Ahmed Oğuz Çelikkol yaşanan olayı kaleme aldığı kitabında "Ayalon'un parlamentodaki odası küçüktü ve odada sadece üç kişilik bir kanep ve karşısında sandalye ve ortada bir kahve masası bulunuyordu. Odaya girdiğimizde üç kişilik kanep ortası boş kalacak şekilde, bir yanına ben diğer yanına ise Büyükelçiliğimiz Müsteşarı oturdu. Ortadaki kahve masasında küçük bir İsrail bayrağı vardı. Odada ve oturma düzeninde şüphemizi çekecek ve tepkimizi gerektirecek, diplomasi teamüllerine uymayan hiçbir şey yoktu" sözlerine yer vermiştir. Büyükelçi Çelikkol görüşmenin olumlu geçtiğini fakat sonrasında basına Bakan Yardımcısı Ayalon'un "Kurtlar Vadisi" dizisinde yer alan sahnelerin intikamını almak için kendi sandalyesinden daha alçak bir koltuğu oturttuğu mesajını verdiği öğrenilmiştir (Çelikkol, 2014).

İsrail ve Türkiye arasında yaşanan gerginliği artıran diplomatik nezaketsizlik ilerleyen süreçlerde daha büyük krizlerin yaşanacağını işaretlerini vermiştir. İki ülke

arasında diyaloglar devam ederken İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak ve Dışışleri Bakanlığı Müsteşarı Yossi Gal'in Türkiye'ye ziyaret düzenleyeceği açıklanmıştır. Siyasi istişarelerinin devam etmesi için gerek olan adımlar hem Türkiye hem de İsrail tarafından atılmıştır. Üst düzey yetkililerin Türkiye ziyareti diplomasi geleneklerine uygun ve sorunsuz şekilde gerçekleşmiştir. Dışışleri Bakan Yardımcısı Danny Ayalon'un sebebiyet verdiği kriz konusunda yetkililer üzüntülerini ifade etmiştir. Ziyaret sırasında Türkiye-İsrail ilişkilerinde farklı bir kriz yaşanmamasının önemine değinilmiştir. Ayrıca görüşmelerde İsrail ile Filistin arasındaki sorunun barışçıl yollar ile çözülmesi gerektiği vurgulanmıştır (Çelikkol, 2014).

3.3.4. Mavi Marmara Krizi

Bölgedeki güç dengesinin Türkiye'nin lehine olacak şekilde değışmesi İsrail'e gösterilen tutumun sertleşmesini kolaylaştırmıştır. ABD'nin Ortadoğu üzerindeki etkisini azaltması ile birlikte Türkiye bölgesel lider olma konusunda bağımsız hareket etmiştir. İsrail'i uluslararası alanda yalnızlaştırma üzerine kurulan hamlelerden olumlu sonuçlar alınamamıştır. İsrail'in Filistin konusunda geri adım atmaması ve hali hazırda devam eden politikasını sürdürmesi Türkiye tarafından bölge liderliğine meydana okumak olarak algılanmıştır. Türkiye bölgesel güç olma meselesini Filistin'i kilit bir noktaya yerleştirerek gerçekleştirmek istemiştir. Türkiye'nin dış politikada ana gündem maddesi Filistin ve İsrail'in Filistin siyaseti olmuştur (Kardaş, 2011).

Türkiye ve İsrail arasında yapılan ikili görüşmeler ile aynı dönemde İnsan Hakları ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı'nın (İHH) Hamas tarafından kontrol edilen Gazze'ye insani yardım gönderileceği haberleri çıkmaya başlamıştır. Gazze'deki duruma uluslararası toplumun dikkatini çekmek amacıyla Özgürlük Filosu oluşturulmuştur. Filonun Nisan veya Mayıs aylarında Gazze'ye hareket edeceği basın yayın organları aracılığı ile duyurulmuştur. Gemilerde insani yardım malzemeleri bulunduğu ve farklı ülkelerin yardım kuruluşlarının temsilcilerinin de gemide yer alacağı haberlerde vurgulanmıştır. İsrail'in Gazze'ye denizden uyguladığı ambargo ve ablukanın kırılması için yapılan hazırlık sırasında Türkiye-İsrail ilişkilerindeki gerilimin düşürülmesi için bakan düzeyinde bir ziyaretin yapılması da planlanmaktaydı (Çelikkol, 2014).

İsrail ve Türkiye arasındaki ilişkilerin gerginlikte zirve yaptığı nokta ise Mavi Marmara Krizi olmuştur. 2010 yılının Mayıs ayında İsrail, Gazze Şeridi'ni abluka altına almıştır. Türkiye, Gazze Şeridi'nde yaşayan Filistinlilere insani yardım malzemeleri gönderme kararı almıştır. İsrail, yardım malzemeleri götüren Mavi Marmara ve eşlik eden iki gemiye 31 Mayıs 2010 tarihinde bir baskın düzenlemiştir. Baskın sırasında 9 kişi, bir kişi de daha sonra hastanede hayatını kaybetmiştir. Filoda Türkler dışında Almanya, Amerika, İngiltere ve Arap ülkelerinden vatandaşlar da bulunuyordu. Yapılan saldırı sonucunda 50'den fazla aktivist yaralanmıştır (Akgün, Gündoğar, & Görgülü, 2014).

Saldırı sırasında gemide bulunan aktivistler, İsrail askerlerine karşı bir direniş göstermişler ama başarılı olamamışlardır. Olayın yaşandığı gün Başbakan Erdoğan ve dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu Latin Amerika'da, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ise programı sebebiyle yurtdışındaydı. Yaşanan olay ile birlikte programlar yarıda kesilmiştir. Bakan Davutoğlu, New York'a geçerek Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ni, acil bir toplantıya çağırmıştır. Türkiye'nin talebi ile birlikte, Güvenlik Konseyi, İsrail'i kınadı. Başbakan Erdoğan olayın ardından, "İsrail'in Gazze'ye insani yardım götüren gemilere yaptığı kanlı katliamın her türlü laneti hak etmiş bir katliam. Zorbalar, haydutlar, korsanlar bile belli ahlâk kurallarına uyarlar. Hiçbir hassasiyete uymayanlara bu sıfatı yakıştırmak bile iltifat olur" açıklaması ile İsrail'e oklarını yönlendirmiştir (SDE, 2011). 32 ayrı ülkeden 750 kişinin bulunduğu filonun kıyıda 72 mil uzakta, uluslararası sularda saldırıya uğradığını belirten Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, öldürülenlerin ailelerine, tazminat ödemesi konusunda da ısrarcı olmuştur (www.cnnturk.com, 2010).

İsrail tarafından düzenlenen saldırı Türk kamuoyunda İsrail'e karşı tepki oluşmasına ve yapılan saldırı sonucunda İsrail'in ceza alması yönünde toplumdan gelen baskıların artmasına yol açmıştır. Türkiye İsrail'in düzenlendiği baskının bir "terör" eylemi olduğunu uluslararası alana kanıtlama çabası içine girmiştir. Yapılan faaliyetler ve girişimler sonucu Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi bir rapor hazırlamıştır. Yayınlanan rapora göre İsrail'in insani yardım gemisine düzenlediği saldırının nedenlerine değinilmiş ve dava açılmasını sağlayacak sebepler sunulmuştur. Türk iç siyasetinde önemli gelişmelerin yaşanmasına neden olan baskın sonucu

Türkiye, İsrail ile arasındaki ilişkiyi en düşük seviyeye kadar indirmiştir (Aydın & Poyraz, 2020).

Mavi Marmara baskınının yaşanmasının ardından Ankara’da bir kriz masası kurulmuştur. Dışişleri Bakanlığı 1 Haziran tarihinde aldığı karar ile Tel Aviv’deki Türk Büyükelçisinin geri çekildiğini duyurmuştur. Ayrıca saldırıya tepki olarak İsrail ile tüm askeri işbirlikleri ve askeri ortak tatbikatların süresiz şekilde iptal edildiği de Türk yetkililer tarafından ilan edilmiştir. İsrail’in Gazze’deki uygulamalarının barış ihtimalini uzaklaştırdığı ve bölgedeki ambargonun tamamen kaldırılması da Türkiye tarafından yapılan açıklamalarda yer almıştır. İsrail’in Mavi Marmara gemisine karşı düzenlediği baskın, iki ülke arasında kapanması zor ve derin yaralar açmıştır (Çelikkol, 2014).

Mavi Marmara krizi ile birlikte Türkiye ve İsrail, ikili ilişkilerinde çözüm bulunması gereken meseleler ile karşı karşıya kalmıştır. Krizin iki ülkeyi de çıkmaza sürüklememesi ve derinleşmemesi için atılması gereken adımlar konusunda geç kalınmıştır. Yaşanan kriz uluslararası platformlara taşınmadan çözülememiş, anlaşmazlık konularında çözüm odaklı yaklaşımlar sergilenmemiştir. İsrail’in yaşanan can kayıplarına rağmen Türkiye’den özür dilemeye yanaşmaması krizin boyutlarını bir üst basamağa taşımıştır. İki ülke arasındaki sorunun çözümü konusunda en büyük engel İsrail’in özür dilememesi olarak görülmüştür. Türkiye’nin dış politikası doğrultusunda Filistin’e yaklaşımı ve İsrail ile ilgili olan sorunların çözüm arayışında İsrail’den gelecek adımların beklentisini yükseltmiştir (Kardaş, 2011).

İsrail’in konuya bakış açısı saldırının bir güvenlik gerekçesi ile gerçekleştiği ve yapılan baskının kendilerini savunma hakkı olarak gördükleri şeklinde olmuştur. Türkiye’den özür dileme konusunda kararlı tavrını sürdüren İsrail, uzun bir süre politikasını devam ettirmiştir. İsrail’in basın ve yayın organlarında İsrailli askerlerin kendilerini savunmak için böyle bir saldırı gerçekleştirdiği vurgulanmış, konu uzun süre gündemde tutulmuştur. Türkiye’nin tazminat ve özür beklentisi yapılan tüm temaslara rağmen sonuç vermemiştir. Türkiye Dışişleri Bakanı ve İsrail Sanayi, Ticaret ve Çalışma Bakanı Ben Eliezer Brüksel’de görüşerek özür dileme ve ölenlerin yakınlarına tazminat ödeme konularını tartışmıştır. Görüşmeler sonucu bir mutabakata varıldığı ve İsrail Başbakanı Netenyahu’nun mutabakatı onaylayarak Bakanlar Kuruluna götürdüğü anlaşılmıştır (Çelikkol, 2014).

3.3.5. ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in Başkenti İlan Etme Kararı

2016 yılında ABD'nin 45. Başkanı olarak seçilen Donald Trump, seçim kampanyası döneminde ABD'nin Tel Aviv'deki büyükelçiliğini Kudüs'e taşıyacağını vaat olarak duyurmuştur. Büyükelçiliğin Kudüs'e taşınması kararı Evanjelik Hristiyanlar ve İsrail yanlısı Cumhuriyetçiler tarafından desteklenmiştir. ABD başkanlarının birçoğu seçim kampanyaları sırasında benzer vaatler vermiştir fakat bu vaatleri gerçekleştirmemişlerdir. ABD Başkanı Trump'ın verdiği vaadin yanı sıra bunu gerçekleştirmek için çalışma yapması ABD başkanlarının daha önce sergiledikleri tutumlardan farklı olarak görülmüştür. Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıma kararı ilk olarak 8 Kasım 1995 tarihinde Amerikan Kongresi tarafından onaylanmıştır. Alınan karar doğrultusunda ABD büyükelçiliğinin 31 Mayıs 1999 tarihine kadar Kudüs'e taşınması öngörülmüştür. "Kudüs Büyükelçilik Yasası" olarak adlandırılan yasa Donald Trump tarafından yürürlüğe konulmuştur (Kaya T. Ö., 2018).

ABD Başkanı Donald Trump 6 Aralık 2017 tarihinde Kudüs'ü, İsrail'in başkenti olarak tanıdığını ve ABD büyükelçiliğinin Tel Aviv'den, Kudüs'e taşınmasına karar verdiğini açıklamıştır. ABD Başkanı Trump, açıklamasını yaparken bu kararın gecikmiş bir karar olduğunu vurgulamıştır. ABD Başkanı Trump "Kudüs sadece üç büyük dinin kalbi değildir. Aynı zamanda dünyanın en başarılı demokrasilerinden birisinin de merkezidir. Yahudiler, Hristiyanlar ve Müslümanların birlikte barış içinde yaşayıp özgürce ibadet ettiği bir yerdir" açıklamasını yapmıştır. (www.bbc.com, 2017)

Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıma kararının arkasında Trump ve yönetimindeki ekibin önemli görevler üstlendiği bilinmektedir. ABD başkanının kararı almasında Amerikan halkının %25'ini oluşturan Evanjelik Hristiyanların da etkili olduğu düşünülmektedir. Evanjelik Hristiyanların İsrail'e karşı sempati duyduğu ve alınan kararı destekledikleri bilinmektedir. ABD'nin Kudüs kararı bölgedeki gerginliğin yükselmesini de beraberinde getirmiştir. Karar ile birlikte İsrail Kudüs konusunda ABD'den büyük bir destek gördüğünü kanıtlamıştır. Bölgede İsrail yanlısı bir tutum izleyen ABD'nin kararı İslam ülkeleri tarafından çoğunlukla tepki ile karşılanırsa da bazı Arap ülkeleri karara karşı daha az tepkili olmuştur. ABD'nin kararı

alırken Körfez krallıklarının arka planda destek sağladığı düşünülmektedir (Canan, 2017).

İsrail ve Filistin arasında devam eden çatışmalara bir çözüm bulunmadan karar alınması Ortadoğu'daki barış sürecini tehlikeye sokmuştur. ABD'nin bölgedeki güvenlik çıkarlarını da olumsuz etkileyen karar Arap ve İslam ülkeleri ile ABD arasındaki ilişkinin de gerilmesine ne olmuştur. Daha önceki ABD başkanlarının Kudüs kararını 6 ayda bir askıya alması bölgenin dinamiklerini tehlikeye sokacağı düşünülmüş ve gerçekleştirilmiştir. Kararın ardından İsrail ve Filistin arasında başlayan şiddet olayları ve İslam ülkelerinden gelen sert tepkiler durumun sonucunu gösterir niteliktedir. Bölgedeki barış umutlarını azaltan karar, uzun süredir çaba gösterilen barış sürecinin önemli bir darbe almasına yol açmıştır (Kaya T. Ö., 2018).

ABD Başkanı Trump'ın hamlesi BM Güvenlik Konseyi ve BM Genel Kurulu gibi uluslararası hukuk açısından oldukça önem arz eden kararları da görmezden gelme olarak algılanmıştır. Trump, İsrail Temel Yasaları olarak bilinen ABD Kongresi'nin 1995 yılındaki kararını onaylayarak kongre metinlerini uluslararası hukuk mercilerinin üzerinde gördüğünü kanıtlamıştır. Kudüs'ün statüsü ile ilgili hem ABD hem de İsrail kendi yollarını izleyerek iç hukukları üzerinden karar almıştır. Kudüs ve Filistin konusundaki karar ABD'nin Ortadoğu politikasını başka bir boyuta taşımıştır (Dilek, 2018).

ABD Başkanı Trump'ın Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıma ve ABD büyükelçiliği Tel Aviv'den Kudüs'e taşıma kararı diğer ABD başkanlarına kıyasla risk alabildiği görüşünün yaygınlaşması ile sonuçlanmıştır. İsrail ve Filistin arasındaki gerginliği tırmandırdığı düşünülse de seçim vaadini gerçekleştirmesi seçmene verdiği sözü tuttuğunu kanıtlama çabası olarak görülmüştür. ABD, İsrail-Filistin konusunda arabulucu ülke olarak konumlanmıştır. Trump'ın Kudüs kararını tek taraflı olarak alması iki ülke arasındaki barış sürecine ve ABD'nin arabulucu konumuna zarar veren bir hamle olarak görülmüştür (Dilek, 2018).

ABD, İsrail Devleti kurulduktan sonra resmi olarak tanıma kararı alan ilk ülke olmuştur. İsrail Ortadoğu'da ABD'nin stratejik ortağı olarak görülmektedir. ABD ve İsrail arasındaki ilişkinin arka planında Amerika'daki İsrail lobileri ve Yahudiler önemli bir paya sahiptir. İsrail'in çıkarları ve güvenliği konusunda koruyucu devlet olarak görev üstlenen ABD'de, başkanlık seçimleri sırasında birçok başkan adayının

İsrail ve Yahudiler ile ilgili vaatler vermesi normal olarak karşılanmaktadır. Amerikan büyükelçiliğinin Kudüs'e taşınması kararı Türkiye başta olmak üzere İslam ülkeleri tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Türkiye ve İsrail arasında yaşanan durum Kudüs kararı ile birlikte ABD-Türkiye ilişkilerini de gergin bir seviyeye taşımıştır (Özdemir & Akbaş, 2020).

ABD Başkanı Trump'ın açıklamasının ardından başta Türkiye olmak üzere birçok devletten kararın kabul edilmeyeceği yönünde açıklamalar gelmiştir. Bu konuda en önemli adımı Türkiye atarak İstanbul'da olağanüstü bir zirve düzenlemiştir. Yapılan İslam İşbirliği Teşkilatı zirvesinin sonucunda Doğu Kudüs Filistin Devleti'nin işgal altındaki başkenti olarak ilan edilmiştir. Zirvenin ardından Türkiye, Birleşmiş Milletler'e, Kudüs meselesini taşımıştır. Birleşmiş Milletler oy çokluğu ile ABD'nin bu kararını reddetmiştir (Baloğlu & Uzun, 2018). Burada Türkiye ve İsrail arasında resmi olarak bir gerginlik yaşanmamıştır fakat Türkiye, bu kararın alınmasında İsrail'i sorumlu tutmuştur. Bu olay ilişkileri fiili olarak gergin bir seviyeye taşımadıysa da, basında yer alan haberlerin tutumu bir gerginliğin varlığından bahsetmiştir.

ABD'nin Kudüs kararına ilişkin Türkiye, sürecin başından itibaren sert tepki vermiştir. Türkiye'nin Ortadoğu'daki imajının iyileşmesine katkı sağlayan hamleler Kudüs şehrinin statüsünün belirlenmesi konusunda yaptığı çalışmalar ile kendini göstermiştir. Kudüs karar tasarısının Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda oylanması için Türkiye büyük bir çaba içine girmiştir. Karar tasarısının hazırlanmasında ve Genel Kurul'a sunulmasında Türkiye'nin etkisinden söz etmek mümkündür. Türkiye'nin Kudüs kararına karşı sergilediği tutum Ortadoğu'daki imajının güçlenmesini ve derinleşmesini de beraberinde getirmiştir (Pınar, 2018).

Türkiye'nin Ortadoğu'da izlediği siyaset dönem dönem değişiklikler ile karşılaşmıştır. Ortadoğu'da ABD eksenli bir politika yürüten Türkiye, İsrail ve Filistin arasındaki çatışma konusunda ABD'den farklı bir tutum sergilediğini birçok alanda göstermiştir. Türkiye-İsrail arasındaki ilişkilerin seyri Filistin'in merkezli gelişmekte veya gerilemektedir. AK Parti hükümetinin 2002 yılında iktidara gelmesi ile birlikte Türkiye'nin Ortadoğu üzerindeki politikaları da değişime uğramıştır. İsrail ile olan ilişkiler ivme kazansa da İsrail'in Filistin konusundaki sert tavrı iki ülke arasındaki ilişkilerin zaman zaman gerginlik ile sonuçlanmasına yol açmıştır. Gazze saldırısı, Davos Krizi ve Mavi Marmara gibi yaşanan gelişmeler ve 2017 yılına gelindiğinde

alınan Kudüs kararı Türkiye'nin İsrail ve ABD ile ilişkilerinin gerilmesine neden olmuştur (Özdemir & Akbaş, 2020).

Türkiye'nin Kudüs'ün statüsü konusunda yaşanan süreçte uluslararası alanlarda gösterdiği tutum Ortadoğu'daki Türkiye algısının güçlenmesini sağlamıştır. Soğuk Savaş döneminde Batılı ülkeler ve ABD yanlısı bir ülke olarak nitelendirilen Türkiye, Kudüs konusundaki çalışmaları nedeniyle bu algının kırılmasını sağlamıştır. Ortadoğu'daki ülkeler ile birlikte hareket etmesi, Türkiye'nin bölgedeki varlığı ve önemi konusunda olumlu izlenimler ile karşılaşmasını sağlamıştır. Ortadoğu'da bölgesel barışın sağlanması ve korunması konusunda diğer ülkelere karşı Türkiye'nin söz sahibi olduğu kanıtlanmıştır. Türkiye karara karşı gösterdiği tepki ile bölgede aktif arabulucu ülke konumuna gelmiştir (Pınar, 2018).

Türkiye'nin Kudüs konusundaki kararlı tavrını ortaya koyduğu hamlelerden biri Trump'ın açıklamasından bir hafta sonra İstanbul'da İslam İşbirliği Teşkilatı Olağanüstü Liderler Zirvesi düzenlenmesidir. İİT 1969 yılında Mescid-i Aksâ'nın yakılması sonucu İslam Zirvesi Konferansı'nda alınan karar doğrultusunda kurulmuştur. İİT'nin merkezi Kudüs olarak belirlenmiştir. İslam dünyasının Kudüs konusundaki hassasiyetini uluslararası boyuta taşıyan zirve, bölgede yaşanan çatışmalara rağmen İslam ülkelerinin ortak karar alabildiğini duyurmuştur. Zirvenin sonucunda Doğu Kudüs Filistin'in başkenti olarak tanınmış ve kararın herkes tarafından tanınması çağrısı yapılmıştır. İslam dünyasının Kudüs'ün statüsüne ilişkin kararını yansıtan zirvede Kudüs'ün işgal altında olduğu da vurgulanmıştır. ABD Başkanı Trump'ın imzaladığı Kudüs kararının bölgedeki barış ve güvenlik çabasına zarar vereceği yönünde ifadeler de sonuç bildirgesinde yer almıştır (Canan, 2017).

3.4. İsrail Lobisi'nin ABD ile İlişkilere Etkisi

İsrail ve ABD ilişkileri ilk başladığı dönemde günümüzde yaşanan olaylara ve bağlara kıyasla oldukça farklı bir seviyede ilerlemiştir. İki ülke arası ilişkilerin başladığı dönemde, ABD kendi dış politika çıkarları doğrultusunda İsrail'den vazgeçebilecek ve ilişkileri rafa kaldıracak bir konumu benimsemiştir. II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan dönemde ABD Ortadoğu ile olan ilişkileri konusunda dengeli ve daha barış yanlısı tutumdan taraf olmuştur. Petrol kaynaklarına sahip Arap ülkeleri ile ilişkileri belli bir dengede tutmayı hedefleyen ABD, İsrail'e daha mesafeli durmayı

tercih etmiştir. ABD'nin önceliği Truman Doktrini gereği Sovyetler Birliği'nin bölgeden uzaklaştırılması yönünde olmuştur. Sovyetler Birliği'nin yayılmacı politikasını engellemek amacıyla tedbirleri göz önünde bulundurmuştur (Şahin, 2010).

Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail Devleti arasındaki ilişki siyasetçiler ve uzmanlar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. ABD'nin İsrail'i Ortadoğu'daki en önemli müttefiki olarak gördüğü görüşünü savunan siyasetçilerin yanı sıra bu ortaklığın stratejik bir işbirliği olduğu görüşü de yaygın şekilde düşünülmüştür. İki ülke arasındaki ilişkiyi eleştiren sol görüşlü kesim İsrail'i Amerika'nın "kuklası" olarak tanımlamıştır. İsrail'in Amerika'da yürüttüğü güçlü lobicilik faaliyetleri, medya gücü, ekonomi ve politika alanındaki bağlarının iki ülke arası ilişkileri güçlendirdiği çok az sayıda kişi tarafından savunulmuştur. Ülkeler arası ilişkilere bakıldığında ise ABD'nin finansal birçok alanında İsrail yanlısı Yahudiler'in oldukça önemli bir rol oynadığı görülmüştür (Petras & Abaya Estman, 2007).

Tüm bunlarla beraber Amerikalı Yahudiler, nüfuslarına oranla oldukça yüksek bir etki oluşturarak Amerika'nın iç ve dış politikası üzerinde şekillendirici bir rol oynamıştır. Amerikalı Yahudiler, neredeyse tüm bölgelerde lobicilik faaliyetleri yürütmüştür ve yürütmeye devam etmektedir. Amerika'da seçim dönemlerinde Yahudi lobisinin desteğini almak neredeyse tüm adaylar için en önemli konulardan biri olmuştur. Yahudiler'in yürüttüğü başarılı lobi faaliyetleri, Amerika'da yaşayan birçok etnik grup için de önemli bir örnek teşkil etmiştir (Çelikkol, 2014).

ABD'nin Ortadoğu politikası üzerinden yapılan değerlendirmeler İsrail ile olan ilişkisinin, bölgede yürüttüğü politika ile doğrudan alakalı olduğunu kanıtlamıştır. ABD'nin iç politikası üzerinde büyük rol oynayan İsrail lobiciliği, her alanda karşımıza çıkmıştır. (Mearsheimer & Walt, 2009) Amerika'da aktif faaliyet gösteren Yahudi toplulukları, farklı görüşleri benimsemiş olsalar da ABD'nin İsrail ve İsrail ile ilgili konularda verdiği desteğin sürekli olarak artması yönündeki paydada birleşmiştir. Yaşam şekli, ekonomik durum, dine bakış açısı bakımından farklılıklar taşıyan Yahudiler, İsrail'in geleceği hakkındaki tüm durumlarda ortak görüş bildirmiştir. Günümüze gelindiğinde ise ABD, Ortadoğu'da İsrail'in güvenliğini sağlama konusunda önceliklerini belirtmiştir (Çelikkol, 2014).

ABD'de faaliyet gösteren Yahudi lobisi, temelde iki alan üzerinde yoğun çalışmalarını sürdürmektedir. Nüfusuna oranla yüksek etkinlik gösteren lobiler,

Amerikan kongresine ve yürütme organına çeşitli baskılar uygulamaktadır. Lobi faaliyetlerinin bir diğer önemli amacı ise toplum nezdinde İsrail ile ilgili olumlu görüşlerin yaygınlaşmasını sağlamaktır. İsrail Devleti'nin kuruluş amacı ile ilgili 'Vadedilmiş Topraklar' söylemi sürekli olarak yinelenmektedir. Amerikan kongresinin önemli üyeleri arasında yer alan Hristiyan Siyonistler, ABD'nin dış politikasındaki görevlerinden birinin İsrail'in çıkarlarının desteklenmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır (Mearsheimer & Walt, 2009).

ABD'de etkinliğini güçlü şekilde sürdüren lobiler, geniş nüfuzları ile siyasi ve ekonomik alanlarda kendilerini göstermektedir. Bu durum ABD'nin Ortadoğu siyaseti incelendiğinde açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Lobiler ve destekçileri İsrail-Filistin özelinde ABD'nin tutumu üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. İsrail ile ilgili oluşan tüm gündemlerde, ABD'nin korumacı bir tavır sergilediği görülmektedir. ABD'nin gözünde birçok alanda dokunulmazlık elde eden İsrail, bu durumu Ortadoğu üzerinde kullanmaktadır (Şahin, 2010).

Amerika Birleşik Devletleri'nde ekonomik, siyasal ve ideolojik alanlarda İsrail'e kaynak oluşturan dört ana unsur vardır. Bunlar; ekonomik açıdan iyi durumda olan Yahudi bağışçılar, Birleşik Devletler Hükümeti, medya ve işçi sendikalarıdır. Kaynakların süreklilik kazanmasında İsrail Lobisi içinde görev alan destekçilerin kongre üyeleri ile ortak çalışmalar içine girmesi önemli etkenler arasında yer almaktadır. İsrail Devleti ve Yahudiler birçok kitle iletişim aracında ön planda olacak şekilde gösterilmekte ve desteklenmektedir. Nüfus açısından bakıldığında azınlık konumunda olan Yahudiler'in, yüksek oranda destek görmeleri ve ön plana alınmalarındaki önemli neden örgütlü yapıları ve tek bir amaca sıkı şekilde bağlı olmalarıdır (Petras & Abaya Estman, 2007).

4. KUDÜS'ÜN DİNİ VE SİYASİ ÖNEMİ

Kutsal mekân, manevi ve ahlaki açıdan toplumların anlam yüklediği bir alanı ifade etmektedir. Bir yerin kutsal olarak tanımlanmasıyla birlikte insanların orada bulunan cansız nesneleri, kişileri ve mekânda yapılan eylemleri de kutsallaştırması mümkün olur. Bundan dolayı kutsal mekânda bulunan bir varlığa da kendisinden daha farklı anlamlar yüklenebilmektedir. Dini açıdan bakıldığında, dine mensup kişilerin inanış şekli kutsallığın gerçekleşmesini mümkün kılmaktadır. İnsan psikolojisi manevi değerler ile kendisini daha değerli hissetmeye müsaittir. Bu nedenle kutsal bir mekân ile kurulan bağ, insana bir geçiş sağlamaktadır. İnsanlık tarihine bakıldığında kutsal mekânların her dönem ön plana çıktığı görülmektedir. Bütün dinlerde mevcut olan kutsal mekânların kişilere bir fayda ve güven sağlayacağına her zaman inanılmıştır (Mert, 2017).

Kudüs, üç semavi din olan Musevilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık için kutsal kabul edilmektedir. Günümüzde Arap milliyetçiliği ve Siyonizm arasındaki çatışmaların odak noktasında Kudüs şehri yer almaktadır. Dini bir sorun olmaktan ziyade artık siyasi bir sorun haline gelen Kudüs'ü hem İsraililer hem de Filistinliler başkentleri olarak görmekte ve tanımlamaktadırlar (Uzer, 2017).

Günümüzde Kudüs denilince akla ilk olarak iki ülke arasında yaşanan başkent tartışmaları gelmektedir. Kudüs'ü bu kadar önemli yapan üç monoteist dinin, Kudüs topraklarını kutsallaştırmasıdır. Tarih boyunca çeşitli dinler Kudüs üzerinde hak iddia etmişlerdir. Bu bağlamda ön plana çıkan halk Yahudiler olmuştur. Yahudiler, Kudüs'ün kendilerine vaat edilen topraklar olduğunu tarih boyunca savunmuşlar ve bunun için mücadeleden vazgeçmemişlerdir. Yahudilerin Tevrat dışındaki kutsal kitapları arasında Tora, Nevlim ve Ketuvim isimli ve başka peygamberlerin ortak yorumlarını içeren Tanah yer alır. Yahudiler, Kudüs ile ilgili kutsallığın temelini Tanah'ta yer alan ifadelerle dayandırmaktadırlar (Batuk & Mert, 2017).

Kudüs, Yahudiler tarafından Yahudiliğin kalbi gibi tanımlanıp kutsallaştırılmaktadır. Hristiyanlar ise Kudüs'ü, Mesih krallığının merkezi olarak görmektedirler. Bunun yanında Hz. İsa'nın, Kudüs'te yaşaması ve orada çarmıha gerilmesi Hristiyanlar için şehri daha anlamlı bir hale getirmektedir. Müslümanlar ise Kudüs'ü ilk kible olarak kabul etmektedirler. Ayrıca miraç olayının yaşandığı yer

olmasından kaynaklı anlam yüklemektedirler. Müslümanlar açısından Kudüs'ün ve Mescid-i Aksa'nın bu kadar önemli olması ise İbranilerle kesişen tarihlerinin yeniden yorumlanması demektir (Batuk & Mert, 2017).

Üç semavi din için de farklı anlamlar taşıyan Kudüs, sonuca gelindiğinde ise kutsallığı açısından, üç dinde de aynı değeri görmektir. Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık için yaşanan olaylar, kişiler farklı olsa da sonuç Kudüs'ün diğer şehirlerden ayrılmasına ve uğruna mücadele edilecek bir toprak olması ile karşımıza çıkmaktadır.

Kudüs, dinler tarafından kutsal olarak görülmesinin dışında, bulunduğu konumdan kaynaklanan ekonomik ve siyasi hamlelerin de hedef aldığı şehirlerden birisidir. Kudüs için yapılmış ve yapılmakta olan birçok savaş ona sahip olmak isteyen milletlerin yıpranmalarına neden olmuştur. Devletler, ideolojiler ve din savaşları Kudüs'ü tarihin belirli dönemlerinde sürekli gündem haline getirmiştir. Kudüs'e sahip olmak isteyen devletler, bu şehri kıyametin kilidi olarak adlandırmakta, ilahi boyuta açılan bir kapı olarak görmektedirler. Bu nedenle de Kudüs ile ilgili bir politika en önemsedikleri konu haline gelmiştir. Bu gelişmeler, yalnızca dini alanda değil aynı zamanda siyaset ve ekonomi alanlarında da kendini göstererek farklı boyutlarda inceleme gereği yaratmıştır (Özbay, 2019).

Üç semavi dinin kendi inancı doğrultusunda oluşturduğu iddialar, kendi içlerinde değerli ve gerçektir. Hristiyanlığın, Yahudiliğin ve Müslümanlığın kutsal şehri olan Kudüs, tartışmaların ortasında kalmaya devam etmektedir. Hz. Ömer döneminden itibaren Kudüs üzerinde hâkimiyet kuran Müslümanlar, diğer dinlerin inançlarını görmezden gelmemeye gayret göstermiştir. Hz. Ömer Kutsal Kabir Kilisesi'nde namaz kılması talebini ileride mescide dönüştürülme riski olduğunu ve kilise olarak kalması gerektiğini savunarak reddetmiştir. İlerleyen dönemlerde yönetimler değişse de Kutsal Kabir Kilisesi diğer adıyla Kıyamet Kilisesi, kilise olarak kalmaya devam etmiştir (Batuk & Mert, 2017).

4.1. Yahudiler İçin Kudüs'ün Önemi

Kudüs Hristiyanlık, Yahudilik ve Müslümanlık için dini açıdan kutsal kabul edilen ortak ve tek şehirdir. Tarih boyunca birçok isim ile anılan Kudüs, yaygın olarak

Yeru-Şalem olarak bilinir. Batı Sami tanrılarında Şalem'in şehri olarak Yerusalemi ismi ön plana çıkmaktadır. Kutsal ve kadim bir şehir olan Kudüs'ün tarih sahnesine çıkışı M.Ö. 3000 yıllarına kadar geriye gitmektedir. Samilerin bir parçası olan Yahudiler ile Kudüs arasındaki ilişki Hz. İbrahim döneminde başlamıştır. Kudüs, Hz. Davud ve Hz. Süleyman dönemlerinde Birleşik Yahudi Krallığı'nın başkentidir. Babillilerin Kudüs'ü işgal etmesinin ardından Yahudiler Babil'e sürgüne gönderilmiştir. Yahudilerin yaşadığı sürgün sonrası Kudüs'e kutsallık atfedilmiştir. Yahudi inancına göre Mesih Kudüs'e gelecektir. Yahudilere göre Kudüs, dönülmesi arzu edilen kutsal bir şehirdir. Yahudilerin inancı günümüzü kadar sürmüştür ve sürmeye devam edecek gibi görünmektedir (F. Aydın , 2018).

Yahudiler, yüzyıllar boyunca Kudüs'ün bulunduğu yöne doğru dönerek dua etmişlerdir. Bu gelenek, kutsal kitaplarında da yer edinmiştir ve Kudüs Yahudiler tarafından "Yeruşalayim" olarak adlandırılmaktadır. Kudüs, dünyanın merkezi olarak nitelendirilmekte ve dini bir sembol olarak önemini tarih boyunca korumuştur. Siyonist hareketin başlamasıyla birlikte kent millileştirilmiş ve Siyon adıyla anılmaya başlanmıştır. Yahudi halkının hedefi, tarih boyunca vaat edilen topraklara dönmek ve yerleşmek olmuştur (Uzer, 2017).

Yahudi inancına göre Yeruşalayim'in kutsallığı şehrin doğasında vardır ve bu özellikle yaratılış öncesine kadar dayanmaktadır. Kudüs'ün kutsallığı sonradan kazanılmamış bir özellik değildir. Tam tersine başlangıçtan beri kutsal olduğu için Yahudiler burada kurbanlarını takdim etmiştir. Yahudi inancına göre Kudüs dünya yaratılmadan önce hazırlanmıştır. Bu nedenle Yahudiler ve İsraililer özdeşleştirilir. Yahudilere göre Kudüs doğumlu olmak büyük bir ayrıcalıktır. Süleyman Mabedi'nin Kudüs'te yer alması ve yıkılması Yahudilerin dini hayatları ve inançlarının şekillenmesinde dönüm noktalarından biri olmuştur (F. Aydın, 2018).

Musevi dini mensupları, Kudüs için dini nedenlerle uzun bir süre mücadele etmişlerdi. Siyonizm'in başlamasıyla birlikte ise dini meselelere, siyasi etkiler de dâhil olmaya başlamıştır. Yahudiler, Kudüs'ü her zaman Tanrı tarafından kendilerine vaat edilmiş olarak görmüşlerdir. M.S. 70 yılında Romalılar, Yahudi halkını yaşadıkları bölgeden sürmüştür. Yahudiler yaklaşık 2000 yıl kutsal topraklarından uzak kalmışlar ve o topraklara geri dönme hayalinden hiçbir zaman da vazgeçmemişlerdir (Kızıloğlu, 2012).

Yahudiler ve Kudüs arasındaki ilişki İbrahim ile başlamıştır. Tekvin'e göre, Avram yani İbrahim, karısı Sare'yi yanına alarak Kenan iline doğru yola çıkmıştır. Tanrı, İbrahim'e görünerek, "Bu toprakları senin soyuna vereceğim" diyerek vaat edilen toprakları sunmuştur. Bunun karşılığında İbrahim, Tanrı'ya bir kurban vermiştir (Tekvin, 12: 4-7).

İbrahim'e, Tanrı tarafından vaat edilen toprakların tam ortasında Kudüs yer almaktadır ve Yahudilerin kutsal metinlerinde Kudüs dünyanın merkezi olarak tasvir edilmektedir. Yahudiler, Tanrı ile yapılan ahit sonucu, Kudüs'ün kutsal toprakları olduğuna ve kıyamet gününe kadar kendilerine verildiğine inanmaktadırlar. Yapılan bu ilahi antlaşma, Kudüs'ün ortaya çıkışı olarak kabul edilmektedir (Mert, 2017).

Yahudilerin Kudüs ile ilişkisi M.Ö. 2000'li yıllarda Hz. İbrahim ile birlikte başlamıştır ve Kudüs "barış şehri" olarak görülmüştür. Yahudi inancına göre Tanrı, Hz. İbrahim'e "Mısır Irmağı ile Fırat Nehri arası"nın vaat edilmiş topraklar olduğunu söyler. Yahudilerin hayatında öne çıkmaya başlayan Kudüs, ilk olarak Hz. Davud tarafından ele geçirilir ve başkent ilan edilir. Yahudileri birleştiren Kudüs, Yahudi tarihinin önemli bir parçası haline gelmeye başlamıştır. M.Ö. 925 yılında Hz. Süleyman'ın ölümü ile birlikte Yahuda Krallığı da Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Kudüs Güney Yahuda Krallığı'nın başkenti olarak kalmıştır. Süleyman Mabedi'nin yıkılmasından önceki dönemlerde Kudüs, Yahudi dini hayatının vazgeçilmezi olmuştur. Hac, kutlanılan bayramlar ve burada sunulan kurbanlar sebebiyle kutsal kabul edilen Kudüs, ilerleyen dönemlerde Yahudiler için daha büyük bir anlam ifade etmiştir (F. Aydın, 2018).

Yahudiler, Kudüs'ü manevi bir sembol olarak görmektedir. Kutsal topraklara dönmek yani Kudüs'e dönmek birçok kutsal metinde işlenmiştir. Dünyada yaşayan bütün Yahudiler, Kudüs'e doğru dönerek dua ederler. Kudüs'te yaşamayan Yahudiler, önemli günlerinde bir dahaki sefere orda olmayı dileyerek ilahiler okurlar. "Kutsal Şehir" evlilik ve cenaze gibi toplum için önemli olan olaylarda mutlaka hatırlanır. Ayrıca Kudüs, Davud tarafından fethedilmiş ve İsrail Krallığı'nın başkenti olmuştur. Daha sonra İsrail Krallığı'nın üçüncü kralı Süleyman, Siyon Tepesi'ne, Yahudilerin ilk tapınağı olan mabedi inşa ettirmiştir ve tarihte burası Süleyman Mabedi olarak anılmaktadır (Kaufmann & Eisenberg, 1987).

Yahudiler, Davud ve Süleyman dönemlerini krallıklarının en ihtişamlı dönemleri olarak anmaktadır. Mesih'in, Kudüs'e gelerek o ihtişamlı dönemleri yeniden inşa edeceğine yönelik inanışları şehri Yahudiler için daha kutsal bir hale getirmektedir. Kudüs'e yönelik, "Göksel güzelliğin onda dokuzuna sahiptir" gibi güzellikler, şehirle ilgili birçok efsanenin, mitin oluşturulmasıyla sonuçlanmıştır. Kudüs'te yaşamak ve ölmek Yahudiler için insanlığın kurtuluşuna etki edecek hadiselerdir. Kudüs'te gerçekleştirilen ibadetler, Yahudiler için daha farklı bir boyut ve anlam taşımaktadır. İsrail Krallığı'nın en parlak dönemi olan Davud ve Süleyman dönemlerine dönme isteği, her sene Yom Kipur bayramında "Gelecek Sene Kudüs'te" şeklinde dualar ile belirtilmiştir. Bütün bu maneviyat, dünyanın farklı noktalarında çeşitli zorluklar, baskılar yaşamak zorunda kalan Yahudilerin geçirdikleri sürgün boyunca Kudüs'e dönme arzusu ile ayakta kalmalarını sağlamıştır (F. Aydın, 2018).

Siyonist düşünceye göre Yahudiler kendi vatanlarına geri dönmelidir. Filistin toprakları Yahudilere ait olmalıdır. Kutsal Kudüs'e daha politik ve ideolojik olarak yaklaşan Siyonizm, Kudüs'ü yeryüzü krallığının tam ortasında görmekte ve tüm insanların bu noktada birleşeceği bir görüş öne sürmektedir. Başkenti Kudüs olan yeryüzü krallığına Mesih'in geri döneceğine ve Yahudileri birleştireceğine inanılmaktadır (Alıcı, 2018).

4.2. Hristiyanlar İçin Kudüs'ün Önemi

Hristiyanlıkta Kudüs'e karşı tutumların belirli kesimler arasında farklılık gösterdiği görülmektedir. Kudüs şehrinin kutsallığı ile ilgili temelde iki görüş bulunmaktadır. Hristiyanlara göre Kudüs'ün kutsallığı Yeni Ahit'te veya ilk dönem Hristiyanlıktan kaynaklanan bir durum değildir. Hz. İsa'nın Kudüs'e karşı olumsuz bir tavır takındığı da Kudüs şehrinin kutsallığını yitirdiğini simgelemektedir. Bu nedenlerden ötürü özellikle ilk dönem Hristiyanlık tarihinde Kudüs kutsal bir şehir olarak görülmemiştir. Yaşanan dini tartışmaların sonucu olarak Kudüs'ün kutsallığı birkaç yüzyıl sonra Hristiyanlar tarafından kabul edilmiştir. Tarihi olayların ışığında yapılan tartışmalar, kilise yetkililerinin Kudüs'ü kutsal bir şehir olarak görmesini sağlamış ve Hristiyan inancında kutsallığın kabul edilmesini beraberinde getirmiştir (Güngör, 2020).

Üç semavi din için de kutsallığını tarih boyunca koruyan Kudüs, Hristiyanlığın doğduğu nokta olarak kabul edilmektedir. Kudüs, başlangıcından itibaren Hristiyanlar için kutsallığını korumuştur. Hristiyan tarihi incelendiğinde, ilk dönemine ait izler Kudüs'te yer almaktadır. Hristiyanlık, Yahudiliğin içinden çıkmıştır ve Yahudiliğin çıkış tarihini ortak bir tarih olarak benimsemektedir. İsa Mesih'in ortaya çıkmasıyla birlikte Yahudilik ve Hristiyanlık iki ayrı din olarak karşımıza çıkmaktadır. Hristiyanlığın peygamberi İsa Mesih, Kudüs'te vaazlar vermiştir. Hristiyanlığın simgelerinden biri olan "Son Akşam Yemeği" İsa Mesih ve havarilerinin Kudüs'te yediği son yemeğidir. Ayrıca İsa Mesih, Kudüs'te tutuklanıp ölüm cezasına çarptırılmış ve burada çarmıha gerilmiştir. Hristiyan inancına göre, İsa'nın dirilmesi hadisesi Kudüs'te gerçekleşmiştir. Hristiyanlar için önemli kutsal yapılardan birisi olan Kıyamet Kilisesi Kudüs'te yer almaktadır ve şehri kutsal kabul etmelerinin bir diğer nedeni de budur. Kıyamet Kilisesi bir diğer adıyla Kutsal Kabir Kilisesi, Hristiyanlara göre Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesinin ardından defnedildiği yerdir. İsa Mesih'in göğe yükseliş hadisesinin ardından kıyamet vakti tekrar buraya geleceğine inanılmaktadır (Güngör, 2017).

İsa Mesih'in göğe yükselmesi inancı, Kudüs üstündeki gökyüzünün kutsal olarak algılanmasında rol oynar. Hristiyanlar Göksel Kudüs simgesini, kiliselerde sıklıkla kullanırlar. Hristiyanlığın kutsal metinlerinden Yuhanna'ya göre Kudüs, Yeni Tanrı Halkı olarak belirtilen Hristiyanlar için ruhani bir şehirdir. Kudüs halkı, Hristiyan halktan oluşmaktadır. Hristiyanlar, Ortadoğu'da yaşayan Yahudilere, Kudüs'ü yorumlamaları ve kutsal metinlerinde Göksel Kudüs şeklinde anlatılmasından dolayı sempati duyarlar. Hristiyanlara göre Göksel Kudüs'e Hristiyan olmayan hiçbir varlık giremeyecektir (Alıcı, 2018).

Kudüs'te bulunan Süleyman Mabedi, Hristiyan dini açısından da kutsal kabul edilmektedir. İsa Mesih'in, mabede giderek dua ettiği ve çeşitli ibadetleri orada gerçekleştirdiğine inanılmaktadır. Hristiyan tarihinin ilk dönemlerinde, din mensupları mabede giderek ibadetlerini uygulamışlardır. Süleyman Mabedinin zarar görmesinin ardından mabette yalnızca dua edilmiştir. Hristiyanlar ve Kudüs arasındaki ilişkinin bir diğer önemi de hac ibadetinin Kudüs'te gerçekleştirilmesidir (Mert, 2017).

Kudüs'ün kutsallığı Hristiyanlar için temelde üç sebebe bağlanmıştır. Hz. İsa'nın hayatının büyük bir bölümünün Kudüs'te geçmesi ve Hristiyanlığı yaymak

için gösterdiği faaliyetlerinin Kudüs'te gerçekleşmesi öncelikli sebep olarak görülmektedir. Hristiyan teolojisinin oluşmasında etkili olan olayların Kudüs'te yaşanması da Hristiyanlar açısından şehrin kutsiyetini yükseltmiştir. Hz. İsa'nın ölümünün ardından kabrinin üzerine inşa edilen Kutsal Kabir Kilisesi, Hristiyanlar için önemli dini sembollerden biridir. Ayrıca Kudüs Hristiyanların hac merkezidir. Hristiyanlık tarihinin ilk dönemlerinde olmasa da sonradan kutsal kabul edilen Kudüs, Hristiyanların sahip çıktığı bir şehirdir. Hristiyanlık için önemli olan kutsal mekânları barındıran Kudüs, Yahudiler ve Müslümanlar gibi Hristiyanların da ellerinde tutmak için mücadele ettikleri bir şehirdir (Güngör, 2020).

Hristiyanlar arasında özellikle Evanjelik kiliseler Kudüs'ün kutsallığı konusunda Göksel Kudüs imgelemine oldukça fazla şekilde kullanır. Evanjeliklerin başvurduğu Yuhanna, Hristiyanların Kudüs'e bakış açısı üzerinde etkilidir. Yuhanna Vahyi'ne göre Yeni Tanrı Halkı olan Hristiyanlar için Kudüs ruhani ve kutsal bir şehirdir. İlahi olmayan tüm unsurlardan arındırıldığına inanılan şehir, İsa Mesih'in tapınağının bulunduğu yerdir. Evanjelikler Göksel Kudüs'ü merkez olarak kabul eden Kutsal Kitap kehanetlerini yorumlayan İsrail devletine büyük bir sempati duyarlar. İsrail devletinin geleceğini önemseyen Evanjeliklere göre, Göksel Kudüs'e Hristiyan olmayan hiçbir unsur giremeyecektir. "Hristiyan Siyonistler" olarak adlandırılan Evanjelikler Kudüs'ün hâkimiyetinin ele geçirilmesinin, İsa Mesih gelmeden önce gerçekleşmesi gerektiğine inanmaktadır (Alıcı, 2018).

4.3. Müslümanlar İçin Kudüs'ün Önemi

Dinlerin tümünde kutsal kavramı temel unsur olarak kabul edilir ve mutlaka her dinin kutsal olarak kabul ettiği bir alan bulunur. Mekân, zaman ve nesneler üzerinde yaşanan gelişmeler ve yüklenen anlamlar kutsallık vasfı kazanmanın ilk yoludur. Bir yerin kutsallık kazanması bölgenin toprağı veya taşı ile alakalı değildir. İlahi olarak görülen olayların mekânda gerçekleşmesi beraberinde kutsallığı getirmektedir. Kudüs Müslümanlar açısından kutsal kabul edilen şehirlerden biridir. İslam dininde bütün peygamberlere iman Müslüman olmanın ön koşulu olarak kabul edilir. Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. Zekeriya, Hz. Yahya ve Hz. İsa'nın Kudüs ile olan bağı, bölgenin mukaddes olarak görülmesini sağlamıştır (Harman, 2019).

Kur'an-ı Kerim'de doğrudan şehir olarak Kudüs'ten bahsedilmese de "kds" kökünden gelen kelimelerin yer aldığı görülmektedir. Yapılan yorumlamalar ve işaretler doğrultusunda bazı ayetlerin açık şekilde Kudüs şehrini anlattığı anlaşılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de geçen "Arzı-mukaddese, Bük'atü'l-mübareke, el-arz elletî bâreknâ"(Maide 5/21; Araf 7/137; Enbiya 21/71, 81; Sebe 34/18) kavramları 'kutsal diyarın' yerini belirtmek için kullanılmıştır. Ayrıca yorumculara göre İsra suresinde (17/1) Mescid-i Aksa ve çevresinin kutsal kabul edildiği ve mübarek olduğu belirtilmektedir (Harman, 2019).

Tarih boyunca, birçok milletin ilgisinin yoğunlaştığı Kudüs, Hz. Âdem'den itibaren gelen peygamberlerin mirası olarak kabul edilmektedir. İslamiyet ile birlikte Şam diyarının dini başkenti Kudüs kabul edilmiştir. Bu bölgede Hz. İbrahim ve Hz. Lut'un yerleşmelerinin ardından bölgenin tümü kutsal kabul edilmiştir. Müslüman ibadetlerinin en önemlilerinden biri de namazdır. İslamiyet, Mekke'de tebliğ edildiğinden itibaren namaz Mescid-i Aksâ'ya yönelerek kılınmıştır. İslam dinine göre Kudüs ilk kibledir. Hz. Muhammed'in namazlarını Kudüs'e doğru dönerek kıldığına inanılmaktadır. Müslümanlar için büyük önem taşıyan ilk kible, bulunduğu bölge açısından kutsal kabul edilmiş ve ona sahip olma görevi de kutsallaştırılmıştır (Apak, 2017).

Kudüs topraklarına gösterilen ilginin önemli sebeplerinden biri Kur'an-ı Kerim'de geçen ayetlerdir. Kudüs'ü işaret ettiği düşünülen ayetler, Kudüs topraklarının kutsallığına dair izler taşımaktadır. Peygamberlerin yurdu olarak kabul edilen Kudüs'te çok sayıda peygamber yaşamıştır. Kudüs'ün peygamberlere ev sahipliği yapması Hristiyanlık ve Yahudilik gibi Müslümanlıkta da kutsal kabul edilmesini sağlamıştır. Mescid-i Aksâ ve çevresinin mübarek kılınması bulunduğu şehrin kutsiyetini yükseltmektedir. Müslümanlar için Mescid-i Aksâ sıradan bir mekân değildir. Mescid-i Harâm'dan sonra inşa edilen ikinci mescid olması Müslümanların bölgeye karşı tutumları üzerinde etkili olmuştur. Müslümanların ilk kiblesi olarak kabul edilen Kudüs, Müslümanlar için dinî bir merkez olarak kabul edilmiştir (Altun, 2017).

Mescid-i Aksa ve onu çevreleyen bölgenin kutsallığından Kur'anı Kerim'in İsra suresinde bahsedilmiştir. Hz. Muhammed'in yaşadığı dönemde namazın Kudüs'e dönülerek yani kible olarak kabul edilerek kılınması ve İslamiyet'e göre Hz.

Muhammed'in, Kudüs'te Miraç'a yükseldiğine inanılması Kudüs'ü Müslümanlar için kutsal bir hale getirmektedir. Ayrıca Kudüs, birçok peygambere ev sahipliği yapmış ve bu da kutsal sayılmasının önemli nedenlerinden biri olmuştur (Özbay, 2019). Müslümanlar, Mekke ve Medine'nin ardından üçüncü önemli şehir olarak Kudüs'ü görmektedirler.

Kudüs'ü, Müslümanlar için kutsal yapan ifadelerden kible sembolü, kutsallık anlamında önemli bir yere sahiptir. Bir dine mensup insanların bir mekânı kutsal olarak kabul etmesinde ve o mekânı merkeze almasındaki en önemli neden mekânın kible olarak kabul edilmesidir. Kible, bir dinin merkezini ifade etmektedir. Bir mekânın kutsallığı, çevresinin de aynı oranda mukaddes görülmesi ile yakın ilişki içerisinde. Yüklenen bu anlamlar neticesiyle Kudüs bir merkez olarak kabul edilmektedir ve üç semavi din de ona sahip olmak istemektedir (Mert, 2017).

Hristiyanlar ve Yahudiler için kutsal olarak kabul edilen Kudüs, benzer duygu ve anlamlar ile Müslümanlar için de kutsal şehirdir. Kudüs, bir şehir adı olarak Kur'an-ı Kerim'de geçmiyorsa da Müslümanlar için önemli olan İsrâ mucizesi nedeniyle kutsal kabul edilmektedir. Ayrıca Kur'an'da bahsi geçen el-Mescidü'l-Aksâ'nın Kudüs'te yer alan Süleyman Mabedi olduğu kabul edildiği için de Kudüs kutsallığını korumaktadır. Emevi halifesi Abdülmelik b. Mervan tarafından yaptırılan Kubbetü's Sahra, Harem-i Şerif olarak adlandırılan mekânda yer almaktadır. Hz. Muhammed'in Hacer-i Muallak ismi verilen kaya kütesine basarak semaya yükseldiği nokta Kubbetü's Sahra tarafından örtülmektedir. Ayrıca Emevi halifesinin oğlu I. Velid tarafından yaptırılan Mescid-i Aksâ da aynı yerdedir (Harman, 2019).

Sonuç olarak Müslümanlar Mescid-i Aksâ ve çevresini içinde barındıran Kudüs'e, Mekke döneminden itibaren her zaman büyük bir önem vermiştir. Geçmiş oldukça eskiye dayandığı düşünülen Kudüs'ün Müslümanlar açısından önemi günümüze kadar gelmiştir. Müslümanlar geçmişte olduğu gibi bugün de aynı duygular içinde Kudüs'ü kutsal olarak kabul etmektedir ve işgal altında olduğunu düşündükleri Kudüs'ün tekrar özgürlüğüne kavuşmasını beklemektedir (Altun, 2017).

4.4. İsrail-Filistin Sorununda Kudüs'ün Yeri

Kudüs şehri Filistin'deki Arap Milliyetçiliği ve Siyonizm arasında geçen çatışmaların odak noktasında yer almaktadır. Her iki görüşün de talepleri Kudüs'ü merkeze almaktadır. Filistinlilerin ve İsraillilerin başkent olarak kabul ettiği şehir, günümüzde hala Ortadoğu'nun en önemli sorunlarından biri olarak görülmektedir. Yüzyıllar boyunca Musevi dininde dua ederken dönülen nokta olan Kudüs, kutsal kitapta "Yeruşalayim" olarak geçmektedir. Merkezi bir konumda yer alan şehir, Siyonist hareketin millileşme noktasında önemli bir görev üstlenmektedir. Yahudi halkı için dönülmesi ve yerleşilmesi zorunlu bir hedef olarak Kudüs gösterilmektedir. 1948 yılında kurulan İsrail Devleti, 1967 savaşı öncesi sınırlarını uluslararası topluma büyük ölçüde kabul ettirmeyi başarmıştır. Savaş sırasında ele geçirdiği Batı Şeria, Kudüs ve Golan Tepeleri ise belirlenen sınırlar arasında dünya tarafından tanınmamaktadır. İsrail, devlet kurumlarının birçoğunu Kudüs'te açmıştır (Uzer, 2017).

İsrail ve Filistin arasında yıllardır çözilemeyen sorun üç farklı aşamada incelenmektedir. Temelde din ve milliyet farklılıklarından kaynaklanan sorunlar Arap-İsrail çatışması olarak günümüzde de devam etmektedir. İsrail Devleti'nin 1948 yılında resmi olarak Arap toprakları üzerinde kurulması iki millet arasındaki sorunların temelini oluşturmaktadır. Arap devletleri toprakları üzerinde kurulmasını kabul etmedikleri İsrail ile farklı dönemlerde savaşa girmiştir. 1948 ve 1949 yılları arasında gerçekleşen ilk savaşın ardından, 1967 yılında Altı Gün Savaşları, 1973 yılında ise Yom Kippur Savaşı yaşanmıştır. Süregelen çatışma ve savaşların ardından Mısır ve Ürdün İsrail ile barış anlaşması imzalayarak diplomatik sürecin başlamasını sağlamıştır. İki ülke arasında sorun oluşturan bir diğer durum ise İsrail ve Filistin arasındaki uyuşmazlıktır. İsrail'in Filistin topraklarında kurduğu hâkimiyet bir süre sonra Filistin milliyetçiliğinin yükselmesini de beraberinde getirmiştir (Sinkaya, 2016).

Kudüs şehri ise tüm bu çatışma ve anlaşmazlıkların en temel sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. 1967 yılında yaşanan Altı Gün Savaşları'nın ardından Filistin topraklarının büyük bir kısmı İsrail Devleti'nin sınırları içine dâhil edilmiştir. Altı Gün Savaşları'na kadar Ürdün'ün elinde bulunan Doğu Kudüs, savaş sonrasında tamamen İsrail'in eline geçmiş ve orada yaşayan Filistinlilere yalnızca oturma izni verilmiştir.

Kudüs'ten kısa süreliğine de olsa ayrılan Filistinlilerin oturma izinleri de kaldırılmıştır. İsrail sürekli olarak Kudüs'te yeni yerleşim yerleri inşa etmeye devam etmektedir (Canan, 2017).

Günümüze gelindiğinde ise Filistinlilerin büyük bir çoğunluğu Doğu Kudüs, Batı Şeria ve Gazze'de yaşamaktadır. İsrail'in sınırlarını genişletme ve daha fazla yerleşim yeri kurma çabaları, Filistin meselesinin Ortadoğu'nun önemli gündemlerinden biri haline gelmesine neden olmuştur. Yaşanan dini gerilimlerin iki ülke arasındaki çatışmaları ve anlaşmazlıkları daha fazla yükselttiği görülmektedir. Müslümanlar için üç kutsal kent arasında yer alan Kudüs, İsrail-Filistin çatışmasının temelini oluşturmaktadır. Yaşanan gerginliğe İslami bir boyut kazandıran Kudüs, tek başına tüm olayların sebebi olarak gösterilmektedir. İki devletin de Kudüs üzerinde hâkimiyet kurma çabaları, beraberinde gerginlik ve anlaşmazlıkları da getirmektedir (Sinkaya, 2016).

1980 yılında İsrail Meclisi Knesset, Kudüs'ü İsrail'in "bölünmez ezeli başkenti" olarak ilan etmiştir. Tüm yabancı güçlere karşı İsrail'in Kudüs'ü koruma altına alacağı belirtilmiştir. İsrail'in aldığı bu karar Birleşmiş Milletler tarafından tanınmamıştır. Birleşmiş Milletler kararı doğrultusunda hiçbir ülke büyükelçiliğini Kudüs'e taşımamıştır. İsrail'in tek başına aldığı Kudüs kararı resmiyete kavuşmamıştır. Birleşmiş Milletler'in kararını tanımadığını fiilen gösteren İsrail, cumhurbaşkanlığı ve başbakanlık ofislerini, bakanlıklarını ve yüksek mahkemesini Kudüs'te açmıştır. Devlet kurumlarının Kudüs'te yer alması ve yönetimin Kudüs'te gerçekleşmesi İsrail'in Kudüs'ü başkent olarak kullandığını göstermektedir (Canan, 2017).

ABD Başkanı Donald Trump'ın seçim vaadi olarak verdiği Kudüs kararı, ilişkilerin daha fazla gerilmesine neden olmuştur. Trump yönetimin 1995 yılında çıkarılan Kudüs yasasını onaylaması, İsrailliler tarafından olumlu şekilde karşılanırsa da İslam ülkelerinin sert tepkileri ile sonuçlanmıştır. İsrail tarafından tarihi bir fırsat olarak kabul edilen hamle, Filistinlileri çıkmaza sokmuştur. ABD'nin İsrail yanlısı bir tutum sergilemesi Müslüman ülkelerin Trump yönetimine karşı cephe almasına yol açmıştır. Filistinliler ve Müslüman dünyası için 'kırmızı çizgi' olarak kabul edilen Kudüs, Ortadoğu krizinde yine önemli gündem maddesi olarak yer almıştır. Ortadoğu

barışının kilit noktası olarak görülen Kudüs, iki devletin de vazgeçemediği en önemli konumu temsil etmektedir (Özdemir & Akbaş, 2020).

ABD’de İsrail lobilerinin gücü sayesinde varlığını sürdüren İsrail, Filistin’e yönelik tutumunu ‘güvenlik’ gerekçesi ile kabul ettirmektedir. Müslümanlar açısından kutsal olarak kabul edilen mekânların bulunduğu Doğu Kudüs üzerinde İsrail’in hak iddiası bulunmaktadır. Süleyman Mabedi’ni tekrar inşa etmek isteyen İsrail, Kudüs konusundaki tavrını her zaman ortaya koymaktadır. ABD Başkanı Donald Trump’ın Kudüs hamlesi ile başkent tartışmaları yeniden başlamıştır. Evanjelik Hristiyanların desteği ile başladığı düşünülen süreç, Amerikan iç siyasetinde de büyük yankı uyandırmıştır (Canan, 2017).

5. ABD’NİN KUDÜS’Ü BAŞKENT İLAN ETMESİ HABERLERİNİN ANALİZİ

İsrail, 1980 yılında Kudüs’ün doğusunu ve batısını ‘‘birleşik başkent’’ olarak ilan etmiştir. İsrail’in tek taraflı olarak aldığı Kudüs kararı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) tarafından geçersiz sayılmıştır. BMGK kararları doğrultusunda ABD de dâhil olmak üzere uluslararası toplum Doğu Kudüs bölgesini işgal altında olarak kabul etmiştir. 2016 yılında ABD’de yapılan başkanlık seçimlerine adaylığını koyan Donald Trump, seçim kampanyası kapsamında Tel Aviv’deki ABD büyükelçiliğini, Kudüs’e taşımayı vadetmiştir (www.bbc.com, 2019). 20 Ocak 2017 tarihinde ABD başkanlığı görevine başlayan Trump, 6 Aralık 2017 tarihinde ABD büyükelçiliğini Tel Aviv’den Kudüs’e taşıma kararı alarak Kudüs’ü İsrail’in resmi başkenti olarak tanıdıklarını açıklamıştır. ABD’nin Kudüs kararı başta İslam dünyası olmak üzere uluslararası düzeyde tepki ile karşılanmıştır. Trump’ın Kudüs kararına sürecin başından itibaren sert tepki gösteren Türkiye, bu konuda kararlı bir duruş sergileyerek Müslüman ülkeleri İstanbul’da bir zirve düzenlemeye çağırmıştır. Türkiye’nin çağrısı ile İstanbul’da gerçekleşen İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) üyeleri ile birlikte olağanüstü bir zirve gerçekleştirilmiştir. İİT Zirvesi’nde alınan ortak kararlar doğrultusunda Doğu Kudüs, Filistin’in başkenti olarak ilan edilmiş ve ABD’ye kararını geri alması konusunda kararlılık mesajı verilmiştir. Yaşanan gelişmeler inişli çıkışlı olarak süren Türkiye-İsrail ilişkilerinde yeni bir gerginliğe neden olmuştur.

Araştırmanın bu bölümünde 6 Aralık 2017 tarihinde İsrail’in başkentinin ABD tarafından Kudüs ilan edilmesi ile birlikte Türk yazılı basınında haberlerin sunuluş şekli incelenecektir. Bu bağlamda Türkiye’de yayın yapan dört farklı gazetenin İsrail, ABD, Kudüs ve Filistin konuları ile ilgili hazırladıkları haberler eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak anlamlandırılmaya çalışılacaktır. Seçilen gazetelerin ideolojik görüş ayrılıkları çerçevesinde konuya ilişkin tutumları irdelenecek, gerçekliğin yeniden inşası olan haber metnlerinin vurgularına ve anlatım tarzlarına dikkat çekilecektir. Gazetelerin olaya yönelik tutumlar ve ideolojik görüşleri arasında bir bağlantı olup olmadığı ortaya çıkarılacaktır. Türkiye’nin dış politikası söz konusu olunca birbirinden farklı görüşe sahip olan gazetelerin ülke çıkarları ve ortak söylem konusunda nasıl hareket ettikleri çalışma sonucunda anlaşılacaktır.

5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kitlelerin bilgilendirilmesi konusunda önemli bir görev üstlenen medya, gündemi belirleme ve yeniden kurma konularında etki göstermektedir. Türkiye'nin uluslararası arenada ilgilendiği konular ve yaşanan olaylar basın aracılığı ile topluma ulaşmaktadır. Ülke çıkarları ve hassasiyetler söz konusu olduğunda haberlerin verilmiş şekli ve yaygın olarak hâkim olan görüş göz önünde bulundurularak metinlerde çeşitli yeniden yapılandırmalar söz konusu olmaktadır. Okuyucunun haber metninde verilen mesajı doğru şekilde almasını sağlamak haberlerin üretim şeklini doğrudan etkilemektedir. Teun A. van Dijk'ın eleştirel söylem analizi modeli, haberlerin bir ima ve alt metin içerdiği konusunu açıklığa kavuşturmaktadır.

İsrail ve Amerika Birleşik Devletleri ile kurulan her diyalog Türkiye'nin ve Türk basının her zaman gündem maddesini oluşturmuştur. Bu iki devletin dünya üzerindeki etkileri ve ülkeler arasındaki ilişkilerde sergiledikleri tutum, çoğu olayda belirleyici şekilde rol almıştır. Kudüs'ün hem politik hem de dini açıdan önemi yüz yıllardır tartışılmaktadır. Her dönem konusu açıldığında büyük tartışmalara neden olan Kudüs, 6 Aralık 2017 tarihinde ABD Başkanı Donald Trump'ın yaptığı açıklama ile ilerleyen günlerin de en önemli konusu haline gelmiştir. ABD Başkanı Trump yaptığı açıklama ile Kudüs'ü, İsrail'in başkenti olarak tanıdıklarını ve ABD büyükelçiliğini Tel Aviv şehrinde Kudüs'e taşıyacaklarını belirtmiştir. Bu açıklama üzerine başta Türkiye olmak üzere birçok ülkeden tepkiler gelmiştir.

ABD Başkanı Donald Trump'ın 6 Aralık 2017 tarihinde açıkladığı Kudüs kararı İsrail'e bir hediye olmuştur. Trump'ın açıklaması hem İsrail hem de Filistin bölgesi için durumları değiştirecek bir karardır. İsrail, Filistinlileri bölgeden uzaklaştırmak ve ülkenin tamamının kendisinin olmasını istemektedir. ABD'nin yaklaşımı da İsrail'in bu hedefinin gerçekleşmesini hızlandırmıştır (Canan, 2017).

Yalnızca Türkiye'de değil dünyada ve özellikle İslam ülkelerinde toplumsal hareketlenmelere yol açan açıklamanın etkileri araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Uzun süre Türkiye gündeminde ve Türk yazılı basınında yerini koruyan ABD'nin Kudüs kararı, o dönem yarattığı etki ve haber metnindeki İsrail algısının nasıl olduğuna dair fikir edinmemizi sağlamaktadır. Kitle iletişim araçları toplumu yönlendirme ya da toplumun izlenimi hakkında bilgi edinilmesini sağlaması

açısından önemlidir. Bu çalışmada, yaratılan gündem ile Türk basınında nasıl bir İsrail algısının var olduğu ve bunun haberlerdeki yansımaları ele alınmıştır. Çalışma hem Türkiye ve İsrail, hem Türkiye ve ABD hem de ABD ve İsrail arasındaki politik ilişkileri analiz etmesi ve bunun basındaki yansımaları ile toplumun bu ilişkiler çerçevesinde nasıl şekillendiğini göstermesi açısından önemlidir. Medyanın ulusal ve uluslararası olaylarda toplum üzerinde düzenleyici ve dönüştürücü bir etkisi olduğu birçok çalışmanın konusudur. Bu çalışmada da uluslararası bir meselenin, Türkiye gündemine nasıl yansıdığı ve hazırlanan haber içeriklerindeki İsrail algısı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bir ülkede yayın yapan medya organları, ülkenin dış ilişkiler konusundaki tutumunu yansıtıcı veya eleştireci haberler yapabilmektedir. Farklı görüşlerdeki gazetelerin incelendiği bu çalışmada, gazetelerin ideolojik farklılıkları ve toplumu şekillendirme biçimleri ele alınmıştır. Araştırmanın bu alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İsrail-Türkiye ilişkilerinin dönemsel olarak değişen seyri teze konu olan Kudüs kararı sonrasında gergin bir boyuta taşınmıştır. Türkiye’de hâkim olan İsrail algısı ve İsrail ile Filistin arasındaki ilişki yazılı basının haberlerinde de kendini göstermektedir. Bu bağlamda Kudüs kararının etkileri Hürriyet, Yeni Şafak, Cumhuriyet ve Şalom gazetelerinde yer alan haberler üzerinden incelenmiştir. İdeolojik olarak farklı görüşlere sahip olan gazetelerin, haber üretim süreçlerinde kullandıkları sözcük seçimleri ve olaylar özelinde dikkat çekilen noktalar irdelenmiştir. Ulusal basında yer alan gazeteler kamuoyunu bilgilendirme görevini üstlenmiştir. Seçilen gazetelerde yer alan haberler uluslararası bir konunun topluma verilmiş şeklini anlamak açısından önemlidir.

5.2. Araştırmanın Yöntemi

Gazeteler okuyuculara sundukları haber metinlerinin inşasında farklı sözcük ve kelimelere yer verir. Metinlerde kullanılan sözcükler farklı anlamları işaret edebilir. Bu sözcüklerin neyi kastettiği kelimelerin çözümlemeleri ile anlaşılabilir. Çözümlemeler sonucu metinlerde kullanılan kelimelerin farklı anlamlar taşıdığı ortaya çıkmaktadır. Haber metinleri ve ele aldıkları konular birlikte düşünüldüğünde anlamları ve işaret ettikleri noktalar daha net şekilde görülmektedir (Doğan, 2019).

Araştırmanın örneklemini oluşturan gazeteler Teun Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi kullanılarak incelenmiştir.

Türkiye ve İsrail arasında gelişen olaylar ve seyri değişen ilişkiler kamuoyunun ilgilendiği konular arasında yer almaktadır. İsrail konusunun Türkiye'de ilgi çekmesinin nedenlerinden biri İsrail ve Filistin arasında yaşanan çatışmalar olarak görülmektedir. Müslüman bir ülke olan Türkiye, Filistin ve İsrail konusunda Filistin etrafında şekillenen bir dış siyaset izlemektedir. İki ülke arasında yaşanan gelişmelerin haber metinlerine yansımaları konusunda sözcük seçimlerinin ideolojik bir amaç taşıdığı düşüncesi oluşmaktadır. Metinlerdeki sözcük seçimlerinin imaları ve alt mesajları konusunda van Dijk'ın eleştirel söylem analizi kullanılarak bir tespit yapılması amaçlanmaktadır.

Araştırmada kullanılan Hürriyet, Yeni Şafak, Cumhuriyet ve Şalom gazeteleri ideolojik açıdan birbirinden farklı gazetelerdir. Eleştirel söylem analizi, metinlerde yer alan derin anlam ve ima konularının ortaya çıkarılmasında kullanılan bir yöntemdir. Yazılı basında yer alan metinlerin incelemesi için Teun Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi uygun bir pratik olarak belirlenmiştir.

5.3. Araştırmanın Varsayımları ve Örneklemi

Çalışma öncesinde belirlenen varsayımlarda incelenen haber metinlerinin, gazetelerin ideolojik yapıları doğrultusunda hazırlandığını vurgulamaktadır. İdeolojik yaklaşımların uluslararası sorunlar gündeme geldiğinde haber metinlerinde nasıl kurgulandığı farklı gazeteler üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın varsayımları şu şekilde sıralanabilir:

- Gazetelerin, Kudüs ve İsrail konusunda yaptıkları haberlerin dili, kendi ideolojileri çerçevesinde şekillenmektedir.
- Gazetelerin iktidarla olan ilişkileri, haberlerin sunuş şekli açısından belirli mesajlar içermektedir.
- Konu İsrail olunca, Türkiye'deki farklı görüşteki yayın organları ortak bir tutum sergilemektedir fakat ele aldıkları açılar birbirinden farklıdır.

Bu varsayımlar gazetelerde yer alan konu ile ilgili haber başlıkları, spot ve haber metinlerinin eleştirel söylem analizi ile araştırılmıştır. Gazeteler önemli gördükleri olay ve konuları çoğunlukla gazetenin manşeti olarak kurgulamaktadır. Farklı ideolojik görüşlere sahip olan yazılı eserlerin konuya verdikleri önem konunun gündemde tutulup tutulmadığı ile anlaşılabilir.

Çalışmanın evrenini 6 Aralık 2017 tarihinde ABD Başkanı Donald Trump'ın Kudüs İsrail'in başkentidir açıklaması ve açıklamanın ardından yaşanan gelişmeleri içeren haberlerin yayınlandığı tüm yazılı basın oluşturmaktadır. Örneklem olarak ise ideolojik farklılıklar gösteren Hürriyet, Yeni Şafak, Cumhuriyet ve haftalık yayımlanan Şalom gazetesi tercih edilmiştir. Hürriyet gazetesi liberal egemen ideoloji içinde yer almaktadır. Yeni Şafak merkez sağ, Cumhuriyet ise merkez solu temsil etmektedir. Şalom gazetesi ise 1947 yılından beri Türk Yahudi toplumuna yönelik haberler yapan haftalık bir gazetedir. İsrail ile ilgili gelişmelerin, Türkiye'de yayın yapan bir gazete tarafından nasıl ele alındığının ortaya çıkarılması açısından örneklem olarak belirlenmesi önemlidir.

5.4. Araştırmanın Bulguları ve Yorumları

Çalışmanın örneklemi oluşturulan bu dört gazete 6 Aralık 2017 tarihinden 16 Aralık 2017 tarihine kadar incelenmiştir. Şalom gazetesi haftalık olarak çıktığı için 2017 yılı aralık ayında yayımlanan 4 sayısı ve internet sitesinde yer alan haberler birlikte araştırmaya dâhil edilmiştir. Belirlenen zaman aralıklarında incelen bu gazetelerde yer alan İsrail ve ABD haberleri Teun A. van Dijk'ın eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak irdelenmiştir. İncelemeler sonucunda dört farklı gazetenin İsrail ile ilgili haberleri kendi ideolojileri doğrultusunda verdiği ortaya çıkmıştır. Çalışmaya konu olan gazetelerin kendi yayın politikalarını haber metinleri ve haber başlıkları üzerinden yansıttıkları gözlemlenmiştir. Gazetelerin iktidar partisi ile yakınlığı ve karşıtlığı haber metinlerinden anlaşılmaktadır.

Gazetelerin ideolojileri ve hükümete yakınlıkları İsrail ile ilgili haberlerin veriliş şekillerinde etkili olmuştur. Hükümete yakın olduğu bilinen gazete iktidarın söylemlerini benimseyerek aktarmıştır. İktidara karşı olan gazete ise ulus bilinci ile tarafsız tutumunu korumuştur. İsrail'e yönelik eleştiri içeren söylemleri destekler nitelikte haber metinlerine yer verse de hükümete karşı eleştirilerini sürdürmüştür.

Söylemin gücü ve retorik boyutu araştırmaya konu olan gazetelerin haber metnlerinin üretiminde faydalanılan olgulardır. Haber metnlerinde kullanılan sözcükler ikna etme ve inandırma gibi amaçlar taşımaktadır. Özellikle Kudüs kararının ardından yaşanan gelişmelerin konu edildiği haber metnlerinde endişe ve kaygı yaratma amacı bazı metinlerde net şekilde görülmüştür. Metnin inşasında kullanılan söylem ve vurgular gazetelerin ideolojik görüşlerini kolay şekilde anlamamızı sağlamaktadır.

Araştırmada da görüleceği üzere sağ eğilimli Yeni Şafak gazetesi Kudüs ile ilgili söylemlerinde ‘‘kurtarılması gereken şehir’’ ve İsrail-Filistin arasındaki çatışmalarda hayatını kaybedenler için ‘‘şehit’’ vurgularını sürekli olarak yapmaktadır. Gazetenin İsrail’e ve ABD yönetimine karşı olan negatif tavrı söz konusu haberler incelendiğinde dikkat çekici şekilde görülmektedir. Ayrıca Kudüs kararı ile ilgili yaşanan tepki olaylarını sıklıkla gündeme taşıyan gazete ‘‘harekete geçirici’’ söylemlere de haber metnlerinde yer vermektedir. İsrail, Filistin ve ABD arasında yaşanan gelişmeler Yeni Şafak gazetesi tarafından içselleştirilmiş ve Türkiye’nin kendi iç meselesi olarak uzun bir süre gündemde tutulmuştur. Kudüs kararını ve ardından yaşanan olayları haberlere taşıyan Şalom gazetesi ise daha tarafsız bir duruş sergilemektedir. Olaylar hakkında hem olumsuz hem de olumlu gelişmelere yer veren gazete, söylemlerinde yalnızca bilgilendirme amaçlı kullanılan bir dil tercih etmiştir. Hürriyet gazetesi ulusal çıkarları göz önünde bulundurarak iktidar ile benzer söylemleri okuyucuları ile paylaşmıştır. Cumhuriyet gazetesi Kudüs kararının yarattığı olumsuz etkileri ön plana çıkarırken iktidar ile benzer söylemleri benimsemiştir. Konu ile ilgili haberlerde iktidarın İsrail’e karşı tutumunun farklı yönlerine de vurgu yaparak İsrail’e karşı özellikle ekonomik anlamda tepki gösterilmediği konularına değinmiştir.

Haber metnlerinde kullanılan sözcüklerin seçimi konu ile ilgili okuyucuya ön bilgi vermek ve bir görüş oluşturmak açısından oldukça etkilidir. Başlıklarda kullanılan sözcükler ve vurgular çoğu zaman haber hakkında bilgilendirme görevinin dışına çıkarak, politik bir söylem oluşturma amacı ile yer almıştır. Türkiye’nin Kudüs konusunda ulusal ve uluslararası yürütmeye çalıştığı tavır gazete haberlerinde eyleme dönüşme ihtimali üzerine kurgulanmıştır.

5.5. Hürriyet Gazetesinin Söyleminde ‘‘ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’

1 Mayıs 1948 yılında yayın hayatına başlayan Hürriyet gazetesi, Sedat Simavi tarafından kurulmuştur. 1994 yılında Doğan Yayın Holding tarafından satın alınan gazete, 1997 yılı ile birlikte internet sitesi üzerinden de yayımlanmaya başlamıştır. Günlük olarak satışa sunulan gazete Türk basının etkili gazeteleri arasında yer almaktadır. Gazetenin siyasi tutumu ve ideolojik yapısı noktasında laik ve kültürel yönelimler göstermektedir. Genel yayın politikasında ise ulusalcı tavır ve küreselleşmeci bir akışı açısı sergilediği gözlenmektedir (Özkır, 2013). Hürriyet gazetesi ABD’nin Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıma kararını açıkladığı dönemde Doğan Yayın Holding bünyesinde yayımlanmaktadır. 22 Mart 2018 tarihinde ise Demirören Holding tarafından satın alınmıştır.

‘‘İsrail’le Kopabiliriz’’

Hürriyet Gazetesi, 6 Aralık 2017 tarihli sayısında, Kudüs kararı haberini manşet haber olarak vermiştir. ‘‘İsrail’le Kopabiliriz’’ başlığı ile Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, Kudüs kararına ilişkin açıklamaları bir beklenti ve uyarı içinde sunulmuştur. Haberin spotunda, ‘‘Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanımaya hazırlanan Trump yönetimini ‘İslam dünyasını harekete geçiririz’ diye uyardı’’ denilerek, konuya cumhurbaşkanının sert tepki verdiğini ve ‘‘uyardı’’ ifadesi ile Erdoğan’ın, Trump karşısında daha üst bir konumda bulunduğu mesajı verilmiştir.

Gazetenin ilk sayfasında yer alan haberde, ‘‘Hemen Zirveyi Toplarız’’ başlığı yer almaktadır. Haber doğrudan Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözleri ile devam etmektedir. Haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın ‘‘Sayın Trump, Kudüs Müslümanların kırmızı çizgisidir. Böyle bir adım atılacak olursa, hemen beş on gün içerisinde İslam İşbirliği Teşkilatı Liderler Zirvesi’ni İstanbul’da toplayacağız. Bununla da kalmayacağız çok daha önemli etkinliklerle tüm İslam dünyasını hareketlendireceğiz. Amerika bütün işleri bitirdi de bu mu kaldı? Bu, bizim diplomatik ilişkilerimizi İsrail ile koparmaya kadar gidebilir. Böyle bir adım atamazsınız’’ ifadeleri haberin giriş kısmında kullanılmıştır. Haber kaynağının doğrudan ifadesi yine güçlü bir algı için kullanılmış ve mesaj doğrudan iletilmek istenmiştir. Hükümetin, Kudüs ve İsrail hakkındaki görüşleri kısa bir özet şeklinde verilmiştir.

Habere, gazetenin Dünya isimli iç sayfasında yer verilmiştir. Dünya isimli sayfalarda yer alan haberler, uluslararası ilişkileri ele alan haberleri ve köşe yazılarını içermektedir. Yani Kudüs'ün statüsü ile ilgili konu olayın ilk günlerinde dünya gündemi altında verilmiştir. Sayfada yer alan ilk haber Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, ikinci haber CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun, üçüncü ve görsellerle desteklenmiş daha geniş haber ise dünyadan konuya gelen tepkileri içermektedir. İlk haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklaması ilk sayfadaki veriliş şekli ile benzerlikler göstermektedir. Yine habere yorum katılmadan sadece tarafların açıklamaları ile gelişmeler hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, “ Amerika'yı bölgedeki sorunları daha derinleştirecek böyle bir adım atmaması konusunda buradan bir kez daha ikaz ediyoruz. Böyle bir şey olamaz. Böyle bir adım atamazsınız. ‘Ben istediğim gibi hareket ederim’ noktasında hareket ettiğiniz takdirde bu bölgede meydana gelecek sıkıntıları göz ardı edemezsiniz” sözleri doğrudan tırnak içine alınarak verilmiştir. Haberin ilk cümlesinde yine “Erdoğan uyarısında bulundu” denilerek, Türkiye Amerika konumlamasında Türkiye'nin uyarı yapan taraf olarak daha üstün bir durumda olduğu anlatılmıştır.

Gazete, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun da Kudüs meselesi ile ilgili yorumlarına yer vermiştir. “CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu da Kudüs'ün statüsüne değindi. Dün yaptığı konuşmada Kılıçdaroğlu, ‘Kudüs Ortadoğu'nun kilit taşıdır. Kudüs üzerinde kimse oyun oynamasın. Eğer Kudüs ile ilgili yanlış bir karar alırlarsa, Ortadoğu'da yeniden kanın, gözyaşının nedeni olurlar. İsrail ile Filistin'in bir araya gelip görüşerek devletlerini kurmalarını, Filistin'i tanımalarını istiyoruz. Filistinli kardeşlerimizi destekliyoruz. Hiç kimse onlara olan desteğimizi engelleyemez’ dedi” ifadeleri ile muhalefet partisi ve iktidarın aynı görüşte olduğu belirtilmiştir.

“Dünyadan Trump’a Çağrı: Vazgeç”

Haberin iç sayfadaki konumunda Kudüs şehrinden bir manzara resmi kullanılmıştır. Ayrıca açıklamalarda Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ve ABD Başkanı Trump'ın fotoğraflarına yer verilmiştir. İç sayfadaki haber, “Dünyadan Trump’a Çağrı: Vazgeç” başlığı ile yer almıştır. Kudüs'ün İsrail'in başkenti olarak ilan edilmesi sadece Türkiye’de değil dünyada da tepki çeken bir olay olarak aktarılmıştır. Kudüs meselesinin haber yapılışı, ABD Başkanı Trump'ın açıklamalarından ziyade

ona gelen tepkiler üzerinde olmuştur. Kamuoyuna bunun tepki çeken ve yanlış bir hamle olduğu mesajı verilmek istenmiştir.

Haberin spotunda, ‘‘ABD Başkanı Trump’ın ‘Kudüs’ hamlesi dünyanın tepkisini çekti. Dün Filistin lideri Mahmud Abbas’ı ve bölge liderlerini arayarak ABD Elçiliği’ni Kudüs’e taşıma niyetinden bahseden Trump’a peş peşe uyarılar geldi. Cumhurbaşkanı Erdoğan, ‘Amerika bütün işlerini bitirdi, şimdi bu mu kaldı’ derken, Rusya Devlet Başkanı Putin de devreye girdi’’ ifadeleri kullanılmıştır. Trump’a dünyadan tepkilerin gelmesi olayın olumsuz bir etki yarattığını açıklamak için özellikle belirtilmiştir.

Haberin giriş kısmında, ‘‘ABD Başkanı Donald Trump’ın Müslümanlar, Hristiyanlar ve Musevilerce kutsal kabul edilen Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıyacağı iddia edilirken, dün baş döndüren gelişmeler yaşandı. Amerikan New York Times, Trump’ın bugün yapacağı konuşmada Kudüs’ü başkent olarak tanıyacağını yazmıştı. Haberde Trump’ın Tel Aviv’deki ABD Büyükelçiliği’ni ise Kudüs’e taşımayı şimdilik düşünmediği ifade edilmişti. Amerikan medyası da genel olarak bu yönde haberler yapıyordu. Fakat Trump dün Filistin lideri Mahmud Abbas, İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, Ürdün Kralı Abdullah, Suudi Arabistan Kralı Selman ve Mısır Cumhurbaşkanı Abdülfettah Sisi’yi arayarak liderlere ABD Elçiliği’ni Kudüs’e taşıma planı hakkında bilgi verdi’’ ifadeleri yer almaktadır. Haberin ilk cümlesinde, Kudüs üç semavi dinin kutsalıdır ifadesi kullanılmıştır. Metinde üç din için kutsal kabul edilen bir şehrin, tek bir millete ait olmasının yanlış olduğu mesajı verilmiştir. Bu bilginin haberde yer alması Kudüs konusunun herkesi ilgilendiren önemli bir konu olduğu algısı yaratmıştır. ‘Baş döndüren gelişmeler’ şeklinde devam eden haber konunun net bir açıklaması olmadığı ve kafa karışıklığı yarattığı bilgisi ile devam etmektedir.

Haberin devamında ‘‘Liderler Karşı Çıktı’’ ara başlığı ile dünyadan gelen tepkilere yer verilmiştir. Özellikle Müslüman ülkelerden yapılan açıklamalar haberde geniş şekilde yer almaktadır. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, İslam İşbirliği Zirvesi’ni toplanız açıklaması ile Müslüman ülkelerinden gelecek destek, haberde yine Müslüman ülkelerin, Trump’ın açıklamalarına karşı çıkmaları ile sonuçlanmıştır. Haberde, ‘‘Abbas’ın sözcüsü Nabil Ebu Rudeyna, Filistin liderinin Trump’ı böylesi bir kararın dünya ve bölgedeki güvenlik ve istikrarın yanı sıra Ortadoğu’daki barış

abalarına yönelik tehlikeleri konusunda uyardığını söyledi. Ürdün kralı Abdullah da Trump’a ABD Büyükelçiliği’ni Kudüs’e taşınmasının bölgenin güvenliği ve istikrarı açısından tehlikeli yansımaları olacağını aktardı. Ayrıca Ürdün konuyu görüşmek üzere Arap Ligi ve İşlam İşbirliği Teşkilatı’nı gelecek cumartesi ve pazar günü acil toplantıya çağıracağını duyurdu’’ ifadeleri ile konunun muhatabı isimlerin söylemlerine yer verilmiştir. Kararın zellikle Ortadoğu için savaş sinyalleri niteliğinde olduğu vurgusu yapılmıştır. Yine İşlam İşbirliği Teşkilatı konusu işlenerek, Türkiye’nin adımlarının herkes tarafından kabul edildiği mesajı verilmiştir. Haberin devamında, ‘‘Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Moskova’nın İsrail-Filistin görüşmelerinin devamına destek verdiği mesajını ilette’’ denilerek, yalnızca Müslüman ülkelerin değil Hristiyan ülkelerin de konuya bakış açısı, Türkiye açısından desteklenmiştir.

Haberin ikinci ara başlığında, ‘‘AB: Ciddi Tepkiler Gelir’’ başlığı ile yine Müslüman olmayan ülkelerin de konuya tepki gösterdiği mesajı verilmiştir. ‘‘Kudüs’n ABD tarafından başkent olarak tanınmasıyla ilgili haberlere Avrupa Birliği de sessiz kalmadı’’ ifadeleri ile Avrupa Birliği lkelerinin gösterdiği tepkilere yer verilmiştir. ‘‘Sessiz kalmadı’’ şeklinde biten metin, tepki çekmesi gereken bir duruma tarafların ses çıkarması beklentisi mesajını okuyucusuna vermektedir.

Haberin nc ara başlığında ‘‘Arap Birliği Endişeli’’ ifadesiyle, yine Arap lkelerinin konuya verdiği tepki başlık üzerinden anlatılmıştır. Kudüs meselesinin olumlu bir mesele olmadığı mesajı başlıklar aracılığıyla net bir şekilde ortaya konulmaktadır. ‘‘Beyaz Saray: Bugün Açıklıyor’’ başlığı ile devam eden haber, ‘‘ABD’de 1995’te çıkan bir yasa nedeniyle altı ayda bir başkanın önüne Amerikan Büyükelçiliği’nin Tel Aviv’den Kudüs’e taşınmasını ngren karar getiriliyor. ABD liderleri şimdiye kadar bunu erteledi. Trump da pazartesi günü önüne getirilen yasayı dn de onaylamadı’’ bilgisi yer almaktadır. Kudüs meselesinin aslında ABD tarafından da istenmeyen bir mesele olduğu haber metni içinde belirtilmiştir. Okuyucuya bazı arka plan olayları nedeniyle ABD liderlerinin dönem dönem bu meseleyi gündeme getirmeleri zorunlu bir hal almıştır mesajı verilmek istenmektedir.

Haberde, önemli bilgi içeriyor görüntüsü ile kırmızı arka plan ile İsrail’den gelen cevaplar yer almaktadır. ‘‘İsrail’den Erdoğan’a yanıt’’ başlığı ile verilen bölümde, ‘‘Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözlerine İsrail’den cevap geldi. İsrail Dışışleri Bakanı

Emanuel Nahson, paylaştığı yazılı açıklamada, ‘Erdoğan tanısın ya da tanımasın, Kudüs Yahudilerin 3 bin yıllık, İsrail’in de 70 yıllık başkentidir’ dedi. İsrail İstihbarat Bakanı Yisrael Katz ise ‘Biz Türkiye’nin cumhurbaşkanından emir ya da tehdit alamayız. İsrail bağımsız bir devlettir ve başkenti de Kudüs’tür. 3 bin yıldır Yahudi halkının başkenti olan Kudüs’ün bu statüsünün tanınmasından daha adil bir şey olamaz. Osmanlı İmparatorluğu ve sultanlık dönemi sona erdi’ dedi’’ ifadeleri yer almaktadır.

Haberin son bölümünde, ‘‘Dışışleri Temas Trafiği Başlattı’’ ara başlığı ile Türkiye’nin yoğun bir temas atağına geçtiği mesajı verilmiştir. Haber, ‘‘Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, bu kapsamda dün Ürdün Dışışleri Bakanı Ayman Safadi ile telefonda görüştü. Çavuşoğlu’nun Safadi ile görüşmesi, Ürdün Krallığı’nın Filistin yönetimi ile birlikte Kudüs’ün yapısını ve kimliği korumayı taahhüt altına almış olması, kentteki Hristiyan ve Müslüman vakıf malları üzerindeki himayesi nedeniyle büyük önem taşıyor’’ ifadeleri ile devam etmektedir. Yine haberde bölgenin Hristiyan ve Müslümanlar için de önemli olduğu vurgusu yer almaktadır.

‘‘Kudüs Depremi’’

Hürriyet gazetesi, 7 Aralık 2017 tarihli sayısında, manşet haberinde Kudüs olaylarını konu almıştır. Gazete ‘Kudüs Depremi’ şeklindeki başlığı ile olayı deprem gibi etkisi sarsıcı bir duruma benzetmiştir. Manşet haberin spotunda, ‘ABD Başkanı Trump, Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıma kararından geri adım atmadı. Erdoğan, İslam ülkelerini acil zirveye çağırdı. Rusya ve Batı dünyasının tepki gösterdiği kararı, Papa da eleştirdi’ ifadeleri kullanılmıştır. Haberde, ABD Başkanı Trump’ın Kudüs kararında kararlı olduğu, geri adım atılmasının istendiği ama durumun öyle olmadığı mesajı verilmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konu ile alakalı hızlı bir adım attığı ‘acil zirve’ ifadeleri ile işaret edilmiştir. Türkiye’nin olayı üst düzey bir şekilde ciddiye aldığı ifade edilmiştir. Ayrıca karara Avrupa ülkelerinin de tepki gösterdiği belirtilerek, Avrupa’nın desteği ön plana çıkarılmıştır. Kudüs’ün yalnızca Yahudiler için değil, Hristiyan ve Müslüman topluluklarının da kutsal olduğu mesajı verilmiştir. Hristiyan dünyasının en önemli figürü kabul edilen Papa’nın da desteği belirtilerek olayın dini boyutu ön plana çıkarılmıştır.

Manşet haberin devamında Trump’ın sözleri tırnak içerisinde verilerek eleştirel bir sözle devam edilmiştir. Trump’ın barış söyleminin ters etki yarattığı başlık

üzerinden okuyucuya bildirilmiş, durumun ‘barış’ gibi olumlu bir söylemi bile tersine çevirdiği mesajı verilmiştir. Haberde, ‘‘ABD Başkanı Trump, tüm dünyanın karşı çıktığı adımı, ‘Kudüs’ü resmen İsrail’in başkenti olarak tanımının zamanı geldi’ ifadesiyle duyururken, ‘Kalıcı barış için’ dedi. Dünya liderleri anında tavır koydu, Trump’a tepki yağdı. İsrail Başbakanı Netanyahu ise, ‘Tarihi bir gün’ dedi’’ ifadeleri kullanılmıştır. Haber içerisinde ‘tüm dünyanın karşı çıktığı’ söylemi tekrar belirtilerek durumun olumsuzluğuna dikkat çekilmiştir. ‘Dünya liderleri anında tavır koydu’ ifadesi ile olayın hızlı bir şekilde tepki çektiği yinelenerek tekrar Trump’ın yalnızlığı dile getirilmiştir. İsrail tarafından ABD’nin kararına tepki verdiği belirtilerek, bu konuda ABD ve İsrail’in bir arada olduğu mesajı verilmiştir.

‘‘Kudüs İçin Savaşacağız’’

Filistin Lideri Mahmud Abbas’ın sözlerini başlığa taşıyan gazete, ifadeleri tırnak içinde vermeyerek, görüşü benimsediğini göstermiştir. Kudüs’ün savaşılmaması gereken bir değer olduğu mesajı okuyucuya verilmiştir.

‘‘Bunun Sonu Hüsrana Ve Felakettir’’

Gazete, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözlerini tırnak içinde vermeyerek söylemi benimsediğini bildirmiştir. Spotta, ‘‘Cumhurbaşkanı Erdoğan, Trump’ın Kudüs kararının, bölgedeki hassas barış zeminini dinamitleyeceği uyarısında bulundu’’ ifadeleri ile Erdoğan’ın uyarıda bulunması söylemiyle ABD karşısında siyasi açıdan daha üstün bir pozisyona yerleştirmiştir.

‘‘Kudüs için zirve çağrısı’’

Gazete, ‘Gündem’ isimli sayfasında Kudüs kararı ile ilgili toplanacak zirvenin önemine işaret etmiştir. Bir önceki gün Kudüs kararının haberlerine uluslararası haberler sayfasında yer veren gazete, açıklamalar üzerine konunun Türkiye gündemini ilgilendirdiği kanısına vararak daha dikkat çekici bir sayfada yer vermiştir.

Haberde, Türkiye’nin konu ile alakalı önemli aktörlerle görüşmeler başlattığı bilgisi Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın açıklamalarıyla doğrudan yorum katılmadan verilmiştir. Haber içerisinde kullanılan, ‘‘Yeni çatışmaları ateşler, sonu hüsrana felakettir’’ ifadeleri Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konuşmasından alınarak ara başlıklara taşınmıştır. İfadeler tırnak içinde verilmeyerek, benimsendiği ve doğru kabul edildiği mesajı verilmiştir. Seçilen ifadeler felaket ve çatışma sözlerini içermesi

korku ve olumsuzluk ögeleri olmasından dolayı olayın olumsuzluğuna dikkat çekilmiştir.

‘‘Meclis’ten Kudüs Bildirisi’’

Sayfada yer alan haberin başlığında Meclis ifadesi ile bütün siyasi partilerin ortak bir karar aldığı mesajı verilmiştir. Türkiye’de farklı siyasi kanatlardan partilerin, Kudüs konusunda ortak adım attığı işaret edilmiştir.

‘‘Türkiye: Yok Hükmünde’’

Gazetenin, ‘Dünya’ isimli sayfasında da Kudüs ile ilgili gelişmelere geniş şekilde yer verilmiştir. Türkiye’nin, Kudüs kararını reddettiği başlık üzerinden okuyucuya bildirilmiştir.

Sayfada yer alan bir diğer başlıkta, ‘‘ABD Başkanı Tüm Dünyanın Karşı Çıktığı ‘Kudüs’ Kararını Açıkladı: Tepki Fırtınası’’ ifadeleri yer almaktadır. ‘Kudüs’ kelimesi tırnak içerisine alınarak konunun başrolüne dikkat çekilmiştir. Haberin spotunda, ‘‘ABD’nin 70 yıllık dış politikasını yerle bir eden Trump, Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıdı’’ ifadeleri ile Trump’ın, ABD’den bağımsız adımlar attığı mesajı verilmek istenmiştir. ‘70 yıllık dış politikasını yerle bir eden’ söylemi ile Trump’ın bu kararı tek başına aldığı işaret edilmiştir. Spotun devamında, ‘‘Washington yönetiminin aldığı tek taraflı karara tepki yağıyor. Uluslararası toplum hemen devreye girdi. Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler’den karşı açıklamalar geldi. Mutlu olan tek ülke İsrail...’’ ifadeleri kullanılmıştır. ‘Tek taraflı’ karar ifadesi ile yine Trump’ın tek başına bir karar aldığı söylenmiştir. Kudüs konusunda Trump’ın yalnızlığı ön plana çıkarılmıştır. Yine Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler’in tepkisi dile getirilerek konunun uluslararası arenadaki olumsuz tepkilerine dikkat çekilmiştir. ‘Mutlu olan tek ülke İsrail’ denilerek İsrail’in olumsuz bir olayda tek başına sevinen ülke olduğu mesajı okuyucuya iletilmiştir. İsrail’in mutlu olmasının olumlu bir durum olmadığı işaret edilmiştir.

Haberin devamında, ‘Tanımıyoruz Kınıyoruz Reddediyoruz’ ara başlığı ile Filistin cephesinden gelen tepkilere yer verilmiştir. Başlık Filistin Lideri Abbas’ın sözlerini tırnak içine alınmadan verilmesiyle oluşturulmuştur. Sözlerin benimsendiği okuyucuya iletilmiştir. Aynı haberde ‘Dünya anında tavır koydu’ başlığı ile hem Müslüman hem de Hristiyan ülkelerin karara verdiği tepkiler ele alınmıştır. ‘Anında

tavır koydu' söylemi ile konunun önemine ve tepki verilmesi gereken bir durum olduğuna dikkat çekilmiştir.

Gazetenin 'Gündem' isimli bir diğer sayfasında, Türkiye içindeki siyasi kanattan verilen tepkilere yer verilmiştir. Dönemin Başbakanı Binali Yıldırım'ın 'Telafisi imkânsız sonuçlar getirir' sözleri başlıkta tırnak içine alınmayarak verilmiştir. Gazetenin sözleri benimsediği mesajı buradan da çıkarılmaktadır. MHP lideri Bahçeli'nin Kudüs kararı ile ilgili 'Zaman ayarlı bomba' sözleri başka bir ara başlık olarak kullanılmış ve konunun yine şiddet eylemlerini beraberinde getireceği mesajı başlık üzerinden işaret edilmiştir.

“Ey Trump ne yapmak istiyorsun”

Hürriyet gazetesi, 8 Aralık 2017 tarihli sayısının ilk sayfasında Kudüs kararına ilişkin gelişmelerin haberlerine yer vermiştir. Manşet haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Yunanistan ziyaretinin anlatıldığı haberin bir bölümünde Kudüs kararı ile ilgili açıklaması da yer almıştır. Gazete haberin başlığında “Ey Trump ne yapmak istiyorsun” ifadelerini tırnak içinde vererek tarafsız ve yorumsuz bir şekilde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sözlerini kullanmıştır.

“Kudüs kararına büyük öfke-İntifada ateşi”

Gazetenin 'Dünya' isimli sayfasında yer alan haberin başlığında “Kudüs kararına büyük öfke/İntifada ateşi” ifadeleri kullanılarak kararın olumsuz etkileri başlık üzerinden belirtilmiştir. Filistinlilerin direnişini ifade eden 'İntifada' ifadesi ile olayın boyutu etkileyici hale getirilmiştir. Haberin spotunda, “ABD Başkanı Trump'ın Kudüs hamlesi beklendiği gibi Ortadoğu'daki ateşi yükseltti” ifadelerinde ‘beklendiği gibi’ söylemi ile gazete, kararın olumsuz etkiler yaratacağını bildiklerini işaret etmiştir.

“Diplomatik değil siyasi hamle”

Haberde, “ABD Başkanı Donald Trump'ın Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanınması uluslararası gündemin en başına otururken, Trump'a sık sık sert eleştiriler yönelten New York Times gazetesi, bu kararın diplomatik değil siyasi olduğunu yazdı” ifadeleri kullanılmıştır. New York Times gazetesinin konuyla ilgili yorumu başlıkta tırnak içinde verilmeyerek gazetenin görüşü benimsediği işaret edilmiştir. Ayrıca kararı Amerikan basınının da desteklemediği mesajı verilmiştir.

‘‘Ey Trump sen ne yapmak istiyorsun’’

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında yer alan haberin başlığı Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözlerinin doğrudan kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Başlığın üzerinde dikkat çekici bir şekilde, ‘‘Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, ABD Başkanı’na sert sözlerle seslendi’’ ifadelerindeki ‘‘sert sözler’’ söylemi ile Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konuyla ilgili tutumu bildirilmiştir. Haber Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın açıklamalarının doğrudan aktarılmasıyla oluşturulmuş ve yorumsuz bir şekilde verilmiştir.

‘‘Ankara yol haritasında İslam dünyasını bekleyecek’’

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında yer alan haberde, ‘‘ABD Başkanı Donald Trump’ın Kudüs’ü İsrail’in başkenti ilan etme kararına sert tepki gösteren Ankara, buna karşı yol haritasını, Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan’ın yapacağı telefon görüşmeleri, hafta sonunda Arap Birliği Dışışleri Bakanları toplantısı ve önümüzdeki Çarşamba günü İstanbul’da toplanacak İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) zirvesinden çıkacak kararlardan sonra netleştirmeyi planlıyor’’ ifadeleri kullanılmıştır. Haberde yer alan ‘‘sert tepki gösteren Ankara’’ söylemi Türkiye’nin ortak bir kararla Kudüs kararını olumsuz karşıladığı işaret edilmiştir. Cumhurbaşkanının yaptığı görüşmelere dikkat çekilen haberde, Arap Birliği de ön plana alınarak bunun Müslüman ülkelerle hareket edileceği mesajı verilmiştir.

Haberin devamında, ‘‘Ankara, yol haritasını belirlerken, sokağın vereceği tepkiyi de dikkate alacak’’ ifadeleri ile halkın konuya yaklaşımının karar almada önemli bir unsur olduğu belirtilmiştir.

‘‘Güvenlik kuşatması’’

Gazetenin aynı sayfasında yer alan haberde, ‘‘ABD Başkanı Donald Trump’ın Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıdıklarını açıklamasının ardından, ABD ve İsrail temsilciliklerinde güvenlik önlemleri en üst seviyeye çıkarıldı’’ ifadeleri kullanılmıştır. Haberde kullanılan söylemde ABD ve İsrail temsilcilikleri önünde eylemlerin olabileceği işaret edilerek güvenlik tedbirlerine dikkat çekilmiştir.

‘‘Kudüs Ateşi’’

Hürriyet gazetesi 9 Aralık 2017 tarihli sayısının ilk sayfasında Kudüs ve Batı Şeria’da düzenlenen gösterilerin haberine yer vermiştir. Başlıkta yer alan ‘Kudüs ateşi’ söylemi ile kararın etkileri ‘ateş’ söylemi ile güçlendirilmiştir. Haber içinde yer alan

görselde “İsrail güvenlik güçleri gözünü bantladıkları bir çocuğu böyle götürdü” ifadeleri yer almış ve ‘çocuk’ vurgusu ile İsrail askerlerinin Filistinli çocuklara karşı tavrı görsel ile desteklenerek yansıtılmıştır.

“Kudüs öfkesi”

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında yer alan haberde Kudüs kararına Türkiye’nin çeşitli illerinde yapılan gösteriler konu alınmıştır. Gazete, ‘Kudüs öfkesi’ diyerek kararın Türkiye’de toplu bir öfkeye yol açtığına değinmiş ve bunu başlık üzerinden belirtmiştir. Haberde, “İstanbul’da toplanan kalabalık, Cuma namazı sonrası iki koldan Saraçhane Parkı’na protesto yürüyüşü gerçekleştirdi” ifadeleri kullanılarak protestoların ‘Cuma namazı’ akabinde gerçekleştiği belirtilerek meselenin dini yönüne vurgu yapılmıştır.

“Kudüs kararı fitili ateşledi/Gergin Cuma”

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında yer alan haber Kudüs kararına karşı yapılan dünya çapındaki protestolar aktarılmıştır. Başlıkta yer alan “Kudüs kararı fitili ateşledi” söylemi ile Ortadoğu’daki gerginliğin üst bir seviyeye çıkması Kudüs kararı ile ilişkilendirilmiştir. Haberde yer alan ara başlıkta ‘İslam Âlemi Ayakta’ ifadeleri ile konuya özellikle Müslüman ülkelerin karşı çıktığı ifade edilmiştir. Haberde, “Başta Türkiye ve İran olmak üzere, çoğunlukla Müslümanların yaşadığı birçok ülkede dün Cuma namazı sonrası ABD ve İsrail protesto edildi” ifadeleri ile Türkiye’nin konu ile yakından ilgilendiği vurgulanmıştır.

Haberde yer alan ‘Bilgi Notu’ başlıklı bölümde “Doğu Kudüs’ü 5 Haziran 1967’de işgal eden İsrail” ifadeleri hatırlatma yapılarak konunun olumsuzluğu geçmişten kayıtlarla işaret edilmiştir.

“Türkiye gibi olamadılar”

Hürriyet gazetesi, 10 Aralık 2017 tarihli sayısının manşet haberinde Kudüs kararının yankılarına yer vermiştir. Haberin başlığında ‘Türkiye gibi olamadılar’ ifadesi ile Türkiye’nin Kudüs kararında üstlendiği role vurgu yapılmıştır. Manşet haberin spotunda, “Kudüs’te Müslüman ve Hristiyanlar Türkiye’nin tavrını takdir ediyor. Kutsal Kabir Kilisesi’nin anahtarlarını muhafaza eden Müslüman Wajeeh Nuseibeh ‘Arap liderler Erdoğan’ın yaptığını yapamadı’ diyor” ifadeleri ile Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Kudüs kararındaki tavrı Kudüs’ten bir açıklamayla

olumlu bir şekilde sunulmuştur. Spotta ‘Müslüman ve Hıristiyanlar’ söylemi ile iki dinin Kudüs kararında ortak kararda olduğu mesajı verilmiştir.

‘‘İslam ülkeleri ortak tavır sergilemeli’’

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında Cumhurbaşkanı Erdoğan ile soru-cevap şeklinde yapılan röportaj yer almıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın ‘‘İslam ülkeleri ortak tavır sergilemeli’’ sözleri başlıkta tırnak içine alınmadan kullanılmış ve görüşün benimsendiği mesajı verilmiştir. Kudüs meselesinde İslam ülkeleri ile ortak bir karar alınması konunun dini açıdan öneminin varlığını işaret etmiştir. Haberde kullanılan sorularda ‘‘En güçlü ve kararlı tepkiyi bu konuda Türkiye verdi, siz verdiniz. Diğer Müslüman liderlerin cılız tepkiler verdiğini görüyoruz’’ sözleri yer almıştır. Türkiye’nin Kudüs kararında diğer Müslüman ülkelere daha sahiplenici bir tavırda olduğu soru üzerinden belirtilmiştir. Ayrıca ‘cılız tepkiler’ söylemi ile diğer İslam ülkelerine eleştiri yapılmıştır ve daha yüksek tepkilerin verilmesinin beklendiği işaret edilmiştir.

‘‘Bu kutsal şehir herkese ait’’

Gazetenin ‘dünya’ isimli sayfasında yer alan haberin görselinde, ‘‘Kudüs’teki Kutsal Kabir Kilisesi’nin Müslüman emanetçisi Wajeeh Nuseibeh, ‘Kudüs herkese ait, sadece bir grup kontrol edemez’ diyor’’ ifadeleri kullanılmıştır. Nuseibeh’in sözleri ile gazete bölgeden bir sese yer vererek, bölgenin nabzını ölçmüştür. Nuseibeh’in sözleri başlıkta ‘‘Bu kutsal şehir herkese ait’’ ifadeleriyle yer almıştır ve başlık üzerinden Kudüs’ün üç semavi din için kutsallığı vurgulanmıştır.

Haberde, ‘‘Ama İsraili güvenlik kuvvetleri sanki çok daha büyük bir eylem varmışçasına kalabalık ve yoğun müdahale ediyor. Atlı güvenlik güçlerinin kalabalık sokaklara girmesi atlarla burun buruna kalan insanlara korku dolu anlar yaşıyor’’ ifadeleri kullanılmıştır. İsrail güvenlik güçleri bu ifadelerle olumsuz bir şekilde anlatılmıştır. ‘Korku yaşıyorlar’ söylemi ile olumsuz anlam devam ettirilmiştir.

‘‘ABD Barışı Öldürdü’’

Hürriyet gazetesi 11 Aralık 2017 tarihli sayısının manşetinde Filistin Yasama Konseyi üyesi Aşravi’nin sözlerini başlığa taşıyarak ‘‘ABD Barışı Öldürdü’’ ifadelerine yer vermiştir. Sözler başlıkta tırnak içinde verilmeyerek görüş üzerinde Kudüs kararının barış ihtimalini yok ettiği mesajı verilmiştir. ‘‘Öldürdü’’ söylemi ile

barış ihtimalinin tamamen ortadan kalktığı iması yapılarak ABD'ye eleştiri yöneltmiştir.

“Ey Trump tek başına emlak mı alıp satıyorsun”

Manşette yer alan bir diğer haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sözleri kullanılmıştır. Sözler üzerinden Cumhurbaşkanı Erdoğan güçlü bir pozisyonda sunularak Trump'ı uyardığı vurgulanmıştır. Haberin girişinde “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kudüs ile ilgili kararı nedeniyle hem ABD Başkanı Trump'a hem de İsrail'e sert sözlerle yüklendi” ifadeleri kullanılmıştır. ‘Sert sözlerle’ söylemi ile konunun önemine dikkat çekilmiştir. Haberin ara başlığında “İsrail Terör Devleti” ifadesi tırnak içinde verilerek kullanılmıştır. Başlık için seçilen cümlede ‘terör devleti’ vurgusu yapılarak İsrail olumsuz bir şekilde sunulmuştur.

“Ortadoğu'da 2.Perde”

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında Kudüs kararı ile ilgili görüşler yer almıştır. Haberin spotunda “ABD Başkanı Trump, Kudüs kararıyla sadece bir statü belirlemedi, Ortadoğu ateşine adeta benzin döktü” ifadeleri kullanılmıştır. Kudüs kararının Ortadoğu üzerinde olumsuz bir etki yaratacağı ‘Ortadoğu ateşine adeta benzin’ söylemi ile işaret edilmiştir. Mecazi söylemler kullanılarak kararın yansımalarının olumsuz olduğu güçlendirilmiştir.

“Trump'ın Açıklaması Yok Hükmünde”

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında yer alan haberin başlığında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ifadeleri doğrudan kullanılmıştır. Türkiye'nin karara karşı tepkisini yok sayarak gösterdiğini gazete başlık üzerinden bildirmiştir. İfadeler tırnak içine alınmadan verilerek görüşün benimsendiği işaret edilmiştir. Haberin spotunda, “Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, ABD Başkanı Donald Trump'ın Kudüs açıklamasının yok hükmünde olduğunu söyleyerek, İsrail'i ‘terör ve işgal devleti’ olarak nitelendirdi” ifadeleri ile Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın konuya sert bir şekilde tepki gösterdiği belirtilmiştir. Spotta kullanılan ‘terör ve işgal devleti’ söylemi tırnak içinde verilerek tarafsız bir sunum yapılmıştır ama ifadelerin haberde ön plana çıkarılması ile İsrail'e olumsuz bir imaj yüklenmiştir.

‘Kudüs Mitingi’

Gazete aynı sayfada yer alan haberde doğrudan bir bilgi aktarımı yaparak yorumsuz bir şekilde Kudüs için yapılan gösterileri haberleştirmiştir. Başlıkta herhangi bir ima bulunmamakta yalnızca bilgi verme amacı taşımaktadır.

‘Kudüs Filistin’in Başkenti Olarak Tanınmalı’

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında yer alan haberde Filistin Yasama Konseyi üyesi Hanan Aşravi ile yapılan röportaj yayınlanarak bölgeden bir sese kulak verilmiştir. Başlıkta yer alan Aşravi’nin sözleri tırnak içinde verilerek tarafsız bir şekilde sunulmuştur.

‘Batı Şeria’da eylemler sürüyor’

Haber metninde, ‘Birçok kişi intifadanın henüz başlamadığını ancak İsrail polisinin protestoculara karşı gerçek mermi kullanması durumunda şartların değişebileceğini söylüyor. Konuştuğumuz İsraili yetkililer ise şiddet yaşanmasını istemediklerini vurguluyor’ ifadeleri kullanılmıştır. Gazetenin muhabiri bölgeden her iki tarafında görüşlerini alarak tarafsız bir tutum sergilemiştir.

‘Netanyahu AB’den Eli Boş Döndü’

Hürriyet gazetesi 12 Aralık 2017 tarihli sayısının ‘Dünya’ isimli sayfasında yer alan haberde İsrail Başbakanı Netanyahu’nun Brüksel ziyareti ‘AB’den eli boş döndü’ söylemi ile anlatılmıştır. İsrail Başbakanı’nın Kudüs konusunda Avrupa Birliği’nden destek görmediği ‘eli boş döndü’ sözleri ile belirtilmiştir. Haberin spotunda ‘Brüksel’den beklediği kadar güçlü bir destek bulamadı’ sözleriyle Netanyahu’nun beklentilerine dikkat çekilmiştir.

‘Filistin için umudum kalmadı’

Gazetenin aynı sayfasında yer alan haberde Tel Aviv’de ABD siyaseti üzerine yüksek lisans yapan Filistinli Shadi Salamah ile yapılan röportaj yer almıştır. Muhabir bölgeden bir ses kulak vererek Filistinlilerin görüşlerini yansıtmıştır. Başlıkta kullanılan ‘Filistin için umudum kalmadı’ ifadeleri ile bir Filistinlinin görüşleri aktarılmıştır. Yaşanan gelişmelerin Filistin üzerinde olumsuz etkiler bıraktığı aktarılmıştır.

“Amerika Dökülen Kana Ortak Olmuştur”

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözleri tırnak içinde verilerek başlıkta kullanılmıştır. Başlık üzerinden, ABD’nin kararının ‘savaş’ ile bağlantılı olduğu mesajı verilerek ‘kan’ vurgusu yapılmıştır.

“Sen çalar sen oynarsın”

Haberin içerisinde yer alan ara başlıkta ABD’nin kararını yok sayma vurgusu Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözleri ile yinelenmiştir. Haberde Erdoğan’ın Trump ile ilgili eleştirileri yer almıştır. Haberin girişinde, “Başkan Trump’ın bu açıklaması bizi bağlamaz. Kudüs’ü de bağlamaz. İslam dünyasını bağlamaz. Sen çalar sen oynarsın” ifadeleri ile Türkiye’nin kararı yok saydığı mesajı verilmiştir.

“Hanuka mesajı”

Haberin devamında, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Musevilerin Hanuka Bayramı’nı kutlama mesajı yer almıştır. Kudüs konusunda, dini bir ayrımcılığın yapılmadığı mesajı verilmiştir. Haberde, “Cumhurbaşkanı Erdoğan Musevilerin 12 Aralık Hanuka Bayramı’nı kutladı. ‘Aziz milletimizin güçlü birlik, beraberlik ve aidiyet duygularının temelinde, yüzyıllardır vatandaşlarımızın inanç, kültür ve geleneklerini özgürce yaşayabilmelerine gösterilen özen yatmakta’ ifadesini kullandı” sözleri yer almıştır.

“Katar Emiri Var Suudi Kralı Yok”

Hürriyet Gazetesi, 13 Aralık 2017 tarihli sayısının ilk sayfasında Kudüs kararı ile ilgili haberlere yer vermemiştir. Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında yer alan haberde Kudüs kararı için İstanbul’da yapılacak toplantının ayrıntılarına yer verilmiştir. İslam İşbirliği Teşkilatı üyelerinden Suudi Arabistan’ın zirveye alt düzeyde katılacağı bilgisi verilerek bir eleştiri yapılmıştır. Haberde toplantıya katılacak ülkelerin en üst düzeyde katılacağı bilgisi verilerek Suudi Arabistan’ın ABD ile işbirliğine dikkat çekilmiştir. Metinde, “Arap dünyasının bir diğer önemli ülkesi olan ve Kudüs konusunda ABD ile el altından anlaştığı ileri sürülen Suudi Arabistan’ın ise İstanbul Zirvesi’ne alt düzeyde katılacağı öğrenildi” ifadeleri kullanılmıştır.

“Trump seçildi ırkçılık güçlendi”

Aynı sayfada yer alan haberde bölgeden bir sese yer verilerek İsrail’de yaşayan Arapların konu ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Haberin başlığında Arap siyasi ittifaklarının lideri Ayman Odeh’in sözleri tırnak içinde verilerek kullanılmıştır. Başlık üzerinden Trump’ın bölgede ırkçı yaklaşımları artırdığı mesajı verilmiştir. Kudüs kararının ise bu konu ile ilgili olduğu işaret edilmiştir.

“İstanbul’da Tarihi Karar Doğu Kudüs Filistin’in Başkentidir”

Hürriyet gazetesi 14 Aralık 2017 tarihli sayısının manşet haberinde İslam İşbirliği Teşkilatı’nın toplantısı yer almıştır. Başlıkta ‘tarihi karar’ söylemi ile toplantının önemine dikkat çekilmiş ve ‘tarihi’ olarak nitelendirilmiştir. Haberin spotunda, “Türkiye’nin öncülüğünde İstanbul’da toplanan 56 İslam ülkesinden ortak açıklama” ifadeleri kullanılarak Türkiye’nin üstlendiği lider role dikkat çekilmiştir. Sayısal ifadeler kullanılarak toplantının önemi vurgulanmıştır. Haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözleri ön plana çıkarılarak “Kudüs’ün sahipsiz olmadığını gösterdik” ifadeleri kullanılmıştır. Türkiye’nin Kudüs konusunda hassasiyetine dikkat çekilmiştir.

“ABD Arabuluculuk Yapamaz–Bu süreç artık bitmiştir”

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfası tamamen İİT Zirvesi’ne ayrılmıştır. Başlık üzerinden Kudüs konusunda karar alındığı ve ABD kararının reddedildiği mesajı Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözleri ile verilmiştir. Haberin spotunda, “Cumhurbaşkanı Erdoğan, ev sahipliği yaptığı İslam İşbirliği Teşkilatı Olağanüstü Zirvesi’nde ABD’ye, ‘Amerika’nın artık İsrail-Filistin arasında arabuluculuk yapması söz konusu olamaz’ diye yüklendi” ifadeleri ile Erdoğan’ın yüklenen statüsünde, Kudüs kararında yer aldığı başat role dikkat çekilmiştir.

“ABD bize yüzyılın tokadını vurdu”

Aynı sayfada yer alan haberin başlığında Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas’ın sözlerine yer verilmiştir. Mahmud Abbas’ın sözlerindeki “tokat” vurgusu başlığa taşınarak ABD’nin tavrı konusunda mesaj verilmiştir. Filistin’in Kudüs kararını ‘tokat’ söylemi ile nitelemesine dikkat çekilmiştir. Haberde “Mahmud Abbas ‘Asla ileride siyasi barış sürecinde ABD’nin yer almasına müsaade etmeyeceğiz” ifadeleri kullanılarak Filistin’in ABD’ye gösterdiği sert tepkiye dikkat çekilmiştir.

Hürriyet gazetesi 15 Aralık 2017 tarihli sayısının ilk sayfasının alt satırlarında Kudüs ile ilgili haberlere yer vermiştir. ‘ABD’ye zor Kudüs sorusu’ başlıklı haberde ABD’nin, İslam İşbirliği Teşkilatı Zirvesi’nde İslam ülkelerinin aldığı Doğu Kudüs Filistin’in başkentidir kararını eleştirmesi yer almıştır. Aynı satırda yer alan haberde MHP lideri Devlet Bahçeli’nin Doğu Kudüs kararı ile ilgili önerileri yer almış ‘‘Tarihi Doğu Kudüs kararıyla ilgili açıklama yapan Bahçeli, buradaki başkonsolosluğun resmen büyükelçilik seviyesine çıkarılması da dâhil beş öneride bulundu’’ ifadelerine yer verilmiştir. Ayrıca ‘Dışişleri sitesinde Filistin’in başkentini Doğu Kudüs olarak güncelledi’ başlığı ilk sayfada yer almış ve Doğu Kudüs kararının meşruluğu vurgulanmıştır.

‘‘Doğu Kudüs Mesajı: Elçilik Aç’’

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında yer alan haberde, CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu’nun Doğu Kudüs kararına verdiği destek başlık üzerinden anlatılmıştır. Türkiye’deki siyasi partilerin Doğu Kudüs kararında hem fikir olduğu işaret edilerek Filistin meselesi ‘Milli dava’ olarak adlandırılmıştır. Haberin ara başlıklarında ‘Doğu Kudüs Kararına Destek, Filistin Milli Davamızdır’ ifadeleri doğrudan verilerek görüşün benimsendiği okuyucuya aktarılmıştır.

‘‘Doğu Kudüs’te Filistinli Olmak’’

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında Doğu Kudüs’te yaşayan Filistinlilerin yaşadığı zorluklar aktarılmıştır. Bilgilendirme şeklinde hazırlanan haberde İsrail’in Doğu Kudüs’ü ihmal ettiği işaret edilmiştir. Haberin spotunda ‘Doğu Kudüs’te 300 binden fazla Filistinli yaşıyor. Yoksulluk düzeyi İsraillilere göre rekor seviyede’ ifadeleri ile İsraillilerle Filistinliler arasında kıyaslama yapılmıştır. Haber için yapılan araştırmada İsrail hükümetinin Arap mahallelerinin gelişmesine müsaade etmeyerek Filistinlilerin göçe zorlandığı bilgisi aktarılmıştır.

Hürriyet gazetesinin 16 Aralık 2017 tarihli sayısının ilk sayfasının alt satırında ‘Filistinliler Sevinçli’ başlıklı bir haber yer almaktadır. Hürriyet muhabiri Kudüs’e giderek Doğu Kudüs kararının şehirdeki yansımalarını okuyuculara aktarmıştır. Bölgeden seslere yer verilerek ‘Filistinliler, İslam İşbirliği Teşkilatı ülkelerinin İstanbul’da aldıkları kararın arkasında durmasını, mücadeleyi uluslararası platformlarda devam ettirmesini, Kudüs’e elçilik açmalarını istiyorlar’ ifadeleri kullanılmıştır.

“BM nezdinde harekete geçtik”

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında yer alan haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Kudüs kararı ile ilgili açıklamaları yer almıştır. Haberde, “‘Amerika’nın Kudüs’le ilgili kararının iptali için Birleşmiş Milletler nezdinde de girişimler başlatıyoruz” denilerek Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözleri doğrudan aktarılmıştır. Kudüs kararının iptali için Türkiye’nin çalışmalarını sürdürdüğü işaret edilmiştir.

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında yer alan haber ilk sayfadaki haberin devamıdır. İç sayfada yer alan haberde ‘Mescidi Aksâ’da Türki Bayrağı’ başlığı kullanılarak Türkiye ve Filistinlilerin yakınlığı bir kez daha vurgulanmıştır.

Sayfanın devamında yer alan haberde ‘Trump’ın Kudüs kararı alarm oldu’ başlığı yer almıştır. Metinde, “‘Filistin Kurtuluş Örgütü Merkez Komitesi üyesi Mustafa Barguti ‘Umarım Cumhurbaşkanı Erdoğan İsrail ile ilişkileri kesmek konusunda verdiği sözü tutar ve diğerlerine de örnek olur’ dedi” ifadeleri kullanılmıştır. Filistin’in, Türkiye’den beklentisi vurgulanmıştır.

“Ortadoğu’da ateş herkesi yakıyor”

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında yer alan haberde CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun sözleri doğrudan başlıkta kullanılarak görüşün benimsendiği işaret edilmiş ve Kudüs meselesinin herkesi olumsuz etkileyeceği vurgulanmıştır. Haberde, “‘CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, ABD Başkanı Donald Trump’ın Kudüs kararına ‘Şu anda etnik ve mezhep ayrımı ateşi Ortadoğu’nun ortasına düşmüş ve yayılarak herkesi yakmaktadır’ diye tepki gösterdi” ifadeleri ile muhalefet ile iktidarın Kudüs meselesinde ortak kanıda olduğu aktarılmıştır.

“Sıra elçilik açmaya da gelsin”

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında yer alan haberde, Hürriyet muhabiri Kudüs’teki izlenimlerini aktarmıştır. Haberde, “‘İslam ülkelerinin Doğu Kudüs’ü Filistin’in başkenti olarak tanınması Filistin’de sevinç yarattı. Filistinliler, İİT ülkelerinin mücadeleyi uluslararası arenada sürdürmesini hatta buraya gelip elçilik açmasını istiyorlar. Ancak İsrail’in kontrol ettiği bu bölgede, onların onayı dışında bu adımın atılması zor görünüyor” ifadeleri ile bölgeden seslere yer verilmiştir. İsrail için ‘onlar’ denilerek, İsrail’in karşı tarafta yer aldığı işaret edilmiştir. İİT ülkeleri ve Filistin’in aynı tarafta olduğu vurgusu yapılarak karara destek çıkılmıştır.

5.5.1. Hürriyet Gazetesinin ‘‘ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’ Söylemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme

ABD’nin Kudüs kararını açıklanmasının ardından olayı gündemin önemli maddeleri arasında gören Hürriyet gazetesi, 10 günlük süre boyunca konuya öncelik vermiştir. Manşet haber olarak değerlendirilen Kudüs ile ilgili gelişmeler iktidarın söylemlerini çoğu zaman tarafsız şekilde yansıtmıştır. Üst düzey yetkililerin açıklamalarına çoğunlukla tırnak içinde yer veren gazete Kudüs kararı konusunda İsrail’i eleştiren haberlere öncelik vermiştir. Özellikle ABD’nin kararının İsrail-Türkiye ilişkilerine olumsuz şekilde yansıtacağı başlıklar üzerinden okuyucuya aktarılmıştır.

Kudüs kararının Ortadoğu’da yarattığı olumsuz etkileri sıkça hatırlatan gazete, yayımladığı haberlerde bu vurguyu sürekli olarak tekrar eden ifadelerle başlıklarda yer vermiştir. Bölgenin nabzını tutmak için İsrail ve Filistin’den görüşlere yer veren gazete haberlerin gerçekçiliğine katkı sağlamıştır. Hürriyet gazetesi İsrail konusunda hükümeti destekleyen haberler ile okuyucuları buluşturmuş İsrail konusunda ise eleştirel haberleri ile ABD’nin Kudüs kararının desteklenmemesi gerektiği mesajını vermiştir. Haber yoğunluğuna bakıldığında Kudüs’ün İsrail’in başkenti ilan edilmesi konusu 10 gün boyunca tüm gelişmeleri ile gazete haberlerinde yer almıştır.

5.6. Yeni Şafak Gazetesinin Söyleminde ‘‘ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’

Günlük olarak yayın yapan ulusal bir gazete olan Yeni Şafak, ilk olarak 19 Eylül 1994 tarihinde kurulmuştur. Ekonomik sorunlar nedeniyle yayın hayatına ara veren gazeteyi, 23 Ocak 1995 tarihinde Ensar Vakfı Başkanı Ahmet Şişman satın almıştır. El değiştirmesi ile birlikte farklı bir kimlik benimseyen gazete kendisini ‘‘sosyal muhafazakâr’’ ve İslamcı olarak tanımlamaktadır. Albayrak Medya Grubu bünyesinde yer alan gazetenin şu anki sahibi Ahmet Albayrak’tır.

‘‘Kudüs Kırmızı Çizgimiz’’

Yeni Şafak Gazetesi, 6 Aralık 2017 tarihli sayısında, Kudüs kararını sürmanşetinde ele almıştır. Haberin başlığının üstünde kırmızı zemine,

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın kullandığı ‘‘Kudüs Kırmızı Çizgimiz’’ sözleri büyük puntolar ile yazılmıştır. Haberin başlığında ise yine Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, ‘‘İsrail’le diplomatik ilişkileri keseriz’’ ifadesine yer verilmiş ve cumhurbaşkanının sözleri doğrudan başlıkta yer almıştır. Haberin spotunda, ‘‘Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kudüs’ü İsrail’in başkenti ilan etmeye hazırlanan Trump’ı uyararak, ‘Kudüs Müslümanların kırmızı çizgisidir’ dedi. Erdoğan, bu adımın atılması halinde İstanbul’da, İslam İşbirliği Teşkilatı’nı toplayacaklarını ve İsrail ile diplomatik ilişkileri koparacaklarını söyledi’’ ifadeleri kullanılmıştır. Uyararak kelimesinin kullanılmasıyla, Türkiye’nin, Amerika’yı uyarması, iki ülke arasındaki üstünlük mesajı yinelenmiştir. Uyarın tarafın daha üst bir konumda olması beklenmektedir.

‘‘Filistin’den Sert Tepki: Savaş İlanı–İşte kirli plan’’

Gazete iç sayfalarda ilk olarak ‘‘Dünya’’ sayfasında Kudüs ve İsrail ile ilgili haberlere yer vermiştir. Sayfada yer alan ilk haber ‘‘Filistin’den Sert Tepki: Savaş İlanı’’ ve ‘‘İşte kirli plan’’ başlıkları ile Kudüs’ün, İsrail’in başkenti ilan edileceği haberlerine Filistin’in tepkisi bildirilmiştir. Başlıkta kullanılan, ‘İşte kirli plan’ ifadesi, haber içerisinde yer alan bir aktörün sözü değildir. Gazete, ABD’nin Kudüs hamlesini ‘‘kirli bir plan’’ olarak görmektedir ve bunu benimsemektedir. Haberin spotunda, ‘‘ABD ve Suudi Arabistan’ın üzerinde anlaştığı kirli Kudüs planının yeni detayları ifşa oldu. Plana göre, Kudüs, İsrail’in başkenti olacak, Filistin ise yeni başkent olarak Abu Dis şehrini kabul edecek. 1948’deki Arap-İsrail Savaşı’ndan sonra İsrail’i terk eden Filistinlilerin dönüş hakları da ellerinden alınacak. Trump da dün Mahmud Abbas’a ABD elçiliğini Kudüs’e taşıma niyetini bir telefon görüşmesiyle açıkladı’’ ifadeleri ile Hürriyet, Cumhuriyet ve Şalom gazetelerinden farklı bir şekilde verilmiştir. Haber metni içerisinde yer alan ‘‘kirli plan’’ vurgusu, Kudüs ile ilgili hamlelere gazetenin yorumu olmuştur. Bunun siyasi ve planlı bir oyun olduğu ve olumsuzluklar barındırdığı mesajı okuyucuya spot aracılığıyla verilmiştir.

Haberin giriş bölümünde, ‘‘ABD Başkanı Donald Trump’ın damadı ve danışmanı Jared Kushner öncülüğünde uygulanmaya çalışılan Kudüs planının detayları yavaş yavaş ortaya çıkıyor. İsrailli Jerusalem Post gazetesinde yayınlanan bir makalede, ABD’nin Kudüs’ü İsrail’in başkenti kabul etmesinin karşılığında, Filistin Devleti’nin başkenti olarak Kudüs yakınlarındaki Abu Dis şehrinin teklif edildiği iddia edildi. Ekim ayının sonunda Riyad’a gizli bir ziyaret düzenlediği ortaya çıkan

Kusher'in, Veliaht Prens Muhammed bin Selman'ı da bu plana ikna ettiği belirtiliyor'' ifadeleri kullanılmıştır. Gazete Kudüs haberlerini farklı bir boyuttan ele alarak bunun planlı bir hareket olduğunu okuyucuya aktarmak istemiştir.

Haberin devamında 'Niyetini açık etti' ara başlığı kullanılmıştır. Metinde, 'Filistinli kaynaklar, Donald Trump'ın dün Mahmud Abbas'la gerçekleştirdiği telefon görüşmesinde, ABD Büyükelçiliği'ni Tel-Aviv'den Kudüs'e taşıma niyetinde olduğunu, açıkladığını belirttiler. Trump, Abbas'tan sonra Ürdün Kralı Abdullah ve İsrail Başbakanı Binyamin Netenyahu ile de telefonda görüştü'' ifadeleri kullanılmıştır. Başlıkta kullanılan 'Niyetini açık etti' ifadesi Trump'ı hedef almaktadır. Bir niyetin olumsuz olması durumunda ortaya çıkmasından endişe duyulur algısı ile Trump'ın olumsuz bir niyet taşıdığı haber başlığından okuyucuya bildirilmiştir. Gazete Kudüs meselesinin yarattığı olumsuz tepkileri ön plana çıkarmıştır. Haberin devamında kullanılan 'Baş Düşman Olur' ara başlığı ise tırnak içinde verilmemiştir. Metin içerisindeki aktörlerden birinin ABD'ye karşı söylediği sözleri gazetenin de benimsediği algısı ortaya çıkmaktadır.

Haberin devamında, 'ABD'nin rolü biter'' ara başlığı yer almaktadır. Metinde'' Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) Merkez Komitesi Üyesi Zekeriya el-Ağa yayımladığı açıklamayla, ABD'nin böyle bir adım atmasının 'Arap ve İslam dünyasına savaş ilanı' anlamına geleceğini kaydetti. Ağa, açıklamasında 'ABD'nin böyle bir adım atması demek, barış sürecinin durması ve Arap-İsrail çekişmesinin çözümünde ABD'nin rolünün son bulması anlamına gelir'' ifadeleri kullanılmıştır. Metin içinde geçen 'ABD'nin rolünün son bulması anlamına gelir'' sözü başlığa tırnak içine alınmadan 'ABD'nin rolü biter'' ifadeleri ile taşınmıştır. Gazetenin bu görüşü benimsediği anlamı bu başlıktan da çıkarılmaktadır.

Haberin devamında, 'Ürdün'den acil toplantı çağrısı'' ara başlığı yer almaktadır. Gazete Kudüs meselesinde başrol oynayan ülkelerin görüşlerini haber içerisinde sık sık belirtmiştir. Trump'ın açıklamasından ziyade açıklamaya verilen tepkiler haberin ana hatlarını oluşturmaktadır. Başlık içerisinde kullanılan 'acil' kelimesi konunun önemine dikkat çekmek adına kullanılmıştır.

'İsrail Şam'ı vurdu''

Aynı sayfada İsrail ile ilgili olumsuz bir haber alt satırda yer almaktadır. 'İsrail Şam'ı vurdu'' başlığı ile çıkan haber, 'İsrail savaş uçakları, Suriye'nin başkenti

Şam'da önceki akşam Esed rejimine ait bir askeri noktayı burdu. Yerel kaynaklardan alınan bilgiye göre, İsrail savaş uçakları, Şam kırsalındaki Cemraya'da askeri üsse çevrilen Bilimsel Araştırma Merkezi'ni hedef aldı. Söz konusu merkez İran destekli militanlar tarafından da kullanılıyor. İsrail, geçen Cumartesi Şam'ın güneybatı kesiminde İran'a ait olduğu iddia edilen, silah ve patlayıcı madde imalatının yapıldığı bir askeri mevziyi vurmuştu'' ifadelerini içermektedir. Burada İsrail'in bir bilim merkezini ve diğer Müslüman devlet olan İran'ın kaynaklarını hedef alması vurgusu yapılmıştır. İsrail'in savaş yanlısı bir tutum izlediği ve bilim merkezi gibi olumlu anlamlar içeren yapıları vurduğu bilgisi verilmiştir.

Gazetenin sürmanşetinde yer alan ''Kudüs kırmızı çizgimizdir'' başlıklı haber, 'Politika' sayfasında geniş bir şekilde yer almıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 'Kudüs kırmızı çizgimizdir' söylemi tırnak içinde verilmemiştir. Gazete sözleri benimsediğini başlık üzerinden göstermiştir. Haberin spotunda, ''Cumhurbaşkanı Erdoğan, ABD'nin, Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıyacağı iddialarına çok sert tepki gösterdi. Erdoğan, 'Kudüs Müslümanların kırmızı çizgisidir. Böyle bir adım atamazsınız. Bu insanlık vicdanına vurulmuş ağır bir darbedir. Bu, bizim diplomatik ilişkilerimizi İsrail ile koparmaya kadar gidebilir' dedi'' ifadeleri 'çok sert tepki gösterdi' cümlesiyle, açıklamanın sertlik boyutu desteklenmiştir.

Haber metni içerisinde, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın konuya ilişkin sözleri yorum katılmadan doğrudan verilmiştir. Kullanılan ara başlıkta ''Bütün İşleri Bitirdi Bu Mu Kaldı'' ifadesi tırnak içinde verilmemiştir. Gazetenin, Cumhurbaşkanının sözlerini doğrudan kabul ettiği görülmektedir.

''Küstahlık''

Sayfanın alt bölümünde ''Küstahlık'' başlığı ile İsrail yönetiminin, Cumhurbaşkanı Erdoğan'a cevabı verilmiştir. Gazete 'küstahlık' söylemi ile İsrail yönetimine karşı sert bir tutum gösterdiğini belirtmiştir. İsrail'in açıklamalarını 'küstah ifadeler' olarak kullanan gazete konu ile ilgili tavrını net bir şekilde okuyucuya göstermiştir.

Yeni Şafak gazetesi, 7 Aralık 2017 tarihinde ilk sayfasının tamamını Kudüs kararının yer aldığı haberlere ayırmıştır. İlk olarak gazetenin isminin yer aldığı satırda ''Kudüs İçin Ayağa Kalk'' başlığı ile bir çağrı mesajı yayınlanmıştır. Toplumu Kudüs konusunda hareketlenmeye teşvik eden bu başlık gazetenin konuya tepkisini

göstermektedir. Okuyucuya harekete geçirici bir mesaj sunan gazete, Kudüs meselesini içselleştirerek çağrıda bulunmuştur.

Manşette ise ‘Bu Öfke İsrail’i Vuracak’ başlığı yer almaktadır. Başlıkta yer alan ifadeler, bir kaynağın sözlerinden alıntı değildir. İsrail’e doğrudan bir mesaj niteliğindedir. Gazete okuyucularına, İsrail ile ilgili kanısını işaret etmektedir. Manşet başlığında ‘İnfiale neden olur’ ifadeleri kullanılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözlerini başlığa taşıyan gazete, sözleri tırnak içinde vermeyerek benimsediği mesajını vermiştir.

Aynı haberde, ‘Kudüs İşgali Kabul Edilemez’ başlığı yer almaktadır. Gazete, ABD Başkanı Trump’ın Kudüs açıklamasını bir ‘işgal’ olarak gördüğünü başlık üzerinden belirtmiştir. Haberde, ‘Fas’tan Endonezya’ya kadar Müslüman toplumlarda çok büyük öfke patlaması bekleniyor. Kudüs, Müslümanların namusu ve onurudur. Hiçbir güç, Kudüs’ün işgalini meşrulaştıramaz’ ifadeleri kullanılmıştır. İfadeler altı çizili şekilde okuyucuya sunulmuştur. Haber içerisinde taraflı yorumlar göze çarpmaktadır. Bilgi vermekten ziyade konunun değerlendirmesi yapılmıştır. ‘Çok büyük öfke patlaması bekleniyor’ ifadesi ile olumsuz bir beklenti söylemde yer almıştır. ‘Kudüs Müslümanların namusu ve onurudur. Hiçbir güç, Kudüs’ün işgalini meşrulaştıramaz’ ifadeleri ile habere yorum katılmıştır. İşgal olarak değerlendirilen karar ‘namus ve onur’ vurguları ile güçlendirilmiş, meselenin toplumsal, sosyolojik ve duygusal boyutuna gönderme yapılmıştır.

Haberin devamında, ‘Bu karar; Müslümanların Kudüs’ten çıkarılmasının ilk aşamasıdır ve bugüne kadar atılmış en tehlikeli adımdır. Kudüs’ten sonra Mekke ve Medine de tartışmaya açılacaktır. Müslüman dünya, tarih ve vicdan sınavından geçiyor’ ifadeleri bir yorum niteliğinde kullanılmıştır. Mekke ve Medine hatırlatması ile Müslümanlar için kutsal olan iki şehrin de tehlikeye gireceği varsayılarak, olayın boyutunun dini yönleri okuyucuya aktarılacak istenmiştir. ‘En tehlikeli adımdır’ vurgusu yapılarak okuyucuya konunun önemi ‘korku’ yaratılarak iletilmiştir.

İlk sayfada yer alan, ‘İsrail başbakanı gibi konuştu’, ‘Yüz yıllık hesap’ başlıklı haberlerde, ABD ve İsrail arasındaki yakın ilişki işaret edilmiştir. ABD’nin, İsrail ile yakınlığı olumsuz bir yargı şeklinde sunulmuştur.

Gazete iç sayfalarda Kudüs kararı haberlerine ilk olarak Ekonomi sayfasında yer vermiştir. ‘İş dünyası Kudüs için ayakta’ ifadeleri başlığa taşınmıştır. Konunun

ekonomik boyutuna dikkat çekilmiştir. Haberin spotunda, “ABD destekli İsrail’in yeni işgal hamlesine, Türk iş dünyası da büyük tepki gösterdi” ifadeleri ile İsrail’in sürekli ‘işgal’ hamlelerinde bulunduğu işaret edilmiştir. ‘İş dünyası büyük tepki gösterdi’ denilerek ‘büyük’ sıfatı ile haber daha ciddi bir boyuta taşınmıştır. Gazete, İsrail’e ‘işgalci’ diyerek tutumunu haber üzerinde göstermiştir. Aynı sayfada yer alan ‘Filistin ve Kudüs varlık nedenimiz’ diyen Memur-Sen Genel Başkanı Ali Yalçın’ın sözleri tırnak içinde verilmeyerek, mesajın benimsendiğine dikkat çekilmiştir.

“Filistin’e ekonomik saldırı”

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfası, İsrail ve Kudüs ile ilgili haberler geniş yer vermiştir. ‘Filistin’e ekonomik saldırı’ başlığı kullanılan haberin görsellerinde ‘ABD Temsilciler Meclisi’nden düşmanca karar!’ ifadeleri kullanılarak, ‘düşmanca’ nitelmesiyle, Müslüman bir devlete karşı olumsuz bir tavır sergilendiği işaret edilmiştir.

“İsrail’in ağız kulaklarında”

Aynı sayfada yer alan bir başka haberde, Kudüs kararına yalnızca İsrail’in sevindiği anlatılmıştır. Kullanılan başlık mecazi söylemler içermektedir. Haberin girişinde, “ABD Başkanı Trump’ın açıklamaları sadece İsrail’i memnun etti. İsrail Başbakanı Netanyahu ise küstahça açıklamalarda bulundu” ifadeleri kullanılmıştır. İsrail’in mutluluğunun olumsuz bir durumun göstergesi olduğu mesajı okuyucuya iletilmiştir. İsrail Başbakanı Netanyahu’nun sözleri ise ‘küstahça’ ifadesiyle nitelendirilerek habere yorum katılmıştır. Gazetenin İsrail’e karşı sert tavrı başlık, spot ve öznel ifadelerle verilen haber metinlerinden açık şekilde okunmaktadır. Sayfanın alt kısmında yer alan haberlerde ‘Öfke cuması ilan edildi’ ve ‘Kudüs Filistin’indir’ başlıkları bir niyet göstergesi olarak kullanılmıştır. Gazetenin olay karşısındaki tarafı başlıklar üzerinden gösterilmiştir.

“Trump çizgiyi aştı”

Gazetede yer alan ‘Dünya’ isimli sayfanın devamında ‘Trump çizgiyi aştı’ başlığı yer almaktadır. Haberle ilgili fotoğrafta, “Dünyadan yükselen uyarılara kulak tıkayan ABD Başkanı Donald Trump, kaosun fitilini ateşledi. Trump, işgalci İsrail’in tüm tezlerini sıralayarak ‘Kudüs İsrail’in başkentidir’ dedi” ifadeleri kullanılmıştır. Trump’a karşı olan birçok ülke bulunduğu ve Trump’ın kararından dönmediği

vurgulanmıştır. Bölgedeki mevcut durum ‘kaos’ olarak nitelenerek, olayların yükselmesindeki sebep ABD olarak gösterilmiştir. Gazete konu ile ilgili birçok haberinde “‘kaos’” vurgusuna yer vererek meselenin olumsuz durumlarına gönderme yapmıştır. Ayrıca İsrail tekrar “‘işgalci’” olarak tanımlanarak ülkeye karşı olumsuz yargı pekiştirilmiştir. Aynı sayfada yer alan bir başka haber “‘ABD’liler taşınmaya karşı!’” başlığı ile yer almaktadır. ABD’li vatandaşların, Trump’ın kararına karşı olduğu vurgusu yapılmıştır. Kudüs kararında, Trump’ın tek başına hareket ettiği, ülke vatandaşlarının ona destek vermediği algısı aktarılmıştır.

“Müslümanlara açık saldırı”

Aynı sayfada ‘Müslümanlara açık saldırı’ başlığı ile yer alan haberde, konunun din ile bağlantısı ortaya konulmuştur. Gazete özellikle Müslüman ülkelerden gelen tepkilere haberinde yer vererek Kudüs’ün İslamiyet açısından önemini tekrar hatırlatmıştır.

“Vatikan: BM statüsüne saygı duyulsun”

Aynı sayfada yer alan bir başka haberde ‘Katoliklerin ruhani lideri Papa Franciscus, ABD’nin Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıma kararından derin endişe duyduğunu belirtti’ ifadeleri ile yalnızca Müslüman ülkelerin değil Hristiyan topluluklarının da konuya tepki gösterdiği işaret edilmiştir.

“Barışı dinamitler”

Gazetenin ‘Politika’ isimli sayfasında, Türkiye’deki siyasilerin Kudüs kararına verdikleri tepkiler yer almıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın ‘Barışı dinamitler’ sözlerini başlığa taşıyan gazete, tırnak içine alınmayarak hükümetle aynı yargıda bulunduğu mesajını vermiştir. Haber, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Kudüs meselesi ile ilgili Müslüman ülke liderleri ile yaptığı görüşmeleri, Erdoğan’ın sözlerini vererek açıklamıştır. Metnin girişinde, “‘Görüşmenin ve basın toplantısının temel gündemini ABD’nin Kudüs ile ilgili provokasyonu oluşturdu” ifadeleri ile ABD’nin kararı “‘provokasyon’” olarak değerlendirilerek Kudüs kararının politik mesaj içerdiği okuyucuya aktarılmıştır. Metinde doğrudan öznel ifadeler kullanılarak tarafsızlık ve bilgilendirme amacının dışına çıkmıştır.

Haber metninde, ‘Müslümanların göz bebeğidir’, ‘İstanbul’da olağanüstü zirve’ başlıkları ile konunun önemi anlatılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın söylemi başlığa

taşınmış ve tırnak içine alınmamıştır. Gazetenin, cumhurbaşkanının söylemlerini doğru kabul edip benimsediği görülmektedir.

Yeni Şafak gazetesi, 8 Aralık 2017 tarihli sayısının manşet haberinde ‘Ve İntifada’’ başlığını kullanmıştır. ‘Ve İntifada!’ ifadesi büyük punto ve ünlem işareti ile desteklenmiş, ‘milyonlar bugün sokakta’’ vurgusu yapılarak Filistin’in Kudüs için ayaklandığı okuyucuya iletilmiştir. ‘Ve intifada’’ denilerek ayaklanmanın beklendiği işaret edilmiştir. İntifada, Filistin halkının ayaklanmasını temsil eden bir sözcüktür. Gazete bu sözcüğü ön plana çıkararak Filistin’de Kudüs için bir ayaklanma başladığını bildirmiştir.

Manşet haberin spotunda, ‘Filistin, Kudüs’ü savunmak için sokaklara aktı. Hamas lideri Heniye, intifada çağrısı yaptı. Kudüs, Gazze, El Halil ve Ramallah, ABD ve İsrail’i protesto etmek için meydanlara döküldü. Bugün Türkiye ve dünyanın birçok ülkesinde milyonlarca kişi ‘Öfke Cuması’nda bir araya gelecek’’ ifadeleri kullanılmıştır. Protesto olaylarında, yazılı basında yer alan haberler, protestonun tarafına göre söylem değişiklikleri göstermektedir. Haberde yer alan ‘Kudüs’ü savunmak için sokaklara aktı’ ifadesinde, protestonun desteklendiği mesajı verilmiştir.

‘İş dünyasında Kudüs dayanışması’’

Gazetenin, ‘Ekonomi’ isimli sayfasında ‘İş dünyasında Kudüs dayanışması’ başlığı yer almıştır. Başlıkta kullanılan ‘dayanışma’ ifadesi okuyucuda olumlu bir yargı oluşturmaktadır.

Haberin girişinde kullanılan, ‘ABD Başkanı Donald Trump’ın, Birleşmiş Milletler kararlarına aykırı olarak İsrail’in işgal ve katliamlarını onaylayan açıklaması, Türk iş dünyasını bir araya getirdi. Farklı görüş ve duruşlardaki MÜSİAD, TÜSİAD ve TOBB gibi iş dünyası temsilcilerinden peş peşe tepki ve kınama açıklamaları geldi’’ ifadeleri ile Türkiye’nin Kudüs kararına farklı görüşlerine rağmen aynı tepkiyi verdiği mesajı verilmiştir. ‘İsrail’in işgal ve katliamlarını’ söylemi ise İsrail ile ilgili olumsuz bir yargıyı işaret etmektedir.

‘Dünyayla Dalga Geçiyorlar – Beyaz Saray Sirki’’

Gazete ‘Dünya’ isimli sayfasını tamamen Kudüs kararı ile ilgili haberlere ayırmıştır. Kullanılan başlık ile ABD’ye Kudüs kararı ile ilgili bir gönderme vardır. ‘Dalga geçiyorlar’ ve ‘Beyaz Saray Sirki’ ifadeleri ile ABD’nin bu kararı ciddi bir

tavırla almadığı mesajı işaret edilmiş ve bir ‘sirk’ benzetmesi yapılmıştır. Haberin girişinde, ‘‘ABD yönetimi, Ortadoğu’yu kaosa sürüklemeye potansiyeli taşıyan Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıma kararını dünyayla dalga geçer gibi savundu’’ ifadeleri ile Kudüs kararının olumsuz bir sonuç doğuracağı yinelenmiştir. ABD ise ciddi olmayan bir tavırla bu kararı açıkladığı için eleştirilmiştir.

‘‘Kudüs’ü sattılar’’

Sayfada yer alan bir diğer haber ‘Kudüs’ü sattılar’ başlığı ile yayınlanmıştır. Başlık haber kaynaklarından birinin sözü değil, gazetenin kendi görüşünü yansıtmaktadır. Gazetenin Kudüs konusundaki tepkisi başlık, spot, görsel ve haber metinleri üzerinden net şekilde okuyucuya aktarılmıştır. Kudüs kararına karşı çıkmayan Arap ülkelerine bu başlık üzerinden tepki gösterilmiştir. Haberin girişinde, ‘‘ABD Başkanı Donald Trump’ın skandal Kudüs kararına karşı Arap ülkeleri cılız tepki vermekle yetinmedi’’ ifadeleri kullanılmıştır. Haberde kullanılan ‘skandal karar’ ve ‘cılız tepki’ söylemleri olumsuz bir yargı oluşturma amacı taşımaktadır. ABD’nin kararı skandal olarak nitelendirilirken, Arap ülkelerinin Müslüman olmalarından kaynaklı daha güçlü bir tepki vermeleri gerektiği işaret edilmiştir.

‘‘Barış için idam hükmü’’

‘Barış için idam hükmü’ başlığı, Katar Dışişleri Bakanı Muhammed bin Abdurrahman Al Sani’nin, Kudüs kararı ile ilgili sözlerinden alınmıştır. Başlık tırnak içinde verilmeyerek, gazetenin söylemi benimsediği görülmektedir. Haber başlığına ‘‘idam hükmü’’ vurgusu taşınarak söylemin olumsuzluğu daha etkileyici şekilde verilmeye çalışılmıştır.

‘‘Netenyahu’dan pişkin açıklama’’

Sayfa yer alan bir başka haber ‘Netenyahu’dan pişkin açıklama’ başlığı ile yayınlanmıştır. İsrail Başbakanı Netenyahu’nun açıklaması için ‘pişkin’ vurgusu yapılmıştır. Haberin girişinde, ‘‘ABD Başkanı Donald Trump’ın Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıma kararına dünyanın verdiği büyük tepkiyi görmezden gelen İsrail Başbakanı Benjamin Netenyahu, ‘Birçok başka ülke büyükelçiliklerini Kudüs’e taşılayacak’ dedi’’ ifadeleri kullanılmıştır. Haberde, ‘dünyanın verdiği büyük tepkiye rağmen’ denilerek, İsrail Başbakanı Netenyahu’nun tepkileri önemsemediği vurgusu yapılmıştır.

‘‘Son r tu u Netenyahu yaptı-Kudüs’e koordineli ihanet’’

Gazete, ‘Dünya’ isimli sayfasının devamında yine Kudüs kararı ile ilgili haberlere geniş bir şekilde yer vermiştir. Gazete Kudüs kararını bir ‘ihanet’ olarak gördüğünü vurgulamak için bunu ba lı a ta ımi tır.  srail Başbakanı Netenyahu’nun ise bu ‘ihanete’ katkı sağladığı işaret edilmiştir.

‘‘Kirli anla ma do rulaniyor’’

Haberin devamında, ‘Kirli anla ma do rulaniyor’ ifadesi kullanılarak, ABD’nin Kudüs kararını ‘kirli bir anla ma’ sonucu aldığı mesajı okuyucuya iletilmiştir. ‘Kirli anla ma’ ifadesi ile olumsuz bir algı yaratılmıştır. Gazete sürecin ba ından beri ‘‘kirli plan’’ vurgusunu s rd rtmektedir. Haberin girişinde, ‘‘Trump’ın Kudüs’   srail’in başkenti olarak tanıyan kararına ilişkin ortaya çıkan perde arkası, Jared Kushner ve Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Selman arasında yapıldığı iddia edilen Filistin pazarlığı haberini tekrar gündeme getirdi’’ ifadeleri kullanılmıştır. Haber içindeki ‘ortaya çıkan perde arkası’ söylemi, kararın siyasi bir oyun olduğu mesajını vermektedir. Yine haberde kullanılan ‘Filistin pazarlığı’ ifadesi ile Filistin’in bu konuda mağdur bir pozisyonda olduğu mesajı verilmiştir.

‘‘Filistin’i bu sözlerle sattılar’’

Aynı sayfanın en üstünde yer alan haberin başlığında ‘‘sattılar’’ vurgusu ile Filistin’in zor bir duruma d   r ld    işaret edilmiştir. Haberin girişinde, ‘‘Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Selman’ın, ABD’nin Kudüs’   srail’in başkenti olarak kabul etmesinde etkili olan ‘ srail’le ilişkileri iyileştirme politikası’, Suudi yazarlar tarafından aşağıdaki ifadelerle me rula tırıldı ve destek gördü’’ ifadeleri kullanılmıştır. Haberde, Suudi yazarların, Kudüs kararını destekleyen mesajları ‘‘sattılar’’ söylemi ile olumsuzla tırılmı tır. Gazete Kudüs kararına tepki göstermeyen Müslüman  lkeleri olumsuz noktada konumlandırarak okuyucusuna aktarmaktadır.

‘‘Kudüs için  fkelenin!’’

Gazetenin, ‘Gündem’ isimli sayfası, Kudüs kararı ile ilgili haberlere geniş bir şekilde yer vermiştir. Başlıkta kullanılan söylemin bir  a rı olduğu anlaşılmaktadır. Haberin spotunda kullanılan, ‘ABD Başkanı Trump’ın, skandal Kudüs kararı sonrası bugün ‘ fke Cuması’ ilan edildi. Türkiye başta olmak üzere bütün  slam ülkelerini

ayağa kaldıran karar, Cuma namazı çıkışı protesto edilecek. 81 ilde sokağa dökülecek vatandaşlar özgür Filistin için gösteriler düzenleyip, dualar edecek” ifadesi dünya genelinde, vatandaşlar tarafından da tepki gösterileceğini bildirmektedir. Haberin başlığı bir çağrı niteliği taşımaktadır. Okuyucuya “Kudüs için hareket geç” mesajı verilmiş, iktidarın söylemi ile ideolojik benzerlik taşıyan kodlamalar yapılmıştır. Medya organlarının toplumu etkileme ve savunduğu ideoloji yönünde harekete geçirme işlevi haber başlığında net şekilde ortaya konulmuştur.

“Aksa için ayaktayız”

Sayfada yer alan bir diğer haberde, Kudüs’te bulunan ve Müslümanlar için kutsal kabul edilen Mescid-i Aksa işaret edilerek, ‘Aksa için ayaktayız’ ifadesi kullanılmıştır. Yurt genelinde gösterilen tepkilere haberde yer verilmiştir. Haber başlığında, gazetenin bu protestoları benimsediği ve desteklediği işaret edilmektedir. Haber başlığında “ayaktayız” vurgusu ile gazete kendisini de Kudüs eylemlerinin bir parçası ve destekleyicisi olarak konumlandırmıştır.

“İsrail’le her dönem kriz”

Aynı sayfada yer alan bir başka haberde, İsrail ve Türkiye’nin yaşadığı krizlere tarihten örnekler verilerek dikkat çekilmiştir. İsrail ve Türkiye’nin her dönem anlaşmazlığa düştüğü mesajı başlık üzerinden de hatırlatılmıştır. Haberin spotunda, “İsrail’in kurulduğu 1947 yılından beri inişli çıkışlı bir seyir izleyen Türkiye-İsrail ilişkileri ABD Başkanı Trump’ın açıklaması sonrası yeniden kopma noktasına geldi” ifadeleri kullanılmıştır. Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkinin, Kudüs kararı sonrası tekrar kopma noktasına geleceği işaret edilerek durumun iki ülke arası ilişkileri en yüksek seviyede zora sokacağı belirtilmiştir. Haberde “her dönem kriz” vurgusu ile iki ülkenin düzelmeyen ilişkileri hatırlatılarak okuyucuya İsrail ile ilgili olumsuz göndermeler yapılmıştır.

“İntifada başladı”

Gazete ‘Gündem’ isimli sayfasının ikinci bölümünü yine tamamen Kudüs kararı sonrası yaşanan tepki protestolarının haberlerine ayırmıştır. Filistin halkının ayaklanması anlamında kullanılan “’intifada” kelimesi başlıkta yer almış ve konunun önemine dikkat çekilmiştir. Haberin spotunda, “Çağrıya uyan Filistinliler sokağa döküldü. Filistinliler ile işgalci İsrail askeri arasında Batı Şeria ve Gazze’de çatışmalar

çıktı” ifadeleri kullanılmıştır. İsrail askerleri ‘işgalci’ olarak nitelenerek olumsuz bir algı işaret edilmiştir.

“Kudüs’e canımız feda”

Sayfada yer alan bir diğer haber ‘Kudüs’e canımız feda’ başlığı ile yayımlanmıştır. Filistinlilerin, protesto gösterileri sırasında kullandığı slogan başlığa taşınmıştır. Sözler tırnak içinde verilmeyerek gazetenin sloganı benimsediği işaret edilmiştir. Haberde, “Görgü şahitlerine göre, göz yaşartıcı bomba, gerçek ve plastik mermi kullanan İsrail askerlerine, Filistinliler taşlarla karşılı verdi” bilgi verilmiştir. Filistinlilerin, İsrail askerlerinin silahlarına karşı taş kullanmasına dikkat çekilerek, İsrail’in daha şiddetli bir tavır sergilediği işaret edilmiştir.

“Beyaz Saray’da eylem”

Sayfada yer alan bir başka haberde, Beyaz Saray önünde Müslüman, Yahudi ve Hristiyan dini liderlerin karara karşı çıkmak için eylem yaptığı bilgisi verilmiştir. Haberde kullanılan, “ABD’nin başkenti Washington’da bulunan Beyaz Saray önünde toplanan Müslüman, Hristiyan ve Yahudi dini liderler, ABD’nin Kudüs’ü İsrail’in başkenti tanıma kararını protesto etti” ifadeleri ile Kudüs’ün üç semavi din için de kutsal kabul edildiği ve bu dinlerin liderlerinin karara karşı çıktığı işaret edilmiştir.

“Trump mikser işlevi görüyor”

Gazetenin ‘Politika’ isimli sayfasında yer alan haber, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konu ile ilgili sözlerini başlığa taşımıştır. Tırnak içinde verilmeyen ifade ile görüşün benimsendiği işaret edilmiştir. Haber, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konuşmasından bölümler kullanılarak oluşturulmuştur.

“Kudüs Direnişi”

Yeni Şafak gazetesi, 9 Aralık 2017 tarihli sayısının manşet haberinde Kudüs için yapılan direniş haberlerine yer vermiştir. Başlıktan da anlaşılacağı üzere Kudüs kararına karşı yapılan gösteriler bir ‘direniş’ olarak nitelendirilmektedir. Protesto gibi bir görüş etrafında yapılan eylemlere kullanılan söylemler, yazarın protestoyu destekleyip desteklemediği hakkında bilgi vermektedir. Burada ‘direniş’ ifadesi olumlu bir anlamda kullanılmıştır. Manşet haberin spotunda, “ABD Başkanı Trump’ın Kudüs’ü ‘İsrail’in başkenti’ ilan eden provokasyonuna karşı başta Filistin ve Türkiye olmak üzere tüm İslam ülkeleri sokağa çıktı” ifadeleri kullanılmıştır.

Metinde, İsrail'in başkenti ifadesi tırnak içinde verilerek gazetenin bu söylemi kabul etmediği mesajı yer almaktadır. Trump'ın açıklaması bir 'provokasyon' olarak nitelendirilmiştir.

“Göstericilere kurşun”

Manşette yer alan ‘Göstericilere kurşun’ başlığı ile İsrail askerlerinin, protesto eylemlerine katılan Filistinlilere şiddet eylemlerinde bulunduğu işaret edilmiştir. Haberde, “Yüzlerce kişi yaralanırken 4 kişi şehit oldu” ifadesi ile Filistinli göstericilere ‘şehit’ denilerek, İsrail askerleri ‘düşman askeri’ konumunda nitelendirilmiştir. Gösterilerde hayatını kaybeden Filistinlilerin birçok haberde ‘şehit’ olarak görüldüğü güçlü şekilde vurgulanmıştır.

“Piyasalar Trump’ı dinlemedi”

Gazetenin ‘Finans’ isimli sayfasında ABD Başkanı Trump’ın açıklamasının Türkiye ekonomisinde bir değişikliğe neden olmadığı ifade edilmiştir. Metinde, “Türkiye piyasaları ABD Başkanı Donald Trump’ın Kudüs ile ilgili skandal çıkışını dinlemedi. Borsa İstanbul, haftayı yüzde 4’lük yükselişle tamamladı” ifadelerinde, Trump’ın açıklaması ‘skandal’ şeklinde nitelendirilmiştir. Ayrıca açıklamanın önemsizliği vurgulanarak ekonomide tam tersine yükselişin yaşandığı mesajı verilmiştir.

“Evanjelistler Kudüs’te kıyamete oynuyor”

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfası tamamen ABD ve İsrail ile ilgili haberlere yer vermiştir. ‘Evanjelistler Kudüs’te kıyamete oynuyor’ başlığı Kudüs kararının, Evanjelist Hristiyanlarının inançları çerçevesinde alındığı fikrini okuyucuya sunmuştur. Haberin spotunda, “Trump’ın Kudüs’ü İsrail’in başkenti kabul eden kararında ABD’li Evanjelist Hristiyanlarının dini argümanlarının da (kıyamet beklentisi) etkili olduğu değerlendiriliyor” ifadeleri kullanılmıştır. Haberde, Kudüs kararının ‘kıyamet beklentisi’ ile alındığı mesajı verilerek ve toplum üzerinde korkutucu etki oluşturulmaya çalışılmıştır.

“İsrail’in adamları”

Aynı sayfada yer alan bir diğer haberde, ABD ve İsrail ilişkisine dikkat çekilmektedir. Haber metninde, “ABD Başkanı Donald Trump’a en yakın üç ismin İsrail ilişkileri dikkat çekiyor. Kudüs kararının mimarı olan, Trump’ın damadı ve baş

danışmanı Jared Kushner'in Filistin'deki yasadışı işgal girişimlerine yaptığı yatırımlar geçtiğimiz aylarda medyaya yansımıştı” ifadeleri kullanılmıştır. Trump'ın Kudüs kararının arkasında İsrail ile ilişkilerin yer aldığı işaret edilmiştir. Gazete, İsrail'in konuya yakın olmasının olumsuz bir durumun sinyali olduğu mesajını vermektedir.

“Savaşa hazırlanıyor”

Aynı sayfada yer alan ‘Savaşa hazırlanıyor’ başlığı ile İsrail ile ilgili bir durum aktarılmıştır. İsrail'in savaş yanlısı bir tutum sergilediği okuyucuya aktarılmıştır. Metinde “İsrail Hava Kuvvetleri'nin, 17 adet F-35 hayalet savaş uçağını ilk operasyonel kullanıma açtığı bildirildi. İsrail'in bu kararı, ABD Başkanı Donald Trump'ın Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıdığı Çarşamba günü alması, “İsrail yeni bir savaşa mı hazırlanıyor sorusunu akıllara getirdi” ifadeleri ile iki olay arasında bağ kurularak İsrail'in savaş çıkaracağı mesajı verilmiştir. Bu da konu ile ilgili İsrail'in olumsuz bir pozisyona getirildiğini göstermektedir.

“Kudüs için kıyamdayız”

Yeni Şafak gazetesinin ‘Gündem’ isimli sayfasının tamamı Kudüs kararına dünya genelinde gösterilen tepkileri içeren haberlere ayrılmıştır. Haberler güçlü görseller ile dikkat çekici hale getirilmiştir. ‘Kudüs için kıyamdayız’ başlığı ile yapılan ayaklanmaların desteklendiği mesajı verilmektedir. Haberin başlığı bir çağrı niteliği taşıyarak ‘Kudüs için ayağa kalk’ mesajı vermektedir.

Haberin spotunda, “ABD Başkanı Trump'ın Kudüs'ü ‘İsrail'in başkenti’ ilan eden provokasyonuna karşı başta Türkiye olmak üzere tüm İslam ülkeleri sokağa çıktı. Kudüs ve Gazze’de göstericilere gerçek mermilerle müdahale eden İsrail askerleri 2 Filistinliyi şehit etti” ifadeleri kullanılmıştır. ‘Başta Türkiye’ söylemi ile Türkiye'nin konunun baş aktörlerinden olduğu ifade edilmiştir. Yine şehitlik vurgusu ile İsrail “düşman devlet” olarak sunulmuştur.

“Siyonistler yine vurdu”

Aynı sayfada yer alan haber başlığı ile İsrail'in karara karşı yapılan gösterilerde şiddet eylemleri gerçekleştirdiği başlık üzerinden okuyucuya bildirilerek ‘yine’ söylemi ile bunun ilk defa yapılmadığı mesajı verilmiştir. Başlıkta yer alan “Siyonizm” vurgusu İsrail’e karşı olumsuz bir algı oluşturulmuştur.

‘‘Çek elini İsrail!’’

Aynı sayfada yer alan haberin başlığında ABD’de yapılan eylemlerde kullanılan bir slogan kullanılmıştır. Slogan tırnak içinde verilmeyerek, gazetenin görüşü benimsediği mesajı işaret edilmiştir ve bir uyarı algısı yaratılmıştır. Haberde, ‘‘ABD’nin Chicago ile Los Angeles kentleri Trump ve İsrail yönetimine karşı protestoya sahne oldu. Filistin bayrağıyla yürüyen yüzlerce gösterici, ‘Kudüs kırmızı hattımızdır’, ‘ABD ve İsrail Kudüs’ten elinizi çekin’ yazılı pankartlarla boy gösterdi’’ ifadeleri ile yalnızca Müslüman ülkelerde değil kararın açıklandığı ABD şehirlerinde de tepki gösterildiğine dikkat çekilmiştir.

‘‘Kudüs için kurulan İİT Kudüs’ü görüşecek’’

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında yer alan haber, ‘‘ABD Başkanı Trump’ın İslam dünyasını ayağa kaldıran Kudüs hamlesi sonrası Türkiye’nin olağanüstü toplantıya çağırdığı İslam İşbirliği Teşkilatı, 48 yıl önce yine Kudüs için kurulmuştu’’ ifadeleri ile sunulmuştur. Metinde, İslam İşbirliği Teşkilatı’nın Kudüs konusunu önemseydiği bildirilmektedir. ‘İslam dünyasını ayağa kaldıran’ ifadesi ile yine kararın olumlu bir karar olmadığı vurgusu yapılmıştır. İİT’nin kuruluş amacına gönderme yapılarak ‘Kudüs için’ söylemi başlıkta kullanılmıştır.

Aynı haberde, ‘ABD BMGK’da da yalnız kaldı’ ara başlığı ile ABD’nin Kudüs kararında tek başına olduğu ‘‘BMGK’da da’’ söylemiyle yinelenmiştir ve kararın ‘ABD’nin tek başına aldığı bir karar’ olduğu vurgusu yapılmıştır.

‘‘Diploması mücadelesi başlıyor’’

Aynı sayfada yer alan haberde, Kudüs kararı ile ilgili ‘mücadele’ söylemi kullanılarak Kudüs kararı ile ilgili özel bir çalışma yürütüldüğü belirtilmiştir. Haberin girişinde, ‘‘ABD Başkanı Trump’ın Kudüs kararına karşı dünyaya çağrı yapan, telefon diplomasisini devreye sokan, İslam İşbirliği Teşkilatı’nı toplantıya çağıran Türkiye Filistin’e de bir heyet gönderiyor’’ ifadeleri kullanılmıştır. Türkiye’nin Kudüs kararı konusunda öncü olduğu işaret edilerek Filistin yanlısı bir tutum izlendiği de belirtilmiştir.

‘‘Filistin’e el sürülemez!’’

Aynı sayfada yer alan bir başka haberde, ‘‘Filistin’e el sürülemez’’ başlığı kullanılarak yine Kudüs kararında Filistin’in yanındayız mesajı verilmiş ve ‘el

sürülemez' denilerek bir savunma yapıldığı başlıkta belirtilmiştir. Haber içerisinde yer alan ara başlıkta 'Kanımızı dökmeye hazırız' ifadeleri yer almaktadır. Haberde Mustafa Kemal Atatürk'ün Kudüs ile ilgili 1937 yılında yaptığı bir konuşmaya yer verilmiş ve sözler başlığa tırnak içinde verilmeyerek taşınmıştır. Gazetenin bu sözleri benimsediği başlık aracılığıyla görülmektedir.

“Allah'ım işgale yeltenenlere fırsat verme”

Aynı sayfada yer alan başka bir haberde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın açıklamalarına yer verilmiştir. Kudüs'ün özellikle dini açıdan Türkiye ve Müslümanlar için önemli olduğu mesajı verilmiştir. ABD'nin ve İsrail'in Kudüs kararının 'işgalci' bir tutum olarak görüldüğü başlıktan da anlaşılmaktadır.

“İkinci Adım Tehcir”

Gazetenin 'Gündem' isimli ikinci sayfasında yine Kudüs ile ilgili haberler geniş bir yer kaplamaktadır. Başlıkta 'ikinci adım tehcir' ifadesi ile İsrail'in Filistinlileri Kudüs'ten çıkaracağı işaret edilmiştir. Henüz eyleme geçmemiş bir bilgi verilmesi İsrail ile ilgili ön yargı oluşturmaktadır. Haberin girişinde, “Trump'ın skandal açıklamasından cesaret alan İsrail yönetimi, Kudüs'te yaşayan 324 bin Filistinliyi şehirden çıkarmanın planlarını yapıyor” ifadeleri ile Kudüs kararı 'skandal' olarak değerlendirilmiştir. 'Açıklamadan cesaret alan İsrail' söylemi ile ABD ve İsrail'in yakın ilişkisine dikkat çekilerek kararın Filistinlilerin Kudüs'ten çıkarılması ile sonuçlanacağı mesajı verilmiştir.

“Kudüs'ün tapusu Türkiye'de”

Aynı sayfada yer alan haberde 'Kudüs'ün Tapusu Türkiye'de' başlığı kullanılmıştır. Haberin spotunda, “Türkiye'nin arşivlerindeki Filistin'e ait tapu kayıtları İsrail'i korkutuyor” ifadeleri ile Türkiye'nin Kudüs konusunda söz sahibi olduğu meşrulaştırılmıştır.

“7 bin konut inşa edecekler”

Aynı sayfada yer alan bir diğer haberde İsrail'in Doğu Kudüs'te yeni konutlar inşa edeceği bilgisi verilmektedir. Bu kararın ABD Başkanı Trump'ın açıklaması ile bağlantılı olduğu belirtilerek Kudüs kararının etkili olduğu mesajı verilmiştir. Haberin girişinde, “İsrail makamlarının, ABD Başkanı Donald Trump'ın Kudüs kararının ardından işgal altındaki Doğu Kudüs'teki Yahudi yerleşim birimlerine 7 bin yeni konut

inşa etmeyi planladığı belirtilmiştir” ifadelerinde kullanılan ‘işgal altındaki Doğu Kudüs’ söylemi ile İsrail işgalci pozisyonda sunulması olumsuz bir algı işaret edilmiştir.

“İsrail İşgal Devletidir”

Yeni Şafak gazetesi 10 Aralık 2017 tarihli sayısının manşetinde “İsrail İşgal Devletidir” başlığını kullanmıştır. Başlıkta Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözleri kullanılmış ve tırnak içinde verilmeyerek sözlerin benimsendiği mesajı verilmiş ve İsrail işgal devleti söylemiyle olumsuzlaştırılmıştır. İsrail’i “işgal devleti” olarak gören gazete bunu haber başlığına taşıyarak okuyucusuna mesaj vermiştir. Yine ilk sayfada ‘Bugün Yenikapı’dayız’ başlığı ile bir çağrı bulunmaktadır. Kudüs kararının Türkiye’deki protestolarını duyuran gazete, ilk sayfasında gösterilere çağrı yapmaktadır.

“Gazze’ye alçak saldırı”

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında yer alan ‘Gazze’ye alçak saldırı’ başlıklı haberde, İsrail’in uyguladığı şiddet sert bir dille eleştirilmiş ve ‘alçak’ söylemi ile de gösterilen tepki belirtilmiştir. Haberde, “Gazze’yi cuma akşamı bombalayarak 25 kişiyi yaralayan İsrail dün sabah da saldırıya geçti. Düzenlenen 3 ayrı saldırıda 2 Filistinli şehit oldu” ifadeleri kullanılmıştır. Vefat eden Filistinliler ‘şehit’ olarak tanımlanarak İsrail’in düşman devlet olduğu algısı işaret edilmiştir.

“İsraili bakandan küstah açıklama!”

Aynı sayfada yer alan bir diğer haberin başlığında ‘küstah’ söylemi ile İsrail bakanına sert sözler yönlendirilmiştir. İsrail yetkililerinin Kudüs açıklamalarını “küstahlık” olarak vurgulayan gazete okuyucusuna İsrail ile ilgili görüş ve ideolojisini iletmekte ve etkileme amacı taşımaktadır. Haber metninde, “İsrail’in ‘Kudüs Bakanı’ Zeev Elkin, ABD Başkanı Donald Trump’ın Kudüs kararı sonrası kentin doğusunun Filistinlilere verilmesine kapı aralandığını savundu” ifadeleri kullanılmıştır. Haberde, ‘Kudüs Bakanı’ şeklinde verilen söylem ile bakanın görevinin gazete tarafından kabul görmediği anlaşılmaktadır. Bakanın, Filistinliler için olumlu bir konuda yaptığı açıklama ‘küstah’ olarak nitelendirilmiş ve sözlerinde gerçeklik payı olmadığı işaret edilmiştir.

‘‘Korkaklar’’

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasının tamamı İsrail karşıtı gösterilerin haberlerine ayrılmıştır. ‘Korkaklar’ başlıklı haberde, ‘‘İsrail askerlerinin Müslümanlardan duyduğu korkuyu gösteren fotoğraflar her şeyi en açık haliyle anlatıyor. 14 yaşındaki bir Filistinli gence önceki gün 22 askerle saldıran Siyonistler dün de down sendromlu bir çocuğu gözaltına alacak kadar paranoyaklaştı’’ ifadeleri kullanılmıştır. Haberin spotunda yorum içeren ifadeler bulunmaktadır. ‘Paranoyaklaştı’ ifadesi ile İsrail askerlerine olumsuz bir anlam yüklenmiştir. Başlıkta, ‘korkaklar’ denilerek doğrudan İsrail askerleri işaret edilmiştir.

‘‘İsrail diye bir devlet mi var?’’

Aynı sayfada yer alan haberde, Kuzey Kore lideri Kim Jong-un açıklamaları yer almaktadır. Jong-un’un sözleri başlıkta yer almış ve tırnak içinde verilmemiştir. Gazetenin görüşü benimsediği ve bunu başlığa taşıyarak okuyucusuna ilettiği görülmektedir.

‘‘İsrail, işgal devletidir’’

Gazetenin ‘Politika’ isimli sayfası Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Kudüs kararı ile ilgili açıklamalarına geniş bir şekilde yer vermiştir. Haberin spotunda, ‘ABD’nin Kudüs provokasyonuna sert tepki gösteren Cumhurbaşkanı Erdoğan, kararın vicdan ve hukukla bağdaşmadığını söyledi. Erdoğan, ‘Kudüs, devlet terörü uygulayan bir ülkenin insafına terk edilemez. İsrail, bir işgal devletidir’ dedi’’ ifadeleri kullanılmıştır. Kudüs kararı tekrar ‘provokasyon’ olarak nitelendirilmiştir. Haber Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın yaptığı konuşmadan oluşmaktadır ve yorum içermemektedir. Haberin ara başlıklarında, ‘‘Haklı olan güçlüdür’’, ‘‘Hiçbir geçerliliği yok’’, ‘‘Kararın arkasında evanjelistler var’’, ‘‘Asla rıza göstermeyiz’’ ifadeleri tırnak içinde verilmeyerek Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözlerinin benimsendiği görülmektedir.

‘‘Kudüs diplomasisi’’

Aynı sayfada yer alan haberde, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın birçok ülke lideri ile görüşmeler yaptığı bildirilmektedir. Türkiye’nin Kudüs kararına karşı aktif bir şekilde çalışma yaptığına dikkat çekilerek ‘‘Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kudüs’teki son gelişmelerle ilgili, diplomatik girişimleri kapsamında Fransa, Kazakistan,

Azerbaycan, Lübnan, Endonezya ve Nijerya cumhurbaşkanları ile görüştü” ifadeleri kullanılmıştır. Aynı sayfada yer alan ‘Yol yakinken hatadan dönün’ başlıklı haberde, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konuşmasından sözlere yer verilmiş ve ABD’nin kararının ‘hata’ olduğu mesajı verilmiştir.

“İstanbul Kudüs’ün Yanında”

Yeni Şafak gazetesi, 11 Aralık 2017 tarihli sayısının manşetinde ‘İstanbul Kudüs’ün Yanında’ başlıklı haberi kullanmıştır. İstanbul Yenikapı Meydanı’nda yapılan gösterilerden fotoğrafların yer aldığı haberde, Kudüs kararına Türkiye’den gelen tepkilerin önemine vurgu yapılmıştır. Haberin spotunda, “İstanbul, Müslümanları Kudüs’ten çıkarmanın ilk adımlarını atan ABD ve İsrail’e karşı ayakta” ifadeleri kullanılmıştır. Türkiye’nin ABD ve İsrail arasındaki yakınlaşmaya karşı durduğu mesajı verilmiştir.

“Allah’ın izniyle yine biz kurtaracağız”

İlk sayfada yer alan bir başka haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözleri başlığa taşınmıştır. Türkiye’nin Kudüs konusunda ‘kurtarıcı’ bir rolde olduğu Cumhurbaşkanının sözleri üzerinden işaret edilmiştir. Sözler tırnak içinde verilmeyerek düşüncenin gazete tarafından da kabul edildiği mesajı verilmiştir.

“İsrail önce hesap versin”

İlk sayfada yer alan ‘İsrail önce hesap versin’ başlığı ile yer alan haberde Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın’ın sözlerine başlıkta verilmiştir. İsrail’e ‘hesap versin’ vurgusu ile bir uyarı yapıldığı işaret edilerek Türkiye’nin uyararı tarafta olmasına dikkat çekilmiştir.

“Kudüs’e ihanet ziyareti”

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasının büyük bir kısmı İsrail ile ilgili haberlere ayrılmıştır. ‘Kudüs’e ihanet ziyareti’ ifadesi ile ABD’nin kararına karşı olmadığını belirten Bahreyn heyetinin Kudüs ziyareti ‘ihanet’ olarak adlandırılmış ve olumsuz bir algı yaratılmıştır. Haberin spotunda, “ABD Başkanı Trump’ın Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanımasının ardından İslam ülkeleri karara yönelik sert tepkiler göstermeye çabalarken, Bahreyn’den ihanet gibi bir karar geldi. Bahreyn Kralı Halife, ülkesinden bir heyeti ‘barış ve hoşgörü’ mesajı vermek amacıyla İsrail’e gönderdi. BAE’nin postacısı Bahreyn, bu kararla İslam coğrafyasını ve Filistin direnişini

sırtından bıçakladı’’ ifadeleri kullanılmıştır. Bahreyn heyetinin ziyareti ‘sırtından bıçakladı’ söylemi ile ‘ihamet’ vurgusu ile okuyucuya sunulmuştur.

Haberin ara başlığında ‘İsrail’in safında’ ifadeleri kullanılmıştır. Müslüman bir ülkenin İsrail’in yanında yer alması eleştirilmiş ve haber metninde ‘‘Bahreyn Kralı Halife, Yahudi merkezi tarafından düzenlenen ‘Yahudi soykırımını’ anma törenine katılmıştı. Törende konuşma yapan Kral Halife, Arapların İsrail karşıtlığını kınayarak, İsrail vatandaşlarının ülkesini ziyaret edebileceğini söylediği belirtti’’ ifadeleri kullanılmıştır.

‘‘Defol Netenyahu’’

Aynı sayfada yer alan bir haberde, Tel Aviv’de düzenlenen gösterilerde kullanılan pankartlardan yazılı olan sözler başlığa taşınmıştır. Gösterilerde kullanılan ve İsrail başbakanına eleştire yönelten ‘Defol Netenyahu’ söylemi tırnak içinde verilmeyerek gazetenin görüşü benimsediği işaret edilmiştir. Haber metninde, ‘‘Yolsuzluk soruşturmasından polise altı kez ifade veren Netenyahu’ya karşı kitlesel gösteriler sürüyor’’ ifadeleri kullanılmıştır. Haberde, ‘İsrail Başbakanı Netenyahu’ ifadesi kullanılmamış doğrudan isim ile hitap edilerek konumunun önemsenmediği işaret edilmiştir.

‘‘Hırsız her yerde hırsız’’

Aynı sayfada yer alan bir başka haberde, ‘‘İşgal altındaki Batı Şeria’nın El Halil şehrinde İsraili bir komutanın, askerlerle halk arasındaki çatışmalar sırasında Filistinli esnafın terk ettiği tezgâhtan kendisi ve arkadaşları için elma çalma anına ilişkin görüntüler, ‘hırsız her yerde hırsız’ ifadeleriyle sosyal medyada yayılarak alay konusu oldu’’ ifadeleri kullanılmıştır. Bu haberde de İsrail askerleri olumsuz bir pozisyonda verilmiş ve başlık tırnak içinde verilmeyerek görüşün benimsendiği işaret edilmiştir. Haber başlığında yapılan ‘‘hırsız’’ vurgusu yine gazetenin İsrail karşıtlığını göstermektedir.

‘‘Kudüs İslam’ındır’’

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasının tamamı, Kudüs kararına karşı yapılan gösterilere ayrılmıştır. Görsellerle desteklenen sayfada ‘Bu öfke dinmez’ ifadeleri ile gösterilerin desteklendiği mesajı verilmiştir. ‘Kudüs İslam’ındır’ başlıklı haberin spotunda, ‘‘Müslümanların ilk kiblesi Kudüs’e yönelik Siyonist projeye öfke seli

dinmek bilmiyor. Dünyanın her yanında meydanlara inen yüzbinler, Evanjelik işgale başkaldırıyor. ABD-İsrail eksenine karşı Türkiye’de en büyük tepki dün Yanıkapı’dan yükseldi’’ ifadeleri kullanılmıştır. Haberde, Kudüs’ün Müslümanlara ait olduğu vurgulanmıştır. ‘Müslümanların ilk kiblesi’ ifadesi ile bu söylem güçlendirilmiştir. ABD’nin aldığı Kudüs kararı ‘Siyonist proje’ olarak ifade edilmiştir. Kudüs kararına dünyanın ve özellikle Türkiye’nin tepkili olduğu vurgulanmıştır. Gazete Kudüs kararını ‘Evanjelik işgal’ olarak değerlendirdiğini okuyucusuna iletmiştir. ABD ve İsrail’in birlikte hareket ettiği ve Türkiye’nin de bu birlikteliğe karşı büyük bir tepki gösterdiği işaret edilmiştir.

‘‘Kudüs için bugün Ankara’da’’

Gazetenin ‘Politika’ isimli sayfasında yer alan haberde, ‘‘Kudüs için diplomasi seferberliği sürdüren Türkiye, kritik haftaya konuyu BM Güvenlik Konseyi’nin gündemine getiren Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’i ağırlayarak başlıyor’’ ifadeleri kullanılmıştır. Türkiye’nin Kudüs meselesi için diyaloglarını en üst seviyede tuttuğu ‘seferberlik’ söylemi ile ifade edilmiştir.

‘‘Çocuk katillerine bırakamayız’’

Gazetenin ‘Politika’ isimli sayfasının devamında Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözleri başlığa taşınmıştır. ‘‘Erdoğan’dan Kudüs için kararlılık mesajı-Çocuk katillerine bırakamayız’’ ifadeleri ile Türkiye’nin Kudüs konusunda geri adım atmayacağı ‘kararlılık mesajı’ söylemi ile vurgulanmıştır. Haber başlığında yer alan ‘‘çocuk katilleri’’ vurgusu ile İsrail askerleri işaret edilmiş, olayın trajik izler taşıdığı vurgulanmıştır.

Haberin spotunda, ‘‘Cumhurbaşkanı Erdoğan, ‘Kudüs bizim gözüümüzün nurudur. Kudüs’ü çocuk katili bir ülkenin insafına terk etmeyeceğiz. Kudüs’ü, işgal ve yağmadan başka bir değeri olmayan bir devletin vicdanına da bırakmayacağız’ dedi’ ifadeleri kullanılmıştır. Cumhurbaşkanının konu ile alakalı sert sözleri koyu renk yazı tipi kullanılarak verilerek dikkat çekilmiştir.

‘‘Tam Bir İşgal Devleti’’

Aynı sayfada yer alan haberde, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözleri başlıkta kullanılmıştır. İsrail, ‘işgal devleti’ vurgusuna birçok haberde rastlanmıştır. Haberin ara başlıklarında, ‘Hainliği görüyor musunuz?’, ‘Bu ne kahpeliktir’ ifadeleri Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konuşmasından alınarak kullanılmış ve tırnak içinde verilmemiştir. Gazetenin bu görüşleri benimsediği işaret edilmektedir. İsrail ile ilgili ‘hain, kahpe’ söylemleri ön plana çıkarılmıştır.

‘‘Kudüs için Acil Eylem Çağrısı’’

Yeni Şafak gazetesi 12 Aralık 2017 tarihli sayısının sürmanşetinde, ‘‘Kudüs için acil eylem çağrısı’’ başlıklı habere yer vermiştir. Sürmanşette yer alan haber başlıktan da anlaşılacağı üzere bir çağrı niteliğindedir. Haberin spotunda, ‘‘Müslüman ülkeler birbirlerine karşı silah kullanıyor, İsrail’i ise sadece kınamakla yetiniyor. Yarın İstanbul’da toplanacak İslam İşbirliği Teşkilatı Zirvesi’nde, Kudüs konusunda güçlü karar çıkması bekleniyor’’ ifadeleri ile Kudüs konusunda kınama mesajlarının yeterli olmadığı ve eyleme geçilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

‘‘Kudüs bir asırdır tutsak’’

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında yer alan ‘Kudüs bir asırdır tutsak’ başlığı ile Kudüs’ün özgür olmadığı vurgulanmıştır. Haberin spotunda, ‘‘İngilizler bundan tam 100 yıl önce Kudüs’ü işgal ederek asırlık zulmün fitilini ateşledi’’ ifadeleri ile Kudüs’te yaşanan durumlar ‘zulüm’ olarak nitelendirilmiştir. Haberin devamında, ‘‘İngiliz sömürge yönetiminin mukaddes şehri altın tepside Yahudilere sunmasıyla Filistinlilere yönelik etnik temizlik sürgün ve savaşlar başladı’’ ifadeleri kullanılmıştır. Benzetmelerle etkileyici bir dil kullanma amacı taşıyan haberde Yahudilere Kudüs’ün savaş sonucunda verildiği ve olayların ateşlendiği işaret edilmekte, Yahudiler olumsuz bir anlamla sunulmaktadır.

‘‘Alçakça istek!’’

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında yer alan haberin başlığında, İsrail Başbakanı Netanyahu’nun, Avrupa Birliği ülkelerinden Kudüs konusunda destek beklemesi gazete tarafından ‘alçakça’ söylemiyle eleştirilmiştir. Haber metninde, ‘‘AB ülkelerinin Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanımasını beklediğini ifade eden Netanyahu, ‘Tüm Avrupa Devletleri Kudüs’ü tanımalı. Hatta Filistinlilerle bir barış

anlaşması olmasa bile' sözlerini kullanma cesareti gösterdi'' ifadeleri yer almaktadır. Haberde, 'cesareti gösterdi' söylemi ile haber yorum katılarak okuyucuya sunulmuştur. Gazete sürecin başından itibaren İsraili yetkililerin konu ile ilgili açıklamalarını 'alçak' ve 'küstah' olarak nitelendirmektedir.

Gazetenin 'Gündem' isimli sayfası Kudüs kararına verilen tepkilerin yer aldığı haberlere ayrılmıştır. Başlıkta 'acil' ifadesi ile konunun önemine dikkat çekilmiştir. Haberin spotunda, ''ABD'nin Kudüs kararı sonrası yarın Türkiye'de toplanacak olan İslam İşbirliği Teşkilatı'na büyük görev ve sorumluluklar düşüyor. İİT'nin kınama mesajlarının ötesine geçmesi, Kudüs'ü İsrail zulmünden kurtaracak ve ABD'nin provokatif kararından vazgeçirecek kararlar alması gerekiyor. Bu kararların en önemlisi de Kudüs'ün Filistin'in başkenti ilan edilmesi'' ifadeleri kullanılmıştır. Spotta İİT'den beklentinin yüksek olduğu mesajı verilmiştir. ''İsrail zulmü'' söylemiyle okuyucuya Kudüs'te şu anda olumsuz olayların yaşandığı ve İİT kararlarıyla bu olayların son bulacağı işaret edilmiş, İsrail olumsuz bir konumda sunulmuştur.

Haberde, ''Filistin topraklarını işgal edip, Filistinlileri acımasızca katleden İsrail'i cezalandıracak adımlar atılmalı'' ifadeleri ile İsrail'in hata yaptığı vurgulanmış ve 'işgalci, acımasız' söylemleriyle olumsuz bir algı yaratılmıştır.

'Olağanüstü Kararlar Çıkmalı''

Yeni Şafak Gazetesi, 13 Aralık 2017 tarihli sayısının ilk sayfasının manşetinde 'Olağanüstü kararlar çıkmalı' başlığı ile İstanbul'da toplanan İslam İşbirliği Teşkilatı'nın alacağı kararların önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca 'çıkmalı' söylemi ile bir beklenti içinde olduğu mesajı verilmiştir. Haberde, 'Müslüman ülke liderleri! Bütün dünyayı şaşırtın' ifadesi ile liderlere çağrı yapılmıştır. Haberin spotunda, 'İslam dünyasının en mahrem merkezlerinden, sembollerinden, Kudüs'ün işgaline karşı harekete geçmek' ifadeleriyle Kudüs'ün Müslümanlık açısından önemi tekrar edilmiş ve 'işgal' söylemi ile İsrail olumsuz bir konumda sunulmuştur.

Manşet haberin ara başlıklarında, 'Kudüs'ü koruyun', 'Siz güçlüsünüz bu gücü fark edin', 'Dünyayı şaşırtın' söylemleriyle Müslüman ülkelere çağrı yinelenmiş ve beklentiler sıralanmıştır.

‘‘Ara bulucu tiyatrosu bitti – ABD, artık işgalin ortağı’’

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında yer alan başlıkta, ABD’nin kararları ‘tiyatro’ söylemiyle zayıf bir algıya dönüştürülmüştür. ABD’nin Kudüs kararı ‘işgal’ şeklinde değerlendirilmiştir. Başlıkta kullanılan sözler, Kudüs Dosyası sorumlusu Hatim Abdülkadir’in açıklamasından alınmış ve doğru kabul edilerek haberin girişinde bilgi şeklinde sunulmuştur. Haberde, ‘‘Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıyan ABD’nin, İsrail-Filistin barış görüşmelerinde arabulucu rolü bitti, ABD artık Filistin topraklarını işgalin ortağı oldu’’ ifadeleri kullanılmıştır. Haberde yapılan ‘‘işgal’’ vurgusu İsrail’in ‘işgalci devlet’ olduğu algısını güçlendirirken ABD’nin de İsrail’e yardımcı olduğu işaret edilmiştir.

‘‘48 ülke İstanbul’da’’

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında yer alan başlıkta, İslam İşbirliği Teşkilatı Zirvesi’ne katılan ülkelerin sayısı belirtilerek konunun İslam ülkeleri tarafından öncelikli olarak önemsendiği vurgulanmıştır. Haberde, ‘‘İslam İşbirliği Teşkilatı Olağanüstü Zirvesi Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın çağrısıyla gerçekleşecek’’ ifadeleri ile toplantının Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından gerçekleştirildiği ve konu ile ilgili başrolde yer aldığı vurgulanmıştır.

‘‘İsrail’in zorbalığını dünyaya gösterdik’’

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasının devamında yer alan haberin başlığında ‘İsrail’in zorbalığı’ ifadesi başlığa alınarak ön plana çıkarılmış ve İsrail olumsuz bir konumda sunulmuştur. Haberin spotunda, ‘‘Filistinli gazeteci Bilal Al-Taweel, ‘Down sendromlu Filistinlilerden bile korkan İsrail askerlerinin insanlık dışı muamelesini dünyaya gösterdik’’ ifadeleri kullanılmıştır. Al-Taweel’in sözleri başlıkta tırnak içine alınmadan kullanılarak gazete görüşü benimsediği mesajını vermiştir. Al-Taweel’in ‘insanlık dışı muamele’ sözleri başlığa ‘zorbalığı’ şeklinde yansıtılmış ve daha güçlü olumsuz bir algı oluşturulmuştur.

‘‘Kudüs’te mülk sahipleri direniyor’’

Aynı sayfada yer alan ‘Kudüs’te mülk sahipleri direniyor’ başlıklı haberin girişinde, ‘‘İşgallerle topraklarına toprak katan İsrail, sinsi satın alma politikasını da tam gaz sürdürüyor’’ ifadeleri kullanılmıştır. İsrail, ‘işgal’ söylemiyle olumsuz bir

konumda sunulmuştur. Ayrıca ‘sinsi satın alma politikası’ söylemi ile habere yorum katılmış ve İsrail hakkında olumsuz bir algı oluşturulmuştur.

‘‘Kudüs Filistin’in Başkenti’’

Yeni Şafak Gazetesi, 14 Aralık 2017 tarihli sayısının manşet haberinde, ‘Kudüs Filistin’in Başkenti’ başlığını kullanılmıştır. Başlığın üstünde ‘‘ABD’nin ‘Kudüs İsrail’in Başkentidir’ açıklamasına misilleme’’ ifadesi kullanılmış ve İslam İşbirliği Teşkilatı’nın kararı ‘misilleme’ olarak değerlendirilmiştir. Haberde, ‘‘Zirveyle Müslüman ülkeler Kudüs’e sahip çıkarken, ABD diplomatik olarak yalnız kaldı’’ ifadeleri ile Kudüs kararına karşı çıkan İslam ülkelerinin birliğine vurgu yapılarak ABD’nin yalnızlığına dikkat çekilmiştir. İİT Zirvesi sonrası açıklanan ‘‘Doğu Kudüs İsrail’in başkentidir’’ açıklaması doğrudan ‘‘Kudüs’’ olarak başlıkta yer almıştır.

‘‘Körfez despotluğu!’’

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında yer alan haberde ‘Körfez despotluğu’ başlığı yorumlu bir şekilde verilmiştir. Başlıkta kullanılan ‘despotluğu’ söylemi ile Körfez ülkeleri hedef alınmıştır. Haberin spotunda, ‘‘Körfez ülkeleri, ABD’nin Kudüs’ü başkent olarak tanıma kararını reddeden Ürdün’ü dışladı’’ ifadeleri kullanılmıştır. Ürdün’ün, Kudüs kararını reddettiği belirtilerek bu sebepten Körfez ülkeleri tarafından bazı alanlarda kısıtlandığı bilgisi verilmiştir. Haberde kullanılan ‘dışladı’ söylemi ile gazete politikası gereği kararı kabul eden ülkelerin yalnızlaştırma politikası uyguladığını vurgulamıştır.

Haberde kullanılan ‘3.6 milyar dolar yardım kesildi’ ara başlığı ile maddi açıdan büyük bir meblağ işaret edilerek, Körfez ülkelerinin sert kararlarına dikkat çekilmiştir.

‘‘Doğu Kudüs Filistin’in başkenti’’

Gazetenin manşetinde ‘Kudüs Filistin’in başkenti’ başlığı, ‘Politika’ isimli iç sayfa ‘Doğu Kudüs Filistin’in başkenti’ başlığı ile yer almıştır. Gazete, daha dikkat çekici olması açısından ilk sayda yalnızca ‘Kudüs’ ifadesini kullanarak bütün Kudüs’ü işaret etmiştir. İç sayfada ise Doğu Kudüs vurgusu yapılmıştır. Gazete okuyucusuna manşet haberde ‘‘Kudüs’’ göndermesi yaparak bir beklenti içinde olduğunu işaret etmiştir. Haber metninde, ‘‘Türkiye’nin ev sahipliğinde İstanbul’da toplanan İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Olağanüstü Zirvesi’nde tarihi kararlar alındı’ ifadeleri ile

Türkiye'nin, Kudüs kararı konusunda üstlendiği rolün önemine dikkat çekilerek alınan kararlar 'tarihi' söylemi ile güçlü bir algı ile sunulmuştur.

‘‘Ebedi başkentimiz’’

Aynı sayfada yer alan haberde, Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın sözleri başlıkta kullanılmıştır. Sözler, tırnak içinde verilmeyerek sözlerin gazetenin politik yaklaşımı ile uyduğu mesajı verilmiştir.

‘‘Kudüs'ün sahipsiz olmadığını gösterdik’’

‘Politika’ isimli sayfada yer alan haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sözleri başlıkta tırnak içinde verilmeden yer almıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ‘‘Bu tarihi zirveyle Kudüs'ün sahipsiz olmadığını tüm dünyaya gösterdiğimize inanıyorum’’ sözleri, başlığa daha güçlü bir algı oluşturularak taşınmıştır. Haberin ara başlığında ‘Tarafsız kalmak zulme destektir’ ifadeleri ile Kudüs konusunda bir taraf olmanın gerekliliği işaret edilmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sözlerinden alınan başlığın seçiminde, ‘zulme destektir’ ifadesi ile tarafsız kalmanın, İsrail ile aynı tarafta yer almayı ifade ettiği vurgusu yapılmıştır. ‘Zulme destek’ söylemi ile İsrail devletine eleştiri yapılmıştır.

‘‘İsrail'in kuklaları’’

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında ‘İsrail'in kuklaları’ başlığı ile İslam İşbirliği Teşkilatı Zirvesi'ne katılmayan Suudi Arabistan yönetimi kastedilmiştir. ‘İsrail'in kuklaları’ söylemi ile Suudi Arabistan eleştirisi yapılarak İsrail ile yapılan işbirliğine dikkat çekilmiştir. ‘Kukla’ ifadesi ile yönetimin İsrail'in yön verdiği şekilde hareket ettiği ima edilmiştir. Haberin girişinde, ‘‘Kudüs'teki işgale karşı en net tepkinin yükseldiği İslam İşbirliği Teşkilatı zirvesinde Suudi Arabistan'ın esamesi okunmadı’’ ifadeleri ile Arabistan'ın zirvede yer almaması eleştirilmiştir. Ayrıca haberin görselinde, ‘‘Kudüs'ü işgalcilere sattılar’’ ifadesi ile işgalciler olarak İsrail işaret edilmiştir. Gazete Kudüs meselesinde Filistin'in tarafında olmayan ülkeleri ‘satmak’ söylemi ile olumsuzlaştırmıştır.

‘‘Birilerini utandırdı’’

Aynı sayfada yer alan haberin başlığında ‘Birilerini utandırdı’ ifadeleri ile Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Madura'nın İslam İşbirliği Teşkilatı Zirvesi'ne katılması ile destek vermeyen Müslüman ülkeleri utandırdığı vurgulanmıştır. Haber

metninde, “Bazı İslam ülkelerinin destek vermediği İİT zirvesinin okyanus ötesi bir konuğu vardı. Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Madura, Kudüs’teki işgalcilere karşı Müslümanlara destek olmak için İstanbul’daydı” ifadeleri ile Kudüs kararına karşı çıkmayan Müslüman ülkelere karşı gazete sitem içeren vurgulara ile konuya ilişkin görüşünü dile getirmiştir. Müslüman olmayan bir devletten gelen desteğin önemi haberde vurgulanmıştır.

“Sahip çıkmak her Müslümanın görevi”

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında yer alan ‘Sahip çıkmak her Müslümanın görevi’ başlığı ile Kudüs meselesinin dini açıdan önemine vurgu yapılmıştır. Haber metninde ‘Programda konuşan Başbakan Yardımcısı Hakan Çavuşoğlu ise, ‘Kudüs’e sahip çıkmak her Müslümanın görevidir” sözleri başlıkta tırnak içinde verilmeyerek düşüncenin benimsendiği işaret edilmiştir. Kitleleri harekete geçirici bir mesaj niteliği taşıyan başlık gazetenin ideolojisini yaymak ve yönlendirme niyetini olarak algılanmaktadır.

“Elçiliğimizi Kudüs’e taşıyalım”

Yeni Şafak gazetesi 15 Aralık 2017 tarihli sayısında Kudüs kararına ilişkin haberlere ilk sayfasında yer vermiştir. Gazetenin ilk sayfasının sağ üst köşesinde yer alan haberde, “Elçiliğimiz Kudüs’e taşınısın” başlığında, MHP Lideri Devlet Bahçeli’nin sözleri kullanılmış ve tırnak içinde verilmeyerek görüşün benimsendiği mesajı verilmiştir.

Bahçeli’nin ‘Zalimlere okkalı bir şamar’ sözleri başlığında altında yer almıştır. Yine ifade tırnak içinde kullanılmayarak İsrail ‘zalim’ söylemi ile olumsuzlaştırılmıştır.

“Pence’in İsrail ziyareti iptal”

İlk sayfada yer alan haberde, “Trump’ın Kudüs kararı sonrası İsrail’e ‘zafer turu’na çıkmayı planlayan Başkan Yardımcısı Mike Pence, İİT’nin İstanbul’daki tarihi kararı sonrası gezisini iptal etti” ifadeleri kullanılmıştır. Haberde ‘zafer turu’ ifadesi tırnak içinde verilerek, durumun benimsenmediği ifade edilmiştir. Mike Pence’in gezisini iptal etmesi İİT Zirvesi ile ilişkilendirilmiş ve zirvenin ABD üzerinde etkili olduğu vurgulanmıştır.

‘‘İsrail’in sesi’’

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında yer alan haberin başlığında ‘İsrail’in sesi!’’ ifadeleri kullanılmıştır. Başlığın üzerinde yer alan ifadelerde ise, ‘‘Tel Aviv Suudi medyasından tehdit yağıdırıyor’’ denilerek Suudi Arabistan’ın, Müslüman bir ülke olmasına rağmen Kudüs kararında İsrail’den taraf olması hatırlatılmıştır. Başlıkta ‘‘İsrail’in sesi!’’ şeklinde verilen söylem ünlem işareti ile bir tepki olarak gösterilmiştir. Haber metninde ‘‘İsrail, Suudi gazeteleri üzerinden İran-Lübnan ve Gazze’ye tehdit yağıdırıyor’’ ifadeleri kullanılarak İsrail, olumsuz bir şekilde sunulmuştur. Tehdit eden tarafın korkutucu ve savaş yanlısı bir tutum sergilediği vurgulanmıştır.

Aynı haberde kullanılan ara başlıkta ‘‘yine saldırdı’’ denilerek İsrail’in saldırgan bir tutumda olduğu ve bunu kısa sürelerle yenilediği başlık üzerinden işaret edilmiştir.

‘‘Aksa’nın avlusunda tahrik’’

Gazetenin aynı sayfasında yer alan haberin başlığı üzerinden Müslümanlar için kutsal bir mekânda yaşanan olumsuz olaylar işaret edilmiştir. Gazete, Kudüs kararının dini açıdan götürülerini ön plana çıkarmıştır. Haber metninde, ‘‘Yahudi takvimine göre 8 gün süren Hanuka bayramının kutlandığı bugünlerde fanatik Yahudilerin Mescid-i Aksa’ya yönelik baskılarında artış görülüyor’’ ifadeleri ile Yahudiler için önemli günlerde, Yahudilerin Müslümanları kışkırtmak için eylemlerini artırdığı işaret edilmiştir.

‘‘AB’ye Kudüs teklifi’’

Aynı sayfada yer alan haberin başlığında, ‘‘AB’ye Kudüs teklifi’’ ifadeleri devamında ‘‘Filistin’in başkenti olarak tanınsın’’ şeklinde yer almıştır. Kudüs konusunda yalnızca Müslüman ülkelerin değil Avrupa Birliği ülkelerinin de bir çaba içinde olduğu başlık üzerinden okuyucuya bildirilmiştir. Haberde İsrail Başbakanı Netanyahu’nun sorgulayan bir bakış attığı görsel kullanılarak, İsrail’in bu konuya sıcak bakmadığı işaret edilmiştir.

‘‘Hamis’tan gövde gösterisi’’

Aynı sayfada yer alan bir diğler haberde ‘‘Filistin’de üçüncü intifada başlarken, Hamis’in askeri kanadı İzzeddin el-Kasam Tugayları, Hamis’in 30’uncu kuruluş yıl dönümü sebebiyle Gazze sokaklarında askeri geçit töreni düzenledi’’ ifadeleri

kullanılmıştır. Başlıkta yer alan ‘gövde gösterisi’ söylemi ile tugay ile ilgili olumlu ve güçlü bir algı oluşturulmuştur.

‘‘Kudüs için diplomasi zamanı’’

Gazetenin ‘Politika’ isimli sayfasında yer alan haberde, ‘‘Karar, Teşkilatın üyeleri için hukuki bir yükümlülük olarak kayda girdi. Aralarında Suudi Arabistan, Mısır, BAE gibi Amerika ile iş tutan ülkelerin bulunduğu İİT üyesi 57 ülke, bu deklarasyonun uygulamasını hayata geçirmek zorunda’’ ifadeleri ile Kudüs kararına destek veren Suudi Arabistan’ın İİT’nin kararlarına uymak zorunda olduğu vurgulanarak ABD ile işbirliğinin eleştirisi ‘iş tutan’ vurgusu ile yapılmıştır.

‘‘Kudüs kararının devamı gelecek’’

Gazetenin ‘Politika’ isimli sayfasının ikinci kısmında Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın’ın sözleri başlıkta yer almış ve tırnak içinde verilmeyerek sözlerin benimsendiği işaret edilmiştir. Haberin spotunda, ‘‘Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Kalın, ‘İslam İşbirliği Teşkilatı’nın Kudüs kararının devamı gelecek. Filistin’i tanıyan ülke sayısı artacak’ dedi’’ ifadeleri ile yapılan zirvenin önemine dikkat çekilerek alınan kararların Filistin için olumlu sonuçlar doğuracağı mesajı verilmiştir. Türkiye’nin Filistin’in koruyuculuğunu üstlendiği vurgulanmıştır.

‘‘Trump’ın kararı tam felaket’’

Gazetenin ‘Gündem’ isimli sayfasında yer alan haberde, ‘‘Suudi Arabistan’daki tutuklamaların ardından Amerika’ya yerleşen ülkenin en ünlü gazetecisi Cemal Kaşıkçı, ABD’nin skandal Kudüs kararını ‘felaket’ olarak niteledi. Kaşıkçı, Suudi Arabistan’daki yanlış politikaların sürmesi halinde ülkenin Sünnilikten kopacağını da vurguladı’’ ifadeleri ile Cemal Kaşıkçı’nın bir röportajına yer verilmiştir. Suudi Arabistan’ın İsrail ve Amerika yanlısı tutumunun, ülkenin bir gazetecisi tarafından da eleştirildiği işaret edilerek Suudi Arabistan’ın yanlış bir politika izlediği tekrar vurgulanmıştır.

‘‘Kudüs İşaret Fişeğidir’’

Yeni Şafak Gazetesi 16 Aralık 2017 tarihli sayısının manşet haberinde, ‘‘Kudüs İşaret Fişeğidir’’ başlığını kullanmıştır. Başlık Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözlerinin tırnak içinde verilmemesiyle oluşturulmuş ve görüşün benimsendiği mesajı verilmiştir. Manşet haberin spotunda, ‘‘Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kudüs işgalinin Müslümanlara

yönelik yeni operasyonların habercisi olduğunu vurguladı” ifadeleri yer almaktadır. Kudüs kararını ‘işgal’ olarak değerlendiren gazete, kararın Müslümanlar açısından olumsuz sonuçların başlangıcı olacağı vurgusu ile durumun olumsuzluğunu pekiştirmiştir. Başlığın üstünde yer alan dikkat çekici bölümde “İslam Dünyasını Hedef Alan Yeni Operasyon Hazırlıkları Var” ifadeleri ile Kudüs kararının İslam dünyasını hedef aldığı vurgulanarak durumun Müslümanlar açısından olumsuzluğu işaret edilmiştir.

“Kâbe’yi kaybederiz”

Gazete manşette yer alan bir diğer haberde, yine Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözlerini başlıkta kullanmıştır. Kâbe’nin Müslümanlar açısından önemi vurgulanarak ‘kaybedilme’ ihtimali vurgulanmıştır. Dini duyguları harekete geçirici bir mesaj içeren başlık, korku yaratma amacı taşımaktadır.

“Müslümanların dönüm noktası”

Gazetenin ‘Politika’ isimli sayfasında yer alan haberin başlığında Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Kudüs kararı ile ilgili söylediği sözler yer almaktadır. Konunun Müslümanlar açısından önemi vurgulanmış bir dönüm noktası olarak nitelendirilmiştir. Haber metni Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konuşmasından oluşturulmuş ve yorumsuz bir şekilde verilmiştir. Metin içerisinde kullanılan ara başlıklarda, “Kudüs namusumuzdur”, “Bu vebalin altında kalırız”, “Yeni operasyonların habercisi” ifadeleri kullanılarak başlıklar üzerinden İslam dünyasını harekete geçirme ve uyarma vurguları yapılmıştır.

Aynı sayfada yer alan ‘Kâbe’yi kaybederiz’ başlıklı haber ilk sayfada kullanıldığı şekli ile oluşturulmuştur. Haberin spotunda, “Kâbe’nin bütün Müslümanların şerefi, onuru ve varlık gayesi olduğunu vurgulayan Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kudüs’ü kaybedersek sıranın Mekke ve Kâbe’ye geleceğini söyledi” ifadeleri kullanılmıştır. Spota taşınan bu sözlerde, Müslümanlar için kutsal olan ‘Kâbe’ vurgusu yapılarak Kudüs meselesinin sonucunda Kâbe’yi kaybetme olduğu işaret edilmiştir. Spotta yer alan ‘onur, şeref’ söylemleri ile yapılan algı güçlendirilmiştir.

‘‘Direnışe devam’’

Gazete, ‘Gündem’ isimli sayfasında Filistinlilerin direnişlerini başlığa taşıyarak ‘Direnışe devam’ ifadelerini kullanmıştır. Başlık üzerinden, Filistin’de yapılan gösteriler ‘direnış’ olarak nitelendirilerek desteklendiğı mesajı verilmiştir. Haberin görsellerinde İsrail askerlerinin sert tutumunu gösteren fotoğraflar kullanılmıştır. Fotoğraflarda 4 şehit denilerek gösterilerde ölen Filistinliler işaret edilmiştir.

Haber metni içerisinde, ‘‘Down sendromlu Muhammed et-Tavil’e uyguladığı şiddetle dünyayı ayağı kaldıran işgalci İsrail, dün de engelli İbrahim Ebu Süreyya’yı şehit etti’’ ifadeleri kullanılarak İsrail ‘işgalci’ olarak nitelendirilmiştir. Gösterilerde İsrail’in tutumu ‘‘şiddet’’ ifadeleriyle olumsuz bir şekilde verilmiştir. Haberde kullanılan ‘dünyayı ayağı kaldıran’ söylemi ile olayların tepki çekme boyutu vurgulanmıştır.

‘‘Gözetindeki çocuklar istismar ediliyor’’

Aynı sayfada yer alan bir diğeri haberde ‘çocuk’ ve ‘istismar’ söylemleri bir araya getirilerek olayın olumsuz yöndeki boyutu güçlendirilmiştir. Filistin’de yaşanan gösterilerde zarar gören özellikle ‘engelli’ ve ‘çocuk’ söylemleri ile daha savunmasız kişiler ön plana çıkarılarak İsrail’in tavrı işaret edilmiş, İsrail’in olumsuz sunumu güçlendirilmiştir.

‘‘Trump tehlikenin farkında değil’’

Aynı sayfada yer alan haberde, İsrailli tarihçi Prof. Ilan Pappé’nin sözleri başlıkta yer almıştır. Haberde, ‘‘Pappé, Trump’ın Kudüs kararıyla İsrail’e uluslararası hukuku ihlal etmesine ve şiddet uygulamasına bir anlamda izin verdiğini söyledi’’ ifadeleri kullanılarak İsrailli bir tarihçinin karara karşı çıktığı vurgulanmıştır.

5.6.1. Yeni Şafak Gazetesinin ‘‘ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’

Söylemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Hükümete yakınlığı ile bilinen Yeni Şafak gazetesi, Kudüs kararının ardından yayımladığı haberleri ile konuyu bir iç mesele haline getirmiştir. Kudüs konusunda hem dini hem de politik yaklaşımları merkeze koyan gazete sürecin başından itibaren oldukça sert tepkili olduğunu okuyucusuna aktarmıştır. ABD ve İsrail’i eleştiren

söylemlere başlıklarda ve haber metinlerinde yer veren gazete, süreç boyunca seçilen gazeteler arasında konuyu en fazla haber yapan gazete olmuştur. ABD'nin kararını sert bir dil ile eleştiren gazete İsrail konusundaki karşıtlığını birçok haberinde vurgulamıştır. Haber metinlerinde ve başlıklarda İsrail ile ilgili gelişmelerde “işgalci devlet, alçak saldırı, küstah açıklama, Siyonizm, defol İsrail” vurguları sıklıkla tekrar edilmiştir. Kudüs konusunda ise dini vurgular tekrarlanmış ve kitlelere meselenin “Müslüman olan herkesin harekete geçmesi” gereken bir konu olduğu aktarılmıştır.

Konuyu uluslararası bir sorunun dışında tutan gazete 10 günlük süreç boyunca gelişmeleri manşet haber olarak yayımlamıştır. Sağcı tutumunu yansıtan gazete Türkiye'nin sürecin başaktörü olduğu vurgusunu yapmıştır. Kudüs kararı ile ilgili “provokatif karar, provokasyon, kirli plan, oyun” söylemlerini yineleyen gazete ABD ve İsrail'i suçlayıcı ifadeler kullanmaktan çekinmemiştir. Araştırma için seçilen gazeteler arasında konuyu içselleştiren, ulusal bir mesele olarak okuyucusuna sunan Yeni Şafak gazetesi en fazla haber yayımlayan gazete olmuştur. Yayımlanan haberlerde İsrail karşıtlığını öne çıkarmış ve İsrail ile ilgili olumsuz bakış açısını okuyucuya tüm haberlerde yansıtmıştır. Tarafsızlık ilkesinden uzak söylemlerin sıklıkla kullanıldığı haberler üzerinden gazetenin ideolojik görüşü okuyucuya sunulmaktadır.

5.7. Cumhuriyet Gazetesi Söyleminde “ABD'nin Kudüs'ü Başkent İlan Etmesi”

Cumhuriyet rejimi ile birlikte yayın hayatına başlayan Cumhuriyet gazetesi, 7 Mayıs 1924 tarihinde Yunus Nadi tarafından Mustafa Kemal Atatürk'ün desteği ile kurulmuştur. Demokratik kurum ve kuruluşlarının devamlılığını her dönem savunan gazete, yıllar içinde konulara yaklaşımı konusunda değişiklikler yaşamıştır. Gazete dönemin koşullarını göz önünde bulundurarak ülkenin çıkarlarını koruyan tavrını sürdürmüştür. Ülke güvenliği konusundaki çizgisini değişen koşullara karşı koruyan gazete, 1980'li yıllarda “liberal” bir tutum sergilemiştir. Fikir gazeteciliğinin temsilcisi olarak görevini yürütmeye devam eden gazete, günümüzde muhalif çizgiye kendini yerleştirmiştir (Kaya Emre, 2010).

6 Aralık 2017 tarihli Cumhuriyet Gazetesi, ABD Başkanı Donald Trump'ın, Kudüs ile ilgili kararının haberine ilk sayfasında yer vermemiştir. Konudan bağımsız

fakat Amerika ile bağlantılı bir haberi Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ''Erdoğan'dan Rıza Sarraf Yorumu: Dava uluslararası bir darbe girişimi'' sözlerini doğrudan aktaran bir başlık ile ilk sayfadan verilmiştir.

''Kudüs Gerginliği''

Haber, iç sayfalarda ''Kudüs Gerginliği'' başlığı ile yer almaktadır. Başlıktan da anlaşılacağı üzere Kudüs meselesinin iktidar tarafından olumsuz bir şekilde görüldüğü belirtilmiştir. Haberin görsellerinde, ABD Başkanı Trump ile ilgili bir görsel kullanılmamıştır. Alt başlıkta '' Erdoğan, ABD'nin Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıyacağı haberleriyle ilgili, 'Kudüs kırmızı çizgimiz, İsrail'le ilişkileri keseriz' sözleriyle sert çıktı. Tel Aviv Cumhurbaşkanı'na tepki gösterdi'' ifadeleri ile konunun kısa bir özeti Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sözleriyle verilerek yorum katılmamıştır. İki ülke arası ilişkilerin kesilmesi siyaset alanında son sınırı işaret etmektedir. Gazete, ilişkilerin kesilmesi vurgusunu alt başlığa taşıyarak, konunun gelebileceği noktayı işaret etmiştir.

''Erdoğan konuşmasında, 'Amerika'nın Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıma kararı almaya hazırlandığı yönündeki haberlerle ilgili üzüntülerimi ifade etmek istiyorum. Kudüs, Sayın Trump, Müslümanların kırmızı çizgisidir. İslam İşbirliği Teşkilatı Dönem Başkanı olarak, bu konunun sonuna kadar takipçisiyiz. Eğer böyle bir adım atılacak olursa; hemen, beş on gün içerisinde İslam İşbirliği Zirvesi'ni İstanbul'da toplayacağız. Bu, bizim diplomatik ilişkilerimizi İsrail ile koparmaya kadar gidebilir'' dedi.

Haberin ilk kısmında, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sözleri doğrudan verilerek daha inandırıcı bir algı oluşturulmaya çalışılmıştır. Söz konusu olayla ilgili kaynakların birebir ifadelerinin haberde yer alması, daha tarafsız bir tutumun göstergesi olarak ön plana çıkmaktadır.

Haberin devamında 'Sultanlık dönemi bitti'' ara başlığı ile İsrail hükümetinden gelen cevaba yer verilmiştir. Başlık tırnak içerisinde verilmeyerek, kaynağın sözleri doğrudan kullanılmıştır. Bu da gazetenin bu sözleri benimsediği anlamını taşımaktadır. ''Erdoğan'ın çıkışına İsrail'den sert yanıt geldi. İsrail İstihbarat Başkanı Yisrael Katz, 'Biz Türkiye'nin cumhurbaşkanından emir ya da tehdit almayız. 3 bin yıldır Yahudi halkının başkenti olan Kudüs'ün bu statüsünün tanınmasından daha adil ve doğru bir şey olamaz. Osmanlı İmparatorluğu ve sultanlık dönemi sona erdi' dedi.

İsrail'in sağıc kanattan Eğitim Bakanı Naftali Bennet de 'Ne yazık ki Erdoğan son yıllarda İsrail'e saldırma fırsatını hiç kaçırmıyor' açıklamasını yaptı. Haaretz gazetesi ise ismini vermediği üst düzey bir yetkilinin, 'Erdoğan tanısa da tanımasa da 70 yıldır da İsrail'in başkentidir' açıklamasını aktardı. Öte yandan Beyaz Saray'dan yapılan açıklamada Trump'ın İsrail Başbakanı Binyamin Netenyahu, Filistin yönetimi lideri Mahmud Abbas ve Ürdün Kralı Abdullah'ı aradığı belirtildi''.

Cumhuriyet gazetesi haberin bu kısmında konunun bütün taraflarının mesajlarını vererek tarafsız ve karşılıklı bir tutum sergilemiştir. 'İsrail sert tepki gösterdi' diyerek İsrail'in tutumunu da belirtmesi yine tarafsızlığı ve konuya mesafeyi gösterir niteliktedir.

Haberin ikinci ara başlığında ''Bölge ülkeleri uyardı'' ifadeleri yer almaktadır. Haberde, ''Abbas'ın ofisinden yapılan açıklamada 'Trump'ın Abbas'ı ABD'nin İsrail büyükelçiliğini Kudüs'e taşıma niyetini dile getirdiği' belirtildi. Filistin liderinin ise bunun barış süreci, bölgedeki güvenlik ve istikrar üzerinde çok tehlikeli sonuçları olacağı uyarısı yaptığı aktarıldı. Ürdün'den yapılan açıklamada ise Kral Abdullah'ın 'böyle bir kararın ABD'nin İsrail ile barış görüşmelerini devam ettirme çabalarına engel olacağını vurguladığı belirtildi. Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın danışmanlarından Nabil Shaath dün gazetecilere yaptığı açıklamada, 'Böyle bir kararın Trump'ın barış görüşmelerinde dürüst bir aracı olabilme şansını yok edeceğini' vurguladı. Shaath, bu durumda şiddetin önlenmesi imkânının kalmayabileceğini, zira IŞİD'in Kudüs'ü savunma gerekçesiyle adam toplamaya başladığını öne sürdü. Filistin Kurtuluş Örgütü Genel Sekreteri Saeb Erekat ise ABD'nin Kudüs ile ilgili tavrının değişmesi halinde bir felaket olacağını söyledi. Suudi Arabistan'dan da bu adımın Filistin-İsrail barış görüşmelerini olumsuz etkileyeceği açıklaması geldi'' şeklinde, konunun muhatabı diğer ülkelerin görüşleri verilmiştir. Açıklamaların hepsinin karara tepki niteliği taşıması ile konunun olumsuz yönleri daha baskın hale gelmiştir.

Aynı sayfada yer alan bir başka haber ''AB'den Uyarı'' başlığı ile Kudüs açıklamasına Avrupa ülkelerinden gelen tepkilere yer verilmiştir. Haberde, ''Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ve Almanya Dışişleri Bakanı Sigmar Gabriel de Trump'ı uyan isimler arasındaydı. Elysee Sarayı'ndan yapılan yazılı açıklamada Macron'un telefonda görüştüğü Trump'a ABD'nin Kudüs'ü başkent olarak tanıma ihtimalinden duyduğu endişeyi dile getirdiği aktarıldı. Gabriel ise Stuttgarter

Zeitung’da yer alan habere göre, ‘Kudüs sorunsalına sadece taraflar arasında doğrudan yapılacak görüşmelerle bir çözüm getirilebilir’ dedi. AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini ise ABD Dışişleri Bakanı Rex Tillerson ile dün Brüksel’deki görüşmesinin ardından ‘Kudüs’ün iki devletin de başkenti olabileceği bir çözümün müzakereler yoluyla bulunması gerektiğine değindi’’ ifadeleri ile Avrupa ülkelerinin konuya yaklaşımı doğrudan verilmiştir. Yine kaynaktan doğrudan aktarım yapan gazete olayın yarattığı olumsuz algıyı vermiş ama bunu tarafsız bir yolla yapmıştır.

Haberin devamında ‘‘Ankara: Çatışmaları Tetikler’’ başlığı ile Türk hükümetinden gelen diğer tepkilere yer verilmiştir. Haberde, ‘‘Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın, Twitter üzerinden, ‘Bu Kudüs’ün dini ve tarihi statüsüne, uluslararası anlaşmalara ve BM kararlarına tamamen aykırıdır. Böyle bir adım, zaten kırılgan olan Ortadoğu barış sürecini ortadan kaldıracak, yeni gerilim ve çatışmalara sebep olacaktır. ABD yönetimin bu vahim hatayı yapmayacağını ümit ediyoruz. Kudüs’ün ve Harem-i Şerif’in statüsünün korunması hayati öneme haizdir’ dedi. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ise Arnavutluk’ta, ‘Bu adımın atılmamasını arzu ederiz. Çünkü böyle bir adım bölgedeki çatışmaları tekrar tetikler. Şu anda zaten sadece bölgede değil tüm dünyada ciddi bir huzursuzluk yarattı. Çözüm yerine kaosu geri getirir. Hiç kimseye faydası olmaz. Bu popülizmden kurtulmak lazım’ ifadelerini kullandı. Çözümün adresinin belli olduğunu vurgulayan Çavuşoğlu, ‘İki devletli, iki bağımsız devletin barış içinde yan yana yaşayabileceği bir toplum. 1967 öncesi sınırlarıyla, Doğu Kudüs’ün başkent olduğu bağımsız bir Filistin ve İsrail Devleti. Bunun için çaba sarf ederken, kimseye faydası olmayacak kararın anlamı yoktur’ diye konuştu. Böyle bir karar verildiyse de geri atılmasını temenni eden Çavuşoğlu, ‘Ama bölgemizde kaosa yol açacak bir adımın karşısında oluruz’ dedi’’ ifadeleri ile Türk hükümetinin tepkisi bir kere daha ön plana alınmıştır. Yine sert bir tutum izlenmemiş veya yoruma yer verilmemiştir.

‘‘Trump fitili ateşledi’’

Cumhuriyet gazetesi, 7 Aralık 2017 tarihli sayısında, Kudüs ile ilgili yaşanan gelişmeleri manşetin altında büyük ve Filistinli kadınların yer aldığı görseli kullanarak ilk sayfasına taşımıştır. Haberin tanıtımı için iki farklı başlık kullanılmıştır. İlki ‘‘Trump Fitili Ateşledi’’ ifadeleri ile Kudüs meselesinin bir krizi tetikleyeceği ve buna

sebeup olarak da ABD Başkanı'nın rol oynadığı mesajı verilmiştir. İkinci başlıkta ise ‘‘Küresel Öfke’’ ifadeleri kullanılmıştır. Yapılan Kudüs hamlesinin dünya çapında tepki topladığı ve gazetenin de bu tepkileri başlığa taşıyarak Amerika'ya bir tepki gösterdiği anlaşılmaktadır.

‘‘ABD Başkanı Trump, İsrail-Filistin çatışmasının en merkezi sorunlarından birini oluşturan, üç din için de kutsal olan Kudüs'ü İsrail'in resmi başkenti olarak tanıdı. Bu adımı ‘gecikmiş bir karar’ olarak nitelendiren Trump, ABD Büyükelçiliği'nin Kudüs'e taşınacağını açıkladı’’.

İlk sayfada ‘Trump Fitili Ateşledi’ başlığı ile yer alan haberde, ‘‘üç din için de kutsal’’ ifadesi ile Kudüs'ün yalnızca Yahudiler için önemli olmadığı mesajı verilmiştir. ABD Başkanı'nın açıklaması tarafsız bir şekilde sunulmuştur fakat olayın olumsuzluğu ‘fitili ateşledi’ ifadeleri ile işaret edilmiştir.

‘‘Trump’ın açıklamasına dünyadan tepki yağdı. Filistinliler, protesto için sokaklara döküldü. BM, Almanya, Fransa, Mısır, Katar ve Vatikan’dan yapılan açıklamalarda kararın çatışmaları artıracığı uyarısı yapıldı. Trump’a Ankara’dan da jet yanıt geldi’’.

‘Küresel Öfke’ başlıklı ikinci haber ise, ABD Başkanı Trump’ın açıklamalarına dünyadan tepkilerin geldiği aktarılmıştır. Açıklamaya ‘tepki yağdı’ ifadesiyle başlanması olayın küresel çaptaki yankılarının olumsuzluğu net bir şekilde ifade edilmiştir. Haberde, ‘Ankara’dan da jet yanıt geldi’ ifadeleri ile Türkiye’nin de dünya ile aynı tutumda bulunduğu ve olaya hızlı bir şekilde dâhil olduğu aktarılmıştır.

‘‘Karar yok hükmünde’’

Gazete iç sayfalarında haberi ilk olarak ‘Karar yok hükmünde’ başlığı ile kullanmıştır. Burada Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın’ın konu ile alakalı sözleri tırnak içinde verilerek tarafsız bir tutum sergilenmiştir. Gazete, kararın Türkiye tarafından tanınmadığını İbrahim Kalın’ın sözleri üzerinden başlığa taşımıştır.

‘‘Ankara, Trump’ın Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıyan açıklamasını kınadı. Sözcü İbrahim Kalın ‘Hukuksuz ve sorumsuz açıklamayı reddediyoruz’ dedi’’.

Haberin spotunda kullanılan ifadeler tarafsız bir şekilde, doğrudan kaynakların cümleleri ile verilmiştir. Kaynağın doğru bilgi olarak kabul edilmesi, habere daha güçlü ve gerçekçi bir anlam katmıştır.

“Erdoğan Trump’ın kararının açıklamasından önce İslam İşbirliği Teşkilatı dönem başkanı sıfatıyla Kudüs’ün İsrail’in başkenti olarak tanınması olasılığı üzerine dünya kamuoyuna çağrı yaptı. Erdoğan, İsrail’in başkentinin Kudüs olarak kabul edilmesinin vicdan, hukuk ve tarih önünde hükümsüz olduğunu belirtti”.

Haber metninde kullanılan ‘dünya kamuoyuna çağrı yaptı’ ifadesi ile Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, Kudüs meselesinde önemli bir rolde olduğu işaret edilmiştir. Gazete, Kudüs’ün, İsrail’in başkenti ilan edilmesinin, Erdoğan’ın sözleri üzerinden ‘vicdan, hukuk ve tarih önünde hükümsüz’ vurguları ile okuyucuya aktarmıştır.

Haberde, “İslam dünyasında infial olur” ifadeleri ara başlığa taşınmıştır. Burada da Kudüs kararının özellikle Müslüman ülkelerde büyük olaylara yol açacağı mesajı başlık üzerinden aktarılmıştır. Başlıkta Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözleri tırnak içinde verilmiştir.

“Bu barış zeminini dinamitleyecek, yeni çatışmaların fitilini ateşleyecektir. Bölgemizin huzur, barış ve güvenliği iç politik hesaplara kurban edilemez”.

Haber metni içinde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, Ortadoğu ve Filistin bölgelerinde Trump’ın kararına yaptığı eleştiriler özellikle ‘barışın yok olması’, ‘savaşın çıkması’ mesajları ile ön plana çıkarılmıştır. Burada durumun ciddi sonuçlara yol açacağı cumhurbaşkanının sözleri üzerinden okuyucuya aktarılmıştır.

“Meclisten Ortak Bildiri–Dört parti kararı kınadı”

Aynı sayfada yer alan haberde meclisteki dört partinin de aynı kararı aldığına dikkat çekilmiştir. Kudüs konusunda dört ayrı siyasi kanatta yer alan partinin birleştiği mesajı verilmiştir. İsrail ve Kudüs konusunun Türkiye’de tek bir karar ile kınandığı işaret edilerek fikir ayrılığı bulunmadığının üzerinde durulmuştur.

“Trump, Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıyan açıklamasını yaparken, TBMM’de dört partinin ortak imzasıyla bu kararı kınayan bildiri yayınlandı”.

Başlıkta ve metinde aynı bilgi birden çok kez tekrarlanmıştır. Bu da Kudüs konusu ile ilgili siyasi partilerin birleşerek aynı kararı aldığı mesajının daha çok vurgulanmasına neden olmuştur.

‘‘Bahçeli’den Kudüs Tepkisi: Zaman ayarlı bomba gibi’’

Sayfada yer alan üçüncü haber MHP Genel Başkanı Bahçeli’nin tepkisi başlığa taşınarak milliyetçi cephenin duruma tepkisi aktarılmıştır. ‘Zaman ayarlı bomba gibi’ ifadesi başlığa taşınarak, cumhurbaşkanının ‘ateşi fitille’ sözleri gibi bir etkinin MHP’nin de bölgelerin savaşa sürükleneceği gibi aynı görüşte olduğu işaret edilmiştir.

‘‘ABD Büyükelçiliği önünde protesto’’

Sayfada yer alan bir diğer haber ‘ABD Büyükelçiliği önünde protesto’ başlığı ile yer almıştır. Gazete, Kudüs meselesi ile ilgili eylemlerin başladığını bu haber ile bildirmiştir.

‘‘Valiliğin eylem yasağı olduğu başkentte toplanan eylemciler ‘Recep Tayyip Erdoğan’ sloganları attıktan sonra polis ekiplerinin koruması eşliğinde ‘Filistin dar bir coğrafyada bulunan bir takım insanların meselesi değil, tüm İslam leminin namusudur’ açıklaması yaptı’’.

Haber metninde, gazetenin muhalif kimliğini yansıtan ifadeler Filistin meselesi üzerinden kullanılmıştır. Eylem yapmanın yasaklanmasına rağmen protestonun gerçekleşmesi Kudüs konusunda hükümetin, halkı desteklemesi mesajı içermektedir. Polis ekiplerinin eylemcilere müdahale etmeyerek, onları koruduğu ifadesi ile hükümete metin üzerinden göndermeler yapılmıştır.

‘‘Dışışleri: Barış zemini yok olur’’

Dışışleri Bakanlığı’nın konuya ilişkin kınama mesajı metinde doğrudan aktarılarak yönetimin tüm kanallarının aynı şekilde hareket ettiği mesajı verilmiştir. Yine Dışışleri Bakanı Mevlüt avuşoğlu ile ilgili ‘BM kararının ihlali’ başlıklı haber, avuşoğlu’nun sözlerini başlığa taşıyarak Kudüs kararının bir ihlal olduğu mesajı işaret edilmiştir.

‘‘Ortadoğu ateşine benzin’’

Cumhuriyet Gazetesi, ‘Dünya’ isimli sayfasında ‘Ortadoğu ateşine benzin’ başlığı ile ABD’nin Kudüs kararı haberlerine yer vermiştir. Gazete, Ortadoğu’da hali hazırda bir krizin var olduğunu ve ABD’nin bu karar ile olayları daha da hareketlendireceği mesajını başlık üzerinden vermiştir. Haberin spotunda ‘‘Filistin’deki ‘Bu iki devletli çözüme ölüm öpücüğü’ tepkisi yükseldi’’ ifadeleri ile

İsrail ve Filistin arasındaki bağımsız iki devlet anlayışının yok edildiği işaret edilmiştir.

Haberin ara başlıklarında, ‘‘Tek taraflı adım, tarihi karar, ABD arabulucu olamaz, cehennem kapıları, öfke günü ilanı, tolerans yok’’ ifadeleri tırnak içinde kullanılarak verilmiştir. Haber kaynaklarının kullandığı sözler başlığa taşınarak durumun kısa bir özeti yapılmıştır. Gazete, sözleri tırnak içerisinde vererek tarafsız bir tutum sergilemiştir. Fakat başlık için seçilen sözler, Kudüs kararının olumsuzluğunu işaret etmektedir.

Aynı haberin içinde ‘Güvenlik uyarıları yapıldı’ ara başlığı ile Kudüs kararı sonrası Filistin’deki durum anlatılmıştır. ‘‘Filistin’de Fetih ile Hamas arasında uzlaşma hükümeti kurma çabaları sürerken ABD’nin tepkilere yol açan Kudüs adımı bölgede gerilimi yükseltti’’ ifadeleri ile Filistin’in olumlu bir çaba içerisindeyken, ABD’nin kararının tepkiye yol açan hamleler olduğu mesajı verilerek ABD’nin Kudüs kararı olumsuz vurgular ile okuyucuya sunulmuştur.

‘‘Selefleri Erteliyordu–ABD dış politikasında keskin viraj’’

ABD’nin Kudüs politikasının özetinin yapıldığı haberin başlığında, ABD’nin daha önceki kararlarını değiştirdiği ve daha önce atmadığı bir adımı attığı mesajı işaret edilmiştir. Haberde, ‘‘Filistin’in de hak iddia ettiği Kudüs, İsrail tarafından 1980’de ‘ebedi’ başkent ilan edilmişti’’ ifadeleri, Kudüs üzerinde Filistin’in de hak sahibi olduğu mesajını vermiştir.

‘‘Kudüs ateşi yayılıyor’’

Cumhuriyet gazetesi 8 Aralık 2017 tarihli sayısının ilk sayfasında ‘Kudüs ateşi yayılıyor’ başlığı ile Kudüs meselesinde çıkan olaylara yer vermiştir. ABD Başkanı Trump’ın Kudüs kararının dünyadan tepki topladığının vurgulandığı haberde, ‘‘Müslüman ülkelerinin yanı sıra Batı da bu kararın Ortadoğu’daki gerilimi artıracak konusunda kaygılı’’ ifadeleri kullanılmıştır. ‘Trump, kararıyla bölgede çatışmaların fitilini ateşledi’ sözleriyle çatışmalardan ABD sorumlu tutulmuş ve Kudüs kararının yanlış bir karar olduğu işaret edilmiştir.

“Trump’ın Kudüs Kararını Ortadoğu Uzmanları Değerlendirdi: Gelecek karanlık”

Gazetenin iç sayfasında, Trump’ın kararı uzmanlara sorularak değerlendirilmiş ve ortak kanının durumun olumsuz yönde olduğunun altı çizilmiştir. Haberin spotunda “ABD Başkanı Donald Trump’ın iç kamuoyunda dikkat dağıtıp zaman kazanmak için düşman yaratmaya ve savaşa ihtiyacı olduğunu söyleyen uzmanlar ‘Ortadoğu’daki barış süreci yok olmanın eşiğine gelecek” diyor ifadeleri ile İsrail ile ilgili bir yorum yapılmadan konunun sorumlusu ABD olarak gösterilmiştir.

“Ankara’dan ABD’ye tepki”

Aynı sayfada yer alan haberde, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözleri başlığa taşınarak “Ey Trump ne yapmak istiyorsun?” ifadeleri kullanılmıştır. Haber metninde, “Erdoğan, ABD Başkanı Trump’ın Birleşmiş Milletler’in 1980 kararını hiçe saydığını belirterek bugüne kadar ABD ve İsrail dışında hiçbir ülkenin bu kararın dışında bir adım atmadığını belirtti” ifadeleri doğrudan verilmiştir. Ankara’dan ABD’ye tepki başlığı ile hükümetin karara karşı çıktığı başlık üzerinden okuyucuya aktarılmıştır.

“CHP’den Kudüs tepkisi: Trump bölgeye bomba koydu”

Aynı sayfada yer alan diğer haberde CHP’nin de Kudüs kararına tepki gösterdiği işaret edilmiştir.

Cumhuriyet gazetesi 9 Aralık 2017 tarihli sayısının ilk sayfasında ‘Yeniden İntifada’ başlıklı haber ile Kudüs kararının dünyada nasıl karşılandığı hakkında bilgi vermiştir.

“Öfke Sokakta”

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında “Öfke Sokakta” başlığı ile Kudüs kararının bir ‘öfke’ yarattığı ve sokak eylemlerinin başladığı ifade edilmiştir. Haberde ‘Trump’ın Kudüs Kararı Ortadoğu’da şiddetin fitilini ateşledi’ ifadeleri ile kararın olumsuz boyutuna dikkat çekilmiş ve gerginlik okuyucuya aktarılmıştır.

Aynı haberde, “Filistinli liderlerin ‘Öfke Cuması’ ilan ettiği dün, Cuma namazının ardından yapılan gösterilerde İsrail ve ABD’ye büyük tepki vardı. Düzenlenen gösterilere, İsrail güvenlik güçlerinin göz yaşartıcı bomba, basınçlı su,

plastik ve gerçek mermilerle yanıt vermesi sonucu en az bir kişi hayatını kaybetti, 200'ü aşkın kişi de yaralandı'' ifadeleri ile İsrail'in göstericilere şiddet gösterdiği işaret edilmiştir.

''Yeni 'Yerleşim' Planlanıyor''

Aynı sayfada yer alan bir diğer haberde kullanılan başlıkta 'yerleşim' ifadesi tırnak içine alınmış ve bir ima yaratılmıştır. Haberde, ''İsrail basını, Bayındırlık ve İskân Bakanı Yoav Galant'ın, Kudüs'ün tamamında 14 bin yeni konut inşa etmeyi planladığını kaydetti. İşgal altındaki topraklarda yaklaşık 720 bin İsraillinin yaşadığı belirtilen haberde bu sayının kısa sürede 1 milyona çıkarılmasının planlandığı da savunuldu'' ifadeleri kullanılmıştır. 'İşgal altındaki topraklar' ifadesi haberde yer alarak Filistin'in İsrail tarafından işgal edildiği işaret edilmiştir. Haberin sonunda 'savunuldu' söylemiyle kararın eleştirisi yapılmıştır.

''Çifte Standart''

Gazetenin 13.sayfasında yer alan haberin başlığında ''Ankara Valiliği'nin kent genelindeki eylem yasağı Kudüs protestosunda askıya alındı'' ifadeleri kullanılarak Kudüs kararına tepkilerin meşrulaştığı işaret edilmiştir. Yine aynı başlıkta 'çifte standart' ifadeleri ile karara eleştiri yapılmıştır.

Haberde, 'Memur-Sen'in çağrısıyla Ankara'da Hacı Bayram Camisi'nde bir araya gelen STK temsilcileri Kudüs'ün İsrail'in başkenti olarak tanınmasına tepki gösterdi'' ve ''İstanbul Üniversitesi'nden bir grup sol görüşlü öğrenci ABD Başkanı Trump'ın Kudüs kararını protesto etti'' ifadeleri ile hem sağ hem de sol görüşlü grupların karara tepki gösterdiği işaret edilmiştir. İki grubun da gösteriler sırasında attığı sloganlara yer verilen haberde ''Yıkılsın Siyonist İsrail devleti'', ''Filistin'de taş atan çocuklara selam, ''Katil İsrail, işbirlikçi ABD'' ifadeleri kullanılmış ve İsrail devletine yapılan eleştiriler okuyucuya sunulmuştur.

''İsrail vuruyor, ateş yayılıyor''

Cumhuriyet gazetesi 10 Aralık 2017 tarihli sayısının ilk sayfasında ''İsrail vuruyor, ateş yayılıyor'' başlığı yer alarak Kudüs kararının etkileri aktarılmıştır. Haberde, ''İsrail atlı polisleri, Doğu Kudüs'te eylemci olanlara da olmayanlara da sert müdahale etti'' ifadeleri ile İsrail'in eylemcilere tutumunun olumsuzluğu işaret edilmiştir.

‘‘Erdoğan Trump’ın Kudüs Kararını Eleştirdi: BM Kararını Çiğnedi’’

Gazetenin iç sayfasında yer alan haberde ‘‘İsrail’in 1947’den günümüze genişleyen topraklarını gösteren haritaların ekrana yansıtıldığı sırada yaptığı konuşmada Erdoğan, ‘İsrail bir işgal devletidir’ diye konuştu ifadeleri aktarılmıştır. Haberde İsrail haritasına yapılan vurgu ile ‘işgal devleti’ söylemi ön plana çıkarılmıştır.

‘‘Mahzuni ile protesto’’

Aynı sayfada yer alan bir başka haberde ‘ABD kararına karşı eylemler yurt genelinde sürdü’ spotu kullanılmıştır. ABD Başkanı Trump’ın kararına tepkilerin devam ettiğinin altı çizilmiştir.

‘‘Gazze’ye bombardıman’’

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında yer alan haber Kudüs kararının ardından Gazze şehrine yapılan müdahaleler işaret edilmiştir. Başlıkta kullanılan ‘bombardıman’ söylemi ile yaşanan olayların şiddeti işaret edilerek daha etkili bir sözcük seçimi tercih edilmiştir.

Haberin girişinde, ‘‘ABD Başkanı Donald Trump’ın Ortadoğu ateşine benzin dökmek misali Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak kabul ettikleri açıklamasının ardından dünya genelinde protestolar sürerken Hamas-İsrail cephesinde ateş büyüyor’’ ifadeleri kullanılmıştır. ‘Ortadoğu ateşine benzin dökmek misali’ söylemi ile Ortadoğu’da yaşanan olayların varlığı işaret edilmiş, söylemde benzetme kullanılarak cümlenin etkisi artırılmıştır.

‘‘Kudüs Kararı Hükümsüzdür’’

Cumhuriyet gazetesinin 11 Aralık 2017 tarihli sayısının manşetinde Kudüs kararı ile ilgili habere yer verilmiştir. Başlık tırnak içinde verilerek Kudüs ile ilgili alınan karar tarafsız bir şekilde sunulmuştur.

Manşette yer alan haber ‘Dünya’ isimli sayfada da yer almıştır. Haberin spotunda, ‘‘Arap Birliği’nden, ABD’nin Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak kabul etme kararına ‘uluslararası hukukun, BM kararlarının ihlalidir, bağlayıcılığı yoktur’ tepkisi geldi’’ ifadeleri kullanılmıştır. Kudüs kararına Müslüman ülkelerden gelen tepkiler işaret edilmiştir.

“İkiyüzlü’ Avrupa’da”

Gazetenin aynı sayfasında yer alan haberin başlığında tırnak içinde ‘ikiyüzlü’ söylemi kullanılmıştır. İsrail Başbakanı Netanyahu’nun Avrupa için kullandığı ‘ikiyüzlü’ söylemi başlıkta yer almıştır ve Netanyahu’nun Avrupa seyahatine gönderme yapılmıştır.

Haberde, “İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, ABD Başkanı Donald Trump’ın Kudüs kararını kınayan Avrupa ülkelerini ‘ikiyüzlü’ olmakla suçladı” ifadeleri kullanılmıştır. ‘Suçladı’ söylemi ile Netanyahu’nun söylemi eleştirilmiştir. Haberin devamın “Fransa’nın başkentine giden Netanyahu’ya yönelik sokaklarda geniş çaplı protestolar vardı” ifadeleri kullanılmıştır. Netanyahu’nun Avrupa’dan destek göremediği işaret edilmiştir.

“Putin’den Ankara’ya Kudüs Desteği”

Gazetenin 12 Aralık 2017 tarihli sayısının ilk sayfasında Rusya’nın Kudüs konusunda Türkiye’ye destek verdiği ifade edilmiştir.

“Kudüs Desteği”

İlk sayfada yer alan habere ‘Dünya’ sayfasında geniş bir şekilde yer verilmiştir. Gazete Kudüs konusunda dünyadan destek geldiğini okuyucusuna aktarmıştır. Haberin spotunda, “Suriye ve Mısır ziyaretinin ardından Ankara’ya gelen Rus lider, Kudüs için ‘Statüye İsrail ve Filistin karar vermeli’ mesajı verdi” ifadeleri kullanılmıştır. ABD’nin verdiği kararın yanlış olduğu ve buna dünyadan eleştiri geldiğinin altı çizilmiştir.

“AB yüz vermedi”

Gazetenin aynı sayfasında yer alan haberde ‘AB yüz vermedi’ denilerek İsrail Başbakanı Netanyahu’nun Avrupa’dan destek görmediği mesajı başlık üzerinden aktarılmıştır. Başlıkta kullanılan ‘yüz vermedi’ söylemi ile Netanyahu daha alt bir konumda gibi gösterilmiştir.

Haberde, “İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, Washington’ın Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanımasına yönelik Avrupa’dan gelen tepkileri dindirmek üzere yürüttüğü Brüksel mesaisinde ikna arayışlarında beklediği desteği bulamadı” denilerek Netanyahu’nun yalnız kaldığı mesajı verilmiştir.

Cumhuriyet gazetesinin 13 Aralık 2017 tarihli sayısının ilk sayfasında İsrail ve Kudüs ile ilgili yalnızca protesto haberine yer verilmiştir. Haberin girişinde, ‘‘Dünyada ve Filistin’de Trump’ın Kudüs kararına karşı protestolar devam ediyor’’ denilerek tepkilerin sürdüğü işaret edilmiştir.

‘‘Knesset’te Türkiye karşıtı söylem’’

Gazetenin iç sayfasında yer alan haberin başlığında İsrail’den Türkiye’ye karşı bir hamle yapıldığı mesajı verilmiştir. Haberde ‘‘ABD’nin tüm dünyada tepki çeken Kudüs kararının ardından Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan’ın İsrail’i ‘terör devleti’ olarak tanımlaması üzerine İsraili siyasilere Türkiye’ye dönük tehdit içerikli açıklamalar gelmeye başladı’’ ifadeleri kullanılmıştır. Haberde ‘tehdit içerikli’ söylemiyle İsrail’in Türkiye’ye karşı olumsuz tavrı sunulmuştur.

‘‘Trump’a Kudüs resti’’

Cumhuriyet gazetesinin 14 Aralık 2017 tarihli sayısının ilk sayfasında ‘Trump’a Kudüs resti’ başlığı ile İslam İşbirliği Teşkilatı’nın zirvesinde alınan karar işaret edilmiştir. Haberde, ‘BM’ye çağrı’ denilerek alınan karar için Birleşmiş Milletler’den destek beklendiği işaret edilmiştir. Metinde, ‘‘İstanbul’da olağanüstü toplanan İslam İşbirliği Teşkilatı zirvesinin sonuç bildirisinde Doğu Kudüs, Filistin’in başkenti ilan edildi. Uluslararası topluma Doğu Kudüs’ü Filistin’in işgal altındaki başkenti olarak tanıma, Birleşmiş Milletler’e de sorumluluklarını üstlenme çağrısı yapıldı’’ ifadeleri kullanılmıştır.

‘‘Zirveden ‘Filistin’in başkenti Doğu Kudüs’tür’ ilanı çıktı’’

İç sayfada yer alan haberde İslam İşbirliği Teşkilatı zirvesinde alınan kararlara geniş bir şekilde yer verilmiştir. Haberde, ‘‘ABD’nin Ortadoğu ateşini körükleyen Kudüs’ü İsrail’in başkenti ilan etme kararının ardından sert tepkisini yüksek sesle dile getiren Türkiye’’ ifadeleri yer almıştır. ‘Ateşin körüklenmesi’ söylemi ile İsrail konusunda ABD’nin haksız bulunduğu mesajı verilmiştir. Yine haberde ‘sert tepkisini yüksek sesle dile getiren Türkiye’ ifadeleriyle, Türkiye’nin karara karşı olduğu yinelenmiştir.

‘‘Hayır’lı buluşma’’

Cumhuriyet gazetesinin 15 Aralık 2017 tarihli sayısının ilk sayfasında siyasi partilerin Kudüs konusu ile ilgili toplanacakları belirtilmiştir. Haberde, ‘‘Gündemin

bir numaralı konusu olan Kudüs ve Ortadoğu, 16 Nisan referandumundan sonra ilk kez bugün ‘hayır bloku’ bileşenlerini buluşturacak” ifadeleri kullanılmıştır. ‘Gündemin bir numaralı konusu’ denilerek Kudüs kararının Türkiye gündemindeki önemine bir kere daha dikkat çekilmiştir. Siyasi partilerin ortak bir karar aldığı mesajı verilmiştir. Haberde, “CHP Grup Başkanvekili Engin Altay, İslam İşbirliği Teşkilatı’nın Kudüs kararından parti olarak memnun olduklarını belirterek, hükümete ‘Türkiye derhal, Doğu Kudüs’te büyükelçilik açmalıdır’ dedi” ifadeleri ile hükümet ve muhalefetin aynı tarafta olduğunun altı çizilmiştir.

“‘İşgalci’ ortak!”

Cumhuriyet gazetesinin 16 Aralık 2017 tarihli sayısının manşetinde kullanılan başlıkta “‘AKP ‘terör devleti’ ilan ettiği İsrail’le ticaretten vazgeçmiyor” denilerek hükümet ve İsrail arasında yaşanan gerginliğin ekonomik anlamda olmadığına dikkat çekilmiştir. İfadelerde ‘terör devleti’ söylemi tırnak içine alınarak tarafsızlık mesajı verilmiştir.

Yine ilk sayfada ikinci bir haber daha yer verilmiştir. Haberin başlığında ‘Öfke Cuması’nda kan döküldü’ ifadeleri kullanılmıştır.

“‘Filistin’de kanlı Cuma”

Gazetenin ‘Dünya’ isimli sayfasında yer alan haberde, Filistin’de Kudüs kararına ilişkin düzenlenen protesto eylemlerinde yaşanan şiddet aktarılmıştır. Haberde, “‘ABD Başkanı Donald Trump’ın geçen hafta açıkladığı Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıma kararının ardından protestolar dinmezken dün Filistin’deki ‘Öfke Cuması’ gösterileri sırasında en az dört kişinin hayatını kaybettiği, 150 kişinin yaralandığı duyuruldu. İsrail polisi, etrafı surlarla çevrili Kudüs’ün ana girişi olan Şam Kapısı’nın önüne metal bariyerler yerleştirerek girişlere izin vermedi” ifadeleri kullanılarak İsrail polisinin şiddet gösterdiği işaret edilmiştir.

“‘İşgal devleti’ ile ticaret tıkrında”

Gazetenin ekonomi sayfasında yer alan haberin başlığında ‘işgal devleti’ söylemi tırnak içine alınarak dikkat çekici hale getirilmiştir. Haberin spotunda “‘Erdoğan’ın ‘işgal ve terör devleti’ dediği İsrail ile Türkiye’nin ticareti AKP döneminde dörde katlandı” ifadeleri kullanılarak İsrail ile yaşanan anlaşmazlıkların ekonomi alanında görülmediği işaret edilmiştir.

Haberin ara başlığında ‘‘Mavi Marmara da etkilemedi’’ ifadeleri kullanılmış ve İsrail ile yaşanan krizlerin ekonomik boyutuna dikkat çekilmiştir. Haberde ‘‘2009 yılında 2.6 milyar dolar olan hacim, 2010 yılında İsrail’in imza attığı Mavi Marmara katliamı ve sonrasındaki siyasi krize rağmen 2014’te 5.8 milyar dolar ile zirveye ulaştı’’ denilerek yine siyasi krizin ekonomik işleyişi etkilemediği işaret edilmiştir.

5.7.1. Cumhuriyet Gazetesinin ‘‘ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’ Söylemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Cumhuriyet gazetesi hükümete yönelttiği eleştirileri ile ön plana çıkan gazeteler arasında yer almaktadır. Yayın politikası gereği eleştirel kimliğini sürdüren Cumhuriyet gazetesi İsrail konusunda hükümetin söylemleri ile benzer nitelikte vurgulara haberlerinde yer vermiştir. İsrail konusunda karşıt bir tutum sergileyen gazete haberlerinde ‘‘işgalci İsrail, ikiyüzlü Netenyahu’’ vurgularına yer vermiştir. İsrail ile Filistin çatışmasında Filistin’i destekler nitelikte söylemler kullanan gazete iktidarın söylemlerini benimsese de hükümeti eleştiren haberlere de yer vermiştir.

Kudüs kararı konusunda seçilen gazeteler arasında en az habere yer veren gazete Cumhuriyet gazetesi olmuştur. Konunun ekonomik boyutlarına değinen gazete Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkinin ekonomik olarak devam ettiğine ve iktidardan İsrail’e karşı yapılan sert açıklamaların ekonomi konusunda etkisini yitirdiğine dikkat çekmiştir. Haberlerin söyleminde çoğunlukla İsrail karşıtı bir dil kullanılmıştır. Gazete meselenin dini boyutuna fazla değinmemiş Filistinlilerin yaşadığı zorluklar üzerinden politik bir yaklaşım göstermiştir.

5.8. Şalom Gazetesi Söyleminde ‘‘ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’

Türk Yahudi toplumuna yönelik yayın yapan Şalom, gazeteci Avram Leyon tarafından 29 Ekim 1947 yılında kurulmuştur. Cumhuriyet Bayramı etkinlikleri kapsamında ilk baskısını yapan gazete, haftalık olarak yayınlanmaktadır. Gazetenin isim hakkı 1984 yılında Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş.’ye devredilmiştir.

Filistin meselesinin gündemde olduğu bir dönemde kurulan gazete, Cumhuriyet Halk Partisi’nin Filistin’in taksim edilmesine karşı savunduğu görüşleri eleştiren haberleri ile ön plana çıkmıştır. Türkiye’nin İsrail’i tanıma kararı konusunda temkinli

yaklaşan tavrına karşı eleştirel söylemler benimsemiştir. İsrail'in Türkiye tarafından tanınması konusunda ise izlenen politikayı tebrik eden haber ve makalelere gazetede yer verilmiştir. Türkiye'nin Ortadoğu politikasında İsrail ile işbirliği yapması gerektiğini savunan gazetede toplum, dış haberler, yaşam, kültür, eğitim, teknoloji, sağlık ile ilgili haberlerin yanı sıra Yahudi dini ve gelenekleri ile ilgili bilgiler de yer almaktadır (Baş, 2019).

Şalom, Sefarad Yahudilerinin kullandıkları Ladino dilini yaşatmak amacıyla gazetenin bir sayfasını bu dille yayınlamaktadır.

‘‘Trump bugün Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıyacak’’

Şalom Gazetesi, ABD Başkanı Donald Trump’ın Kudüs açıklaması ile ilgili haberlerine ilk sayfasında yer vermiştir.

Şalom Gazetesi 6 Aralık 2017 tarihli sayısında, tarafsız bir şekilde, olayı doğrudan aktaran bir başlık ile Trump’ın Kudüs kararı haberine yer vermiştir.

‘‘Reuters’ın Washington’daki üst düzey kaynaklardan öğrendiğine göre, Başkan Donald Trump bugün yapacağı bir açıklama ile Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak resmen kabul ettiğini belirtecek’’.

Haberde, dünyada etkili bir haber ajansı olan Reuters kaynak olarak gösterilerek, söylentinin doğruluğu güçlendirilmiştir. Ayrıca üst düzey kaynaklar ifadesi ile Kudüs kararının kesinliği okuyucuya bildirilmiştir. Kaynaktan alınan bilgiler doğrudan, yorum katılmadan, haberin spotunda aktarılmıştır.

‘‘Böylece on yıllardır süren ABD’nin Kudüs politikası büyük bir değişikliğe sahne olmuş olacak. Washington kaynakları daha evvel basına yansıttıkları haberlerde, Trump’ın, Amman, Riyad ve Filistin Yönetimine durumu bildirdiğini belirtmişti. Başkan Trump, Arap liderlerin tüm muhalefetine rağmen 6 Aralık Çarşamba günü yapacağı konuşmada, Kudüs’ün başkent olarak kabul edildiğinin yanı sıra, Dışişlerine elçiliği Tel Aviv’den Kudüs’e taşımak için gereken prosedürün başlatılması için emir verdiğini de açıklayacak. Ancak Washington kaynakları elçiliğin Kudüs’e taşınma prosedürünün birkaç yıldan fazla sürebileceğini belirtiyor’’.

Haberde, ‘‘on yıllardır süren ABD’nin Kudüs politikası’’ ifadesi ile bu gelişmenin uzun süredir beklendiği izlenimi yer almaktadır. Gazetenin bu değişimi beklediğini ama tarafsız kaldığı belirtilmiştir.

“151 BM üyesi ülke, İsrail’in Kudüs ile bağıını reddetti”

Şalom gazetesi ilk sayfada yer verdiği bu haberde, ABD Başkanı Trump’ın, Kudüs açıklaması yapacağı haberlerinin gelmesi üzerine Birleşmiş Milletler’in bu konuyla ilgili bir oylama yaptığı bilgisini, 6 Aralık 2017 tarihli sayısında vermiştir. Başlıkta bir yorumda bulunulmamış, veriler sayılarıyla birlikte doğrudan aktarılmıştır. Başlıkta, İsrail ve Kudüs bağının reddedilmesi ön plana çıkarılmış, sayıca yüksek bir rakam ile Kudüs-İsrail bağının reddedildiği mesajına öncelik verilmiştir.

“30 Kasım’da Birleşmiş Milletler Genel Konseyi (UNGA) son toplantısında yapılan ve altı İsrail karşıtı önerenin sunulduğu oylamada, ezici çoğunluk İsrail’in Kudüs ile bağıını reddeden önereleri onayladı. Oylama sonucu 151 evet, altı hayır ve dokuz çekimser oy şeklinde gerçekleşti”.

Haberin spotunda, “ezici çoğunluk” ifadesi ile Kudüs-İsrail ilişkisine ret oyu veren ülkelerin sayısının fazla olması, olumsuz bir yorum verilmeden aktarılmıştır. Şalom Gazetesi tarafsız bir tutum sergilerken, ezici çoğunluk diyerek bağın reddedilmesini onaylamıştır.

“Oylama tam da Trump yönetiminin aktif olarak ABD’nin İsrail Büyükelçiliğini Kudüs’e taşıma planları yaptığı dedikodularının üstüne yapıldı. ABD Sözcüsü Heather Nauert konuyla ilgili, “Başkan bu konuyu ciddi şekilde değerlendirmekte olduğunu bildirmiştir. Bizler de bu konuya özen göstermekteyiz” dedi”.

Haberin giriş bölümünde, İsrail karşıtı bu oylamanın, gündemin Kudüs olduğu bir dönemde yapılmasının tesadüf olmadığı bilgisi tarafsız bir şekilde verilmiştir. Haberde kullanılan “Oylama tam da Trump yönetiminin aktif olarak İsrail Büyükelçiliğini Kudüs’e taşıma planları yaptığı dedikodularının üstüne yapıldı” ifadeleriyle, tesadüfi bir durum olmadığı belirtilmiştir.

“Ayrıca, özellikle Avrupa Birliği (AB) ülkeleri arasından İsrail’i destekleyenlerin oylama tercihleri de, New York’ta farklılık gösterebiliyor. UNESCO veya Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyinde İsrail karşıtı oy kullanmamaya özen gösteren bazı ülkeler UNGA’da bu tip önergelere destek verebiliyorlar”.

Haberin devamında, İsrail karşıtı oy kullanan ülkelerin aslında farklı mecralarda farklı görüşler benimsedikleri bilgisi verilmiştir. Bu bilgi, yapılan oylamanın etkenlere bağlı olarak farklı sonuçlar ortaya çıkardığı mesajını okuyucuya iletmektedir.

‘‘Kısa zaman önce BM’de İsrail’e verdiği destekten dolayı İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu’nun övgüyle söz ettiği Meksika da, Kudüs önergesinde bu kez İsrail karşıtı oy kullandı’’.

Haberde verilen bu bilgi ile Meksika’nın, İsrail’den gelen olumlu tepkilere rağmen, İsrail karşıtı bir oy kullandığı bilgisi ile Meksika için tarafsız bir dil kullanılmasına rağmen sonuç yargısının olumsuzluğu pekiştirilmiştir. İsrail, Meksika için övgü dolu konuşurken, Meksika İsrail için olumsuz yönde oy kullanmıştır iması yapılmıştır.

‘‘Trump, ‘İsrail’in başkenti Kudüs’tür dedi’’

Şalom gazetesi 7 Aralık 2017 tarihli haberinde, ABD Başkanı Donald Trump’ın Kudüs açıklamasına yer vermiştir. Haberin spotunda, ‘‘ABD Başkanı Donald Trump seçimde verdiği vaadi yerine getirerek Arap âleminden ve liberal kesimden gelen tüm muhalefete rağmen Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıdığını duyurdu’’ ifadeleri ile Kudüs kararına Arap ülkelerinin karşı çıktığının altı çizilerek, ABD Başkanının verdiği sözü tuttuğuna dikkat çekilmiştir.

Haberin girişinde ‘‘Başkan 6 Aralık’ta yaptığı konuşmada, ‘Kudüs İsrail’in başkentidir’ ifadesini kullanmakla birlikte, iki devletli bir çözümün getireceği potansiyel sınırların kararını Filistin ve İsrail taraflarının vereceğini de belirtmekten kaçınmadı’’ ifadeleri ile ‘Kudüs İsrail’in başkentidir’ sözlerinin önemine dikkat çekilmiştir.

Haberin devamında, ‘Trump, Kudüs’ün Müslümanlar, Hristiyanlar ve Yahudiler için kutsal bir şehir olduğunu bir daha teyit ettiği açıklamada, tüm Arap âlemine çağrıda bulunarak, kültür ve tarih ile dolu Ortadoğu’da genç nesiller için barış içinde bir gelecek inşa etmelerini talep etti’’ ifadeleri ile Kudüs’ün üç semavi dinin kutsalı olduğu işaret edilmiştir.

‘‘Trump’ın Kudüs kararından sonra Gazze ve Batı Şeria karıştı’’

Şalom gazetesi 10 Aralık 2017 tarihli haberde, Kudüs kararının ardından Gazze ve Batı Şeria’da karara gösterilen tepkiler ‘karıştı’ söylemi ile okuyuculara aktarılmıştır. Haberde ‘‘Gazze-İsrail sınırında yüzlerce Gazze vatandaşı, Amerika ve İsrail aleyhinde gösteri yaparken 30 yaşlarında bir Filistinlinin silahla vurularak öldürüldüğü bildirildi. Pazar günü de Kudüs’ün Yafa Kapısında bir İsrailli, Filistinli

saldırgan tarafından bıçakla ağır yaralandı” ifadeleri kullanılmıştır. Hem İsraili hem de Filistinli bir kişinin gösterilerde yaralandığına haber içinde aynı anda yer verilerek tarafsız sunum yapılmıştır.

“130’den fazla Amerikalı akademisyen Trump’ın kararını eleştirdi”

Şalom gazetesi 11 Aralık 2017 tarihli haberde, Kudüs kararına Amerikalı akademisyenlerden olumsuz tepki geldiği başlık üzerinden sunulmuştur. Haberin spotunda “ABD’de liberal kesimden birçok kişi, ABD’nin Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak kabul etmesine uzun süredir karşı idi. Özellikle Amerikan Reform Hareketi çeşitli defalar yaptığı açıklamalarda söz konusu kararın doğuracağı sonuçlardan endişe duyduğunu belirtmişti” denilerek Kudüs kararına gösterilen tepkinin beklendiği işaret edilmiştir.

“Cumhurbaşkanı Erdoğan Hanuka’yı kutladı”

Aynı tarihli gazetede Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Yahudilerin Hanuka Bayramı’nı kutlaması “Erdoğan’ın mesajı şöyle” ifadeleri ile doğrudan okuyuculara aktarılmıştır

“Almanya’da Antisemitizme Yer Yok”

Şalom gazetesinin 13 Aralık 2017 tarihli sayısında dönemin Almanya Adalet Bakanı Heiko Maas’ın sözlerine haberin başlığında tırnak içinde yer vererek tarafsız şekilde okuyucuya sunmuştur. Haberin spotunda “ABD Başkanı Donald Trump’ın ‘Kudüs, İsrail’in başkentidir’ açıklamasının ardından Berlin’de yapılan gösterilerde İsrail bayrakları yakıldı. Almanya Adalet Bakanı Heiko Maas, Almanya’da antisemitizme yer olmadığını söyledi” ifadeleri ile Almanya’da İsrail bayrağının yakıldığına dikkat çekilmiştir. Haberin devamında “Almanya Dışişleri Bakanı Sigmar Gabriel de Bild gazetesine “Trump’ın kararının eleştirilmesi anlaşılabilir ancak kimsenin İsrail bayrağını yakmaya, Yahudilere karşı nefret uyandırmaya veya İsrail’in var olma hakkını sorgulamaya hakkı yok” dedi” ifadeleri ile İsrail bayrağının yakılmasına gösterilen resmi tepkiler ön plana çıkarılmıştır.

“Suudi Arabistan: Trump, ‘İsrail-Filistin barışı’ konusunda ciddi”

Şalom gazetesi 15 Aralık 2017 tarihli haberde “Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Adel El Jubeir basına yaptığı açıklamada ABD Başkanı Donald Trump’ın İsrail-Filistin barış planı konusunda ciddi olduğunu ancak daha görüşmelerin devam ettiğini

belirtti'' ifadeleri kullanılmıştır. Haberde Suudi Arabistan'ın Filistin-İsrail barışı konusunda Trump'ın ciddi olduğu ifade edilerek Müslüman bir ülkenin konuya desteği işaret edilmiştir.

''Trump'ın doktrini: İsrail Ortadoğu problemlerinin kaynağı değil''

Şalom gazetesinin 18 Aralık 2017 tarihli haberinde ''Basına yansıyan haberlere göre, söz konusu doktrinde 'İsrail-Filistin çatışması Ortadoğu'daki problemlerin herhangi bir şekilde kaynağı değildir' ifadesi de yer alacak. Dünyadaki tüm ulusları birbirleri ile sürekli rekabet eden unsurlar olarak gören yeni felsefe, İsrail-Filistin çatışmasını dünyanın en önemli sorunu olmaktan da çıkarıyor'' ifadeleri ile İsrail-Filistin barışı konusunun Ortadoğu'daki çatışmaların gündemi olmaması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

''BM'den Kudüs'ün İsrail'in başkenti olmasına ret''

Şalom gazetesinin 22 Aralık 2017 tarihli haberinde ABD Başkanı Donald Trump'ın Kudüs İsrail'in başkenti kararına Birleşmiş Milletler'de reddedildiği tarafsız şekilde sunulmuştur. Karara İsrail Başbakanı Netanyahu'nun gösterdiği tepki ''Netanyahu karar ile ilgili açıklamanın hemen sonrasında Facebook'ta canlı video yayınında, 'Birleşmiş Milletlerin İsrail kararını tamamıyla reddediyoruz. Kudüs her zaman başkentimiz oldu, olmaya da devam edecek. Bu saçma tiyatro oyununda yer almayı reddeden ülkelerin fazlalaşmasını takdir ediyorum. Aynı zamanda ABD Başkanı Trump ile Büyükelçi Haley'in cesur yaklaşımları ve İsrail'i savundukları için teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum' dedi'' ifadeleri ile ABD ve İsrail yakınlığı işaret edilmiştir.

''Trump 2017'ye damga vurdu''

Şalom gazetesinin 27 Aralık 2017 tarihinde yayımlanan haberinde 2017 yılının Yahudiler için oldukça hareketli bir yıl olduğu ifade edilmiştir. Yahudiler ile ilgili önemli olayların yer aldığı haberde Trump'ın Kudüs kararı ve ABD İsrail ilişkilerine yer ayrılmıştır. Kudüs İsrail'in başkentidir açıklamasının yer aldığı haberde, ''Karar İsrail, çeşitli Yahudi kurumlar ve Amerikalı evanjelistler tarafından mutlulukla karşılanırsa da, dünyanın geri kalanı kararı pek de desteklemedi'' şeklinde tarafsız olarak verilmiştir. Karara destek verenler ile destek vermeyenler aynı haber içinde aktarılmıştır.

Türk Yahudileri ile ilgili yaşanan olaylara yer verilen haberde ‘‘Ancak hafızalara kazınan olay, temmuz ayında önce Neve Şalom, sonra da Balat Ahrida Sinagogları önünde düzenlenen protesto gösterileri ve taşkınlıklar oldu. Mescid-i Aksa olaylarının yaşandığı dönemde 20 Temmuz akşamı gerçekleşen olayda Neve Şalom Sinagogu önünde toplanan grup adına Alperen Ocakları İl Başkanı Kürşat Mican bir açıklama yaparak, ‘‘Eğer İsrail Müslümanların ibadetini engelliyorsa biz de buradan kimseyi geçirmeyiz’’ dedi. Olayın ardından göstericiler sinagog kapısını tekmeledi. Takip eden günlerde de benzer bir olay Balat Ahrida Sinagogu önünde yaşandı’’ ifadeleri ile Yahudi Sinagogları önünde yapılan eylemler hatırlatılmıştır.

‘‘Kudüs’e Donald Trump tren istasyonu’’

Şalom gazetesinin 28 Aralık 2017 tarihli haberin spotunda ‘‘ Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanınmasının şerefine ABD Başkanı Donald Trump’ın adı Batı Duvarının bulunduğu yere yapılacak tren istasyonuna verilecek’’ ifadelerinde kullanılan ‘şerefine’ sözü ile olumlu bir anlatım sunulmuştur.

5.8.1. Şalom Gazetesinin ‘‘ABD’nin Kudüs’ü Başkent İlan Etmesi’’ Söylemi Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Haftalık olarak yayın yapan Şalom gazetesi araştırmaya konu olan gazeteler arasında tarafsız ve bilgilendirme amaçlı haberleri ile ön plana çıkmıştır. ABD’nin Kudüs kararı ile ilgili hem olumlu hem de olumsuz tepkilere yer vermiştir. Haber metinlerinde öznel bir değerlendirmeye genel olarak rastlanmamıştır. Okuyucuyu bilgilendirme amacı taşıyan haberler söylem konusunda tarafsız bir tutum sergilemiştir. Filistin’de yapılan gösterilere haberlerinde yer veren gazete İsrail ile göstericiler arasında çıkan çatışmaları yansız olarak okuyucu ile buluşturmuştur. Bağımsız bir tutum sergileyen gazete, İsrail ve ABD arasındaki ilişkinin olumlu boyutlarına dikkat çekmiştir.

ABD Başkanı Trump'ın Kudüs konusunda, seçim vaadi olarak sözünü yerine getirdiği vurgulanmış ve tarafsız bir söylem geliştirilmiştir. Gazetenin araştırmanın diğer gazetelerinden farkı İsrail'e karşı doğrudan olumsuz bir söylem barındırmamasıdır. Dünyanın Kudüs kararı konusundaki tepkilerine de yer ayıran gazete kararı destekleyen görüşlere de haberlerde yer vermiştir. İstanbul'da gerçekleşen İİT Zirvesi ise gazetenin haberlerinde yer almamıştır. Almanya'da İsrail karşıtı düzenlenen gösterilerde İsrail bayrağının yakılması ile ilgili haberde Alman hükümet yetkilisinin "Antisemitizme yer yok" sözleri başlığa taşınarak İsrail karşıtlığına karşı eleştiri niteliğinde bir söylem vurgulanmıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

İsrail ve Türkiye arasındaki ilişkiler yaşanan gelişmelere bağlı olarak dönem dönem gerginliklere sahne olmuştur. Türkiye, İsrail'in resmi olarak kurulduğu günden itibaren İsrail'e karşı tarafsız bir tutum sergilemeye gayret göstermiştir. Türkiye İsrail'i resmi olarak tanıyan ilk Müslüman ülke olmuştur. Yine de dengeli bir tutum sergileyen Türkiye, oluşan tehditlere karşı da tepkisiz kalmamıştır. Türkiye ve İsrail arasında krize neden olan olaylarda ilişkiler gerilmiş ve kamuoyunda da İsrail'e karşı tepkili bir tutum oluşmuştur. Araştırmanın konusunu oluşturan gazeteler ideolojik farklılıklarına rağmen ülke çıkarlarını koruyan ortak bir tutum sergilemiştir. İsrail ile ilgili gelişmeler Türkiye'nin gündemindeki hassas konulardan biridir. Medya bu hassasiyete özen göstererek Türkiye'nin ulus devlet yapısını korumaya yönelik haber metinleri ile kamuoyunu bilgilendirme yolunu izlemiştir.

Üç semavi dinin kutsalı olarak kabul edilen Kudüs, dini ve siyasi tartışmaların ortasında kalmaktadır. Yahudiler ve Müslümanlar için kutsal bölgelerin Kudüs'te yer alması İsrail ve Filistin arasındaki çatışmaları sürekli ateşlemektedir. Kudüs meselesi her dönem gündem olarak uluslararası bir boyuta taşınmıştır. Uluslararası arenada yaşanan tartışmalar İsrail ve Filistin'in konuyu daha fazla sahiplenmesine ve savunmalarını geliştirmelerini de beraberinde getirmiştir. Ülkeler arası çatışmalara neden olan Kudüs, İsrail ve Filistin arasında çözülemeyen bir problem olarak konumunu korumaktadır. ABD'nin Kudüs kararı gerginlikleri yeniden başlatmıştır ve bu sefer meseleye Türkiye de dâhil olmuştur. Türkiye, İstanbul'da düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı Zirvesi'ne liderlik ederek konunun baş aktörlerinden biri haline gelmiştir. Türkiye'nin Kudüs kararına sürecin başından itibaren gösterdiği tepki doğal olarak gazetelerde de yer almıştır.

Bu çalışmada ABD Başkanı Donald Trump'ın Kudüs'ü İsrail'in başkenti ilan etmesinin ardından Türkiye'de yayın yapan gazetelerde konu ile ilgili yapılan haberler incelenmiştir. Türkiye'nin dış politikasında gösterdiği tutumun ulusal basındaki yansımalarını anlamak amacıyla basılı gazeteler incelenmiştir. Gazetelerin kamuoyuna gelişmeleri ve siyasilerin görüşlerini nasıl aktardığı ve gazetelerdeki İsrail ile ilgili bakış açısı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

ABD Başkanı Donald Trump'ın 'Kudüs İsrail'in başkentidir' açıklaması Türk basınında geniş yer bulmuştur. Araştırmada Hürriyet, Yeni Şafak, Cumhuriyet ve Şalom gazetelerinin 6 Aralık 2017 ile 16 Aralık 2017 tarihli haberleri incelenmiştir. Türkiye ABD Başkanı Trump'ın Kudüs açıklamasına ilk andan itibaren tepki gösteren ülkelerden biri olmuştur. Türkiye'nin tepkisi basılı yayın organlarında 10 gün boyunca geniş yer bulmuştur. Türkiye'nin uluslararası arenadaki rolü ve tavrı Türkiye'de yayın hayatına devam eden gazetelerin haber metinlerinde etkisini göstermiştir. Türkiye, Kudüs kararı konusunda sürecin en başından itibaren durumu üstlenen ülkelere liderlik etmiştir. ABD'nin kararına karşı konunun İsrail ile ilgili olması Türkiye'de gündemin İsrail olmasını da beraberinde getirmiştir. ABD'nin kararının Filistin aleyhine olması Müslüman ülkeleri konuya dâhil etmiştir. Filistin konusunda ortak dini değerler üzerinden savunma geliştiren Türkiye'nin tavrı medyada da sürekli olarak yer almıştır.

ABD'nin Kudüs ile ilgili aldığı karar teze konu olmuştur. Kudüs, İsrail ve ABD ile ilgili haberler ve yaşanan gelişmeler belirlenen gazetelerde manşet haber şeklinde birçok kez yer bulmuş ve haberler fotoğraflar ile desteklenerek daha ilgi çekici hale getirilmiştir. Hürriyet Gazetesi, 6 Aralık ile 16 Aralık 2017 tarihli yayınların 5'inde Kudüs, İsrail ve ABD ile ilgili haberlere manşetinde yer vermiştir. 10 gün boyunca her gün ilk sayfada Kudüs kararı ve etkilerinin anlatıldığı haberler yer almıştır. Gazete Kudüs kararının duyurusunu 6 Aralık 2017 tarihinde manşette 'İsrail'le Kopabiliriz' başlığı ile vermiştir. Karar ABD'nin olmasına rağmen yapılan İsrail göndermesi ile konuya dikkat çekilmiştir. Hürriyet Gazetesi 10 gün boyunca Kudüs kararının etkilerine yer vermiştir. Yeni Şafak Gazetesi ise ABD'nin Kudüs kararına ilişkin haberleri 8 gün boyunca manşete taşımıştır. Hürriyet Gazetesi konu ile ilgili yapılan açıklamalara çoğunlukla tırnak içinde yer vererek tarafsız bir bakış açısı benimsemiştir. Hürriyet Gazetesi bölgeden seslere yer vererek kararın etkilerini objektif olarak aktarmıştır. İsrail ve ABD'ye gösterilen tepkilere manşette, ilk sayfada ve iç sayfalarda geniş bir yer ayıran Yeni Şafak Gazetesi İsrail konusunda en fazla tepki gösteren yayın organı olmuştur. Yeni Şafak Gazetesi 'Hesap Ver Amerika' ve 'Bu Öfke İsrail'i Vuracak' başlıklarını manşette kullanarak Türkiye'nin gösterdiği tepkiyi kendi yorumuyla okuyuculara sunmuştur. İsrail'e olan tepkisini Filistin lehine söylemleriyle güçlendiren gazete sürecin başından itibaren her gelişmeye sayfalarında yer vermiştir. Yeni Şafak Gazetesi diğer gazetelerden farklı olarak haberlerinde Müslümanlık vurgusuna daha fazla değinmiştir. Haberde sert bir dil kullanan Yeni

Şafak ‘İsrail İşgal Devletidir’ başlığı ile İsrail’e en sert tepkiyi gösteren yayın olmuştur. Filistin’de gösteriler sırasında hayatını kaybeden vatandaşlar için kullanılan ‘şehit’ söylemi bunun en belirgin örneğidir. Cumhuriyet Gazetesi ulusalcı bir yaklaşım sergileyerek iktidarın söylemlerini desteklese de hükümete yönelik eleştirilerini de sürdürmüştür. Özellikle ekonomik anlamda Türkiye-İsrail ilişkisinin bitemeyeceğine yönelik haberler ile Türkiye kanadından gösterilen tepkilerin ekonomik ilişkileri etkilemediği vurgusu sıklıkla yapılmıştır. Şalom Gazetesi ise Türk Yahudilerinin çıkardığı bir yayındır. Sürecin başından itibaren tarafsız ve sakin bir tutum sergileyen gazete haberlerde yoruma yer vermeyerek yalnızca bilgilendirme amaçlı bir sunuş ortaya koymuştur. Sade ve yorum içermeyen haberler günlük bir mesele olarak aktarılmıştır. İsrail ve Yahudiler için oldukça önemli olan Kudüs, gazete haberlerinde her fırsatta yer bulmuştur. Fakat gazete yine de tarafsız söylemlerini sürdürmüştür.

Gazeteler ideolojik yapılarını kullandıkları dil ve söylemler aracılığı ile okuyuculara iletir. Haber metinleri ve bu metinlerin veriliş şekilleri okuyucuları etkileyebilir ve görüşü savunmalarına neden olabilir. Kudüs kararı ile ilgili herhangi bir duygusu bulunmayan okuyucu, söylemlerin etkisi altında kalarak fikrini değiştirebilir.

Türkiye medyasının ana aktörleri, uluslararası ilişkiler söz konusu olduğunda yayın politikalarını ulusal tavır çizgisine yerleştirmekte özenli davranmaktadır. Dış politikada yaşanan gelişmeler, medya açısından iç politik tartışmalar olarak gündeme alınmaktadır. Medyanın söylemler üzerinden yeniden inşa ettiği dünya, yalnızca haberlerin yazım şekli ve metinlerde kullanılan dil değildir. Bir iktidar inşası olarak ön plana çıkan söylem, kitlelere iletilen mesajın ideolojik boyutunu da kapsamaktadır. Kitleler üzerinde iletişim yolu ile kurulan iktidarın aracısı olarak söylem görülmektedir. Gazetecilikte yayına alınan haber kadar göz ardı edilen ve yok sayılan haber de önemli olarak görülmektedir.

İki ülke arasında yaşanan krizlerin takibini yapan medya kuruluşları, kendi ulusal yapıları ile doğrudan ilgili olarak hareket etmektedir. Medya kuruluşlarının bu yapısı, iç iktidar çatışmaları ve güç mücadelesi söz konusu olduğunda geri plana alınmakta ve haber içeriklerinde değişikliğe yol açmaktadır.

Araştırmaya konu olan dört gazete de Kudüs kararına verilen tepkileri kendi ideolojileri doğrultusunda yeniden inşa etmiştir. İsrail ve ABD üzerine yapılan

haberler farklı söylemler kullanılarak hazırlanmıştır. Haber başlıklarında ve metinlerinde kullanılan söylemler çoğu zaman konuya karşı olumlu ve olumsuz eleştirilerin anlaşılmasını sağlamıştır. Bu çalışma ile birlikte gazetelerin ideolojileri doğrultusunda mesajları bir amaç ile ilettikleri belirlenmiştir. Hazırlanan haber metinlerinin yayın organlarının ideolojileri nedeniyle tarafsızlık ilkesinden uzaklaşarak okuyucuya belirli vurgular ve söylemler aracılığı ile aktarıldığı gözlenmiştir. Bunun yanı sıra politik ve dini ilişkilerin tarafsızlığa etkisi de gözlenmiştir.

Medya ve siyaset birbiri ile yakın ilişki içindedir. Siyasiler söylemlerini güçlendirmek ve topluma ulaşabilmek için medya organlarını bir araç olarak değerlendirmektedir. Birbirine sıkı bir bağ ile bağlanan mekanizmalar olarak karşımıza çıkan medya ve siyaseti birbirinden ayrı düşünmek zordur. Ekonomik olarak oluşan bağlar ise reklam ve ilan gelirlerini kapsamaktadır. Ekonomi konusunda güç sahibi olan büyük firmaların reklam yolu ile medya ile ilişki içinde olduğu ve medyayı manipüle etme gücüne sahip olduklarını düşünmelerine yol açmaktadır.

Türkiye'nin ulus-devlet olarak tanımlanması, yönetim organlarının da ulus-devlet ideolojisine göre şekillenmesini beraberinde getirmektedir. Toplumsal hayatın tüm noktalarında olduğu gibi basın yayın kurumları arasında da ideolojik farklılıklar dikkat çekse de ulus-devlet yapısına karşı korumacı bir tutum ve yayın politikası karşımıza çıkmaktadır.

Medyanın kitlelerin bilgi edinme ihtiyacını karşılarlarken tarafsız bir üçüncü göz olarak aktarım yapması gerekmektedir. Medyanın kendisine sunulan yetki ve sorumluluğu doğru şekilde kullanması için tarafsızlık ilkesine uyması ve ilişkiler arasında denge kurması gerekmektedir. Gazetecilere ve editörlere bu konuda büyük bir görev düşmektedir. Toplumun bilgi edinme ihtiyacını karşılayan ve kaynakları elinde bulunduran medyanın gazetecilik mesleğinin itibarını zedeleyebilecek her türlü yaklaşımdan uzak durması gerekmektedir. Bu bağlamda hem medya çalışanları hem de medya patronları medyanın varoluş nedeninin tamamen topluma bağlı olduğuna hatırlamalı ve sorumluluk bilinci ile hareket etmelidir. Medyanın bu sorumluluğu gerçekleştirmesi için toplumun güvenini kazanması, ekonomik bağımsızlığa kavuşması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Akgün, M., Gündoğar, S. S., & Görgülü, A. (2014). *Zor Zamanda Siyaset: İsrail-Türkiye İlişkileri*. İstanbul: TESEV Dış Politika Programı.

Akgün, M., Gündoğar, S. S., & Görgülü, A. (2014). *Zor Zamanda Siyaset: İsrail-Türkiye İlişkileri*. İstanbul: TESEV Dış Politika Programı.

Aksoy, M. (2016). Uygulanmayan Uluslararası Hukuk ve Gazze. *Uluslararası Hukuk-Ortadoğu*, 1-22.

Alıcı, M. (2018). Üç Kudüs: Kudüs'e Siyonist, Evanjelik ve Reel-Politik Yaklaşımlar. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 41-58.

Althusser, L. (2000). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Altun, İ. (2017). Sahabe Gözünde Kudüs ve Mescid-i Aksa. *İlahiyet Tetkikleri Dergisi*, 153-169.

Apak, A. (2017). Müslümanlıkta Kudüs Algısı. *Uluslararası Kudüs Sempozyumu/ Dünü, Bugünü, Yarını Kitap Baskısı*. İstanbul.

Arık, E., & Akgün, H. (2018). Medya Metinlerinin İnşasında İdeolojik Farklılıklar: "Süper TeşvikPaketi" Haberlerinin Söylem Analizi. *Intermedia International E-Journal Of Communication Sciences*, 197-211.

Armaoğlu, F. (2017). *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Arsava, F. (2013). Halkların Kendi Kaderini Tayin Etme Hakkının Tarihçesi ve Günümüzde Getirdiği Problemler. *Journal of Yaşar University*, 387-404.

Arslan, A. (2006). Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*.

Aydın, A., & Poyraz, E. (2020). Mavi Marmara Saldırısı Sonrası Süreçte Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15-29.

Aydın, F. (2018). Yahudiler-Yahudilik Açısından Kudüs. *Eskiyei*, 109-125.

Balcı, A. (2010). İsrail Sorunu: Ortadoğu'nun Gordion Düğümü. K. İnât, B. Duran, & M. Ataman içinde, *Dünya Çatışmaları* (s. 99-163). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Baloğlu, E., & Uzun, B. (2018). Donald Trump'ın "Kudüs İsrail'in Başkentidir" Açıklamasının Yazılı Basında Sunumu. *II.Uluslararası Bilimsel ve Mesleki Çalışmalar Sempozyumu (BILMES 2018) Tam Metin Bildiri Kitabı*, (s. 1824-1831). Nevşehir.

Baş, A. (2019). Demokrat Parti'nin Ortadoğu Politikasına Türkiye'deki Yahudi Cemaatinin Bakışı "Şalom Gazetesi Örneği". *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, 273-300.

Batuk, C., & Mert, R. (2017). Çatışan Kutsalların Ortasındaki Şehir: Kudüs. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 129-149.

Baudrillard, J. (2014). *Simülakrlar ve Simülasyon*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Bedir, Ş. F. (2013). Reformasyon'dan Günümüze Evanjelik Hristiyanlık. *Birey ve Toplum*, 73-97.

Canan, F. (2017). Durum Değerlendirmesi, ABD'nin Kudüs Kararı ve Yansımaları. *ORDAF*, 1-14.

Cleveland, W. L. (2015). *Modern Ortadoğu Tarihi*. İstanbul: Agora Kitaplığı Yayınları.

Çakır, A. (2014). *Söylem Analizi. Ne Demek İstiyorsun?* Konya: Palet Yayınları.

Çebi, M. S. (1996). Medyada Haber Seçiminin Teorik Boyutları: Ampirik Haber Seçimi Görüşleri Üzerine Bir Deneme. *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 247-269.

Çelik, M. (2015). Kendi Geleceğini Belirleme İlkesi ve Bağımsızlık Hakkı. *Ankara Barosu Dergisi*, 195-217.

Çelikkol, O. (2014). *One Minute'den Mavi Marmara'ya Türkiye-İsrail Çatışması*. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık.

Çiçek, A. C., & Uysal, G. (2019). Siyaset, İdeoloji ve Manipülasyon Ekseninde Medya: 16 Nisan 2017 Referandumunun Medyaya Yansıması Üzerine Eleştirel Bir Söylem Analizi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1183-1201.

Çiçek, T. (2014). *Altı Gün Savaşı-Tarihe Geçen Hava Harekatı*. İstanbul: Hava Harp Komutanlığı.

Dedeoğlu, G. (2013). Medya ve İletişim Çalışmalarında Teun A. van Dijk'ın Yaklaşımı Bağlamında Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Söylem Olarak Haberin Çözümlemesi . *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38-58.

Devran, Y. (2010). *Haber, Söylem, İdeoloji*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu Yayınları.

Dijk, T. A. (2003). Söylem ve İdeoloji Çok Alanlı Bir Yaklaşım. B. Çoban, & Z. Özarslan içinde, *Söylem ve İdeoloji- Mitoloji, Din, İdeoloji* . İstanbul: Su Yayınları.

Dilek, M. S. (2018). Trump Yönetiminin Kudüs Kararına Analitik Bakış. *International Journal of Social Inquiry*, 97-137.

Doğan, M. (2019). İsrail İnternet Haber Sitelerinde Türkiye Algısı ve Söylem Analizi Yöntemiyle Haber İçeriği ve Tarafsızlığını Ölçmeye Yönelik Bir Araştırma. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi.

Doruk, Ö. (2013). Disiplin Toplumu ve Haber Söylemi:Gökkuşuğu Derneği'nce Yapılması Planlanan Yürüyüşün Engellenmesine İlişkin Haberlerin Çözümlemesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 106-132.

Durgun, G. B., & Yaman, H. (2017). İdeoloji, Dil ve Sembol Bağlamında Medya ve Siyaset. *Akademik Hassasiyetler*, 39-51.

Dursun, Ç. (2001). *TV Haberlerinde İdeoloji*. Ankara: İmge Kitabevi.

Eagleton, T. (2015). *İdeoloji*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Eminoğlu, A. (2016). Tarihsel Süreçte Türkiye İsrail İlişkilerinin Değişen Yapısı. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 88-106.

Erçakıca, M. (2013, Haziran). Devletlerin Tanınması ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti . *Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yüksek Lisans Tezi*. Gazimağusa.

Erdal, S. (2005). Uluslararası Hukukta Tanıma Kurumu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 157-196.

Erdoğan, E. (2013). Dış Politikada Siyasallaşma: Türk Kamuoyunun "Davos Krizi" ve Etkileri Hakkındaki Değerlendirmeleri. *Uluslararası İlişkiler*, 37-67.

Evre, B. (2009). Medyada Gerçekliğin İnşası. İ. Parlak içinde, *Söylem Analizine Yönelik Farklı Yaklaşımlar: Bir Sınıflandırma Girişimi: Medyada Anlamında Toplumsal İnşası* (s. 107-152). Konya: Çizgi Kitabevi.

Gezgin, S. (2002). Medyanın Toplumsal İşlevi ve Kamuoyu Oluşumu. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi*, 11-20.

Gönenç, E. Ö. (2012). Medya ve Terör. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 279-288.

Göze, A. (2015). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. İstanbul: Beta Yayınları.

Gözler, K. (2018). *Devletin Genel Teorisi*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.

Gücüm, K. (2017). II.Abdülhamid Döneminde Filistin ve Siyonizm. *Teori Dergisi*, 72-85.

Gül, Z. (2018). *Haber Söylemi ve Haber Söyleminde Gerçekliğin Yeniden İnşası*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Tartışma Metinleri.

Güngör, M. (2017). Hristiyanlıkta Kudüs Algısı. *Uluslararası Kudüs Sempozyumu/Dünü, Bugünü, Yarını*. İstanbul.

Güngör, M. (2020). Hristiyanlıkta Kudüs'ün Kutsallaşma Süreci. *Amasya İlahiyat Dergisi*, 141-170.

Gürpınar, B. (2017). Dış Politika ve Kamuoyu: Mavi Marmara Krizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 241-253.

Hadot, P. (2011). *Wittgenstein ve Dilin Sınırları*. Ankara: DoğuBatı Yayınları.

Harman, Ö. F. (2019). İslamiyet ve Kudüs. *Milel ve Nihal*, 9-30.

Herzl, T. (2007). *Yahudi Devleti*. İstanbul: Ataç Yayınları.

İnternet: Stratejik Düşünce Enstitüsü. (2011, Ekim). *Türkiye-İsrail İlişkileri*. SDE: <http://www.sde.org.tr/userfiles/file/TURKIYE%20ISRAIL%20ILISKILERI>. Erişim Tarihi: 19 Haziran 2020

İnternet: www.bbc.com. (2017, Aralık 6). *ABD Başkanı Donald Trump, Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıdı.* BBC Web Sitesi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42258773> Erişim Tarihi: 6 Nisan 2019

İnternet: www.bbc.com. (2019, Ocak 20). *Beyaz Saray'da Donald Trump'la 2 yıl: Vaatlerinin ne kadarını yerine getirdi?* BBC Web Sitesi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46920140> Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2020

İnternet: www.cnnturk.com. (2010, Mayıs 31). *Davutoğlu BM Güvenlik Konseyi'nde konuştu.* <https://www.cnnturk.com/2010/dunya/05/31/davutoglu.bm.guvenlik.konseyinde.konustu/578400.0/index.html> Erişim Tarihi: 13 Eylül 2019

İnternet: Yesevi, Ç. G. (2020, Aralık 25). *İsrail-Türkiye İlişkilerinin Değerlendirilmesi.* 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü: <https://21yyte.org/tr/israil/i-srail-turkiye-i-liskilerinin-degerlendirilmesi> Erişim Tarihi: 12 Şubat 2021

Kapani, M. (2015). *Politika Bilimine Giriş.* Ankara: BB101.

Karadaş, C. (2013). *Uluslararası Deniz Hukukunda Açık Denizlerin Serbestliği İlkesi-Mavi Marmara Olayı.* Ankara: USAK Yayınları.

Karaduman, S. (2017). Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 31-46.

Kardaş, Ş. (2011). Türk-İsrail Krizi: Moral Politikadan Çatışmaya. 14.

Kaufmann, F., & Eisenberg, J. (1987). Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 262-283.

Kaya, A. E. (2010). Cumhuriyet Gazetesi'nin Kuruluşundan Günümüze Kısa Tarihi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 75-91.

Kaya, T. Ö. (2018). *Trump-Avrupa Birliği ve İsrail-Filistin Uyuşmazlığı.* Ankara: Ortadoğu Araştırmaları Merkezi.

Kılıç, D. (2005). Haber Yapma Sürecinin Belirleyici Unsurları ve Basın Ahlakı. *Selçuk İletişim*, 130-141.

Kılıç, D. (2005). Haber Yapma Sürecinin Belirleyici Unsurları ve Basın Ahlakı. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 130-141.

Kıran, A. (2017). Uluslararası Hukukta Devletleri Tanıma ve Tanıma Türleri. *Social Sciences Studies Journal*, 1083-1098.

Kızıloğlu, S. (2012). İsrail Devleti'nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm'in Gelişimi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35-64.

Köse, H. (2013). Türkiye-İsrail İlişkilerinde Yakınlaşmayı Sürükleyici Etken: Güvenlik Kaygıları(1990-2002) . *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Turgut Özal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

Mardin, Ş. (2003). *İdeoloji*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Mearsheimer, J., & Walt, S. (2009). *İsrail Lobisi ve Amerikan Dış Politikası*. İstanbul: Küre Yayınları.

Mert, R. (2017). Tarihsel, Mitolojik ve Dini Bağlamda Kutsal Bir Mekan Olarak Kudüs. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anadali Doktora Tezi*. Samsun.

Oruç, H. (2014). ABD'nin İsrail-Filistin Politikası. *researchgate.net*.

Öke, M. K. (2002). *Siyonizm'den Uygarlık Çatışmasına Filistin Sorunu*. İstanbul: Ufuk Kitapları Yayınları.

Özbay, Ö. F. (2019). Dış Politika Karar Alma Sürecinde İnanç Etkisi: Kudüs Örneği . *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Tezi*. Gaziantep.

Özcan, G. (2005). *Türkiye İsrail İlişkilerinde Dönüşüm: Güvenliğin Ötesi*. İstanbul: TESEV Dış Politika Programı.

Özdemir, L., & Akbaş, Z. (2020). Türkiye-İsrail İlişkilerinin Amerikan Dış Politikası Eksenli Değerlendirmesi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 48-75.

Özer, Ö. (2000). Haberde Egemen Söylemin Yeniden Üretilmesi. *Kültür ve İletişim Dergisi*, 75-97.

Özkır, Y. (2013). Hürriyet Gazetesi'nin Kimliği. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 45-70.

Özmen, S. (2006). *İsrail ve Etnik Dini Çatışmalar*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Petras, J., & Abaya Estman, R. (2007). *İsrail, Siyonizm ve Ortadoğu*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Pınar, L. (2018). Kudüs Tasarısı Oylaması ve Türkiye'nin Ortadoğu'daki İmajı. *Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 683-699.

Sallan Gül, S., & Kahya Nizam, Ö. (2021). Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 181-198.

Sancar, S. (2020). *İdeolojinin Serüveni Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*. Ankara: İmge Kitabevi.

Sariaslan, F. (2019). Filistin Sorunu ve Türkiye: Bir Denge Siyaseti. *Filistin Araştırmaları Dergisi*, 1-32.

Sinkaya, B. (2016). Ortadoğu Siyasetine Giriş: Temel Faktörler, Aktörler ve Dinamikler. *ORSAM*, 1-32.

Sözen, E. (1999). *Söylem Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

Şah, U. (2020). Eleştirel Söylem Analizi: Temel Yaklaşımlar. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, 210-231.

Şahin, M. (2010). ABD-İsrail İlişkileri: Böyle Dost Düşman Başına. *Ortadoğu Analiz*, 39-45.

Şöhret, M. (2019). Uluslararası Hukukta Devletlerin Tanınmasının Hukuki Boyutu ve Tanıma ile Başlıca Normlar. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 63-87.

Tılıç, D. (2001). *2000'ler Türkiye'sinde Gazetecilik ve Medyayı Anlamak*. İstanbul: Su Yayınevi.

Tokgöz, O. (1981). *Temel Gazetecilik*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Turhan, T. (2009). Uluslararası İnsancıl Hukuk ve İsrail'in Gazze Harekatı. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 161-181.

Tür, Ö. (2009). Türkiye-İsrail İlişkileri: Yakın İşbirliğinden Gerilime. *Ortadoğu Analiz*, 22-29.

Tüysüzoğlu, G. (2014). Değişen Bölgesel Denklemler Işığında Türkiye-İsrail İlişkilerinde İşbirliğini Tetikleyen Unsurlar. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 588-609.

Uzer, U. (2011). Türkiye-İsrail İlişkilerinde Bunalım. *Ortadoğu Etütleri*, 137-168.

Uzer, U. (2017). Kudüs Şehrinin Filistin, İsrail ve Birleşmiş Milletler Açısından Siyasi Önemi. *Filistin Araştırmaları Dergisi*, 134-157.

van Dijk, T. A. (2015). Critical Discourse Analysis. D. Tannen, H. E. Hamilton, & D. Schiffrin içinde, *The Handbook of Discourse Analysis* (s. 466-485). Wiley Blackwell.

Yardım, G., & Doğruel, H. (2019). Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 137-148.

Yılmaz, M. E. (2010). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye-İsrail İlişkileri . *Akademik ORTA DOĞU*, 49-66.

Yılmaz, T. (2010). Türkiye İsrail İlişkileri: Tarihten Günümüze. *Akademik Orta Doğu Dergisi*, 9-24.

Zor, L. (2017). Van Dijk'ın Eleştirel Söylem Analizinin Sinema Filmlerine Uygulanması ve Kazakistan Sinemasından Örnek Bir Film Çözümlemesi: Stalin'e Hediye. *İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi*, 877-899.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : HAMİDİ CİZRELİ, Rozita Merve

Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	AHBV Üniversitesi Gazetecilik	2021
Lisans	Gazi Üniversitesi Gazetecilik	2016
Lise	Bahçelievler Anadolu Lisesi	2012

Yabancı Dil

İngilizce

